

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน

รายงานผลการวิจัย
การปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม :
ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรม

โดย

วรรณิ พฤทธิถาวร
ดร. สุปเตศ วามสิงห์

ตุลาคม 2541

กิตติกรรมประกาศ

รายงานผลการวิจัยเรื่องการปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรม เป็นผลของการศึกษาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540 -2541 ของพื้นที่สามจังหวัดในภาคกลาง คือ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดระยอง และจังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยขอขอบคุณราษฎร และผู้นำชุมชนในพื้นที่ดังกล่าวที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และร่วมมืออย่างดียิ่งในการให้ข้อมูลและให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการประมวลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนของสังคมไทยที่ต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. วสันต์ พงศาพิชญ์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำในการดำเนินงาน และขอขอบคุณนางสาววิภาภรณ์ ดอกคำ นางสาวรัตติยา งามประดิษฐ์ ที่ได้มีส่วนช่วยในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ในภาคสนาม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นางสาวกานดา อ่อนอุบล นักวิจัยผู้ช่วยที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมและจัดเตรียมต้นฉบับรายงาน และ ดร. สุบเดศ วามสิงห์ นักวิจัยในโครงการซึ่งได้ให้ข้อคิดเห็นต่อการวิเคราะห์ผลการศึกษาและช่วยตรวจทานร่างรายงานผลการวิจัย

วรรณิ พฤตนิถาวร
ตุลาคม 2541

รายงานผลการวิจัย: การปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม :
ศึกษารณิโรงงานอุตสาหกรรม
ผู้ศึกษา: วรรณิ พฤตนิถาวร และ ดร. สุบเดศ วามสิงห์
ปีที่ทำวิจัยเสร็จ: ตุลาคม 2541

บทคัดย่อ

ในช่วงเวลากว่าสามทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยให้แนวทางการพัฒนาการเป็นอุตสาหกรรมใหม่เป็นต้นแบบ รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ได้ดำเนินนโยบายส่งเสริมการลงทุนภาคอุตสาหกรรม โดยให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศมากขึ้น การดำเนินนโยบายดังกล่าวมุ่งหวังที่จะให้ประเทศเจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ หากแต่ละเลยการมองประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาที่ตามมาอย่างรุนแรงในพื้นที่หลาย ๆ จังหวัดของประเทศ

การศึกษาครั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากประเด็นปัญหาสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมและเกิดมลภาวะที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของราษฎรในชุมชนที่ได้รับผลกระทบนั้น ๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการรวบรวมเอกสารงานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาโดยใช้การสำรวจราษฎรในพื้นที่ 3 แห่งที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540-2541 อันได้แก่ ตำบลมาบตาพุด ตำบลเชิงเนิน ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง, ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ และตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ราษฎรจำนวน 109 คน, 105 คน และ 65 คน ตามลำดับ นอกจากนี้ยังได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้นำชุมชนในแต่ละจังหวัดด้วย เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์และเห็นสภาพของการปรับตัวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาพบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบในชุมชนส่วนใหญ่คือปัญหากลิ่นเหม็นจากวัตถุดิบและจากกระบวนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีตั้งแต่อุตสาหกรรมที่ใช้สารเคมี และอุตสาหกรรมอาหาร นอกจากนี้แล้วปัญหาที่ส่งสมกันมาแต่ดั้งเดิมก็ไม่ได้เบาบางลงไปเลยก็คือปัญหาน้ำในแม่น้ำลำคลองเน่าเสีย ส่งกลิ่นเหม็น และไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ การปรับตัวของราษฎรต่อปัญหาสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมนี้พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่ระบุว่าจำต้องทนกับ

สภาพและช่วยเหลือตนเอง ประเด็นของการให้เหตุผลดังกล่าวนี้ได้สะท้อนถึงสภาพปัญหาที่ซับซ้อนและน่าวิตกอย่างยิ่ง กล่าวคือการรายงานดังกล่าวได้เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของเวลา โดยที่ผู้นำชุมชนที่ได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้นกล่าวว่า ราษฎรมักเริ่มต้นปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในระยะเริ่มต้น โดยการร้องเรียนผ่านไปยังผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน แต่เมื่อปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขหรือเป็นการแก้ไขเพียง ชั่วครั้งชั่วคราว ราษฎรโดยส่วนใหญ่ก็จะเปลี่ยนวิธีการไปในลักษณะของการร้องเรียนโดยตรงต่อโรงงาน อุตสาหกรรม และอาจจะรวมถึงการใช้วิธีการชุมนุมเรียกร้อง ซึ่งในบางครั้งก็ได้รับการตอบสนองจากทางโรงงาน โดยการแก้ไขบำบัดปัญหาเป็นคราว ๆ แต่โดยส่วนใหญ่ราษฎรก็จะพบว่าปัญหามลภาวะ ที่ได้รับจากโรงงานก็กลับมาสู่สภาพเดิม เหมือนเช่นที่เคยเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการร้องเรียน ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่าราษฎรในพื้นที่ไม่สามารถดำเนินการอะไรได้มากไปกว่านี้ และต้องยอมรับสภาพไปในที่สุด

ในส่วนของราชการส่วนท้องถิ่นต่อกรณีการแก้ไขปัญหาคือ ทำได้เพียงแต่การเข้าไปดูสถานที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงบ้างเป็นครั้งคราว และการออกหนังสือตักเตือนเจ้าของโรงงาน แต่ในท้ายที่สุดปัญหามลภาวะที่ราษฎรได้รับก็กลับมาสู่สภาพเดิม และเกิดขึ้นอีก

การปรับตัวของชุมชนจากผลกระทบของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงที่ได้ทำการศึกษากระทำใน 3 รูปแบบหลักคือ การร้องเรียน การชุมนุมประท้วง และการยอมรับสภาพ ซึ่งการปรับตัว ดังกล่าวนี้นี้เป็นดัชนีที่แสดงให้เห็นว่า ระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่อความรับผิดชอบต่อในเรื่องสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อชุมชนเป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการพิจารณาแก้ไข ในอีกด้านหนึ่งความหวังและทางออกของราษฎรต่อการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม น่าจะเป็นการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในเรื่องของการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเข้ามาดำเนินการในชุมชน รวมทั้ง มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของโรงงานจะต้องเป็นที่เปิดเผยและรับรู้ต่อชุมชน นอกจากนี้แล้วราษฎรในชุมชนอาจจะต้องอาศัยอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ในการเป็นตัวแทนของชุมชนในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชน และประสานความร่วมมือกับโรงงานอุตสาหกรรมในการที่จะดำเนินการและหามาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

Title: Environmental Movement and Survival of Communities:
the Case Study of Industrial Areas
Researchers: Wannee Puttitavorn and Subordas Warmsingh, Ph.D.
Year: October 1998

Abstract

Thailand has developed its economic according to 'NICS' continually since the past three decades. The governments, since the beginning of the First Economic and Social National Development Plan, have contributed the industrial investment by promoting the private sector in playing more essential role to the industries development of the country. Proceeding such a policy to advance Thailand coming up other countries without considering the environmental problems had actually caused seriously damages to the environment in several areas of the country aftermath.

This research was carried out on the purpose of studying the adaptability to be survival of the people in the community who is impacted by the damage of environment and pollution. The data was available by two means, firstly by collecting documents, such as research papers, reviews and related literatures and theories. Secondly, by the field survey of the households living in three impacted areas during 1987-1988, namely : Mab Ta Phut District, Cheongneon and Ta Phong District in Amphur Muang, Rayong Province, Bang Pu Mai District in Amphur Muang, Samut-Prakarn Province and Songkhorn District in Amphur Kang Khoy, Saraburi Province. The questionnaires were distributed to the villagers in a number of 109, 105 and 65 persons respectively. In addition, the interviews were also exploited to the community leaders in order to collect the environmental problems facing with the communities.

The outcome of the study reflects that the most seriously problem of the three communities is the odor occurring from the industrial process in various kinds of industries around the area, such as chemical industries, food industries, etc. Moreover, it was reported that the villagers are also faced with the odor from the polluted and unusable rivers and canals which has been an accumulated problem. Considering to the point of the villagers' adaptation, it was found that most of them have to admit the situation unavoidably. The only choice is to endure and struggle to survive by themselves. These attitudes may be the reflection of the most complicated and anxious problem. The community leaders gave their opinions during the deep interview that the villagers' movement began with complaint to the header of the village (Phu Yai Ban or Kamnan). After that, if the problems still were not solved, they would complain to the factories directly or even formed the mob to revolt the factory's owner, which sometimes it was effective but just only a while or at times. However, most of the problems were not permanently solved. So, the villagers concluded that they could do nothing but admitting the surrounding finally.

The role of the local officials towards the problems solution is just investigating the problem areas according to the villagers' claim and give the warning letter to the factories' owner which almost have no effect whatever, and the problems still go on as it used to be.

The conclusion of this study is that the movement to survive and adaptation of the communities towards the environmental problems obviously appeared in 3 different ways : complaining to the authorized person, protest , and surrender to the problems and accepting them peacefully. Those ways of the community's adaptation indicated the low efficiency and lack of responsibility of the government officials and private sectors concerning to the environmental solution which have to be urgently implemented. On the other hand, the potential to acknowledge the people about the incoming activities operating in their communities has to be improved too. In addition, the environmental policy of industries must be uncovered and sincerely revealed to the public. In the mean time, the local government such as Or Bor Tor should be the agency to preserve advantages of communities and harmonize a cooperation with the factories in operation and finding out the environmental resolution and preservation regulation together.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	-2-
บทคัดย่อ	-3-
Abstract	-5-
สารบัญ	-7-
สารบัญตาราง	-8-
บทที่ 1 การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย	
1. การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทยและแนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมใหม่	1-1
2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย	1-4
3. วิธีการวิจัย	1-4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีในการศึกษา	
1. การขยายตัวของอุตสาหกรรมกับสิ่งแวดล้อม	2-1
2. ความหมายของสิ่งแวดล้อม	2-2
3. มลพิษจากอุตสาหกรรม	2-5
4. การปรับตัวของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง	2-11
5. แนวคิดเรื่องยุทธวิธีในขบวนการทางสังคม	2-13
6. แนวคิดในการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม	2-15
บทที่ 3 ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของชุมชน	
1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของชุมชน	
ศึกษารณีสุมชน ตำบลมาตาพุด ตำบลเชิงเนิน ตำบลตะพง	
อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	3-1
2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของชุมชน	
ศึกษารณีสุมชน ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ	3-27
3. ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของชุมชน	
ศึกษารณีสุมชน ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	3-53
บทที่ 4 สรุปและอภิปรายผล	4-1
บรรณานุกรม	บ-1
ภาคผนวก	ภ-1

สารบัญตาราง

		หน้า
	<u>ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ราษฎรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ จังหวัดระยอง</u>	
ตารางที่ 1	ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	3-3
ตารางที่ 2	กรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของคริวเรือน	3-4
ตารางที่ 3	ภูมิลำเนา	3-5
ตารางที่ 4	อาชีพหลักของครอบครัว	3-7
ตารางที่ 5	ข้อมูลทางการเกษตรในกรณีที่ยังมีอาชีพเกษตร	3-7
ตารางที่ 6	แหล่งน้ำบริเวณคูปโคก	3-8
ตารางที่ 7	ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา	3-10
ตารางที่ 8	ปัญหาของชุมชนในปัจจุบันที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุด	3-13
ตารางที่ 9	ความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านต่าง ๆ	3-13
ตารางที่ 10	โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่	3-14
ตารางที่ 11	ลักษณะผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อคริวเรือนของราษฎรในชุมชน	3-17
ตารางที่ 12	การดำเนินการแก้ไขผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมของราษฎรในชุมชน	3-17
ตารางที่ 13	ราษฎรในชุมชนเคยร้องเรียนปัญหาของโรงงานเหล่านั้นหรือไม่	3-18
ตารางที่ 14	หลังจากที่มีการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นแล้ว ได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหายังไง	3-18
ตารางที่ 15	ก่อนที่โรงงานเหล่านั้นจะมาตั้งในชุมชน คิดว่าโรงงานจะให้ประโยชน์อะไรกับชุมชน ..	3-19
ตารางที่ 16	เกี่ยวกับความคาดหวังหลังมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนแล้ว	3-20
ตารางที่ 17	ความเห็นของราษฎรว่าใครเป็นผู้สร้างปัญหามลพิษ/สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมให้ กับชุมชนมากเป็นอันดับหนึ่ง	3-20
ตารางที่ 18	สมาชิกในครอบครัวของราษฎรเป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำงานที่โรงงานเหล่านั้นหรือไม่	3-21
ตารางที่ 19	การมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนมีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพของคนใน ครอบครัวหรือไม่	3-21
ตารางที่ 20	เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีระบบป้องกันแก้ไขปัญห สิ่งแวดล้อมอย่างดีพอแล้ว	3-22
ตารางที่ 21	โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชน ได้ดำเนินการที่แสดงออกถึงการรักษา/อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมอย่างไร	3-22

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 22 ข้อเรียกร้องเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ชาวบ้านอาจจะได้รับจากโรงงาน	3-23
ตารางที่ 23 เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีความสนใจกับชุมชน โดยการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานบุญ งานสร้างวัด สนับสนุนการศึกษา	3-24
ตารางที่ 24 เห็นด้วยหรือไม่ว่าทางราชการได้มีการดำเนินการเหมาะสมดีแล้วกับการควบคุม/จัดการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม	3-24
ตารางที่ 25 เมื่อชุมชนประสบปัญหา คิดว่าใครเป็นผู้ที่จะสามารถช่วยเหลือท่านได้มากที่สุด	3-25
ตารางที่ 26 ในกรณีที่กำลังประสบกับปัญหาความเดือดร้อนจากโรงงานอุตสาหกรรม คิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน /ชุมชนจะได้รับความสะดวกเพื่อแก้ไขปัญหา	3-26
ตารางที่ 27 วิธีการที่มักจะเลือกใช้ เมื่อเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับชุมชน	3-26
ตารางที่ 28 ความดีในการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน	3-27
ตารางที่ 29 ความดีในการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นในชุมชน เพื่อเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน	3-27
<u>ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ราษฎรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ จังหวัดสมุทรปราการ</u>	
ตารางที่ 30 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	3-30
ตารางที่ 31 กรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของครัวเรือน	3-31
ตารางที่ 32 ภูมิลำเนา	3-31
ตารางที่ 33 อาชีพหลักของครอบครัว	3-33
ตารางที่ 34 ข้อมูลทางการเกษตรในกรณีที่ยังมีอาชีพเกษตร	3-33
ตารางที่ 35 แหล่งน้ำบริโภคอุปโภค	3-33
ตารางที่ 36 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา	3-35
ตารางที่ 37 ปัญหาของชุมชนในปัจจุบันที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุด	3-38
ตารางที่ 38 ความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านต่าง ๆ	3-39
ตารางที่ 39 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่	3-39
ตารางที่ 40 ลักษณะผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อครัวเรือนของราษฎรในชุมชน	3-42
ตารางที่ 41 การดำเนินการแก้ไขผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมของราษฎรในชุมชน	3-42

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 42 ราษฎรในชุมชนเคยร้องเรียนปัญหาของโรงงานเหล่านั้นหรือไม่	3-43
ตารางที่ 43 หลังจากที่มีการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นแล้ว ได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา อย่างไร	3-43
ตารางที่ 44 ก่อนที่โรงงานเหล่านั้นจะมาตั้งในชุมชน คิดว่าโรงงานจะให้ประโยชน์อะไรกับชุมชน ..	3-44
ตารางที่ 45 เกี่ยวกับความคาดหวังหลังมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนแล้ว	3-45
ตารางที่ 46 ความเห็นของราษฎรว่าใครเป็นผู้สร้างปัญหามลพิษ/สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมให้ กับชุมชนมากเป็นอันดับหนึ่ง	3-45
ตารางที่ 47 สมาชิกในครอบครัวของราษฎรเป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำงานที่โรงงานเหล่านั้นหรือไม่	3-46
ตารางที่ 48 การมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนมีผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กๆ ของคนใน ครอบครัวหรือไม่	3-46
ตารางที่ 49 เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีระบบป้องกัน/แก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมอย่างดีพอแล้ว	3-47
ตารางที่ 50 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชน ได้ดำเนินการที่แสดงออกถึงการรักษา/อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมอย่างไร	3-47
ตารางที่ 51 ขอเรียกร้องเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่ ชาวบ้านอาจจะได้รับจากโรงงาน	3-48
ตารางที่ 52 เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีความสนใจกับชุมชน โดย การให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานบุญ งานสร้างวัด สนับสนุนการศึกษา	3-49
ตารางที่ 53 เห็นด้วยหรือไม่ว่าทางราชการได้มีการดำเนินการเหมาะสมดีแล้วกับการควบคุม/ จัดการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม	3-49
ตารางที่ 54 เมื่อชุมชนประสบปัญหา คิดว่าใครเป็นผู้ที่จะสามารถช่วยเหลือท่านได้มากที่สุด	3-51
ตารางที่ 55 ในกรณีที่กำลังประสบกับปัญหาความเดือดร้อนจากโรงงานอุตสาหกรรม คิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน /ชุมชนจะได้รับความสนใจเพื่อแก้ไขปัญหาก	3-51
ตารางที่ 56 วิธีการที่มักจะเลือกใช้ เมื่อเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับชุมชน	3-52
ตารางที่ 57 ความดีในการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน	3-52
ตารางที่ 58 ความดีในการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นในชุมชน เพื่อเรียกร้องให้โรงงาน อุตสาหกรรมแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชน	3-52

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ราษฎรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ จังหวัดสระบุรี

ตารางที่ 59	ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	3-55
ตารางที่ 60	กรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของคร้วเรือน	3-56
ตารางที่ 61	ภูมิลำเนา	3-56
ตารางที่ 62	อาชีพหลักของครอบครัว	3-57
ตารางที่ 63	ข้อมูลทางการเกษตรในกรณีที่ยังมีอาชีพเกษตร	3-58
ตารางที่ 64	แหล่งน้ำบริโภคอุปโภค	3-58
ตารางที่ 65	ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา	3-60
ตารางที่ 66	ปัญหาของชุมชนในปัจจุบันที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุด	3-62
ตารางที่ 67	ความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านต่าง ๆ	3-63
ตารางที่ 68	โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่	3-63
ตารางที่ 69	ลักษณะผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อคร้วเรือนของราษฎรในชุมชน	3-65
ตารางที่ 70	การดำเนินการแก้ไขผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมของราษฎรในชุมชน	3-66
ตารางที่ 71	ราษฎรในชุมชนเคยร้องเรียนปัญหาของโรงงานเหล่านั้นหรือไม่	3-66
ตารางที่ 72	หลังจากที่มีการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นแล้ว ได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญห อย่างไร	3-67
ตารางที่ 73	ก่อนที่โรงงานเหล่านั้นจะมาตั้งในชุมชน คิดว่าโรงงานจะให้ประโยชน์อะไรกับชุมชน ..	3-68
ตารางที่ 74	เกี่ยวกับความคาดหวังหลังมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนแล้ว	3-68
ตารางที่ 75	ความเห็นของราษฎรว่าใครเป็นผู้สร้างปัญหามลพิษ/สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมให้ กับชุมชนมากเป็นอันดับหนึ่ง	3-69
ตารางที่ 76	สมาชิกในครอบครัวของราษฎรเป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำงานที่โรงงานเหล่านั้นหรือไม่	3-69
ตารางที่ 77	การมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนมีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพของคนใน ครอบครัวหรือไม่	3-70
ตารางที่ 78	เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีระบบป้องกันแก้ไขปัญห สิ่งแวดล้อมอย่างดีพอแล้ว	3-71
ตารางที่ 79	โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชน ได้ดำเนินการที่แสดงออกถึงการรักษา/อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมอย่างไร	3-71

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 80	ชื่อเรียกร้องเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ ชาวบ้านอาจจะได้รับจากโรงงาน 3-72
ตารางที่ 81	เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีความสนใจกับชุมชน โดย การให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานบุญ งานสร้างวัด สนับสนุนการศึกษา 3-72
ตารางที่ 82	เห็นด้วยหรือไม่ว่าทางราชการได้มีการดำเนินการเหมาะสมดีแล้วกับการควบคุม/ จัดการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม 3-73
ตารางที่ 83	เมื่อชุมชนประสบปัญหา คิดว่าใครเป็นผู้ที่จะสามารถช่วยเหลือท่านได้มากที่สุด 3-74
ตารางที่ 84	ในกรณีที่กำลังประสบกับปัญหาความเดือดร้อนจากโรงงานอุตสาหกรรม คิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน /ชุมชนจะได้รับความสนใจเพื่อแก้ไขปัญหา 3-74
ตารางที่ 85	วิธีการที่มักจะเลือกใช้ เมื่อเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับชุมชน 3-75
ตารางที่ 86	ความดีในการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน 3-76
ตารางที่ 87	ความดีในการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นในชุมชน เพื่อเรียกร้องให้โรงงาน อุตสาหกรรมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน 3-76
<u>ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน</u>	
ตารางที่ 88	สรุปวิธีการดำเนินงานของชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม 4-8

1. การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทยและแนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมใหม่

นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา รัฐบาลไทยได้เริ่มมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเป็นทางการเป็นกิจลักษณะ เพื่อตอบสนองความต้องการอุปโภคบริโภคภายในประเทศที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมสิ่งทอ การเกษตร การก่อสร้าง หรือการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ และถนนหนทางต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีความสุขสบายและมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลยังริเริ่มที่จะให้เอกชนเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาระบบอุตสาหกรรมในประเทศเพิ่มมากขึ้นด้วย เนื่องจากเล็งเห็นว่า งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ไม่สามารถที่จะดำเนินการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าทัดเทียมอารยประเทศต่าง ๆ ได้ในระยะเวลาอันสั้น ดังนั้น เพื่อตอบรับต่อนโยบายดังกล่าว รัฐบาลได้จัดตั้งบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยขึ้นในปี พ.ศ. 2502 เพื่อให้เงินช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในการกู้ยืมไปเพื่อดำเนินกิจการ และในปีถัดมาคือ พ.ศ. 2503 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เพื่อส่งเสริมให้มีการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม โดยให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีอากรแก่ผู้สนใจลงทุนทั่วไป (ปราณี พันธุมสินชัย, 2537 : 11)

ในระหว่างปี พ.ศ. 2504 - 2509 เมื่อประเทศไทยเริ่มมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก ได้กำหนดนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ โดยมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ และอุตสาหกรรมบริการ ตลอดจนอุตสาหกรรมผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2505 ได้มีการออกพระราชบัญญัติการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมขึ้น ซึ่งรัฐบาลได้พิจารณาถึงปัญหาแหล่งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม โดยการจัดตั้งในรูปแบบของนิคมอุตสาหกรรม แต่ยังไม่กำหนดนโยบายแน่นอนว่าจะควรปล่อยให้เอกชนทำหรือรัฐเป็นผู้ลงทุนเอง ดังนั้น การพัฒนาอุตสาหกรรมจึงเป็นไปในลักษณะให้การส่งเสริมเป็นราย ๆ ไป ประกอบกับการจัดผังเมืองยังไม่มีผลบังคับ จึงทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นอย่างมากมายกระจัดกระจายอยู่ทั่วกรุงเทพฯ อย่างรวดเร็วในช่วงระยะปี พ.ศ. 2506 - 2516 (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2533 : 1)

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ดำเนินนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างเข้มข้นตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 เป็นต้นมา โดยถือเป็นมาตรการสำคัญในการกระจายความเจริญ กระจายรายได้ และขยายการจ้างงานไปสู่ประชาชนในภาคชนบท ตลอดจนมุ่งหวังจะเป็นการแก้ไขปัญหาความแออัดยัดเยียดของโรงงานอุตสาหกรรมและการบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมต่าง ๆ ที่ยังคงกระจุกตัวหนาแน่นอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ, 2539 : 1-2)

การพัฒนาประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries : NICs) เป็นตัวแบบ โดยเฉพาะในสมัยรัฐบาลยุค พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลมุ่งเน้นส่งเสริมการลงทุนเพื่อพัฒนากิจการอุตสาหกรรมภายในประเทศอย่างเต็มที่ โดยปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจจากแบบเกษตรกรรมไปสู่กึ่งอุตสาหกรรม และคาดหวังว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งการเร่งพัฒนาประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ทำให้ประเทศมีภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึง 10-11 เปอร์เซ็นต์ ในปี 2531-2532 (เอื้อมพร ทองกระจาย และสมพร เตชะธติก, 2535 : 93-94) ผลที่ตามมาจากการเร่งส่งเสริมการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อมอยู่ไม่น้อยทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น มลพิษอุตสาหกรรม ซึ่งครอบคลุมถึงกลิ่น ฝุ่นละออง ขยะ น้ำเน่าเสีย และเสียงดัง หรือแม้กระทั่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดิน

1. ปัญหามลพิษอุตสาหกรรมต่อชุมชน กรณีตัวอย่างของปัญหานี้ได้แก่ กรณีนิคมอุตสาหกรรมบางปู จ. สมุทรปราการ ซึ่งมีปัญหาการปล่อยน้ำเน่าเสียลงสู่ลำคลองในบริเวณชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่น ส่งกลิ่นเหม็นคั่ง สร้างความเดือดร้อนแก่สุขภาพของชาวบ้านเป็นจำนวนมากเพราะระบบบำบัดน้ำเสียเสื่อมสภาพและขาดการแก้ไขอย่างถูกต้อง แม้ชาวบ้านจะได้เข้าพบผู้จัดการนิคมอุตสาหกรรมแล้ว แต่ก็ไม่ได้มีการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอย่างรวดเร็วและจริงจัง ทั้ง ๆ ที่จังหวัดสมุทรปราการถูกประกาศให้เป็นเขตควบคุมมลพิษก็ตาม (กรุงเทพฯธุรกิจ, 29 พฤษภาคม 2539 : 6)

นอกจากนี้แล้วนิคมอุตสาหกรรมหลายแห่งได้ถูกก่อตั้งขึ้นโดยไม่มีการจัดสร้างโรงกำจัดกากขยะอุตสาหกรรม โดยเท่าที่ผ่านมานิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยมอบหมายให้เอกชนนำขยะไปทิ้งเองในที่ที่จัดไว้ให้ แต่กลับปรากฏว่ามีการทิ้งขยะสารพิษอุตสาหกรรมจำนวนมากในพื้นที่สาธารณะ สร้างความเดือดร้อนแก่ชุมชนชาวบ้าน และเป็นอันตรายต่อแหล่งน้ำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ผู้จัดการรายวัน, 27 ตุลาคม 2537 : 7) ในด้านมลพิษของเสียงก็พบว่า กิจการอุตสาหกรรมประเภทโรงงานผลิตกระป๋อง โรงพิมพ์ หรือโรงทอผ้า มักก่อให้เกิดเสียงดังรบกวนทั้งพนักงานที่ทำงานอยู่ในโรงงานและประชาชนที่อยู่โดยรอบ ซึ่งพบได้มากแถบ อ. พระประแดง จ. สมุทรปราการ เป็นต้น ส่วนมลพิษที่รุนแรงและก่อให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมมากที่สุดคือ ปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดจากการใช้ก๊าซและสารเคมี หรือปัญหาฝุ่นละอองในอากาศที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสารพิษที่เจือปนอยู่ในอากาศจะเกิดการสะสมรวมตัวกันจนสภาพธรรมชาติไม่สามารถเจือจางได้ในเวลาอันสั้น และเป็นภัยอย่างใหญ่หลวงแก่ประชาชน ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับโรงงานซีเมนต์ เป็นต้น

2. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน จากเดิมที่ใช้เพื่อการเกษตร ได้เปลี่ยนเป็นใช้เพื่อทำอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง ท่าเรือ และโครงสร้างพื้นฐานทั้งหลาย นอกจากนี้ การขยายตัวด้านบริการ เช่น รีสอร์ท สนามกอล์ฟ ก็ทำให้เกิดปัญหาการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไร โดยที่การขยายตัวของอุตสาหกรรมเหล่านี้จะไปแย่งทรัพยากรที่ถูกใช้ในการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน แหล่งน้ำ และคน (สุจิต บุญบงการ,

2533 : 140) ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น น้ำเสีย ตามมา ปรากฏการณ์เช่นนี้จะส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดการร่อยหรอหมดไป ส่งผลกระทบในระยะยาวต่อระบบนิเวศ เช่น การขาดแคลนน้ำใช้ในการเกษตรใน จ. ระยอง ซึ่งสนามกอล์ฟได้ดึงน้ำจากลำคลองและหน่วยสาธารณะไปใช้

นอกจากผลกระทบทางตรงต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนแล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเร่งรีบ ได้ส่งผลกระทบทางอ้อมต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย โดยการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนเมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในชุมชนนั้น สิ่งที่ปรากฏก็คือ คนมีความสามารถซื้อหา จัดหาความสะดวกสบายให้กับตนเองมากขึ้น แต่คุณภาพชีวิตของคนต่ำลง เช่น ครอบครัวในชนบทสามารถซื้อหาโทรทัศน์ได้ แต่ไม่ยอมลงทุนสร้างส้วม อันเป็นปัจจัยพื้นฐานของการรักษาสุขอนามัยในครัวเรือน

2. การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัว โดยสมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กันและกันน้อยลง เพราะแต่ละคนออกไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งวัน ไม่มีเวลาใกล้ชิดดูแลซึ่งกันและกัน ความเป็นอยู่จึงเป็นลักษณะตัวใครตัวมัน และขนาดของครอบครัวก็มีแนวโน้มเล็กลงด้วย

3. การเปลี่ยนแปลงทางสุขนิสัย ซึ่งสังคมที่เน้นอุตสาหกรรมเป็นหลัก ผู้คนจะตระหนักถึงคุณค่าของเวลามากขึ้น และมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์หรือตัวเงินที่จะได้รับ ทำให้การใช้เวลาส่วนตัวหรือเวลาต่อครอบครัวน้อยลง พฤติกรรมสุขภาพเปลี่ยนแปลง เช่น การบริโภคอาหารปรุงสำเร็จ หรือบางรายก็มิวแต่ตั้งหน้าตั้งตาทำงานแล้วกลับบัสสาวะเป็นเวลานาน ทำให้เกิดกระเพาะปัสสาวะอักเสบ การรับประทานอาหารไม่เป็นเวลา ทำให้เป็นโรคกระเพาะ เป็นต้น

4. การเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพอนามัยของบุคคล โดยผู้ที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมมีความเสี่ยงของการเกิดโรคความดันสูงมากกว่าคนที่ทำงานด้านอื่น ๆ ผลงานวิจัยมากมายได้เปิดเผยว่า มารดาที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีความถี่ของการเจ็บป่วยด้วยโรคความดันสูงกว่ามารดาที่เป็นแม่บ้านอย่างเดียว

5. การเสื่อมสลายของภาคเกษตรกรรม เนื่องจากมีการโยกย้ายแรงงานไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น หรือมีการใช้ทรัพยากรดินในเชิงอุตสาหกรรมและการพาณิชย์มากขึ้น ที่ดินที่ใช้ในการทำกินมีน้อยลง ทำให้ต้องซื้อหาอาหารจากแหล่งอื่น การพึ่งพาตนเองด้านอาหารในชุมชนของตนลดลง ต้องพึ่งพาจากภายนอก เมื่ออุตสาหกรรมเคลื่อนตัวเข้าไปในชนบทมากขึ้น ชาวชนบทก็จะละทิ้งพื้นฐานทางการเกษตรของตนเองไปเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะโดยสมัครใจหรือภาวะจำยอม

จากการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนดังได้กล่าวมาแล้ว ก่อให้เกิดกระแสความต้องการที่จะให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รับผิดชอบต่อสภาพการณ์ที่เลวร้ายของสภาพแวดล้อม และหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทยก่อให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย

การศึกษาครั้งนี้เกิดขึ้นสืบเนื่องจากสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เลวร้าย และไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาสภาพแวดล้อมดังกล่าว โดยคาดว่าผลการศึกษาที่ได้รับจะเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งหรือพัฒนาโครงการอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ได้ตระหนักถึงความเดือดร้อนของประชาชนในชุมชนใกล้เคียง และพยายามหาทางแก้ไขปรับปรุงโครงการให้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนน้อยที่สุด

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป และผลกระทบต่ออันเนื่องมาจากโรงงานอุตสาหกรรม
2. ศึกษาถึงการปรับตัวของชุมชนอันเนื่องมาจากมลภาวะจากโรงงานอุตสาหกรรมในด้านการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งการเข้าร่วมในขบวนการทางสังคม
3. ศึกษาบทบาทของหน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่น/ ระดับจังหวัด ที่ปฏิบัติงานควบคุม แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม บทบาทของโรงงานอุตสาหกรรมต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

3. วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ รายงานการวิจัย บทความและข้อมูลข่าวสารจากวารสาร หนังสือพิมพ์ และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับปัญหามลพิษจากอุตสาหกรรม และวิธีการปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาดังกล่าว

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

2.1 การสัมภาษณ์ราษฎรในพื้นที่ที่ประสบปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกศึกษาเฉพาะพื้นที่ใน 3 จังหวัดภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ, จังหวัดระยอง และจังหวัดสระบุรี ต่อจากนั้นทำการคัดเลือกอำเภอและตำบลที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่เป็นจำนวนมากหรือค่อนข้างมาก และขั้นต่อไปทำการคัดเลือกหมู่บ้านตัวอย่างในการวิจัย โดยถือหลักว่าจะต้องเป็นหมู่บ้านที่ประสบปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมในระดับมากหรือค่อนข้างมาก และขั้นสุดท้ายเป็นการคัดเลือกครัวเรือนตัวอย่าง โดยกำหนดจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการประมาณร้อยละ 30 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในเขตตัวอย่าง โดยได้ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในช่วง

ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2541 จำนวนทั้งสิ้น 279 ครั้ง เรือน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ในการสุ่มครัวเรือนตัวอย่าง และเมื่อดำเนินการเก็บข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางแสดงอัตราส่วนร้อยละ พร้อมทั้งคำอธิบายประกอบ

2.2 การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประกอบในการวิเคราะห์หีบเทาของชุมชนในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้การเก็บข้อมูลจากราษฎรกลุ่มตัวอย่างจะใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์ รวมทั้งการสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ศึกษาประกอบกันไปด้วย โดยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2541 และได้ทำการบันทึกและสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารภาคผนวก (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน)

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีในการศึกษา

1. ความนำ

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – 2519) เป็นต้นมา ได้เน้นการขยายเขตอุตสาหกรรมออกไปในพื้นที่ต่าง ๆ มากมาย ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด การขยายตัวทางอุตสาหกรรมโดยไม่มีมิติทางนิเวศวิทยารองรับ ได้ก่อให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมตามมา และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2537 : 15) ในทางทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรม อันเป็นกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งมักจะเปลี่ยนแปลงไปในทางเสียหายต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ (สุภาณี บุรพภาค, 2530 : 23) อย่างไรก็ตาม หากมีการวางแผนรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมอย่างรอบคอบแล้ว ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมย่อมต้องเบาบางลงหรือไม่เกิดขึ้นเลย ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงผลกระทบของการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนการปรับตัวของชุมชนต่อสภาพแวดล้อมดังกล่าว จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นต่อสถานการณ์ปัจจุบันอย่างยิ่ง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีทางสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจากการขยายตัวของกิจกรรมทางอุตสาหกรรม โดยนำมาเป็นแนวทางการศึกษาร่วมกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาพแวดล้อมดังกล่าว การทบทวนแนวคิดทฤษฎีนี้จะกล่าวถึงความหมายและคำนิยามของสิ่งแวดล้อม ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ รวมทั้งการปรับตัวของมนุษย์และชุมชนต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงกระบวนการทางสังคมต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และแนวคิดในการแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมอีกด้วย

2. ความหมายของสิ่งแวดล้อม

ในทางชีววิทยา Haynes (1978 : 61) ให้ความหมายว่าทุก ๆ สิ่งที่อยู่รอบ ๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตหนึ่งก็คือสิ่งแวดล้อมของสิ่งนั้น

เกษม จันทร์แก้ว (2527 : 205) ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นทุกสิ่งทุกอย่างบนพื้นโลก (อาจรวมไปทั้งจักรวาล) เป็นทั้งของแข็ง ของเหลว ก๊าซ สารเคมี สัตว์ มนุษย์ ดิน หิน ต้นไม้ แร่ อากาศ วัตถุธาตุ สิ่งก่อสร้าง บ้านเรือน ถนน โรงเรียน วัด เมือง ชุมชน วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี กฎระเบียบ ข้อบังคับ ฯลฯ เป็นต้น

ลมพงษ์ อรพิน (2527 : 505) ให้ความหมายสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่รอบ ๆ ตัวเรา ได้แก่ สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต และรวมทั้งเป็นรูปแบบคือ สิ่งที่มีมองเห็นจับต้องได้ และที่เป็นนามธรรม คือ สิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น แบบแผน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ เป็นต้น

ในทางนิเวศวิทยา ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic environment) หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ สิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง หรือสิ่งที่เคยมีชีวิตชนิดหนึ่ง เช่น สัตว์ แมลง ฯลฯ
2. สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Abiotic environment) คือสิ่งที่ไม่ชีวิตที่อยู่รอบ ๆ สิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง เช่น ดิน น้ำ บ้าง ฯลฯ

ยูวัฒน์ ยูเมธี (2527 : 21) แบ่งสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ส่วน คือ

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นสิ่งแวดล้อมหลักของโลก
2. สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการที่มนุษย์สร้างขึ้น

เกษม สนิทวงศ์ กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติได้แก่ บรรยากาศ (Atmosphere) น้ำบนผิวโลก (hydrosphere) ดินของโลก (lithosphere) และส่วนที่สิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ (biosphere) สำหรับสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นได้แก่ สาธารณูปโภคต่าง ๆ แบบของสถาบันและสังคมมนุษย์ดำเนินชีวิต

จึงสามารถสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่รอบ ๆ ตัวเรา ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต และมีความสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ของเรา โดยแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

แนวความคิดที่สำคัญทางสิ่งแวดล้อม

Swan and Stapp (1974 : 59-62) กล่าวถึงความคิดรวบยอดที่สำคัญของสิ่งแวดล้อมว่า ประกอบด้วย

1. ระบบนิเวศ (Ecosystem) กล่าวคือ โลกเป็นระบบที่มีชีวิตจำกัดในการรองรับสิ่งมีชีวิต ได้รับพลังงานจากดวงอาทิตย์ และแหล่งพลังงานอื่นที่ได้มาโดยขบวนการเทคโนโลยี มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ พื้นดิน น้ำ อากาศ โดยมีพื้นดินและทรัพยากรที่มีอยู่จำนวนจำกัด และเป็นตัวการสำคัญต่อความมั่นคงของสังคม ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างกระจุกกระจายไม่สม่ำเสมอ

2. ประชากรมนุษย์ (Human Population) มีบทบาทเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภค มีความแตกต่างกันไปตามสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติหนึ่ง ๆ การเปลี่ยนแปลงบทบาทและผลกระทบดังกล่าว จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล ค่านิยม พฤติกรรม และหน้าที่ของระบบสังคมอื่น ๆ อัตราเพิ่มของประชากรในโลกเป็นอุปสรรคต่อการดำรงอยู่ และการบำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการ

เพิ่มประชากรทำให้มีความต้องการทรัพยากร อํานาจทางเศรษฐกิจและการเมือง และปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต

3. เศรษฐกิจและเทคโนโลยี (Economics and Technology) คือ การกระจายตัวของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาเทคโนโลยี มีความสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรโดยมีปฏิสัมพันธ์ภายในต่อกัน

4. การตัดสินใจทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Decisions) เป็นกระบวนการที่พิจารณาทางเลือกและผลได้ผลเสียต่อเศรษฐกิจสังคมของส่วนรวม สัมพันธ์กับความเป็นไปได้ของทางเลือกในนโยบายและกิจกรรมต่าง ๆ กระทำได้ทั้งบุคคล สถาบัน หรือองค์การ โดยมุ่งตรงที่จะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เผชิญอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกระดับ

5. จรรยาบรรณทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Ethics) มีแกนกลางความสำนึกทางนิเวศวิทยาต่อสิ่งแวดล้อมที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบของบุคคลและกลุ่มบุคคล

สรุปความคิดรวบยอดของสิ่งแวดล้อม คือ ระบบของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต และเป็นระบบที่มีชีวิตจำกัด เพราะประชากรมนุษย์ซึ่งมีอัตราเพิ่มขึ้นนั้นเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภค ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำรงอยู่ และการบำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องมีความสำนึกทางนิเวศวิทยา และกระบวนการตัดสินใจในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์

สังคมชนบทโดยทั่วไปเป็นสังคมเกษตรกรรม เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ด้วยการใช้แรงงานมนุษย์และสัตว์ ฟังธรรมชาติ มีชีวิตแบบง่าย ๆ กับฐานะความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างยากไร้ แต่สังคมชนบทนั้นก็กลับเป็นแหล่งผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหาร ที่สามารถนำไปเลี้ยงประชากรทั้งประเทศ

สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของสังคมชนบท นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 80) กล่าวว่า มีปัจจัยทางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural environment) ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ และลมฟ้าอากาศที่มีผลกระทบโดยตรงต่อสิ่งมีชีวิตทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืช โดยเฉพาะทางด้านการเกษตร คือ

1. ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความสำคัญ คือ ดิน น้ำ และป่าเขา ด้วยการเพิ่มประชากรอย่างมากมายฉับพลัน จากการปฏิบัติทางการแพทย์ด้วยวิทยาการใหม่ ๆ ทำให้อัตราการตายน้อยลง การเติบโตด้านปริมาณประชากร (Population growth) เป็นไปในอัตราสูงชันมาก ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนักหน่วง การบุกรุกทำลายโดยมิได้คำนึงถึงการอนุรักษ์และประสิทธิภาพการทำงาน ทำให้ดินเสื่อม ต้นน้ำถูกทำลาย แหล่งน้ำธรรมชาติเหือดแห้ง ทำให้การเกษตรแร้นแค้นมากขึ้น

2. ลมฟ้าอากาศ ในสังคมชนบทการประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่พึ่งฤดูกาล อาศัยน้ำฝนในการทำไร่ ทำนา แต่เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าเขาถูกบุกรุกทำลาย ประกอบกับภาวะมลพิษอันเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมทำให้ฤดูกาลเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลอากาศแห้งแล้ง น้ำท่วมฉับพลัน เพราะป่าเขาไม่สามารถจะกักน้ำดูดซับความชื้นไว้ได้ และนอกจากลมฟ้าอากาศจะมีผลต่อการเกษตรแล้ว สภาพฤดูกาลในเขตร้อนและเขตร้อนชื้นยังมีผลต่อภาวะการใช้แรงงาน

ของมนุษย์ เพราะความร้อนจะทำให้ร่างกายสูญเสียพลังงานไปมากกว่ามนุษย์ในภูมิภาคอื่น ซึ่งเป็นผลให้เกิดลักษณะเฉื่อยชาของชาวชนบท

สาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมในชนบท

สนั่น วงศ์พิพัฒน์ (2527 : 5) กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในชนบทที่สำคัญ คือ ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่

1. การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรที่ไม่ถูกวิธี ทำให้ได้รับผลตอบแทนต่ำ และทำให้คุณภาพของดินเสียไป

2. การทำการเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำไร่เลื่อนลอย การลักลอบตัดไม้ ทำลายป่า ตลอดจนการขุดแร่อย่างไม่ถูกวิธี ฯลฯ นอกจากทำให้เกิดการพังทลายของดินแล้ว ยังเป็นการทำลายแหล่งลำธารโดยตรง อันเป็นเหตุให้แหล่งน้ำตื้นเขิน และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทั้งระบบ

3. การใช้ที่ดินไม่ถูกหลักวิชาการและศักยภาพของดิน จะเป็นเหตุให้เกิดมลภาวะอย่างยิ่ง และเป็นเหตุให้เกิดมลพิษขึ้น

4. ปัญหาการเกิดภาวะมลพิษอาจเกิดในอากาศ น้ำ ดิน พืช สัตว์ ซึ่งเกิดจากการใช้ทรัพยากรมากเกินไป หรือผิดหลักการ

ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในชนบทนั้นได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวกับน้ำ ดิน และการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชนชนบท เพราะน้ำและดินเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ขณะเดียวกันการจัดการสภาพแวดล้อมของชุมชนชนบท ซึ่งหมายรวมถึงการจัดการกับน้ำและดินด้วยนั้น มีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท (ศรีปริญา ฐปกระจ่าง, 2529 : 14-21)

3. มลพิษจากอุตสาหกรรม

จากแนวทางการพัฒนาประเทศโดยเน้นการส่งเสริมพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้เติบโตอย่างรวดเร็ว นอกจากจะส่งผลดีในแง่ของการสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ในทางกลับกันผลพวงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้อย่างหนึ่งก็คือ ของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ดังจะกล่าวพอสังเขปดังนี้

1. มลพิษทางน้ำ (Water Pollution)

เป็นภาวะที่แหล่งน้ำถูกปนเปื้อนด้วยของเสียหรือสารมลพิษต่าง ๆ ที่ถูกปล่อยทิ้งลงสู่แหล่งน้ำในปริมาณมากจนกระทั่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางด้านคุณภาพของน้ำ ซึ่งน้ำเสีย (Effluents) ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรม นับวันจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นตามอัตราการขยายตัวของภาค

อุตสาหกรรม ทำให้ความรุนแรงของมลพิษทางน้ำขยายตัวแผ่กว้างออกไป โดยที่ลักษณะคุณสมบัติของน้ำเสียแต่ละประเภท และความเข้มข้นของสารมลพิษ (pollutant concentration) ได้สร้างผลกระทบต่อแหล่งน้ำแตกต่างกัน กล่าวคือ

1.1 กรณีที่แหล่งน้ำเกิดการเน่าเสียหรือที่เรียกว่าน้ำเน่า เป็นปรากฏการณ์ที่แหล่งน้ำมีปริมาณออกซิเจนละลาย (Dissolved Oxygen : DO) ในน้ำต่ำ ทำให้น้ำมีสีดำคล้ำและมีกลิ่นเหม็น ซึ่งโดยปกติแล้วแหล่งน้ำแต่ละแห่งควรมีปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำไม่ต่ำกว่า 5 มิลลิกรัมต่อลิตร ทั้งนี้สาเหตุของการเน่าเสียของแหล่งน้ำส่วนใหญ่จะมาจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงานฟอกหนัง โรงงานกระดาษ โรงงานน้ำตาล โรงงานอาหารกระป๋อง และโรงงานผลิตนม เป็นต้น โดยที่ในน้ำเสียของโรงงานเหล่านี้จะมีสารประกอบอินทรีย์หรือแร่ธาตุจำพวกแป้ง แคลเซียมคาร์บอเนต และไดตาเนียมไดออกไซด์ ซึ่งทำให้น้ำขุ่น มีก๊าซและไอพิษเกิดขึ้นในแหล่งน้ำ ทำให้น้ำเน่าเสียและเกิดผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในแหล่งน้ำ รวมทั้งก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายต่อผู้บริโภคตามมาอีกด้วย (James C. Lamb, 1985 : 308) ดังเช่นกรณีการเน่าเสียของแม่น้ำพอง อันเกิดจากการปล่อยน้ำเสียที่ยังไม่ผ่านการบำบัดของโรงงานเยื่อกระดาษ-โรงงานน้ำตาล ซึ่งทำให้สัตว์น้ำในแม่น้ำพองตายลงไปเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังส่งผลกระทบทำให้น้ำประปาซึ่งต้องอาศัยน้ำดิบจากลำน้ำพอง มีสีเหลืองขุ่นและมีกลิ่นเหม็น ไม่เหมาะต่อการบริโภค (กรองทิพย์ ศรีตะปัญญะ, 2531 : 30)

1.2 กรณีที่แหล่งน้ำมีสภาพเป็นพิษ เป็นสภาพของน้ำที่มีสารพิษจำพวกโลหะหนัก เช่น สารปรอท ตะกั่ว สารหนู แคดเมียม เป็นต้น ปนเปื้อนอยู่ในแหล่งน้ำในระดับที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำรวมทั้งมนุษย์ด้วย ซึ่งน้ำทิ้งที่มีสารจำพวกโลหะหนักปนเปื้อนอยู่ส่วนใหญ่จะมีต้นกำเนิดมาจากโรงงานชุบโลหะ โรงงานถลุงโลหะ โรงงานผลิตสบู่และผงซักฟอก โรงงานอุตสาหกรรมเคมีต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้กรณีตัวอย่างของปัญหาดังกล่าว อาทิ จากการวิจัยของกรมประมงเกี่ยวกับปริมาณการปนเปื้อนของโลหะหนักในอ่าวไทย พบว่า ในปัจจุบันนอกจากจะมีปริมาณสารปรอทเพิ่มขึ้นในอ่าวไทยแล้ว ยังมีการตรวจพบแคดเมียมเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอ่าวไทยฝั่งตะวันตกเป็นบริเวณที่มีการตรวจพบแคดเมียมในปริมาณสูง ซึ่งมีผลทำให้สัตว์ทะเลที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวมีปริมาณแคดเมียมสะสมในตัวสูงตามไปด้วย และบางครั้งมีระดับสูงกว่า 2 พีพีเอ็ม ซึ่งเป็นระดับมาตรฐานสูงสุดที่ยอมให้มีได้ในสัตว์ทะเล ทั้งนี้แคดเมียมเป็นโลหะหนักที่ถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมหลายประเภท เช่น อุตสาหกรรมการผลิตเหล็ก ชุบโลหะ ผลิตพลาสติก ผลิตแบตเตอรี่ และอุตสาหกรรมฟอกย้อม เป็นต้น ซึ่งแคดเมียมเป็นสารที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะก่อให้เกิดการทำลายไตอย่างรุนแรง และมีส่วนทำให้เกิดโรคต่าง ๆ เช่น โรคกระดูกอ่อน โรคโลหิตจาง และโรคหัวใจ เป็นต้น

อีกทั้งจากรายงานของกองอาชีวอนามัย กรมอนามัย ยังพบว่า แม่น้ำปัตตานีเป็นแม่น้ำสายหนึ่งที่มีตะกั่วปนเปื้อนในระดับสูงกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ คือพบในปริมาณ 0.11 มิลลิกรัม/ลิตร ในขณะที่ค่ามาตรฐานกำหนดไว้ที่ไม่เกิน 0.05 มิลลิกรัม/ลิตร รวมทั้งยังตรวจพบแคดเมียมตกค้างในไส้เดือนทะเลและกุ้ง และพบตะกั่วในไส้เดือนทะเลและหอยสองฝาอีกด้วย ซึ่งคณะนักวิจัยได้สรุปว่าสาเหตุที่แม่น้ำ

บัตตานี้มีโลหะหนักปนเปื้อนอยู่ในระดับสูงก็เนื่องมาจากการทำเหมืองแร่ดีบุกในบริเวณลุ่มน้ำนี้ ทำให้น้ำชะล้างจากกระบวนการทำเหมืองไหลลงสู่แม่น้ำ (หนังสือพิมพ์แนวหน้า, 9 พฤษภาคม 2539) หรือจากการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็พบว่า อุตสาหกรรมเหมืองลิกไนต์แม่เมาะ จ. ลำปาง ได้ปล่อยน้ำทิ้งที่มีสารโลหะหนัก เช่น แคดเมียม ปนเปื้อนอยู่ในระดับที่เกินค่ามาตรฐาน และยังมีสารจำพวกที่ไม่สลายตัวเองตามธรรมชาติอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำ (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, 2524 : 11)

นอกจากนี้ จากกรณีศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี ได้เก็บตัวอย่างน้ำทิ้งของโรงงานมันสำปะหลังมาวิจัย ก็พบว่า มีสารโลหะหนักจำพวกแมงกานีส โคโรเนียม แคดเมียม ตะกั่ว นิกเกิล ปนเปื้อนอยู่ในปริมาณที่สูงเกินกว่าค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งที่กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนดเอาไว้มาก (พัชรี นวรัตน์, 2530 : 41)

1.3 กรณีที่แหล่งน้ำมีเชื้อโรคปนอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากการปล่อยน้ำทิ้งของกิจการอุตสาหกรรมบางประเภทและโรงพยาบาล จะมีเชื้อโรค เช่น เชื้อแบคทีเรียหรือเชื้อจุลินทรีย์ปะปนออกมาด้วย ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ รวมทั้งเกิดโรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชนที่นำน้ำนั้นมาใช้ในการอุปโภคบริโภค ดังเช่นกรณีที่มีรายงานการสำรวจโดยกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมพบว่า แม่น้ำท่าจีนโดยเฉพาะในช่วงจังหวัดนครปฐม น้ำมีความสกปรกมาก ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากเชื้อแบคทีเรียชนิดโคลิฟอร์ม (Coliform) ที่อยู่ในมูลสัตว์ และปะปนมากับน้ำชะล้างทำความสะอาดของฟาร์มเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะสุกรที่ไม่มีการบำบัดน้ำเสีย (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2537 : 105, 118)

1.4 กรณีที่แหล่งน้ำมีสภาพขุ่นข้น เนื่องจากมีตะกอนดิน ตะกอนทราย หรือของเสียอื่น ๆ ปะปนมากับน้ำทิ้งของอุตสาหกรรมบางประเภท เช่น การทำเหมืองแร่ ซึ่งน้ำที่ใช้ในการชะล้าง การร่อนแร่จะมีตะกอนดิน ตะกอนทรายปนอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติก็จะทำให้น้ำขุ่นและแหล่งน้ำนั้นเกิดการตื่นเขิน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ

ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากการระบายน้ำทิ้งประเภทต่าง ๆ ข้างต้นของโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ อันก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำแล้ว การปล่อยน้ำร้อนจากกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมบางประเภทก็ส่งผลให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำเสื่อมโทรมลง และสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศอาทิ อุตสาหกรรมประเภทโรงกลั่นน้ำมัน หรือโรงงานน้ำตาลที่ต้องอาศัยน้ำช่วยในการหล่อเย็นเครื่องจักร เมื่อน้ำนั้นผ่านกระบวนการใช้ประโยชน์แล้ว หากระบายทิ้งโดยที่น้ำมีอุณหภูมิสูง มีปริมาณมาก และไม่ผ่านกระบวนการลดความร้อน จะทำให้แหล่งน้ำธรรมชาตินั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเคมีและกายภาพ เช่น ทำให้ความหนาแน่นของน้ำเปลี่ยนไป และเกิดการแบ่งชั้นในแม่น้ำ (stratification) อันจะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศติดตามมา (สุทธิรักษ์ สุจริตตานนท์, 2523 : 105)

การจำแนกประเภทของน้ำเสียดังที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการควบคุมคุณภาพน้ำ ให้สามารถประเมินผลกระทบที่มีต่อคุณภาพน้ำใน

แหล่งน้ำธรรมชาติได้อย่างถูกต้องแม่นยำขึ้นแล้ว ยังเป็นผลทำให้การกำหนดนโยบายหรือมาตรการเพื่อควบคุมมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้ง (Effluent Standard) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ตัวอย่างเช่น เมื่อทราบว่าโรงงานผลิตนมหรือโรงงานน้ำตาลเป็นต้นเหตุของการปล่อยน้ำทิ้งที่มีสารอินทรีย์สูงแหล่งน้ำธรรมชาติ ก็จะทำให้สามารถศึกษาและคาดคะเนผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ว่า อาจมีผลต่อการลดลงของออกซิเจนในน้ำอันเป็นสาเหตุที่ทำให้หน้าเน่าเสีย และจากนั้นจะได้กำหนดปริมาณที่จะอนุญาตให้น้ำทิ้งนั้นมีสารอินทรีย์อยู่ในปริมาณที่จะไม่ก่อให้เกิดมลพิษในแหล่งน้ำ (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2524 : 44)

2. มลพิษทางอากาศ (Air Pollution)

ในสภาวะปกติตามธรรมชาติแล้ว อากาศที่อยู่รอบตัวเราจะประกอบด้วยก๊าซหลาย ๆ ชนิดผสมกันอยู่ ซึ่งก๊าซบางชนิดจัดว่าเป็นสารมลพิษ เช่น คาร์บอนมอนอกไซด์ ออกไซด์ของไนโตรเจน ออกไซด์ของซัลเฟอร์ เป็นก๊าซที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตามกระบวนการทางชีววิทยา และไม่เกิดโทษแก่ร่างกาย อย่างไรก็ตาม หากปริมาณหรือความเข้มข้นของก๊าซเหล่านี้มีมากก็จะก่อให้เกิดโทษต่อมนุษย์ สัตว์ พืช และวัตถุอื่น ๆ ได้ ซึ่งก็คือสภาวะที่เรียกว่ามลพิษทางอากาศนั่นเอง (พิมล เรียงวัฒนา และชัยวัฒน์ เชนวานิชย์, 2525 : 11)

ทั้งนี้ สารมลพิษหรือของเสียอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ที่ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ มีอยู่หลายรูปแบบ ได้แก่

2.1 ก๊าซต่าง ๆ - ในอุตสาหกรรมบางประเภทที่ต้องใช้น้ำมันเตา หรือถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงในการเผาไหม้ จะก่อให้เกิดก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO_2) ซึ่งเมื่อรวมตัวกับน้ำฝนยังอาจทำให้เกิดปฏิกิริยาทางเคมีกลายเป็นฝนกรด (acid rain) อย่างที่เกิดขึ้นบริเวณโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ. ลำปาง ซึ่งจะทำให้เกิดการระคายเคืองต่อระบบหายใจ เยื่อเมือกต่าง ๆ และถ้าหากมีการสัมผัสในปริมาณมากอาจทำให้เสียชีวิตได้ ในผู้ที่สัมผัสนาน ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพนักงานในสภาพแวดล้อมที่มีก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ จะมีอาการไอ และตรวจพบความผิดปกติของปอด (ผู้จัดการรายวัน, 28 มีนาคม 2541 : 12) หรือในกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น ที่เมืองยokkaichi (Yokkaichi) ซึ่งหลังจากที่โรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเปิดดำเนินการเพียง 3 ปี ปรากฏว่าได้ทำให้อากาศในบริเวณเขตที่มีโรงงานนี้ตั้งอยู่ถูกปนเปื้อนด้วยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์สูงถึง 6 เท่าตัว เมื่อเทียบกับอากาศในเขตอื่น ๆ ของเมืองยokkaichi ซึ่งส่งผลให้ประชาชนในบริเวณนี้เป็นโรคระบบทางเดินหายใจอย่างรุนแรง จนกระทั่งต้องรวมตัวกันลุกฮือขึ้นต่อต้านโรงงานดังกล่าว (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, ม.ป.ป. : 120-122)

2.2 สารพิษต่าง ๆ - เนื่องจากในกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมบางประเภท จะปล่อยสารพิษจำพวกโลหะหนักซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ออกมา ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมาเมื่อปี พ.ศ. 2529 ได้เกิดกรณีโรงงานหลอมโลหะปล่อยสารตะกั่วออกมา ทำให้นักเรียนและครูของ

โรงเรียนบางแค ในเขตภาษีเจริญ เกิดอาการเจ็บป่วยจนต้องนำตัวส่งเข้าทำการรักษาที่โรงพยาบาล (เรื่องเดิม : 50) และจากข้อมูลการตรวจเจาะเลือดเด็กนักเรียน ครู และภารโรงของโรงเรียนดังกล่าวนี้ในปี พ.ศ. 2536 พบว่ามีปริมาณสารตะกั่วในเลือดของเด็กนักเรียนเกินมาตรฐาน 30 ไมโครกรัมถึง 32 คน ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนเดียวที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ล้อมรอบไปด้วยโรงหล่อหลอมโลหะถึง 16 แห่ง (หนังสือพิมพ์ดาวสยาม, 26 มีนาคม 2536) นอกจากนี้ยังได้เคยมีรายงานการศึกษาพบว่า ร้อยละ 24 ของเด็กที่อาศัยอยู่ในรัศมี 1 กิโลเมตร จากโรงงานตะกั่ว จะพบสารตะกั่วตกค้างในร่างกายสูงกว่าระดับปลอดภัย (คือเกินกว่า 20-30 ไมโครกรัมต่อเลือดหนึ่งเดซิลิตร) โดยเด็กเหล่านี้จะได้รับฝุ่นตะกั่วจากการหายใจ การดื่มน้ำหรือการบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนฝุ่นตะกั่ว ซึ่งทำให้เด็กเหล่านี้มีปัญหาเกี่ยวกับโลหิตจาง เป็นพิษต่อระบบเลือด ประสาท และกล้ามเนื้อ มีอาการเชื่องช้า สมองช้า การเจริญเติบโตไม่สมอายุ และได้อักเสบ (วิทยุข่าวกฎ, 2539 : 3)

นอกจากนี้ ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2539 ที่ผ่านมาก็ได้เกิดกรณีวันมของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพ อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี เกิดล้มตายลงในเวลาไล่เรียงกันเป็นจำนวนกว่า 80 ตัว ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า สาเหตุการตายเนื่องมาจากการปล่อยสารตะกั่วของโรงงานหลอมตะกั่วเถื่อน จนทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารตะกั่วในต้นข้าวโพดที่ปลูกอยู่โดยรอบบริเวณโรงงาน และเมื่อเกษตรกรเก็บเกี่ยวข้าวโพดไปเป็นอาหารวัวนม จึงก่อให้เกิดพิษเฉียบพลันและตายในเวลาต่อมา (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 4 เมษายน 2539)

อีกกรณีตัวอย่างหนึ่งของอันตรายจากสารพิษก็คือ กรณีที่มีชาวศรีนครินทร์เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่นักเรียนและครูในโรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคาร อ. เมือง จ. ระยอง มีอาการเจ็บป่วยเนื่องจากได้รับสารพิษที่ปล่อยออกมาจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ทำให้เกิดอาการเวียนศีรษะ คลื่นไส้ และอาเจียน ซึ่งจากการตรวจสอบของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม พบว่า ในบริเวณโรงเรียนดังกล่าวนี้พบว่ามีสารพิษประเภทเบนซิน อะคริไลโนไทรล์ โทลูอิน และไฮโดรเจนซัลไฟด์ในปริมาณค่อนข้างสูง โดยเฉพาะสารอะคริไลโนไทรล์เป็นสารก่อมะเร็ง ซึ่งไม่ควรมีในบรรยากาศ แต่ตรวจพบถึง 5 พีพีเอ็ม และสารประเภทโทลูอิน ตรวจพบประมาณ 3.5 พีพีเอ็ม ในขณะที่ค่ามาตรฐานไม่เกิน 0.5 พีพีเอ็ม ซึ่งทำให้เกิดอาการระคายเคือง เวียนศีรษะ อาเจียน โดยคาดว่าสารพิษดังกล่าวนี้ถูกปล่อยออกมาจากโรงงานที่ผลิตสารเอบีเอสซึ่งใช้ผลิตพลาสติกโพลีเอสเตอร์ คาดว่ามาจากการเผาไหม้สารเคมีประเภทอะคริไลโนไทรล์และสไตรีนไม่หมดแล้วปล่อยออกสู่บรรยากาศ (มติชนรายวัน, 10 กรกฎาคม 2540 : 23)

2.3 ฝุ่นละออง เขม่า คvdinต่าง ๆ - ในอุตสาหกรรมบางประเภทจะก่อให้เกิดฝุ่น หรือเขม่าคvdinอันสามารถก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชนได้ ดังเช่นเหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ. 2532 ซึ่งหลังจากที่โรงงานสกัดน้ำมันละหุ่งแห่งหนึ่งได้เปิดดำเนินกิจการในเขต ต. บางกระเจ้า จ. สมุทรปราการ แล้ว จากการวิจัยของแพทย์จากมหาวิทยาลัยมหิดลพบว่า สภาพอากาศในบริเวณดังกล่าวนี้มีความเป็นพิษ เนื่องจากมีละอองเปลือกและโปรตีนละหุ่งปะปนอยู่ในปริมาณมากซึ่งทำให้มีกลิ่นเหม็น ส่งผลให้ประชาชนเกิดอาการ

เจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ นอกจากนี้ สปอร์ของเชื้อ Aspergillus ที่เกิดจากกากละหุ่งนั้นอาจสร้างสาร Aflatoxin ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคมะเร็งในตับของผู้ที่ได้รับเชื้ออีกด้วย (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, ม.ป.ป. : 53)

2.4 กลิ่นต่าง ๆ - โรงงานอุตสาหกรรมบางประเภท เช่น โรงงานปลาป่น โรงงานอาหารกระป๋อง โรงงานสี โรงงานเคาะพ่นสีรถยนต์ เป็นต้น เหล่านี้จะเป็นต้นเหตุสำคัญทำให้เกิดกลิ่นเหม็น ซึ่งถึงแม้จะไม่ใช่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย แต่ก็ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน ดังนั้นภาครัฐจึงจะละเลยความสำคัญของปัญหานี้ไปไม่ได้ เนื่องจากผลกระทบทางอ้อมหรือผลที่จะเกิดขึ้นต่อสุขภาพอนามัยในระยะยาวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอ

2.5 เสียงดัง - โรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดเสียงดังรบกวน เช่น โรงงานผลิตกระป๋อง โรงงานเคาะพ่นสีรถยนต์ โรงพิมพ์ หรือโรงงานทอผ้า เป็นต้น ซึ่งถึงแม้ว่าเสียงดังที่เกิดขึ้นเหล่านี้จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่ออย่างรวดเร็วและชัดเจน แต่ในระยะยาวอาจนำมาซึ่งโรคความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะอาหาร เกิดภาวะตึงเครียดและซีพจรเต้นผิดปกติ หรืออาจเกิดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ

ทั้งนี้นอกจากมลพิษทางอากาศจะสร้างความเสียหายต่อชีวิตสุขภาพอนามัยของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ โดยตรงแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศบนโลกของเราอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้ภูมิอากาศของโลกเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมทั่วโลกได้ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกมาจากกระบวนการผลิตปีหนึ่ง ๆ นับเป็นปริมาณหลายพันล้านตัน ซึ่งจากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2531 พบว่ามีจำนวนสูงถึง 5 พันล้านตัน และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นอีกจากจำนวนดังกล่าวร้อยละ 3 ต่อปี โดยที่การเพิ่มขึ้นอย่างมากของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในชั้นบรรยากาศจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสะท้อนและกระจายความร้อนที่โลกได้รับจากดวงอาทิตย์ จึงส่งผลให้โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น หรือที่เรียกว่า "ปฏิกิริยาเรือนกระจก" (Greenhouse Effect)

นอกจากนี้ สารจำพวกคลอโรฟลูออโรคาร์บอน (Chlorofluorocarbons : CFC₂) ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นสารทำความเย็นในอุตสาหกรรมผลิตตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ หรือสเปรย์ ก็มีคุณสมบัติในการทำลายโอโซน (O₃) ซึ่งทำหน้าที่ในการป้องกันรังสีอัลตราไวโอเล็ตจากดวงอาทิตย์มิให้ส่องผ่านมายังพื้นผิวโลก และทำอันตรายต่อมนุษย์ได้ เพราะรังสีดังกล่าวนี้สามารถก่อให้เกิดโรคมะเร็งที่ผิวหนังได้ ทั้งนี้หน่วยงานคุ้มครองสภาพแวดล้อมของสหรัฐอเมริกา (US Environment Protection Agency) ได้คำนวณเอาไว้ว่า ปริมาณโอโซนที่ลดลง 1 เปอร์เซ็นต์ จะมีผลทำให้จำนวนผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งที่ผิวหนังเพิ่มขึ้น 5-6 เปอร์เซ็นต์ (กรองทิพย์ ศรีตะปัญญะ, 2531 : 26-27) อีกทั้งในปี พ.ศ. 2528 นักสำรวจชาวอังกฤษพบว่า ปริมาณโอโซนในบริเวณขั้วโลกได้ลดลงถึงร้อยละ 40 จากการบันทึกค่าเฉลี่ยไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 และลดลงอีกร้อยละ 15 ในปี พ.ศ. 2528 และ พ.ศ. 2530 ซึ่งส่งผลทำให้รังสีอัลตราไวโอเล็ตสามารถผ่านชั้นบรรยากาศลงมากระทบพื้นผิวโลกได้มากขึ้น ทำให้โลกร้อนขึ้น ซึ่งจากข้อสรุปการประชุมของ United Nations Environment Program : UNEP เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2532 ได้คาดการณ์ไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2568

ระดับน้ำทะเลจะเพิ่มขึ้น 20 เซนติเมตร อุณหภูมิของโลกจะสูงขึ้น 1.5 องศาเซลเซียส และในปี พ.ศ. 2618 ระดับน้ำทะเลจะเพิ่มขึ้นอีก 1.4 เมตร อุณหภูมิจะสูงขึ้นอีก 4 องศาเซลเซียส ซึ่งจะส่งผลให้น้ำแข็งในบริเวณขั้วโลกละลายมากขึ้น ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมในพื้นที่ต่ำที่อยู่ติดกับทะเล (ธเรศ ศรีสถิตย์, 2532 : 42)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัญหามลพิษทางอากาศได้สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงทั้งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งหนทางหนึ่งที่จะสามารถลดความรุนแรงของปัญหาดังกล่าวนี้ไปได้บ้างก็คือ การควบคุมคุณภาพอากาศมิให้มีสิ่งแปลกปลอมที่ก่อให้เกิดพิษภัยในปริมาณที่มากเกินไปซึ่งความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ โดยการออกมาตรการ กฎระเบียบมาบังคับใช้อย่างจริงจัง

3. กากของเสีย (Wastes)

กากของเสียอุตสาหกรรม คือ สิ่งปฏิกูล ขยะมูลฝอย หรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้ว หรือที่หลงเหลือจากกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม ซึ่งก็จะมีทั้งกากของเสียธรรมดา (Solid wastes) กากของเสียที่เป็นพิษ (toxic wastes) และบางครั้งก็ออกมาในรูปของของเหลว (liquid) ซึ่งทุกชนิดล้วนแต่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยกันทั้งสิ้น เพียงแต่ความรุนแรงจะมากน้อยแตกต่างกัน กล่าวคือในส่วนของกากของเสียธรรมดา จะไม่ค่อยมีความยุ่งยากในการกำจัดมากนัก เพราะสามารถนำไปทิ้งรวมกับขยะชุมชนได้ เว้นเสียแต่ในกรณีที่มีการนำไปทิ้งไม่ถูกที่ หรือเกิดปัญหาขยะล้นเมือง จัดเก็บไปทำลายไม่ทัน ก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น

จากรายงานการสำรวจปริมาณขยะจากชุมชนทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2538 พบว่า มีขยะเกิดขึ้นวันละ 3.4 หมื่นตัน และเพิ่มขึ้นเป็นวันละ 3.6 หมื่นตัน ในปี พ.ศ. 2539 โดยเป็นขยะที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานครประมาณวันละ 8.1 พันตัน ส่วนที่เหลือเป็นขยะในชุมชนในเขตและนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลทั่วประเทศ โดยที่การเก็บขนและกำจัดขยะในเขตกรุงเทพมหานครสามารถทำได้ปีละประมาณร้อยละ 97 ของขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมด นอกจากนี้กรุงเทพมหานครได้ทำการกำจัดขยะด้วยวิธีหมักทำปุ๋ยได้ประมาณ 1,000 ตันต่อวัน สำหรับการเก็บขนในชุมชนเขตเทศบาลและสุขาภิบาลทั่วประเทศนั้นสามารถทำได้มากขึ้น ทำให้มีขยะตกค้างตามที่ต่าง ๆ ลดลง แต่ในด้านการกำจัดพบว่า ส่วนใหญ่ยังคงถูกกำจัดอย่างไม่ถูกสุขลักษณะ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. : 8)

ส่วนทางด้านกากของเสียที่เป็นพิษนั้น ทางกรมโรงงานอุตสาหกรรม (2528) ได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

- ประเภทของแข็ง เช่น ขากแบตเตอรี่ หลอดฟลูออเรสเซนต์ที่ใช้แล้ว เคชชี เป็นต้น
- ประเภทของชั้น/หนืด เช่น ตะกอนน้ำมัน ตะกอนสี ตะกอนสารเคมีต่าง ๆ จากระบบบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น
- ประเภทของเหลว เช่น น้ำมันเครื่องเก่า ยาฆ่าแมลงและสารเคมีต่าง ๆ ที่เสื่อมคุณภาพ เป็นต้น

ทั้งนี้เนื่องจากคุณสมบัติทางเคมีที่เป็นอันตราย ทำให้ในบางประเทศออกกฎหมายห้ามนำกากของเสียที่เป็นพิษเหล่านี้ไปทิ้งร่วมกับขยะชุมชน เพราะจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ รวมทั้งก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อม

จากรายงานของกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พบว่า ในปี พ.ศ. 2538 มีปริมาณของเสียอันตรายทั่วประเทศประมาณ 1.5 ล้านตัน โดยจำแนกเป็นของเสียอันตรายที่เกิดจากอุตสาหกรรมถึงร้อยละ 73.3 หรือประมาณ 1.1 ล้านตัน ที่เหลือเป็นของเสียอันตรายจากแหล่งพาณิชย์-กรรมและการบริการประมาณร้อยละ 126,150 ตัน สถานพยาบาลและห้องปฏิบัติการประมาณ 122,400 ตัน ท่าเรือและกิจการเดินเรือประมาณ 121,950 ตัน จากบ้านเรือนประมาณ 18,900 ตัน และจากภาคเกษตรกรรมประมาณ 10,800 ตัน ซึ่งปริมาณกากของเสียอันตรายนี้เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วประมาณร้อยละ 13 (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. : 8)

ทั้งนี้ ของเสียอันตรายทั้งหมดจะได้รับการกำจัดเพียงบางส่วนเท่านั้น ส่วนที่เหลือจะถูกทิ้งออกสู่สิ่งแวดล้อมปะปนกับมูลฝอยทั่วไปจากชุมชนโดยไม่ได้รับการบำบัดหรือมีการจัดการที่ถูกต้อง แพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อม เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ตัวอย่างเช่น การทิ้งถ่านไฟฉายที่ใช้แล้วลงในแม่น้ำลำคลอง จะทำให้ถ่านไฟฉายเหล่านี้แพร่สารปรอทและโลหะหนักออกมา ซึ่งจะทำให้สัตว์น้ำได้รับสารนี้เข้าไป เมื่อคนนำมาบริโภคก็จะได้รับสารพิษเหล่านี้สะสมในร่างกายด้วย ซึ่งโรคสารปรอทนี้ส่วนใหญ่ มักเกิดในเด็ก แม้แต่เด็กที่อยู่ในห้อง ถ้ามารดาได้รับสารพิษนี้เข้าไปมาก ๆ เด็กที่คลอดออกมาจะกลายเป็นเด็กปัญญาอ่อน เกิดอาการชักบ่อย ๆ (หนังสือพิมพ์มติชน, 14 เมษายน 2536) นอกจากนี้แล้วหากบุคคลใดมีการสัมผัสกับยาฆ่าแมลงหรือสูดหายใจเอาสารพิษในอากาศจำพวก benzene และ formaldehyde ตลอดจนการกินอาหารและน้ำที่ปนเปื้อนสารก่อมะเร็งที่ใช้หรือเหลือใช้ในกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม ย่อมก่อให้เกิดโรคมะเร็งในคนได้ นอกจากนี้แล้วสารเคมีหลายชนิด โดยเฉพาะที่เป็นสารอินทรีย์จำพวกเคมีสังเคราะห์ หรือที่เป็นสารประกอบโลหะหนัก ยังสามารถก่อให้เกิดโรคพันธุกรรมผิดอีกด้วย

ทั้งนี้นอกเหนือไปจากการก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์โดยตรงแล้ว การปนเปื้อนของกากของเสียอันตรายในระบบนิเวศเนื่องจากไม่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้องเหมาะสม ก็จะทำให้เกิดการแพร่กระจายไปสู่แหล่งน้ำ ดิน และอากาศได้ ผลก็คือ เกิดการปนเปื้อนของสารพิษในห่วงโซ่อาหาร (food chain) อันจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิด (สราวุธ ชัยวรรณ, 2535 : 16-17)

จากสภาพปัญหามลพิษในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ แม้ว่าทางภาครัฐจะได้เริ่มจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบ รวมทั้งออกกฎหมายสิ่งแวดล้อมมาบังคับใช้เป็นเวลามากกว่าสองทศวรรษแล้วก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะรัฐบาลได้มีการส่งเสริมให้มีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ภาครัฐเองไม่มีศักยภาพเพียงพอในการควบคุมดูแลตรวจสอบการประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรมมิให้ก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้น ทางภาครัฐจึงควรหันมาให้ความสำคัญกับการ

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกเหนือไปจากการบังคับควบคุมโดยตรงโดยอาศัยกฎหมาย สิ่งแวดล้อมแล้ว ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหันมาสนใจกับการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการนำเอากลไกทางด้านเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การเก็บค่าปล่อยมลพิษ ซึ่งถ้าหากโรงงานอุตสาหกรรมแห่งใดไม่สามารถปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดได้ ก็จะต้องจ่ายค่าปล่อยมลพิษให้แก่รัฐตามจำนวนที่กำหนด เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีที่สะอาดมาใช้ในการกระบวนการผลิตให้มากที่สุด เพื่อที่จะได้เกิดของเสียอันจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

4. การปรับตัวของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

สุชา เอมเจริญ (2520) กล่าวว่า การปรับตัวในแง่ของจิตวิทยา หมายถึง ขบวนการที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมของเขา มนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัวรอบที่เขายังดำรงชีวิตอยู่ เพื่อสนองความต้องการทางกาย ทางจิตใจและสังคม ในขบวนการปรับตัวนี้แต่ละคนจะมีแบบแผนการปรับตัวไม่เหมือนกัน บางคนชอบสู้ไม่ถอย บางคนไม่ชอบการแข่งขัน ใช้วิธีคอยหลบหลีก บางคนมีอารมณ์รุนแรงมาก บางคนชอบหาทางออกทางอ้อม หาสิ่งทดแทน บางคนหาความสุขในการคิดฝัน บ้างก็ใช้วิธีนิ่งเฉย เป็นต้น (อ้างใน ปิยะรัตน์ เรื่องแสง, 2539 : 8)

Malm และ Jamison (1952) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง วิธีการที่คนเราปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการของตัวเอง ในสภาพแวดล้อมซึ่งทั้งส่งเสริม หรือขัดขวาง และบางครั้งสร้างความทุกข์ทรมานแก่เรา กระบวนการปรับตัวนี้เกิดขึ้นจากความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและสามารถใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการนั้น ๆ ทั้งในสภาวะแวดล้อมที่ปกติธรรมดา หรือมีอุปสรรคขัดขวางต่างกันไป (เรื่องเดิม : 8)

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2524) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลพยายามที่จะเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงพฤติกรรมของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการหาทางตอบสนองของมนุษย์ เพื่อระบายความขงใจต่าง ๆ (อ้างใน สุธิดารัตน์ มัทธวรรตน์, 2533 : 15)

สุรางค์ จันทน์เอม (2527:84) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการทางสิ่งแวดล้อมของตน อันจะทำให้ความต้องการและความตึงเครียดต่าง ๆ คลายลงไป (เรื่องเดิม : 16)

จากแนวคิดข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การปรับตัวเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม สถานการณ์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากเดิมได้ นอกจากนี้การปรับตัวยังสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. การปรับตัวแบบปฏิบัติตาม (Conformity) เป็นวิธีการที่บุคคลยอมรับวิธีการปฏิบัติที่สังคมกำหนด เพราะเห็นว่าสิ่งที่อยู่ในสังคมมีความเหมาะสมดีแล้ว จึงปฏิบัติตามเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับของสังคม บางคนอาจไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ก็ไม่ย่อท้อ เพราะเชื่อมั่นในความถูกต้อง บุคคลประเภทนี้จะมองสังคมในแง่ดี (Optimistic) เชื่อว่าข้างหน้ามีโอกาสจึงปฏิบัติตาม การปรับตัวในแบบนี้ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมแต่อย่างใด

2. การปรับตัวแบบแหวกแนว (Innovation) ประเภทนี้ต้องการความสำเร็จแต่ไม่ปฏิบัติตามวิถีทางหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด แต่จะใช้วิธีการต่าง ๆ แม้จะผิดกฎหมาย ระเบียบประเพณี และศีลธรรม พวกนี้มักจะเป็นพวกที่มาจากครอบครัวยากจนและการศึกษาอบรมต่ำ คนกลุ่มนี้จึงคิดหาวิธีใหม่ เช่น จั๊ปล้น หรือลักทรัพย์ อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีฐานะดีก็มีพฤติกรรมแบบนี้เช่นกัน เช่น การทุจริตต่อหน้าที่ของบุคคลที่มีตำแหน่งสูง โดยรับสินบนหรือยกยอกเพื่อหวังทรัพย์สิน เป็นต้น

3. การปรับตัวแบบเจ้าระเบียบพิธี (Ritualism) บุคคลประเภทนี้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด เป็นผู้มีระเบียบวินัยเข้มงวด เป็นคนซื่อสัตย์ ไม่หวั่นไหวต่อความเย้ายวนในอำนาจหรือเงินทองใด ๆ ซึ่งพฤติกรรมแบบนี้อาจก่อให้เกิดความล่าช้าในการทำงาน โดยมากบุคคลประเภทนี้มักขาดความคิดริเริ่ม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป แม้จะรู้สึกอึดอัดใจบ้าง แต่ก็ยังเคร่งครัดอยู่กับระเบียบแบบแผนเดิม และไม่ก่อปัญหาสังคม

4. การปรับตัวแบบหนีโลก (Retreatism) พวกนี้ไม่ยอมรับความหวังและวิธีการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามหวัง พวกนี้จะเบื่อโลกและชีวิต ขาดกำลังใจที่จะทำงานตามที่สังคมต้องการ การหนีโลกหรือสังคมนี้อาจเนื่องมาจากความผิดหวังอย่างแรงในการมีชีวิตในสังคม หรือเสียเปรียบในการแข่งขัน จึงต้องหันความสนใจไปยังเรื่องอื่น ๆ และนิยมแก้ความตึงเครียดด้วยการดื่มสุรา สูบฝิ่น หรือของเสพติดอื่น ๆ

5. การปรับตัวแบบทำหาย (Rebellion) พฤติกรรมของพวกนี้มักจะไม่เห็นด้วยกับวิธีการปฏิบัติที่สังคมยอมรับ พวกนี้ไม่เห็นด้วยกับการแข่งขันและไม่พอใจในโครงสร้างของสังคมที่เขาเห็นว่าไม่ยุติธรรม แต่จะคิดสร้างวิธีการที่เป็นอุดมคติขึ้นมาใหม่ ซึ่งตรงข้ามกับที่สังคมกำหนดไว้ และชักชวนหรือบังคับให้บุคคลอื่นทำตามด้วย ความเชื่อมั่นของเขาจะแสดงออกในการกระทำซึ่งมีลักษณะฝืนสังคม มุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนโครงสร้างของสังคม และวางระเบียบใหม่ให้สังคมปฏิบัติจนบางครั้งนำไปสู่การปฏิรูป (Reform) ต่าง ๆ พฤติกรรมเช่นนี้มักเป็นพวกมีการศึกษาดี เช่น นักกฎหมาย นักสังคม ศิลปิน นักวิชาการ และนิสิต นักศึกษาที่มีความคิดก้าวหน้า (ไพบูลย์ ช่างเขียน, 2516 : 38-40)

5. แนวคิดเรื่องยุทธวิธีในขบวนการทางสังคม

Turner (1970) และวรรณิ พงศ์นิถาวร (2530) ได้อ้างถึงยุทธวิธีในขบวนการทางสังคม ซึ่งมีรูปแบบการใช้อำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงความเชื่อหรือพฤติกรรมของกลุ่มที่สนับสนุนโครงการของรัฐให้เกิดความคล้อยตามในทางไม่เห็นด้วยกับโครงการ โดยแบ่งยุทธวิธีออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การเจรจาต่อรอง (Bargaining) เป็นการประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนการสนับสนุนซึ่งกันและกันในเป้าหมายที่แต่ละกลุ่มต้องการ หรืออีกนัยหนึ่งคือ การหาแนวร่วม

2. การชักจูงใจ (Persuasion) เน้นความชำนาญในการสื่อสารผ่านสื่อ เช่น การผลิตและเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อมวลชน รวมถึงการใช้สื่อบุคคลเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองการร่วมประชุมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไข การจัดประชุม อภิปราย เป็นต้น

3. การใช้กำลัง (Coercion) เป็นการใช้กำลังคุกคามเพื่อข่มขู่กลุ่มที่มีเป้าหมายไม่ตรงกันว่าอาจได้รับอันตราย หากการเคลื่อนไหวไม่ได้รับการสนองตอบ หรือไม่ยอมทำตามความต้องการของกลุ่มในขบวนการทางสังคม

Turner แสดงทัศนะไว้ว่า องค์การในขบวนการทางสังคมที่มีการเลือกยุทธวิธีที่มุ่งต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือ คำเนืองถึงหลักของความมีเหตุผล ประสิทธิภาพที่จะเกิดขึ้น รวมถึงยุทธวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมายในขบวนการเป็นสำคัญ องค์การนั้นจะใช้ยุทธวิธีแบบชักจูงใจมากกว่ายุทธวิธีแบบต่อรองและการใช้กำลัง

ส่วนองค์การในขบวนการทางสังคมที่เลือกยุทธวิธีที่มุ่งสนองอารมณ์เป็นหลัก จะเสนอภาพลักษณ์ของอำนาจเพื่อให้ประชาชนพึงพอใจ โดยใช้ยุทธวิธีแบบใช้กำลังมากกว่ายุทธวิธีแบบชักจูงใจและการเจรจาต่อรอง

หนทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอีกหนทางหนึ่งนอกจากการออกมาร้องเรียนต่าง ๆ ก็คือ กระบวนการระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหลายวิธีด้วยกัน คือ

1. การเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อม

1.1 การเจรจาระหว่างคู่พิพาท เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่มีจำนวนน้อย เช่น มีเพียงฝ่ายละหนึ่งหรือสองคน หรือข้อพิพาทที่ยังไม่มีผลกระทบถึงขนาดทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกายสุขภาพอนามัยอย่างร้ายแรง เพียงแค่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ คู่กรณีมีความสามารถที่จะเจรจากันได้โดยง่ายและรวดเร็ว เพราะมูลเหตุแห่งข้อพิพาทไม่มีความซับซ้อน

1.2 การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง เนื่องจากตามบริบทของสังคมไทยโดยเฉพาะในสังคมชนบทที่มีลักษณะการอยู่ร่วมกัน ซึ่งผูกพัน และรู้จักมักคุ้นกันเป็นอันดีเสมือนกับเป็นเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งกันขึ้น คู่กรณีมักนิยมหันหน้าเข้าหาแก้ไข

ปัญหาร่วมกันโดยการพูดจากัน หรืออาจมอบหมายให้ผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือพระสงฆ์ เข้ามาช่วยทำหน้าที่ไกลเกลี่ยประนีประนอม

2. การฟ้องคดีต่อศาล เมื่อเจรจาไกลเกลี่ยไม่บรรลุผล เป็นต้นว่าการเรียกร้องมูลค่าแห่งความเสียหายโดยผู้เสียหาย จากผู้เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหาย ไม่สามารถยุติลงได้โดยความพอใจของทั้งสองฝ่าย หนทางที่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจะสามารถดำเนินการ เพื่อให้ได้รับการบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนนั้น ก็มีเพียงประการสุดท้ายนั่นคือ การดำเนินคดีทางกฎหมายโดยการฟ้องคดีต่อศาล อันเป็นการเยียวยาความเสียหาย หรือการเรียกร้องให้ผู้เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหาย ซึ่งหมายถึงเจ้าของ หรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ชาติใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ผู้ได้รับความเสียหาย ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน ในกรณีนี้จะต้องพิจารณาถึงลักษณะของความเสียหาย ที่ผู้ได้รับความเสียหายเป็นฝ่ายได้รับ หากความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลต่อชีวิต ร่างกาย หรือทำให้เสียทรัพย์สิน ผู้ได้รับความเสียหายย่อมดำเนินคดีได้ทั้งทางอาญาและทางแพ่ง แต่หากว่าความเสียหายที่ได้รับ ไม่เข้าข่ายที่ผู้กระทำจะต้องได้รับโทษทางอาญาแล้ว ผู้ได้รับความเสียหาย อาจฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน จากความเสียหายที่ตนได้รับในทางแพ่งโดยเหตุละเมิด ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์คุ้มครองป้องกันสิทธิของเอกชน (ลัดดาเกียรติกิจงจร, 2539 : 23-25,35)

6. แนวคิดในการแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อม

แนวทางในการแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อม อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ 1) แนวทางการแก้ไขปัญหในระดับความคิด ความเข้าใจ และจิตสำนึกของคน และ 2) แนวทางการแก้ปัญหาในระดับปฏิบัติการ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ข้อเสนอแนะเอาไว้ดังนี้

1. แนวทางการแก้ไขปัญหในระดับความคิด ความเข้าใจ และจิตสำนึกของคน

กาญจนา แก้วเทพ (2534 : 6-9) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1) ใช้สื่อเป็นกลไกในการกระจายข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และเป็นกลไกสาธารณะในการเฝ้ามองและระแวดระวังต่อปัญหาสีงแวดล้อม ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นสุนัขเฝ้ายาม (Watchdog) กล่าวคือเป็นผู้ตรวจสอบว่ามีประเด็นปัญหาสีงแวดล้อมใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อคนในสังคม

2) สร้างความเข้าใจใหม่ ๆ เกี่ยวกับเรื่องระบบนิเวศ (Eco-system) โดยให้ความรู้พื้นฐานแก่ผู้อ่านในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติว่า เราจะคงยังมีทรัพยากรไว้ให้ใช้สอยได้ตลอดไป หากเรารู้จักใช้ให้เป็นด้วยการทำให้องค์ประกอบต่าง ๆ ในธรรมชาติอยู่ในสภาวะที่สมดุล

3) กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และเข้าใจว่าการกระทำบางอย่างเพียงเล็กน้อย แต่ก็อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ ฉะนั้นหากจะกระทำการใด ๆ อันเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมก็พึงกระทำด้วยความระมัดระวัง เพราะถ้าหากเกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมไปแล้ว ก็จะไม่สามารถแก้ไขได้ภายในระยะเวลาอันสั้น

4) ใช้สื่อในการสร้างจริยธรรมใหม่ (New Morality) ในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ ด้วยพื้นฐานแนวคิดที่ว่ามนุษย์จะต้องดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกลมกลืนและเกื้อกูลต่อธรรมชาติ ซึ่งจะมีส่วนสนับสนุนให้เกิดระบบการผลิตและการบริโภคภายในระบบเศรษฐกิจที่มีความสมดุลทางสิ่งแวดล้อม (Steady-state Economy) เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรที่หายาก หรือการใช้วัสดุทดแทนทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป

2. แนวทางการแก้ปัญหาในระดับปฏิบัติการ

หากจำแนกตามกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2537 : 121-122) กล่าวไว้ดังนี้

1) กลุ่มรณรงค์ทางด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากกลุ่มนี้มีความคิดเห็นว่าสาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากวิถีการดำเนินชีวิต อุปนิสัยและพฤติกรรมบริโภคของปัจเจกบุคคล เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย เป็นต้น ดังนั้นข้อเสนอในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของกลุ่มนี้ คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิตประจำวันให้มีลักษณะที่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

2) กลุ่มปฏิรูป กลุ่มนี้วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าเกิดจากนโยบายการผลิตของสังคม หรือนโยบายการพัฒนาประเทศที่ยังขาดมาตรการในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ขาดการวางผังเมืองที่รัดกุม การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ และขาดการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจการเมือง เป็นต้น

3) กลุ่มเปลี่ยนระบบ กลุ่มนี้มีความเห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมจะไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ ตราบใดที่การพัฒนาประเทศยังคงเป็นไปในแบบทุนนิยมหรืออุตสาหกรรมนิยม ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการผลิตที่เกินขีดจำกัดทางนิเวศอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นข้อเสนอในการแก้ไขปัญหามลพิษของกลุ่มนี้ คือ จะต้องเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างจริงจัง โดยเปลี่ยนระบบการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้นใหม่ เช่น ทำให้เกิดความคิดที่ว่า ป่าไม้ไม่ใช่ที่จะให้ไม้ซุง เงินตรา และน้ำมันยาง หากแต่สิ่งที่ป่าให้มนุษย์ก็คือ ดิน น้ำ และอากาศบริสุทธิ์ เป็นต้น

ส่วนทางด้านโสภณ สุภาพงษ์ (2535) ได้กล่าวถึงการใช้สื่อในการแก้ไขปัญหามลพิษในระดับปฏิบัติการไว้ดังนี้

1) ใช้สื่อร่วมกับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มีการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อม เช่น กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชมรมสิ่งแวดล้อม หรือองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ในการ

เป็นแหล่งข้อมูลหรือให้เกิดความคิดริเริ่มในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังอาจประสานงานกับภาคธุรกิจที่มีกำลังเงินมากในการจัดทำสื่อ เพื่อเผยแพร่เกี่ยวกับสาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหาทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับสังคม

2) ใช้สื่อเพื่อเป็นแกนกลางของการปฏิบัติการทางสังคม (Social praxis) โดยเฉพาะเมื่อมีประเด็นปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในสังคม เช่น มีโครงการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ ซึ่งจะทำให้ต้องสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และชีวิตสัตว์ป่าเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังจะส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศในบริเวณนั้นด้วย ในกรณีเช่นนี้สื่อก็สามารถเคลื่อนไหวระดมความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ และผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาด้วยการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) ใช้สื่อในการรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีผลต่อความรู้สึนึกคิดและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในสังคม ให้มีวิถีการดำเนินชีวิตโดยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างคุ้มค่าในปริมาณที่พอเหมาะ รวมทั้งการลดขยะของเสียด้วย

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของชุมชน

1. ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของชุมชน ศึกษากรณีชุมชน ตำบลมาบตาพุด ตำบลเชิงเนิน ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

สำหรับสภาพพื้นที่โดยทั่วไปในเขต ต. มาบตาพุด, ต. เชิงเนิน และ ต. ตะพง อ. เมือง จ. ระยอง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งและเนินลูกฟูก แต่เดิมพื้นที่ในบริเวณนี้เป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม ทำนา ทำสวนผลไม้ สวนยางพารา และประมงชายฝั่ง แต่ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน พื้นที่ในจังหวัดแถบชายทะเลภาคตะวันออก โดยเฉพาะจังหวัดระยอง ได้ถูกกำหนดให้เป็นเขตอุตสาหกรรมตามแผนงานโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จึงได้มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดขึ้น รวมทั้งมีการถมทะเล ซึ่งทำให้ชายหาดบางแห่งออกและบางแห่งก็ถูกกัดเซาะเข้าไปมาก คลองที่จะออกสู่ทะเลเกิดการตื้นเขิน รวมทั้งปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ได้ส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพประมง อีกทั้งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากพื้นที่ที่เคยใช้ในการทำนาทำไร่ ก็กลายเป็นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม หรือหมู่บ้านจัดสรร บ้านเช่า เพื่อรองรับแรงงานที่อพยพเข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงานที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ศึกษา เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณทางด้านทิศตะวันออกของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมประเภทปิโตรเคมี ความหนาแน่นแออัดของชุมชนเพิ่มมากขึ้นหลังจากที่มีนิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้น ซึ่งในระยะแรก ๆ ที่ยังมีจำนวนโรงงานไม่มากนัก ก็ไม่ค่อยมีปัญหาด้านมลพิษ แต่เมื่อจำนวนโรงงานเพิ่มจำนวนมากขึ้นก็ก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อชุมชน โดยเฉพาะเรื่องกลิ่นเหม็นและฝุ่นละออง ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับทางนิคมอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมไม่ค่อยจะสู้ดีนัก มีการร้องเรียนและรวมกลุ่มชุมนุมประท้วงจนเป็นข่าวทางสื่อมวลชนอยู่บ่อยครั้ง อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ปัญหามลพิษเกิดขึ้นทางนิคมก็ได้ให้ความช่วยเหลือ เช่น การติดตั้งเครื่องปรับอากาศในโรงเรียนมาบตาพุดฯ ที่ได้รับผลกระทบในเรื่องกลิ่นเหม็น หรือโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งก็ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการบริจาคอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น

1.1 ข้อมูลทางด้านประชากร และเศรษฐกิจสังคม

จากการสัมภาษณ์ราษฎรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 109 คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณย่านโรงงานอุตสาหกรรมใน ต. มาบตาพุด, ต. เชิงเนิน, ต. ตะพง อ. เมือง จ. ระยอง พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 66.1 เป็นเพศหญิง ที่เหลือร้อยละ 33.9 เป็นเพศชาย อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระหว่าง 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 45.9

นอกนั้นเป็นกลุ่มที่มีอายุ 30 ปีลงมา คิดเป็นร้อยละ 29.4 และกลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 24.7 ส่วนในด้านระดับการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 60.5 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมาจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น/มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 22.0 ที่เหลือนอกนั้นเป็นกลุ่มที่จบการศึกษาในระดับอนุปริญญาและสูงกว่าร้อยละ 10.1 และเป็นผู้ที่ไม่ได้จบการศึกษา ร้อยละ 2.8

ในด้านการประกอบอาชีพนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 31.2 เป็นแม่บ้านหรือเป็นผู้สูงอายุซึ่งไม่อยู่ในวัยแรงงาน รองลงมาร้อยละ 27.6 ประกอบอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว, ร้อยละ 14.7 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ขับรถ ที่เหลือนอกนั้นบ้างก็รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ข้าราชการบำนาญ/ลูกจ้างหน่วยงานราชการหรือทำนาทำสวน, เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม, ทำประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ, เป็นนักเรียน/นักศึกษาหรือเป็นพนักงานบริษัทเอกชน (ตารางที่ 1)

ส่วนในเรื่องกรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของครัวเรือนนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.2 เป็นเจ้าของบ้าน ที่เหลืออีกร้อยละ 20.2 ระบุว่า เป็นบ้านเช่า, ร้อยละ 11.0 ระบุว่า เป็นบ้านของบุพการีหรือเป็นบ้านของบุตร นอกนั้นบ้างก็ระบุว่า เป็นบ้านญาติ, บ้านพักของทางราชการ, บ้านที่เจ้าของที่นาที่สวนให้อยู่และเป็นวัด สำหรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า กลุ่มที่มีสมาชิกจำนวน 3 คนลงมา และที่มีสมาชิกจำนวน 6 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 26.6 เท่ากัน นอกนั้นร้อยละ 23.0 เป็นกลุ่มที่มีสมาชิก 4 คน และร้อยละ 22.0 เป็นกลุ่มที่มีสมาชิก 5 คน โดยลักษณะของครอบครัวส่วนใหญ่ร้อยละ 62.4 จะเป็นครอบครัวเดี่ยว ที่เหลืออีกร้อยละ 33.0 เป็นครอบครัวขยาย (ตารางที่ 2)

ส่วนทางด้านภูมิลำเนาของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง พบว่า จำนวนคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ศึกษา และคนที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่มีอัตราที่ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 56.9 ส่วนผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่คิดเป็นร้อยละ 43.1 สำหรับเรื่องระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของคนที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่นี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 41.9 มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่ระหว่าง 31-50 ปี รองลงมา ร้อยละ 30.7 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 30 ปีลงมา และที่เหลือร้อยละ 27.4 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 51 ปีขึ้นไป

ส่วนกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่นั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 46.8 อพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง รองลงมาร้อยละ 21.3 อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ร้อยละ 12.8 อพยพมาจากภาคเหนือ, ร้อยละ 10.6 อพยพมาจากภาคตะวันออก ที่เหลือนอกนั้นอพยพมาจากพื้นที่อื่น ๆ ภายในจังหวัดสระบุรี และอพยพมาจากภาคใต้ โดยในกลุ่มของผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่นี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.2 มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่ 20 ปีลงมา ที่เหลือร้อยละ 14.9 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 31-40 ปี, ร้อยละ 10.6 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 21-30 ปี และร้อยละ 4.3 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 41 ปีขึ้นไป สำหรับสาเหตุที่อพยพเข้ามานั้น เป็นเพราะย้ายตามครอบครัว และมาเพื่อประกอบอาชีพ/ย้ายตามงาน คิดเป็นร้อยละ 40.5 เท่ากัน ที่เหลือนอกนั้นบ้างก็ระบุว่าบ้านเดิมถูกเวนคืน/ไม่มีที่ดินทำกิน, แต่งงานมีครอบครัวในพื้นที่นี้, มาซื้อที่ทำกิน, ซื้อบ้านในพื้นที่นี้ และหนีปัญหาการจลาจลติดขัด (ตารางที่ 3)

สำหรับอาชีพหลักของครอบครัว ส่วนใหญ่ร้อยละ 34.9 ประกอบอาชีพค้าขาย รองลงมาร้อยละ 30.3 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ขับรถ, ร้อยละ 11.9 เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ที่เหลืออีกนั้น บ้างก็ทำนาทำสวน, รับราชการ, เป็นพนักงานบริษัท, ทำประมง และเป็นนักดนตรี/ส่งเคราะห์การศึกษา (ตารางที่ 4)

ทั้งนี้ ในส่วนของราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะมีขนาดพื้นที่ที่ถือครองอยู่ในช่วงระหว่าง 1-43 ไร่ โดยส่วนใหญ่จะมีที่ดินขนาด ไม่เกิน 10 ไร่ บ้างก็มีเอกสารสิทธิ์ นส. 3 บ้างก็เป็นโฉนดหลังแดง หรือเอกสาร ส.ป.ก. สำหรับพืชที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นพวกผลไม้และยางพารา นอกนั้น บ้างก็ปลูกพืชสวนทั่วไป ปลูกผัก และไม้ประดับ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะเลิกประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ตารางที่ 5) ส่วนในเรื่องแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 46.2 ใช้น้ำจากบ่อบาดาล รองลงมาร้อยละ 35.6 ใช้น้ำประปา/ประปาหมู่บ้าน, ร้อยละ 17.4 ต้องซื้อน้ำมาใช้ในการบริโภคอุปโภค และที่เหลือใช้น้ำจากอ่างน้ำ/หนองน้ำ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	37	33.9
หญิง	72	66.1
รวม	109	100.0
อายุ		
30 ปี และต่ำกว่า	32	29.4
31 - 50 ปี	50	45.9
51 ปี และสูงกว่า	27	24.7
รวม	109	100.0
การศึกษาสูงสุด		
- ไม่ได้เรียน	3	2.8
- ประถมศึกษา	66	60.5
- มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	24	22.0
- อนุปริญญาหรือเทียบเท่า/ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า/ ปริญญาโท	11	10.1
- ไม่ตอบ	5	4.6
รวม	109	100.0

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพปัจจุบัน		
- ไม่ได้ทำงาน/แม่บ้าน	34	31.2
- นักเรียน/นักศึกษา	2	1.8
- รับจ้างทั่วไป/ขับรถ	16	14.7
- ประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	2	1.8
- ทำนา/ทำสวน	7	6.4
- ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	30	27.6
- พนักงานบริษัทเอกชน	1	0.9
- ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม	5	4.6
- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ข้าราชการบำนาญ/ลูกจ้างหน่วยงานราชการ	8	7.4
- อื่น ๆ	2	1.8
- ไม่ตอบ	2	1.8
รวม	109	100.0

ตารางที่ 2 กรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของครัวเรือน

ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านพักอาศัย	จำนวน	ร้อยละ
กรรมสิทธิ์ในบ้านพักอาศัย		
- เป็นเจ้าของ/สามีหรือภรรยาเป็นเจ้าของ	71	65.2
- เป็นที่อยู่อาศัยของบุพการี/หรือเป็นบ้านของบุตร	12	11.0
- เป็นที่วัด	1	0.9
- เป็นบ้านที่เจ้าของที่นาที่สวนให้อยู่	1	0.9
- เป็นบ้านเช่า	22	20.2
- เป็นบ้านญาติ	1	0.9
- เป็นบ้านพักของทางราชการ	1	0.9
รวม	109	100.0

ตารางที่ 2 กรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของครัวเรือน (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านพักอาศัย	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน/ที่พักอาศัย/วัด		
3 คน และต่ำกว่า	29	26.6
4 คน	25	23.0
5 คน	24	22.0
6 คน และสูงกว่า	29	26.6
ไม่ตอบ	2	1.8
รวม	109	100.0
ลักษณะของครอบครัว		
- ครอบครัวเดี่ยว	68	62.4
- ครอบครัวขยาย	36	33.0
- เป็นวัด	1	0.9
- ไม่ตอบ	4	3.7
รวม	109	100.0

ตารางที่ 3 ภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา	จำนวน	ร้อยละ
ท่านหรือคนในครอบครัวเป็นคนพื้นเพที่นี่		
- ใช่	62	56.9
- ไม่ใช่	47	43.1
รวม	109	100.0
ระยะเวลาที่ท่าน/คนในครอบครัวอาศัยอยู่ในพื้นที่ (กรณีเป็นคนในพื้นที่)		
30 ปี และต่ำกว่า	19	30.7
31 - 50 ปี	26	41.9
51 ปี และสูงกว่า	17	27.4
รวม	62	100.0

ตารางที่ 3 ภูมิสำเนา (ต่อ)

ภูมิสำเนา	จำนวน	ร้อยละ
<u>ในกรณีไม่ใช่คนในพื้นที่ อพยพมาจาก</u>		
- พื้นที่ในจังหวัดเดียวกัน	3	6.4
- จังหวัดในภาคกลาง	22	46.8
- จังหวัดในภาคเหนือ	6	12.8
- จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	10	21.3
- จังหวัดในภาคตะวันออก	5	10.6
- จังหวัดในภาคใต้	1	2.1
<u>รวม</u>	47	100.0
<u>ระยะเวลาที่อพยพมาอยู่ในพื้นที่</u>		
20 ปี และต่ำกว่า	33	70.2
21 - 30 ปี	5	10.6
31 - 40 ปี	7	14.9
41 ปี และสูงกว่า	2	4.3
<u>รวม</u>	47	100.0
<u>สาเหตุที่อพยพมาเพราะ</u>		
- แต่งงานมีครอบครัวที่นี่	1	2.1
- ย้ายตามครอบครัว	19	40.5
- มาประกอบอาชีพ/ ย้ายตามงาน	19	40.5
- มาซื้อที่ทำกิน	1	2.1
- หนีปัญหาการจราจรติดขัด	1	2.1
- บ้านเดิมถูกเวนคืน/ไม่มีที่ทำกิน	3	6.4
- ซื้อบ้านที่นี่/ได้ที่อยู่ละแวกนี้	1	2.1
- ไม่ตอบ	2	4.2
<u>รวม</u>	47	100.0

ตารางที่ 4 อาชีพหลักของครอบครัว

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ทำการเกษตร (ทำนา, ทำสวน)	9	8.3
ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม	13	11.9
รับจ้างทั่วไป/ขับรถ	33	30.3
ค้าขาย	38	34.9
พนักงานบริษัท	3	2.7
ประมง	2	1.8
รับราชการ/ข้าราชการบำนาญ	6	5.5
อื่น ๆ (ออกเงินกู้, นักดนตรี, ส่งเคราะห์การศึกษา)	5	4.6
รวม	109	100.0

ตารางที่ 5 ข้อมูลทางการเกษตรในกรณีที่ยังมีอาชีพเกษตร

ข้อมูลทางการเกษตร	จำนวน	ร้อยละ
ขนาดพื้นที่		
1-5 ไร่	4	33.3
6-10 ไร่	3	25.0
11-20 ไร่	2	16.7
21 ไร่ขึ้นไป	1	8.3
ไม่ตอบ	2	16.7
รวม	12	100.0
กรรมสิทธิ์ในที่ดิน		
- นส. 3	7	58.3
- โฉนดหลังแดง	1	8.3
- ส.ป.ก.	2	16.7
- ไม่ตอบ	2	16.7
รวม	12	100.0

ตารางที่ 5 ข้อมูลทางการเกษตรในกรณีที่ยังมีอาชีพเกษตร (ต่อ)

ข้อมูลทางการเกษตร	จำนวน	ร้อยละ
พืชที่ปลูก		
- ผลไม้ (เช่น เงาะ มังคุด มะพร้าว มะม่วง)	6	42.8
- ยางพารา	4	28.6
- ผัก	2	14.3
- พืชสวนทั่วไป	2	14.3
รวม	14	100.0
คิดจะเลิกอาชีพการเกษตรหรือไม่		
- ไม่คิด	11	91.7
- คิด... เพราะตนเองอายุมากแล้ว และราคาผลผลิตไม่ดี	1	8.3
รวม	12	100.0

ตารางที่ 6 แหล่งน้ำบริโภคอุปโภค

แหล่งน้ำ	จำนวน	ร้อยละ
น้ำบาดาล	61	46.2
น้ำชื้อ	23	17.4
น้ำประปา/ประปาหมู่บ้าน	47	35.6
อ่างน้ำ/หนองน้ำ	1	0.8
รวม	132	100.0

1.2 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

ในเรื่องความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า เกี่ยวกับเรื่องน้ำในแม่น้ำลำคลองเน่าเสียนั้น ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันไป บ้างก็เห็นว่ามีความเปลี่ยนแปลงน้อยหรือไม่เปลี่ยนแปลงเลย บ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงมาก โดยมีผู้ที่ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงเลยคิดเป็นร้อยละ 22.9 และอีกร้อยละ 20.2 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยที่สุด ในขณะที่มีราษฎรอีกจำนวนหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 30.3 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด นอกนั้นก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากบ้าง น้อยบ้าง

ส่วนเรื่องปริมาณขยะมูลฝอย ราษฎรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 37.6 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด (ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นมาก) รองลงมาร้อยละ 22.9 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด ส่วนที่เหลืออีกนั้นบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย, น้อยที่สุด, ปานกลาง หรือไม่ตอบ

สำหรับเรื่องการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่นั้น ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปตามสภาพของพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ บ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงมาก บ้างก็ระบุว่าเปลี่ยนแปลงน้อย โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 62.4 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด ขณะที่อีกร้อยละ 12.8 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย ที่เหลือบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด ปานกลาง และน้อย บ้างก็ไม่ตอบหรือตอบว่าไม่ทราบ ทั้งนี้ได้มีราษฎรบางรายระบุว่าพื้นที่ที่แต่เดิมเคยเป็นที่นาที่สวน นั้น ได้เปลี่ยนแปลงกลายเป็นพื้นที่ก่อสร้างบ้านเช่า/บ้านจัดสรร เพื่อรองรับแรงงานทั้งในระดับฝีมือและไร้ฝีมือ ที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในแถบนี้

เกี่ยวกับเรื่องการจราจร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 63.3 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด (คือมีการจราจรหนาแน่นขึ้น) และอีกร้อยละ 26.6 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุดที่เหลือบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด และไม่มีเปลี่ยนแปลง

ในเรื่องกลิ่นเหม็น กลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนสูงถึงร้อยละ 91.7 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด (เป็นปัญหาใหญ่ที่สุดที่รุนแรงและยืดเยื้อมานานหลายปี) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากบรรยากาศท้องไร่ท้องนาที่มีอากาศบริสุทธิ์ในอดีต กลายเป็นสภาพที่ชาวบ้านจะต้องทนสูดอากาศที่ไม่บริสุทธิ์ มีกลิ่นเหม็น อันเป็นผลมาจากภาวะระบายอากาศเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เหลือบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด, ปานกลาง และไม่เปลี่ยนแปลง

ส่วนในเรื่องโจรกรรมนั้นดูจะไม่ค่อยมีปัญหามากนัก โดยที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 35.8 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยที่สุด, ร้อยละ 24.8 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย และร้อยละ 22.9 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง ส่วนที่เหลือบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด, มากที่สุด, ไม่มีเปลี่ยนแปลง และบางรายก็ไม่ตอบ

ในเรื่องความหนาแน่นแออัดของชุมชน ราษฎรกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 54.1 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด และอีกร้อยละ 24.8 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุดกล่าวคือมีผู้คนอพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในโรงงานในแถบนี้เป็นจำนวนมาก ทำให้กลายเป็นชุมชนที่หนาแน่นขึ้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เหลือบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง, น้อย และน้อยที่สุด

สำหรับเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมากขึ้นนั้น ราษฎรส่วนใหญ่เห็นว่าหลังจากมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในบริเวณใกล้เคียงชุมชนแล้ว ทำให้ชุมชนมีความเจริญทางด้านวัตถุ มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้นกว่าแต่ก่อน โดยกลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 47.7 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 31.2 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด และร้อยละ 17.5

ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง นอกนั้นบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยและบางรายก็ไม่ตอบหรือตอบว่าไม่ทราบ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
น้ำในคลอง/ลำรางเน่าเสีย		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	25	22.9
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	33	30.3
- เปลี่ยนแปลงมาก	10	9.2
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	9	8.2
- เปลี่ยนแปลงน้อย	5	4.6
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	22	20.2
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	5	4.6
รวม	109	100.0
ขยะมากขึ้น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	8	7.4
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	41	37.6
- เปลี่ยนแปลงมาก	25	22.9
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	13	11.9
- เปลี่ยนแปลงน้อย	4	3.7
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	17	15.6
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	1	0.9
รวม	109	100.0
ที่นา/สวนเปลี่ยนไปทำอย่างอื่น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	14	12.8
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	68	62.4
- เปลี่ยนแปลงมาก	8	7.4
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	1	0.9
- เปลี่ยนแปลงน้อย	1	0.9
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	17	15.6
รวม	109	100.0

ตารางที่ 7 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ต่อ)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
การจราจรมากขึ้น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	1	0.9
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	69	63.3
- เปลี่ยนแปลงมาก	29	26.6
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	3	2.8
- เปลี่ยนแปลงน้อย	2	1.8
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	4	3.7
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	1	0.9
รวม	109	100.0
กลิ่นเหม็น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	1	0.9
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	100	91.7
- เปลี่ยนแปลงมาก	1	0.9
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	7	6.5
รวม	109	100.0
โจร/ลักขโมยมาก		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	5	4.6
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	2	1.8
- เปลี่ยนแปลงมาก	9	8.3
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	25	22.9
- เปลี่ยนแปลงน้อย	27	24.8
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	39	35.8
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	2	1.8
รวม	109	100.0

ตารางที่ 7 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ต่อ)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
ความหนาแน่นแออัดชุมชน		
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	59	54.1
- เปลี่ยนแปลงมาก	27	24.8
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	10	9.2
- เปลี่ยนแปลงน้อย	4	3.7
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	9	8.2
รวม	109	100.0
สิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น		
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	52	47.7
- เปลี่ยนแปลงมาก	34	31.2
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	19	17.5
- เปลี่ยนแปลงน้อย	2	1.8
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	2	1.8
รวม	109	100.0

สำหรับปัญหาของชุมชนในปัจจุบันที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุดนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.9 ระบุว่าปัญหาที่วิตกกังวลมากที่สุดคือเรื่องกลิ่นเหม็นของสารเคมีจากโรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ที่ได้ก่อความเดือดร้อนรำคาญและนำโรคร้ายมาสู่ราษฎรในชุมชน โดยเฉพาะเด็กนักเรียนโรงเรียนมาตาปุดพันพิทยาคาร ซึ่งได้เคยกลายเป็นข่าวใหญ่ทางสื่อมวลชนต่อเนื่องกันนานหลายเดือนเมื่อปี 2540 ที่ผ่านมา ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เหลือนั้นบ้างก็ระบุถึงปัญหาเรื่องเสียงดัง, น้ำเสีย, ขยะ, สารเคมี, กลัวโรงงานจะระเบิด, ขาดแคลนน้ำดื่ม/น้ำใช้มีปัญหาเรื่องคุณภาพน้ำ, เรื่องการลักเล็กขโมยน้อย และเรื่องการจราจรที่หนาแน่นขึ้น (ตารางที่ 8)

ทางด้านความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 26.9 ระบุว่าในชุมชนไม่เคยมีการร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน และอีก ร้อยละ 14.2 ระบุว่าเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการ อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างบางส่วนก็ระบุว่าเคยมีความร่วมมือกันในบางเรื่อง ได้แก่ การกำจัดขยะร้อยละ 31.4, กิจกรรมการปลูกต้นไม้ร้อยละ 13.4, การขุดลอกคูคลองร้อยละ 3.7, การป้องกันน้ำท่วม และการทำรั้ว/ทำถนนร้อยละ 1.5 เท่ากัน (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 8 ปัญหาของชุมชนในปัจจุบันที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุด

ความวิตกกังวล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	1	0.8
กลิ่นเหม็น (กลิ่นสารเคมี)	100	86.9
เสียงดัง	3	2.6
น้ำเสีย	1	0.9
ขยะ	1	0.9
สารเคมี	1	0.9
กลิ่นโรงงานระเบิด	2	1.7
น้ำใช้มีปัญหาเรื่องคุณภาพน้ำ/ ขาดแคลนน้ำดื่ม/ น้ำประปาไม่ไหล	3	2.6
ขโมย	1	0.9
การจราจร	1	0.9
ไม่ตอบ	1	0.9
รวม	115	100.0

ตารางที่ 9 ความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านต่าง ๆ

กิจกรรมความร่วมมือ	จำนวน	ร้อยละ
กำจัดขยะ	42	31.4
ปลูกต้นไม้	18	13.4
ขุดลอกคูคลอง	5	3.7
ป้องกันน้ำท่วม	2	1.5
ทำรั้ว/ทำถนน	2	1.5
เทศบาลจัดการ	19	14.2
แต่ละบ้านทำกันเอง	9	6.7
ไม่มี/ไม่เคยทำ/ไม่เคยเห็น	36	26.9
ไม่ตอบ	1	0.7
รวม	134	100.0

1.3 ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนและครัวเรือนของราษฎร

ผลกระทบด้านต่าง ๆ จากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชน ได้แก่ เรื่องเสียงดังจากโรงงาน โดยประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 77.1 ระบุว่าเกิดปัญหา ขณะที่ร้อยละ 22.9 ระบุว่าไม่มีปัญหา ในเรื่องฝุ่นฟุ้งกระจาย กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 55.0 ระบุว่าเกิดปัญหา ในขณะที่อีกร้อยละ 45.0 ระบุว่าไม่มีปัญหา ส่วนเรื่องอากาศเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงาน ส่วนใหญ่ร้อยละ 80.7 ระบุว่าเกิดปัญหา ขณะที่ร้อยละ 19.3 ระบุว่าไม่มีปัญหา ในเรื่องกลิ่นเหม็นจากโรงงาน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดร้อยละ 100.0 ระบุว่าเกิดปัญหา เรื่องน้ำในคลอง/ลำรางเน่าเสีย ส่วนใหญ่ร้อยละ 58.7 ระบุว่าไม่มีปัญหา ขณะที่ร้อยละ 38.5 ระบุว่าเกิดปัญหา เรื่องขยะมูลฝอยจากโรงงาน ส่วนใหญ่ร้อยละ 89.0 ระบุว่าไม่มีปัญหา ที่เหลือร้อยละ 9.2 ระบุว่าเกิดปัญหา เรื่องความหนาแน่นของการจราจร ส่วนใหญ่ร้อยละ 78.9 ระบุว่าเกิดปัญหา ที่เหลือร้อยละ 20.2 ระบุว่าไม่มีปัญหา ส่วนโรคที่เกิดจากการทำงาน/สิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่ร้อยละ 78.0 ระบุว่าเกิดปัญหา โดยเฉพาะทำให้เกิดโรคระบบทางเดินหายใจ ภูมิแพ้ ผดผื่นคัน ปวดศีรษะ อาเจียน อ่อนเพลีย เจ็บตา และปวดเมื่อย ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 19.3 ระบุว่าไม่มีปัญหา (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่

ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	ร้อยละ
เสียงดังจากโรงงาน		
- ไม่มีปัญหา	25	22.9
- เกิดปัญหา	84	77.1
รวม	109	100.0
ฝุ่นฟุ้งกระจาย		
- ไม่มีปัญหา	49	45.0
- เกิดปัญหา	60	55.0
รวม	109	100.0
อากาศเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงาน		
- ไม่มีปัญหา	21	19.3
- เกิดปัญหา	88	80.7
รวม	109	100.0
กลิ่นเหม็นจากโรงงาน		
- เกิดปัญหา	109	100.0
รวม	109	100.0

ตารางที่ 10 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่ (ต่อ)

ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	ร้อยละ
<u>น้ำในคลอง/ลำรางเน่าเสีย</u>		
- ไม่มีปัญหา	64	58.7
- เกิดปัญหา	42	38.5
- ไม่ตอบ	3	2.8
<u>รวม</u>	109	100.0
<u>ขยะมูลฝอยจากโรงงาน</u>		
- ไม่มีปัญหา	97	89.0
- เกิดปัญหา	10	9.2
- ไม่ตอบ	2	1.8
<u>รวม</u>	109	100.0
<u>ความหนาแน่นของการจราจร</u>		
- ไม่มีปัญหา	22	20.2
- เกิดปัญหา	86	78.9
- ไม่ตอบ	1	0.9
<u>รวม</u>	109	100.0
<u>โรคที่เกิดจากการทำงาน/ สิ่งแวดล้อม</u>		
- ไม่มีปัญหา	21	19.3
- เกิดปัญหา... โรคระบบทางเดินหายใจ ภูมิแพ้ ผดผื่น คัน ปวดหัว อาเจียน อ่อนเพลีย หายใจไม่สะดวก เจ็บตา ปวดเมื่อย ฯลฯ	85	78.0
- ไม่ตอบ	3	2.7
<u>รวม</u>	109	100.0

1.4 ปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรมและการดำเนินการแก้ไข

ในเรื่องผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อครัวเรือนของราษฎรนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 81.5 ระบุถึงปัญหาหลักที่ต้องประสบคือ เรื่องกลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรม ที่เหลืออีกร้อยละ 12.1 ระบุว่าประสบปัญหาเรื่องเสียงดัง นอกนั้นบ้างก็ระบุถึงปัญหาฝุ่นละออง, คิว้น, ความเจ็บป่วยจากมลพิษ, และน้ำเสีย ทั้งนี้ราษฎรบางรายระบุว่าเมื่อได้รับกลิ่นเหม็นจากโรงงาน บางคนก็จะมีการขึ้นตามผิวหนัง บางคนแพ้มากก็ถึงขนาดได้กลิ่นแล้วปวดศีรษะ อาเจียน แน่นหน้าอก ตาพร่ามัว โดยเฉพาะเด็ก

นักเรียน อีกทั้งน้ำฝนที่ตกลงมาก็จะมีสารพิษปนเปื้อนอยู่ หากใครเปียกน้ำฝนนั้นก็ทำให้เกิดผื่นคันตามผิวหนัง (ตารางที่ 11)

ส่วนทางด้านการศึกษาของราษฎร เพื่อหาทางแก้ไขผลกระทบที่ได้รับจากโรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 54.1 ระบุว่าไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด เนื่องจากไม่ทราบวิธีการแก้ปัญหา ต้องอดทน ส่วนที่เหลือนั้นบ้างก็ระบุว่าได้แต่บ่นกับเพื่อนบ้าน หรือใช้ผ้าปิดปากปิดจมูก ปิดประตูหน้าต่างเพื่อลดกลิ่นเหม็น บ้างก็ใช้วิธีร้องเรียนไปที่โรงงาน ชุมนุมประท้วง ร้องเรียนกับผู้ใหญ่บ้าน ร้องเรียนไปที่เทศบาล/อำเภอ หรือจนกระทั่งไปร้องเรียนในระดับจังหวัด และร้องเรียนผ่านทางสื่อมวลชน (ตารางที่ 12)

ในเรื่องการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 27.0 ระบุว่าไม่เคยร้องเรียนปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนในกลุ่มของผู้ที่มีการร้องเรียนนั้น ร้อยละ 32.5 ระบุว่าจะใช้วิธีการชุมนุมประท้วง ที่เหลือออกนั้นบ้างก็ระบุว่าเคยใช้วิธีร้องเรียนกับทางโรงงาน ร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด/อุตสาหกรรมจังหวัด/นิคมอุตสาหกรรม/ส.ส./ผู้ใหญ่บ้าน/สภาตำบล หรือร้องเรียนกับทางอำเภอ (ตารางที่ 13) ทั้งนี้จากการสอบถามพบว่า ราษฎรที่ร้องเรียนมากที่สุดคือคนพื้นถิ่นเอง ส่วนในกลุ่มของผู้ที่อพยพเข้ามาทำงานในโรงงานแถบนี้ มักจะไม่สนใจปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นเท่าใดนัก อาจเป็นเพราะถือว่าไม่ใช่บ้านของตนเอง นอกจากนี้ยังมีบางรายระบุว่าไม่กล้าร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานเนื่องจากเกรงว่าจะไม่เป็นการปลดปล่อยต่อชีวิตของตนเอง

สำหรับการดำเนินการของฝ่ายต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 69.7 ระบุว่าไม่มีการดำเนินการอะไรเพื่อแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น แม้ทางโรงงานรับปากว่าจะแก้ปัญหาแต่ไม่มีอะไรดีขึ้น ส่วนที่เหลือบ้างก็ระบุว่าหลังจากร้องเรียนแล้วปัญหามลพิษก็คลี่คลายลงระยะหนึ่ง แต่หลังจากนั้นไม่นานก็เกิดปัญหาขึ้นมาอีกเหมือนเดิม บ้างก็ระบุว่าเจ้าหน้าที่ทางราชการมาตรวจสอบทำให้ปัญหาเรื่องฝุ่นละอองและเสียงดังมีน้อยลง แต่เรื่องกลิ่นยังคงเป็นปัญหาอยู่เช่นเดิม (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 11 ลักษณะผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อครัวเรือนของราษฎร
ในชุมชน

สภาพปัญหาจากโรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
กลิ่นเหม็น (กลิ่นสารเคมี)	101	81.5
น้ำเสีย	1	0.8
เสียงดัง	15	12.1
เจ็บป่วย	2	1.6
ควั่น	2	1.6
ฝุ่นละออง	3	2.4
รวม	124	100.0

ตารางที่ 12 การดำเนินการแก้ไขผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมของราษฎรในชุมชน

การแก้ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ดำเนินการ... เพราะไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร ต้องอดทน	59	54.1
บ่นกับเพื่อนบ้าน	2	1.8
ปิดประตูหน้าต่างเพื่อลดกลิ่นเหม็น	5	4.6
ร้องเรียนไปที่โรงงาน	8	7.3
ชุมนุมประท้วง	9	8.3
ปิดปากปิดจมูกเมื่อได้รับกลิ่นเหม็น	1	0.9
ร้องเรียน...	3	2.8
ร้องเรียนผู้ใหญ่บ้าน	1	0.9
ร้องเรียนไปที่เทศบาล/ อำเภอ	4	3.7
ร้องเรียนไปที่จังหวัด	3	2.8
ร้องเรียนร่วมกับ ร.ร. ระยองฯ	1	0.9
ร้องเรียนผ่านสื่อมวลชน แต่ก็ไม่ได้จัดการอะไรให้ ถ้าขายที่ได้ก็จะย้ายไป	1	0.9
รักษากันเอง (ผื่นคัน)	1	0.9
ไม่ตอบ	10	10.1
รวม	108	100.0

ตารางที่ 13 ราษฎรในชุมชนเคยร้องเรียนปัญหาของโรงงานเหล่านั้นหรือไม่

การร้องเรียน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย/ไม่ตอบ	30	27.0
เคยร้องเรียน...	14	12.6
เคยร้องเรียนกับทางโรงงาน	16	14.4
เคยชุมนุมประท้วง	36	32.5
เคยร้องเรียนผู้ใหญ่บ้าน/ สภาตำบล	3	2.7
เคยร้องเรียนทางอำเภอ	4	3.6
เคยร้องเรียนในระดับจังหวัด/ ผู้ว่าราชการจังหวัด/ นิคมอุตสาหกรรม/ อุตสาหกรรมจังหวัด/ ส.ส.	8	7.2
รวม	111	100.0

ตารางที่ 14 หลังจากที่มีการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นแล้ว ได้มีการดำเนินการแก้ไข
ปัญหาอย่างไร

การแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ทำอะไร/ รับเรื่องร้องเรียนแล้วเรื่องเงียบไป/ โรงงานรับปากว่าจะแก้ไข แต่ไม่ทำ กำจัดฝุ่นได้แล้ว เหลือเรื่องกลิ่น	76	69.7
ทางโรงงานส่งตัวแทนมาเจรจา/ชี้แจง	4	3.7
ร้องเรียนแล้วก็ดีขึ้นระยะหนึ่ง พอเรื่องเงียบก็เกิดขึ้นมาอีก	14	12.8
มีการส่งเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบ-แก้ปัญหาให้เสียงดังน้อยลง กลิ่นไม่ค่อยมีปัญหา	9	8.3
ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	5	4.6
รวม	109	100.0

1.5 ความคาดหวังและความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชน

ในเรื่องความคาดหวังก่อนที่จะมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนนั้น กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 56.2 ระบุว่าจะไม่เกิดประโยชน์อะไร ที่เหลือร้อยละ 29.0 ระบุว่าจะให้ประโยชน์ในการสร้างงานแก่คนในชุมชน อีกร้อยละ 13.2 ระบุว่าสร้างเสริมความเจริญทางด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน และบางรายก็ระบุว่าจะได้มีการแจกทุนการศึกษาแก่นักเรียน (ตารางที่ 15)

ในเรื่องความรู้สึกต่อความคาดหวังหลังมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนแล้ว ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.2 ระบุว่าไม่ได้คาดหวังว่าโรงงานจะให้ประโยชน์แก่ตนหรือชุมชน ในขณะที่ร้อยละ 26.1 ระบุว่าเป็นไปได้

ตามที่คาดหวัง ที่เหลือร้อยละอีก 21.6 ระบุว่าไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเนื่องจากโรงงานก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเนื่องจากไม่ได้สร้างงานแก่คนในชุมชนเท่าที่ควร เพราะลูกจ้างในโรงงานส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ บ้างก็ระบุว่ามลพิษจากโรงงานทำให้ชาวบ้านเจ็บป่วย บ้างก็เกรงกลัวว่าโรงงานจะเกิดระเบิด เป็นต้น (ตารางที่ 16)

ในเรื่องความคิดเห็นว่าผู้ใดเป็นผู้สร้างปัญหามลพิษแก่ชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 90.2 ระบุว่าได้แก่เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ไม่จับกุม/ลงโทษผู้สร้างมลพิษ ทำงานแบบแก้ไขเฉพาะหน้าไปเรื่อย ๆ บ้างก็ระบุถึงเรื่องผู้มีอิทธิพลและการติดสินบนเจ้าพนักงาน บ้างก็ระบุว่าเจ้าของโรงงานขาดความรู้ เป็นต้น (ตารางที่ 17)

ต่อคำถามที่ว่าปัจจุบันท่านหรือคนในครอบครัวเป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำงานในโรงงานเหล่านั้นใช่หรือไม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 67.0 ระบุว่าไม่ใช่ มีเพียงร้อยละ 33.0 เท่านั้นที่ระบุว่ามีคนในครอบครัวเข้าไปทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในชุมชน (ตารางที่ 18) และเมื่อถามว่าการมีโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนส่งผลกระทบต่อ การเลือกอาชีพหรือไม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 90.8 ระบุว่าไม่มีผลกระทบ ส่วนในบางรายที่ระบุว่า มีผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพประมงนั้น บางรายก็ระบุว่า มีผลกระทบในทางบวกคือทำให้มีงานทำ หรือทำให้หามา ค้าขายดีขึ้น ในขณะที่บางรายก็ระบุว่า มีผลกระทบในทางลบเนื่องจากมลพิษจากโรงงานทำให้เจ็บป่วย สุขภาพไม่ดี หรือส่งผลกระทบทำให้ไม่สามารถทำการเกษตรได้ จึงต้องไปทำงานรับจ้าง เป็นต้น (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 15 ก่อนที่โรงงานเหล่านั้นจะมาตั้งในชุมชน คิดว่าโรงงานจะให้ประโยชน์อะไรกับชุมชน

การให้ประโยชน์ของโรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ให้ประโยชน์	68	56.2
ให้ประโยชน์		
- สร้างงาน	35	29.0
- สร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน	16	13.2
- ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน	1	0.8
- ไม่ระบุ	1	0.8
รวม	121	100.0

ตารางที่ 16 เกี่ยวกับความคาดหวังหลังมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนแล้ว

ผลของความคาดหวัง	จำนวน	ร้อยละ
เป็นไปตามที่คาดหวัง (เช่น เป็นการสร้างงาน, ทำให้ค้าขายดีขึ้น เป็นต้น)	29	26.1
ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง		
- เพราะตนเอง ลูกหลาน หรือคนในชุมชนไม่ได้ทำงานในโรงงาน/ แรงงานส่วนใหญ่ในโรงงานเป็นคนนอกพื้นที่	1	0.9
- เพราะโรงงานก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม/ สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน	24	21.6
- เพราะค้าขายไม่ดี คนไปกินที่อื่นกัน และมีกลิ่นเหม็นควน	1	0.9
- เพราะโรงงานอยู่ใกล้ชุมชน กลัวโรงงานจะระเบิด	1	0.9
- เพราะมลพิษจากโรงงานในปัจจุบันทำให้คนขายที่ดินและย้ายไปอยู่ที่อื่น	2	1.8
- เพราะมลพิษจากโรงงานทำให้ชาวบ้านเจ็บป่วยไม่ค่อยสบาย	3	2.7
- เพราะไม่ใช่พนักงานประจำในโรงงาน	1	0.9
ไม่ได้คาดหวังว่าโรงงานจะให้ประโยชน์	49	44.2
รวม	111	100.0

ตารางที่ 17 ความเห็นของราษฎรว่าใครเป็นผู้สร้างปัญหามลพิษ/สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมให้กับชุมชนมากเป็นอันดับหนึ่ง

สาเหตุของปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
กฎหมายบ้านเมืองขณะนี้จัดการอะไรไม่ได้	3	2.7
เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมขาดความรู้	1	0.9
เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม	101	90.2
เจ้าหน้าที่ไม่จับกุมและลงโทษผู้สร้างมลพิษ ทำงานแบบแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปเรื่อย ๆ	3	2.6
ผู้มีอิทธิพล/ การติดสินบนเจ้าพนักงาน	2	1.8
ไม่ทราบ/ ไม่มีปัญหาอะไร/ ไม่สามารถระบุได้/ ไม่ตอบ	2	1.8
รวม	112	100.0

ตารางที่ 18 สมาชิกในครอบครัวของราษฎรเป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำงานที่โรงงานเหล่านั้นหรือไม่

สมาชิกในครอบครัวทำงานในโรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ใช่	73	67.0
ใช่	36	33.0
รวม	109	100.0

ตารางที่ 19 การมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนมีผลกระทบต่อการเลือกอาชีพของคนในครอบครัวหรือไม่

ผลกระทบต่อการเลือกอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีผลกระทบ	99	90.8
มีผลกระทบ		
- ทำให้มีงานทำ/ ต้องการทำงานในโรงงานใกล้บ้าน	3	2.8
- มลพิษจากโรงงานทำให้สุขภาพไม่ดี/ เป็นโรคภูมิแพ้	3	2.8
- ทำการเกษตรไม่ได้ ต้องไปรับจ้าง	1	0.9
- การค้าขายดีขึ้นเพราะมีคนงานมาซื้อตลอด	1	0.9
- ไม่ระบุ	1	0.9
ไม่ตอบ	1	0.9
รวม	109	100.0

1.6 ความคิดเห็นของราษฎรต่อการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม

ต่อคำถามที่ว่า โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนใช้ระบบป้องกัน/แก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมอย่างดีพอแล้ว กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 36.7 ระบุว่าไม่ทราบว่าโรงงานได้ทำหรือไม่, ร้อยละ 35.8 ระบุว่าเห็นด้วยปานกลาง นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเห็นด้วยน้อย, เห็นด้วยน้อยที่สุด, เห็นด้วยมาก เห็นด้วยมากที่สุด (ตารางที่ 20)

ต่อคำถามที่ว่า โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านได้ดำเนินการที่แสดงออกถึงการรักษา/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.1 ระบุว่าไม่มีการดำเนินการอะไร ส่วนที่เหลือระบุว่าทางโรงงานได้ดำเนินการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่บ้างนั้น บางรายก็ระบุว่าทางโรงงานได้ส่งแพทย์มาดูแลตรวจสุขภาพชาวบ้าน บ้างก็ระบุว่าทางโรงงานได้ดำเนินการเรื่องการกำจัดขยะ มีการนำถังขยะมาแจกชาวบ้าน ตั้งถังขยะตามโรงเรียน มีคนงานช่วยเก็บขยะที่บริเวณชายหาดแม่น้ำหึง บ้างก็ระบุว่าทางโรงงานช่วยในการขุดคลอง รวมทั้งเคยมาดูแลเด็ก ๆ ในโรงเรียนที่โรงเรียนปัญหาเรื่องกลิ่น เป็นต้น (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 20 เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีระบบป้องกัน/แก้ไข
ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างดีพอแล้ว

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยมากที่สุด	1	0.9
เห็นด้วยมาก	7	6.4
เห็นด้วยน้อย	11	10.1
เห็นด้วยน้อยที่สุด	10	9.2
เห็นด้วยปานกลาง	39	35.8
ไม่รู้ว่าโรงงานได้ทำหรือไม่ได้ทำ	40	36.7
ไม่ตอบ	1	0.9
รวม	109	100.0

ตารางที่ 21 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชน ได้ดำเนินการที่แสดงออกถึงการรักษา/
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างไร

การรักษา/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	83	74.1
มีการปลูกต้นไม้/ ซักชวนให้ปลูกต้นไม้/ บริจาคเงินปลูกต้นไม้	2	1.8
ส่งแพทย์มาดูแล ตรวจสุขภาพชาวบ้าน	8	7.1
เรื่องการทำจัดขยะ/ นำถังขยะมาแจก/ ตั้งถังขยะตามโรงเรียน/ มีถังขยะที่พีไอ/ มีคนงานช่วยเก็บขยะแถวชายหาดแม่รำพึง	6	5.4
ช่วยขุดคลอง	1	0.9
เคยมาดูแลเด็ก ๆ ในโรงเรียนที่ร้องเรียนปัญหาเรื่องกลิ่น	1	0.9
ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	10	9.8
รวม	112	100.0

สำหรับข้อเรียกร้องที่ราษฎรต้องการเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา
สิ่งแวดล้อมนั้น พบว่าปัญหาหนักที่สำคัญที่สุดมีอยู่เรื่องเดียวคือ ปัญหากลิ่นเหม็น โดยมีผู้เรียกร้อง
ต้องการให้แก้ปัญหาลักษณะกลิ่นเหม็นสูงถึงร้อยละ 78.9 ที่เหลืออีกร้อยละ 12.8 ต้องการให้แก้ปัญหาลักษณะ
นอกจากนี้ยังต้องการให้แก้ปัญหามลพิษของ ต้องการให้ย้ายหรือปิดโรงงาน ให้ทางโรงงานดำเนินกิจการ
โดยมีความห่วงใยในสุขภาพของคนในชุมชน และระมัดระวังในเรื่องอุบัติเหตุ เป็นต้น (ตารางที่ 22)

ต่อข้อถามที่ว่า ท่านเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมให้ความร่วมมือกับชุมชน โดยการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานบุญ งานสร้างวัด และสนับสนุนการศึกษานั้น กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 30.3 ระบุว่าไม่ทราบว่าทางโรงงานได้ทำหรือไม่, ร้อยละ 22.0 ระบุว่าเห็นด้วยน้อยที่สุด นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเห็นด้วยน้อย, เห็นด้วยปานกลาง, เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด (ตารางที่ 23)

เมื่อสอบถามความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่ว่า ทางราชการได้มีการดำเนินการเหมาะสมดีแล้วกับการควบคุม/ จัดการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 47.6 ระบุว่าไม่ทราบว่าทางราชการได้ทำหรือไม่, ร้อยละ 24.8 ระบุว่าเห็นด้วยน้อยที่สุด อีกร้อยละ 13.8 ระบุว่าเห็นด้วยน้อย นอกนั้นระบุว่าเห็นด้วยปานกลางและเห็นด้วยมาก (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 22 ข้อเรียกร้องเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ชาวบ้านอาจจะได้รับจากโรงงาน

ข้อเรียกร้อง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีข้อเรียกร้อง	4	3.4
แก้ปัญหาอากาศเสีย/ กลิ่นเหม็น/ ควันเสียจากโรงงาน	93	78.9
ย้าย/ปิดโรงงาน	1	0.8
แก้ปัญหาฝุ่นละออง	1	0.8
ขอให้ห้วยสุขภาพของคนในชุมชน	1	0.8
แก้ปัญหาเสียงดัง	15	12.8
ให้ทางโรงงานมีระบบการป้องกันอุบัติเหตุที่มีประสิทธิภาพ	1	0.8
ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	2	1.7
รวม	118	100.0

ตารางที่ 23 เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีความสนใจกับชุมชน โดยการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานบุญ งานสร้างวัด สนับสนุนการศึกษา

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยมากที่สุด	14	12.8
เห็นด้วยมาก	15	13.8
เห็นด้วยปานกลาง	15	13.8
เห็นด้วยน้อย	7	6.4
เห็นด้วยน้อยที่สุด	24	22.0
ไม่รู้ว่าโรงงานได้ทำหรือไม่ได้ทำ	33	30.3
ไม่ตอบ	1	0.9
รวม	109	100.0

ตารางที่ 24 เห็นด้วยหรือไม่ว่าทางราชการได้มีการดำเนินการเหมาะสมดีแล้วกับการควบคุม/จัดการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยมาก	5	4.6
เห็นด้วยปานกลาง	10	9.2
เห็นด้วยน้อย	15	13.8
เห็นด้วยน้อยที่สุด	27	24.8
ไม่รู้ว่าทางราชการได้ทำหรือไม่ได้ทำ	52	47.6
รวม	109	100.0

ต่อคำถามที่ว่า เมื่อชุมชนของท่านประสบปัญหา ท่านคิดว่าใครเป็นผู้ที่ท่านเห็นว่าจะสามารถช่วยเหลือท่านได้มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 67.9 ระบุว่าต้องช่วยตนเอง อีกร้อยละ 14.7 ระบุว่าเจ้าหน้าที่รัฐ นอกนั้นบ้างก็ระบุถึงเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น บ้างก็ระบุถึงสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ องค์กรสิ่งแวดล้อม (ตารางที่ 25)

เมื่อสอบถามว่า ในกรณีที่ท่าน/ชุมชนของท่านประสบกับปัญหาความเดือดร้อนที่ได้รับจากโรงงานอุตสาหกรรม ท่านคิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน/ชุมชนจะกระทำเพื่อแก้ไขปัญหานั้น พบว่า ร้อยละ 38.4 จะเลือกใช้วิธีส่งผู้แทนของชุมชนไปเจรจา/ยื่นจดหมายกับเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมว่าได้รับความเดือดร้อนเพื่อให้ทางโรงงานแก้ไข อีกร้อยละ 32.1 จะใช้วิธีการแจ้งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเพื่อให้แก้ไขปัญหานั้น ส่วนที่เหลือนั้นบ้างก็ระบุว่าจะใช้วิธีร้องเรียนกับสื่อมวลชน เพื่อให้เป็นกระบอกเสียงแทน

บ้างก็จะใช้วิธีต่อต้านโรงงาน เรียกร้องให้ย้ายออกไป บ้างก็จะใช้วิธีการแสดงพลังของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างออกไปเพื่อให้เจ้าของโรงงานได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ บางรายก็ระบุว่าจะใช้วิธีร้องเรียนกับทางอำเภอ/จังหวัดศาล หรือร้องเรียนกับนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือร้องเรียนกับทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และบางรายก็ระบุว่าต้องช่วยตัวเอง ในขณะที่มีกลุ่มตัวอย่างอีกบางส่วนคิดเป็นร้อยละ 8.9 ระบุว่าไม่ทราบ/ไม่กล้าทำอะไร คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า/ไม่มีวิธีการใดแก้ไขได้ (ตารางที่ 26)

สำหรับวิธีการที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมักจะเลือกใช้ เมื่อเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับชุมชนนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 91.8 ระบุว่าจะใช้วิธีบ่นวิพากษ์วิจารณ์กับคนในบ้าน/เพื่อนบ้าน ส่วนที่เหลือบ้างก็จะเลือกใช้วิธีการร้องเรียนกับกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น หรือใช้วิธีการแสดงพลังของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างออกไป เพื่อให้เจ้าของโรงงานได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ เช่น เดินขบวน ปิดป้ายโจมตี และบางรายก็ระบุว่าไม่ทำอะไร รู้สึกเบื่อหน่าย คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า (ตารางที่ 27)

สำหรับเรื่องความสนใจในการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 80.7 ระบุว่าเคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส ที่เหลือบ้างก็ระบุว่าเคย 2-3 ครั้ง, นาน ๆ ครั้ง หรือไม่เคยเลย (ตารางที่ 28) แต่อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นในชุมชนเพื่อเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 64.2 ระบุว่าไม่เคยเลย อีกร้อยละ 15.6 ระบุว่าเคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส, ร้อยละ 11.9 ระบุว่านาน ๆ ครั้ง ส่วนที่เหลือร้อยละ 8.3 ระบุว่าเคย 2-3 ครั้ง (ตารางที่ 29)

ตารางที่ 25 เมื่อชุมชนประสบปัญหา คิดว่าใครเป็นผู้ที่จะสามารถช่วยเหลือท่านได้มากที่สุด

บุคคล/หน่วยงาน	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น	8	7.4
ตัวท่านเอง	74	67.9
สื่อโทรทัศน์	2	1.8
หนังสือพิมพ์	2	1.8
เจ้าหน้าที่ของรัฐ/ ตำรวจ	16	14.7
องค์กรสิ่งแวดล้อม	1	0.9
เทศบาล/ องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.)	5	4.6
ไม่มีใครช่วยใครได้/ ปล่อยเลยตามเลย	1	0.9
รวม	109	100.0

ตารางที่ 26 ในกรณีที่กำลังประสบกับปัญหาความเดือดร้อนจากโรงงานอุตสาหกรรม
คิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน /ชุมชนจะได้รับความสนใจเพื่อแก้ไขปัญหา

วิธีการ	จำนวน	ร้อยละ
แจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเพื่อให้แก้ไขปัญหา	36	32.1
ร้องเรียนกับสื่อมวลชน เพื่อเป็นกระบอกเสียงแทน	8	7.1
ส่งผู้แทนของชุมชนไปเจรจา/ยื่นจดหมายกับเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมว่าได้รับความเดือดร้อน เพื่อให้ทางโรงงานแก้ไข	43	38.4
การแสดงพลังของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างออกไปเพื่อให้เจ้าของโรงงานได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ	3	2.7
ต่อต้านโรงงาน เรียกร้องให้ย้ายออกไป	5	4.5
ช่วยเหลือตัวเอง หาวิธีป้องกันตัวเอง	1	0.9
ร้องเรียนอำเภอ/ จังหวัดศาล	4	3.6
นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	1	0.9
ร้องเรียนกับทุกฝ่าย	1	0.9
ไม่มีวิธีการใดแก้ไขได้/ ปล่อยเลยตามเลย/ ไม่กล้าทำอะไร/ ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	10	8.9
รวม	112	100.0

ตารางที่ 27 วิธีการที่มักจะเลือกใช้ เมื่อเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับ

ชุมชน

วิธีการที่มักจะเลือกใช้	จำนวน	ร้อยละ
บ่น /วิพากษ์วิจารณ์กับคนในบ้าน/ เพื่อนบ้าน	101	91.8
ร้องเรียนกับกำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น	3	2.7
การแสดงพลังของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างเพื่อให้เจ้าของโรงงานได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ เช่น เดินขบวน ปิดป้ายโจมตี	4	3.6
ไม่ทำอะไร/ คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า/ เบื่อหน่าย/ ต่างคนต่างอยู่	2	1.9
รวม	110	100.0

ตารางที่ 28 ความถี่ในการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ความถี่	จำนวน	ร้อยละ
เคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส	88	80.7
เคย 2 - 3 ครั้ง	8	7.3
นาน ๆ ครั้ง	11	10.1
ไม่เคยเลย	2	1.9
รวม	109	100.0

ตารางที่ 29 ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นในชุมชน เพื่อเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ความถี่	จำนวน	ร้อยละ
เคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส	17	15.6
เคย 2-3 ครั้ง	9	8.3
นาน ๆ ครั้ง	13	11.9
ไม่เคยเลย	70	64.2
รวม	109	100.0

2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของชุมชน ศึกษากรณีชุมชน ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอยู่ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา และเหนืออ่าวไทย ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ในขณะเดียวกันสภาพความได้เปรียบในการเป็นแหล่งขนถ่ายสินค้าทางเรือ รวมทั้งโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรม การก่อสร้างที่อยู่อาศัย ตลอดจนยานการค้ำพาณิชยกรรมขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประกอบกับราคาที่ดินสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรบางส่วนขายที่ดินออกไป ขณะที่เกษตรกรอีกส่วนหนึ่งเป็นเพียงผู้เช่าที่ดิน ส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกมีแนวโน้มลดลงตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรน้อยกว่ากิจกรรมทางด้านอื่น ๆ แต่ด้วยสภาพพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการที่ตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ติดชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย และมีลำคลองสำคัญหลายสาย ทำให้ประชาชนบางส่วนประกอบอาชีพประมงทั้งประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม

ส่งผลให้การประมงเป็นสาขาการเกษตรที่ทำรายได้เข้าสู่จังหวัดมากกว่าการเกษตรสาขาอื่น ๆ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องอีกหลายประการ อาทิ โรงงานทำน้ำปลา ปลากระป๋อง กะปิ กุ้งแห้ง ห้องเย็นรวม 40 โรง โรงน้ำแข็งเพื่อการประมง 9 แห่ง และคู่ออเรือ 12 แห่ง เป็นต้น

สำหรับสภาพพื้นที่ในบริเวณหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ต. บางปูใหม่ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษานั้น เป็นชุมชนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณนิคมอุตสาหกรรมบางปู และอยู่ใกล้กับทะเล ชุมชนนี้เป็นหนึ่งในหลาย ๆ พื้นที่ที่ประสบปัญหามลพิษจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมบางปู โดยเฉพาะในเรื่องน้ำเสีย ราษฎรส่วนหนึ่งในชุมชนแห่งนี้ยังคงยึดอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก บ้านเรือนของราษฎรส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น มีสถานภาพทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก ภายในหมู่บ้านมีคลองที่ในอดีตชาวบ้านเคยใช้น้ำจากลำคลอง แต่ปัจจุบันใช้ไม่ได้เพราะน้ำเน่าเสีย จึงใช้น้ำบาดาลซึ่งคุณภาพน้ำไม่ดีนัก เพราะมีลักษณะขุ่นมีสีมีกลิ่น ชาวบ้านต้องซื้อน้ำดื่มกันเป็นส่วนมาก นอกจากนี้ก็จะมีน้ำที่ทางสุขาภิบาลนำมาแจกจ่ายให้บ้าง ส่วนน้ำฝนไม่สามารถนำมาใช้ได้เพราะมีสิ่งสกปรกปนเปื้อน

ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมกับชาวบ้านในแถบนี้ก็มีปัญหาบ้างในเรื่องมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นมานานหลายปีแล้ว ชาวบ้านเคยทำการร้องเรียนและประท้วงมามากมายหลายครั้ง อย่างไรก็ตาม โรงงานบางแห่งก็เคยได้ให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนบ้าง เช่น การให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลืองานประจำปีของชุมชน การแจกจ่ายยารักษาโรค เป็นต้น

2.1 ข้อมูลทางด้านประชากร และเศรษฐกิจสังคม

จากการสัมภาษณ์ราษฎรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 105 คนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมบางปู ต. บางปูใหม่ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงและเพศชายในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ร้อยละ 51.4 เป็นเพศหญิง และที่เหลือร้อยละ 48.6 เป็นเพศชาย โดยส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.7 ที่เหลือร้อยละ 32.4 เป็นกลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และอีกร้อยละ 22.9 เป็นกลุ่มที่มีอายุ 30 ปีลงมา ส่วนทางด้านระดับการศึกษานั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.8 จบชั้นประถมศึกษา นอกนั้นเป็นกลุ่มที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น/มัธยมศึกษาตอนปลาย และกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 18.1 เท่ากัน ที่เหลืออีกร้อยละ 1.0 จบระดับอนุปริญญา ทั้งนี้ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 37.1 เป็นแม่บ้านหรือเป็นผู้สูงอายุซึ่งไม่ได้อยู่ในวัยแรงงาน นอกนั้นอีกร้อยละ 19.0 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ขับรถ, ร้อยละ 18.0 ประกอบอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว, ร้อยละ 15.2 ทำประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ส่วนที่เหลือบ้างก็เป็นพนักงานบริษัทเอกชน, เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม, รับราชการ, ทำนาทำสวน และเป็นนักเรียน/นักศึกษา (ตารางที่ 30)

ทางด้านกรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของครัวเรือนนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.1 เป็นเจ้าของบ้าน ที่เหลือร้อยละ 12.4 ระบุว่าบ้านของบุพการีหรือเป็นบ้านของบุตร นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าบ้าน

ญาติ เป็นบ้านเช่า และเป็นบ้านพักของทางราชการ ส่วนเรื่องจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 6 คนขึ้นไป ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 33.4 รองลงมามีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 ที่เหลือเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกในครัวเรือน 3 คนลงมา และกลุ่มที่มีสมาชิกในครัวเรือน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 เท่ากัน โดยลักษณะของครอบครัวส่วนใหญ่ร้อยละ 61.0 เป็นครอบครัวเดี่ยว และที่เหลือร้อยละ 38.0 เป็นครอบครัวขยาย (ตารางที่ 31)

ส่วนในเรื่องภูมิลำเนาเดิม ส่วนใหญ่ร้อยละ 73.3 เป็นคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ศึกษา ที่เหลือร้อยละ 25.7 เป็นคนที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ ทั้งนี้คนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่นี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 39.0 อาศัยอยู่ในพื้นที่ระหว่าง 31-50 ปี รองลงมาร้อยละ 29.9 อาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่เกิน 30 ปี และร้อยละ 23.3 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 51 ปีขึ้นไป

ส่วนในกลุ่มของผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่นั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 57.2 อพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง ที่เหลืออพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 10.7 เท่ากัน นอกนั้นบ้างก็อพยพมาจากภาคเหนือ บ้างก็อพยพมาจากภาคใต้ ซึ่งในกลุ่มของผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่นี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 36.3 อาศัยอยู่ในพื้นที่มาแล้วไม่เกิน 20 ปี รองลงมาร้อยละ 25.0 อาศัยอยู่ในพื้นที่ระหว่าง 21-30 ปี, ร้อยละ 17.8 อาศัยอยู่ในพื้นที่ระหว่าง 31-40 ปี และร้อยละ 14.3 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 41 ปีขึ้นไป สำหรับสาเหตุของการอพยพเข้ามานั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 42.9 เพื่อมาประกอบอาชีพ/ย้ายตามงาน รองลงมาร้อยละ 25.0 แต่งงานมีครอบครัวในพื้นที่นี้, ร้อยละ 17.8 ย้ายตามครอบครัว และที่เหลือร้อยละ 3.6 ระบุว่าซื้อบ้านในพื้นที่นี้ได้ที่อยู่ในละแวกนี้ (ตารางที่ 32)

ส่วนอาชีพหลักของครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 40.0 ประกอบอาชีพรับจ้าง/ขับรถ รองลงมาร้อยละ 20.9 ทำประมง, ร้อยละ 20.0 ประกอบอาชีพค้าขาย, ร้อยละ 11.4 เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม นอกนั้นก็ยังมีพนักงานบริษัทเอกชน, รับราชการ, ทำการเกษตร และมีรายได้จากบุตรหลาน/ออกเงินกู้ (ตารางที่ 33) ทั้งนี้ในส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมระบุว่าทำการปลูกผักโดยไม่มีการรมสีที่ในที่ดิน และไม่คิดจะเลิกอาชีพเกษตรกรรม (ตารางที่ 34) ส่วนในเรื่องแหล่งน้ำสำหรับบริโภคอุปโภคนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 86.1 ใช้น้ำจากบ่อบาดาล ที่เหลือนอกนั้นบ้างก็ซื้อน้ำมาใช้ในการบริโภคอุปโภค บ้างก็ใช้น้ำประปา/ประปาหมู่บ้าน และบางรายก็ใช้น้ำฝน (ตารางที่ 35)

ตารางที่ 30 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	51	48.6
หญิง	54	51.4
รวม	105	100.0
อายุ		
30 ปี และต่ำกว่า	24	22.9
31 - 50 ปี	47	44.7
51 ปี และสูงกว่า	34	32.4
รวม	105	100.0
การศึกษาสูงสุด		
- ไม่ได้เรียน	19	18.1
- ประถมศึกษา	65	61.8
- มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	19	18.1
- อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	1	1.0
- ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	105	100.0
อาชีพปัจจุบัน		
- ไม่ได้ทำงาน/แม่บ้าน	39	37.1
- นักเรียน/นักศึกษา	1	1.0
- รับจ้างทั่วไป/ขับรถ	20	19.0
- ประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	16	15.2
- ทำนา/ทำสวน	1	1.0
- ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	19	18.0
- พนักงานบริษัทเอกชน	3	2.9
- ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม	3	2.9
- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ข้าราชการบำนาญ/ลูกจ้างหน่วยงานราชการ	2	1.9
- ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	105	100.0

ตารางที่ 31 กรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของครัวเรือน

ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านพักอาศัย	จำนวน	ร้อยละ
กรรมสิทธิ์ในบ้านพักอาศัย		
- เป็นเจ้าของ/สามีหรือภรรยาเป็นเจ้าของ	81	77.1
- เป็นที่อยู่อาศัยของบุพการีหรือเป็นบ้านของบุตร	13	12.4
- เป็นบ้านเช่า	4	3.8
- เป็นบ้านญาติ	5	4.7
- เป็นบ้านพักของทางราชการ - ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	105	100.0
จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน/ที่พักอาศัย/วัด		
3 คน และต่ำกว่า	20	19.0
4 คน	27	25.7
5 คน	20	19.0
6 คน และสูงกว่า	35	33.4
ไม่ตอบ	3	2.9
รวม	105	100.0
ลักษณะของครอบครัว		
- ครอบครัวเดี่ยว	64	61.0
- ครอบครัวขยาย	40	38.0
- ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	105	100.0

ตารางที่ 32 ภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา	จำนวน	ร้อยละ
ท่านหรือคนในครอบครัวเป็นคนพื้นเพที่นี้		
- ใช่	77	73.3
- ไม่ใช่	27	25.7
- ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	105	100.0

ตารางที่ 32 ภูมิลำเนา (ต่อ)

ภูมิลำเนา	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่ท่าน/คนในครอบครัวอาศัยอยู่ในพื้นที่ (กรณีเป็นคนในพื้นที่)		
30 ปี และต่ำกว่า	23	29.9
31 - 50 ปี	30	39.0
51 ปี และสูงกว่า	18	23.3
ไม่ตอบ	6	7.8
รวม	77	100.0
ในกรณีไม่ใช่คนในพื้นที่ อพยพมาจาก		
- พื้นที่ในจังหวัดเดียวกัน	2	7.1
- จังหวัดในภาคกลาง	16	57.2
- จังหวัดในภาคเหนือ	2	7.1
- จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3	10.7
- จังหวัดในภาคตะวันออก	1	3.6
- จังหวัดในภาคใต้	3	10.7
- ไม่ตอบ	1	3.6
รวม	28	100.0
ระยะเวลาที่อพยพมาอยู่ในพื้นที่		
20 ปี และต่ำกว่า	11	36.3
21 - 30 ปี	7	25.0
31 - 40 ปี	5	17.8
41 ปี และสูงกว่า	4	14.3
ไม่ตอบ	1	3.6
รวม	28	100.0
สาเหตุที่อพยพมาเพราะ		
- แต่งงานมีครอบครัวที่นี่	7	25.0
- ย้ายตามครอบครัว	5	17.8
- มาประกอบอาชีพ/ ย้ายตามงาน	12	42.9
- ซื้อบ้านที่นี่/ได้ที่อยู่ละแวกนี้	1	3.6
- ไม่ตอบ	3	10.7
รวม	28	100.0

ตารางที่ 33 อาชีพหลักของครอบครัว

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ทำการเกษตร (ทำนา, ทำสวน)	1	1.0
ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม	12	11.4
รับจ้างทั่วไป/ขับรถ	42	40.0
ค้าขาย	21	20.0
พนักงานบริษัท	4	3.8
ประมง	22	20.9
รับราชการ/ข้าราชการบำนาญ	1	1.0
อื่น ๆ (มีรายได้จากบุตรหลาน, ออกเงินกู้)	2	1.9
รวม	105	100.0

ตารางที่ 34 ข้อมูลทางการเกษตรในกรณีที่ยังมีอาชีพเกษตร

ข้อมูลทางการเกษตร	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ระบุว่าพื้นที่ทำการเกษตรกี่ไร่ ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ปลูกผัก และไม่คิดจะเลิกอาชีพการเกษตร	1	100.0

ตารางที่ 35 แหล่งน้ำบริโภคอุปโภค

แหล่งน้ำ	จำนวน	ร้อยละ
น้ำบาดาล	105	86.1
น้ำชื้อ	15	12.3
น้ำฝน	1	0.8
น้ำประปา/ประปาหมู่บ้าน	1	0.8
รวม	122	100.0

2.2 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

ในเรื่องความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า เกี่ยวกับเรื่องน้ำในแม่น้ำลำคลองเน่าเสีย ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 90.4 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด ที่เหลือบ้างก็ระบุว่า มีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก, ปานกลาง, เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด และบางรายก็ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลง โดยที่ราษฎรบางรายระบุว่าปัญหาน้ำในคลองเน่าเสียมีสาเหตุมาจากโรงงานทอผ้า-ฟอกย้อม

และจากนิคมอุตสาหกรรม ในขณะที่บางรายกล่าวว่าโดยมากแล้วมีสาเหตุมาจากคนในชุมชนที่ขาดความรู้ ปล่อยน้ำเสียจากครัวเรือนลงสู่น้ำลำคลอง

ส่วนเรื่องขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.0 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด อีก ร้อยละ 22.9 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก นอกนั้นบ้างระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับ ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุดและบางรายก็ระบุว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ราษฎรในบางหมู่บ้านระบุว่าทาง นิคมอุตสาหกรรมนำถังขยะมาแจก แต่ไม่มีรถมาเก็บขยะ ทำให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง ไม่ถูกนำไปทำลาย

สำหรับเรื่องการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินนั้น ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปตาม สภาพของพื้นที่ของตน บ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงมาก (กลุ่มที่อาศัยอยู่แถบป่าชายเลน) บ้างก็ระบุ ว่าเปลี่ยนแปลงน้อย (กลุ่มที่อาศัยอยู่ริมทะเล) โดยที่ร้อยละ 24.8 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด อีกร้อยละ 21.0 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยที่สุด และร้อยละ 16.2 ระบุว่ามีความ เปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามมีราษฎรจำนวนหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 15.2 ตอบว่าไม่มีความ เปลี่ยนแปลง และที่เหลือบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย บ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลง ในระดับมาก

เกี่ยวกับเรื่องความหนาแน่นของการจราจร ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน มากนัก โดยที่ร้อยละ 32.4 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด รองลงมาระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก และในระดับปานกลาง ร้อยละ 21.0 เท่ากัน ส่วนที่เหลือบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย, น้อยที่สุด และไม่มีความเปลี่ยนแปลง

ในเรื่องกลิ่นเหม็น ส่วนใหญ่ร้อยละ 68.7 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด นอกนั้น บ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก, ปานกลาง, น้อย หรือน้อยที่สุด ทั้งนี้กลิ่นเหม็นดังกล่าว ราษฎรกลุ่มตัวอย่างระบุว่าจะมีกลิ่นรุนแรงมากในช่วงฤดูหนาว ซึ่งกลิ่นที่ว่านี้ส่วนใหญ่จะมาจากโรงงาน ปลาป่นและโรงงานที่เกี่ยวข้องกับสารเคมี

ส่วนในเรื่องโจรกรรมนั้นดูจะไม่ค่อยมีปัญหา เนื่องจากส่วนใหญ่ร้อยละ 43.8 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยที่สุด และอีกร้อยละ 21.0 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย นอกนั้นบ้างก็ระบุว่า มีความเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง, มาก, มากที่สุด และบางรายก็ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลง

ในเรื่องความหนาแน่นแออัดของชุมชน ราษฎรกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 51.3 ระบุ ว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 22.9 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก นอกนั้นบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด และบางรายก็ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลง

และในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมากขึ้นนั้น ราษฎรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 30.5 ระบุว่ามีความ เปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง อีกร้อยละ 23.8 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก ส่วนที่เหลือบ้างก็

ระบุว่ามีคามเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย, น้อยที่สุด บ้างก็ระบุว่ามีคามเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด ในขณะที่บางรายตอบว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลง (ตารางที่ 36)

ตารางที่ 36 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
น้ำในคลอง/ลำรางเน่าเสีย		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	2	1.9
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	95	90.4
- เปลี่ยนแปลงมาก	4	3.8
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	3	2.9
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	1	1.0
รวม	105	100.0
ขยะมากขึ้น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	1	1.0
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	63	60.0
- เปลี่ยนแปลงมาก	24	22.9
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	10	9.5
- เปลี่ยนแปลงน้อย	5	4.7
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	2	1.9
รวม	105	100.0
ที่นา/สวนเปลี่ยนไปทำอย่างอื่น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	16	15.2
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	26	24.8
- เปลี่ยนแปลงมาก	4	3.8
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	17	16.2
- เปลี่ยนแปลงน้อย	6	5.7
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	22	21.0
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	14	13.3
รวม	105	100.0

ตารางที่ 36 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ต่อ)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
การจราจรมากขึ้น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	6	5.7
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	34	32.4
- เปลี่ยนแปลงมาก	22	21.0
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	22	21.0
- เปลี่ยนแปลงน้อย	6	5.7
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	13	12.3
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	2	1.9
รวม	105	100.0
กลิ่นเหม็น		
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	72	68.7
- เปลี่ยนแปลงมาก	5	4.7
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	15	14.3
- เปลี่ยนแปลงน้อย	8	7.6
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	5	4.7
รวม	105	100.0
โจร/ลักขโมยมาก		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	6	5.7
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	6	5.7
- เปลี่ยนแปลงมาก	8	7.6
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	16	15.2
- เปลี่ยนแปลงน้อย	22	21.0
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	46	43.8
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	1	1.0
รวม	105	100.0

ตารางที่ 36 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ต่อ)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
ความหนาแน่นแออัดชุมชน		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	4	3.8
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	54	51.3
- เปลี่ยนแปลงมาก	24	22.9
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	14	13.3
- เปลี่ยนแปลงน้อย	5	4.8
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	3	2.9
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	1	1.0
รวม	105	100.0
สิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	4	3.8
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	14	13.3
- เปลี่ยนแปลงมาก	25	23.8
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	32	30.5
- เปลี่ยนแปลงน้อย	15	14.3
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	9	8.6
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	6	5.7
รวม	105	100.0

สำหรับปัญหาของชุมชนในปัจจุบันที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุดนั้น พบว่ามีอยู่ 2 ปัญหาหลัก ๆ คือ ปัญหาเรื่องน้ำเสียและปัญหากลิ่นเหม็น โดยที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 34.3 ระบุว่าปัญหาที่วิตกกังวลมากที่สุดคือเรื่องน้ำเสียที่โรงงานปล่อยลงสู่ทะเล/ลำคลองสาธารณะ อีกร้อยละ 33.3 ระบุว่าคือเรื่องอากาศเป็นพิษ/กลิ่นเหม็น ที่เหลือร้อยละ 14.4 ระบุว่าคือปัญหามลพิษอื่น ๆ ทุกชนิด รวมทั้งอันตรายจากสารเคมี นอกจากนี้ ร้อยละ 10.8 ระบุว่าคือปัญหาเศรษฐกิจสังคม เช่น ปัญหาเยาวชน, ยาเสพติด, ปัญหาช่องทางในการทำมาหากิน, ชุมชนแออัด, กีดกันรายได้ที่ ฯลฯ (ตารางที่ 37) ทั้งนี้เนื่องจากราษฎรบางส่วนยังคงประกอบอาชีพประมง ดังนั้น เมื่อมีปัญหาจากการที่โรงงานอุตสาหกรรมโดยเฉพาะจากโรงงานทอผ้า-โรงงานฟอกย้อมที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเล จึงส่งผลกระทบต่อปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดน้อยลง ทำให้มีรายได้ลดลงมาก อีกทั้งน้ำเสียเหล่านั้นยังได้ก่อผลกระทบต่อป้าชายเลนทำให้ต้นไม้แห้งตาย และชาว

ประมงที่ต้องลุยโคลนก่อนขึ้นฝั่งเป็นผดผื่นคันตามเท้า ส่วนเรื่องกลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ชาวบ้านส่วนมากต่างระบุตรงกันว่า ปัญหากลิ่นเหม็นมีต้นเหตุมาจากโรงงานปลาป่นและโรงงานสารเคมี

ทางด้านความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน กิจกรรมส่วนใหญ่ที่คนในชุมชนได้ปฏิบัติ คือ การกำจัดขยะร้อยละ 45.8 รองลงมาคือการปลูกต้นไม้ร้อยละ 19.2, การขุดลอกคูคลองร้อยละ 17.5, ทำเชื้อนฝายของชุมชนร้อยละ 5.6, ป้องกันน้ำท่วมร้อยละ 2.8 อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งคิดเป็น ร้อยละ 7.3 ระบุว่าในชุมชนไม่เคยมีความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน (ตารางที่ 38) โดย ราษฎรบางรายได้ให้ความเห็นว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะพึ่งตนเอง ต่างคนต่าง อยู่ ไม่ค่อยมีการรวมกลุ่มกันมากนัก ยกเว้นกลุ่มชาวประมงและชาวบ้านที่อาศัยอยู่แถบป่าชายเลน ที่ได้ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อร้องเรียนปัญหาที่โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเล อันส่งผลกระทบต่อ การทำประมงชายฝั่ง

ตารางที่ 37 ปัญหาของชุมชนในปัจจุบันที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุด

ความวิตกกังวล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	6	5.4
น้ำเสียที่โรงงานปล่อยลงทะเล/ลำคลองสาธารณะ	38	34.3
อากาศเป็นพิษ/กลิ่นเหม็น (จากโรงงานปลาป่น/ ฟอกย้อม/ สารเคมี เป็นส่วนใหญ่)	37	33.3
มลพิษอื่น ๆ ทุกชนิดและอันตรายจากสารเคมี	16	14.4
ปัญหาเศรษฐกิจสังคม (เช่น ปัญหาเยาวชน, ปัญหาช่องทางในการทำมาหากิน, ชุมชนแออัด, กลัวถูกไล่ที่ ฯลฯ)	12	10.8
ไม่ตอบ	2	1.8
รวม	111	100.0

ตารางที่ 38 ความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านต่าง ๆ

กิจกรรมความร่วมมือ	จำนวน	ร้อยละ
กำจัดขยะ	81	45.8
ปลูกต้นไม้	34	19.2
ป้องกันน้ำท่วม	5	2.8
ขุดลอกคูคลอง	31	17.5
ทำเชื่อน/ ฝ่ายของชุมชน	10	5.6
ไม่มี/ ไม่เคยทำ/ ไม่เคยเห็น	13	7.3
ถ้ามีหน่วยงานมารณรงค์ชักชวนจึงจะทำ	1	0.6
แล้วแต่ผู้ใหญ่บ้านจะสั่ง	1	0.6
ไม่ตอบ	1	0.6
รวม	177	100.0

2.3 ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนและครัวเรือนของราษฎร

ผลกระทบด้านต่าง ๆ จากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชน ได้แก่ เรื่องเสียงดังจากโรงงาน ส่วนใหญ่ร้อยละ 76.2 ระบุว่าไม่มีปัญหา ขณะที่ร้อยละ 23.8 ระบุว่าเกิดปัญหา ในเรื่องฝุ่นฟุ้งกระจาย ร้อยละ 50.5 ระบุว่าไม่มีปัญหา ในขณะที่อีกจำนวนเกือบเท่ากันคือร้อยละ 49.5 ระบุว่าเกิดปัญหา ส่วนเรื่องอากาศเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงาน ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.1 ระบุว่าเกิดปัญหา ขณะที่ร้อยละ 22.9 ระบุว่าไม่มีปัญหา ในเรื่องกลิ่นเหม็นจากโรงงาน ส่วนใหญ่ร้อยละ 86.7 ระบุว่าเกิดปัญหา ขณะที่ร้อยละ 13.3 ระบุว่าไม่มีปัญหา สำหรับเรื่องน้ำในคลอง/ลำรางเน่าเสีย ส่วนใหญ่ร้อยละ 95.2 ระบุว่าเกิดปัญหา ขณะที่ร้อยละ 4.8 ระบุว่าไม่มีปัญหา เรื่องขยะมูลฝอยจากโรงงานรวมทั้งเรื่องความหนาแน่นของการจราจร ส่วนใหญ่ร้อยละ 67.6 ระบุว่าไม่มีปัญหา ขณะที่ร้อยละ 32.4 ระบุว่าเกิดปัญหา ส่วนโรคที่เกิดจากการทำงาน/สิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่ร้อยละ 56.2 ระบุว่าเกิดปัญหาโดยเฉพาะทำให้เกิดโรคระบบทางเดินหายใจและภูมิแพ้ ส่วนอีกร้อยละ 39.1 ระบุว่าไม่มีปัญหา (ตารางที่ 39)

ตารางที่ 39 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่

ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	ร้อยละ
เสียงดังจากโรงงาน		
- ไม่มีปัญหา	80	76.2
- เกิดปัญหา	25	23.8
รวม	105	100.0

ตารางที่ 39 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่ (ต่อ)

ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ฝุ่นฟุ้งกระจาย		
- ไม่มีปัญหา	53	50.5
- เกิดปัญหา	52	49.5
รวม	105	100.0
อากาศเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงาน		
- ไม่มีปัญหา	24	22.9
- เกิดปัญหา	81	77.1
รวม	105	100.0
กลิ่นเหม็นจากโรงงาน		
- ไม่มีปัญหา	14	13.3
- เกิดปัญหา	91	86.7
รวม	105	100.0
น้ำในคลอง/ลำรางน้ำเสีย		
- ไม่มีปัญหา	5	4.8
- เกิดปัญหา	100	95.2
รวม	105	100.0
ขยะมูลฝอยจากโรงงาน		
- ไม่มีปัญหา	71	67.6
- เกิดปัญหา	34	32.4
รวม	105	100.0
ความหนาแน่นของการจราจร		
- ไม่มีปัญหา	71	67.6
- เกิดปัญหา	34	32.4
รวม	105	100.0
โรคที่เกิดจากการทำงาน/ สิ่งแวดล้อม		
- ไม่มีปัญหา	41	39.1
- เกิดปัญหา... โรคระบบทางเดินหายใจ ภูมิแพ้	59	56.2
- ไม่ตอบ	5	4.7
รวม	105	100.0

2.4 ปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรมและการดำเนินการแก้ไข

ในเรื่องผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อครัวเรือนของราษฎรนั้น กลุ่มตัวอย่างระบุถึงปัญหาหลัก 2 ประการคือ เรื่องกลิ่นเหม็นและน้ำเสีย โดยร้อยละ 40.9 ระบุว่าได้รับผลกระทบเรื่องกลิ่นเหม็นโดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวประมาณเดือนกันยายน-พฤศจิกายนจะมีกลิ่นเหม็นมาก และร้อยละ 41.7 ระบุว่าได้รับผลกระทบเรื่องน้ำเสีย โดยเฉพาะในหน้าฝนเวลาฝนตกน้ำท่วมก็จะต้องลุยน้ำสกปรก ทำให้เกิดผดผื่นหรือแผลตามขาและเท้า ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 11.6 ระบุว่าได้รับผลกระทบในเรื่องน้ำทะเลสกปรกทำให้จับสัตว์น้ำได้น้อยลง นอกนั้นได้รับผลกระทบในเรื่องมลพิษต่าง ๆ (เสียงดัง ฝุ่นละออง การจราจรติดขัด อัคคีภัย ควันพิษ ฯลฯ) คิดเป็นร้อยละ 5.8 (ตารางที่ 40)

ส่วนทางด้านการปฏิบัติตนของราษฎรเพื่อแก้ไขผลกระทบที่ได้รับจากโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.3 ระบุว่าไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด เนื่องจากไม่ทราบวิธีการแก้ปัญหา ที่เหลือร้อยละ 15.5 ระบุว่าได้ทำการร้องเรียนให้แก่ปัญหา, ร้อยละ 12.4 ระบุว่าร้องเรียนผู้ใหญ่บ้าน/สภาตำบล/เขตรวมการสุขาภิบาลไปตรวจ, ร้อยละ 10.3 ระบุว่าร้องเรียนที่อำเภอ นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าได้ทำการร้องเรียนกับทางโรงงาน ผู้ว่าราชการจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด และมีการแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งนี้ นอกเหนือไปจากการร้องเรียนแล้ว ในการปฏิบัติตนเพื่อลดผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมราษฎรเหล่านี้ก็จะใช้วิธีการปิดประตูหน้าต่างเพื่อลดกลิ่นเหม็น รวมทั้งไปพบแพทย์เมื่อเจ็บป่วย (ตารางที่ 41)

ในเรื่องการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 69.4 ระบุว่าเคยดำเนินการร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น ซึ่งในจำนวนนี้มีผู้ที่ระบุว่าได้ไปร้องเรียนที่อำเภอร้อยละ 14.9, รวมลงชื่อในหนังสือร้องเรียน ร้องเรียนกับผู้ใหญ่บ้าน/สภาตำบล และทำการชุมนุมประท้วง คิดเป็นร้อยละ 13.2 เท่ากัน นอกนั้นทำการร้องเรียนกับทางโรงงาน และร้องเรียนในระดับจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัด/อุตสาหกรรมจังหวัด/เจ้าหน้าที่ของรัฐ) คิดเป็นร้อยละ 5.8 เท่ากัน และร้องเรียนกับสื่อมวลชนร้อยละ 3.3 อย่างไรก็ตาม มีกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 30.6 ระบุว่าไม่เคยร้องเรียนหรือไม่ตอบ (ตารางที่ 42)

สำหรับการดำเนินการของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ร้อยละ 83.2 ระบุว่า ไม่มีการดำเนินการอะไรเพื่อแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น ส่วนที่เหลือระบุว่าได้มีความพยายามในการแก้ปัญหา โดยทางโรงงานได้สร้างบ่อดักกลิ่นขึ้นบ้าง ต่อบ่อบรรเทาอากาศให้สูงขึ้นบ้าง หรือปิดเครื่องจักรกลเป็นช่วง ๆ เพื่อลดปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็น ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ได้มาทำการตรวจสอบรวมทั้งเคยมีการสั่งปิดโรงงาน และสื่อมวลชนก็ได้มาทำข่าวเพื่อเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณชน อย่างไรก็ตาม ราษฎรส่วนใหญ่ยังคงระบุว่าปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขให้คลี่คลายลงไป บ้างก็

ระบุว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยไม่เข้มงวด ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และบางรายก็ระบุว่าทางโรงงานรับปากว่าจะแก้ไขแต่ก็ไม่มีอะไรดีขึ้น (ตารางที่ 43)

ตารางที่ 40 ลักษณะผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อครัวเรือนของราษฎรในชุมชน

สภาพปัญหาจากโรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
น้ำเสีย	49	40.9
อากาศเสีย/กลิ่นเหม็น (จากโรงงานปลาป่น/ ฟอกย้อม/ สารเคมี เป็นส่วนใหญ่)	50	41.7
มลพิษอื่นๆ (เสียงดัง ฝุ่นละออง การจราจรติดขัด ทัศนียภาพ ควันพิษ ฯลฯ)	7	5.8
น้ำทะเลมีสารเคมีปนเปื้อนทำให้จับสัตว์น้ำได้น้อยหรือไม่ได้เลย	14	11.6
รวม	120	100.0

ตารางที่ 41 การดำเนินการแก้ไขผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมของราษฎรในชุมชน

การแก้ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ดำเนินการ เพราะไม่ทราบจะทำอย่างไร ต้องอดทน	43	44.3
ร้องเรียน...	15	15.5
ร้องเรียนไปที่โรงงาน	3	3.1
ร้องเรียนผู้ใหญ่บ้าน/ สภาตำบล/ เชิญกรรมการสุขาภิบาลไปตรวจ	12	12.4
ร้องเรียนที่อำเภอ	10	10.3
ร้องเรียนในระดับจังหวัด	3	3.1
แจ้งตำรวจ	1	1.0
ปิดประตูหน้าต่างเพื่อลดกลิ่นเหม็น	3	3.1
ไปพบแพทย์เมื่อเจ็บป่วย	2	2.1
ไม่ตอบ	5	5.1
รวม	97	100.0

ตารางที่ 42 ราษฎรในชุมชนเคยร้องเรียนปัญหาของโรงงานเหล่านั้นหรือไม่

การร้องเรียน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย/ไม่ตอบ	37	30.6
เคยร้องเรียน.../ยื่นหนังสือ/เรียกร้อง/ร่วมลงชื่อแก้ไขกลิ่นเหม็น	16	13.2
เคยร้องเรียนกับทางโรงงาน	7	5.8
เคยชุมนุมประท้วง	16	13.2
เคยร้องเรียนกับสื่อมวลชน	4	3.3
เคยร้องเรียนผู้ใหญ่บ้าน/ สภาตำบล	16	13.2
เคยร้องเรียนที่อำเภอ	18	14.9
เคยร้องเรียนในระดับจังหวัด/ร้องเรียนผ่านผู้ว่าฯ/ เจ้าหน้าที่ของรัฐ	7	5.8
รวม	121	100.0

ตารางที่ 43 หลังจากที่มีการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นแล้ว ได้มีการดำเนินการแก้ไข
ปัญหาอย่างไร

การแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
รับเรื่องร้องเรียนแล้วเรื่องเงียบไป/ โรงงานรับปากว่าจะแก้ไข แต่ไม่ทำ/ไม่มีอะไรดีขึ้น	89	83.2
เจ้าหน้าที่ของรัฐมาดูแล มาตรวจสอด	6	5.7
โรงงานสร้างบ่อดักกลิ่นที่ใช้น้ำฉีดพ่น ต่อมาบ่อดักและส่งกลิ่นเหม็นเหมือนเดิม	2	1.9
สั่งปิดโรงงานชั่วคราว แล้วโรงงานก็เปิดใหม่อีก	1	0.9
เชิญสื่อมวลชนมาดูพื้นที่ รับทราบปัญหา	1	0.9
ทางโรงงานต่อปล่องระบายอากาศให้สูงขึ้น	1	0.9
รับเรื่องร้องเรียนแล้วดีขึ้น (ร้องเรียนผู้ใหญ่บ้าน)	3	2.8
ทางโรงงานปิดเครื่องจักรกลเป็นช่วง ๆ เพื่อบรรเทาปัญหา	1	0.9
ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	3	2.8
รวม	107	100.0

2.5 ความคาดหวังและความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชน

ในเรื่องความคาดหวังก่อนที่จะมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.4 ระบุว่าจะไม่เกิดประโยชน์อะไร อีกร้อยละ 26.4 ระบุว่าจะให้ประโยชน์ในการสร้างงานแก่คนในชุมชน ที่เหลือ นอกนั้นระบุว่าสร้างเสริมความเจริญทางด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน และจะช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน (ตารางที่ 44)

ในเรื่องความรู้สึกต่อความคาดหวังเกี่ยวกับการมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนนั้น ส่วนใหญ่ ร้อยละ 39.5 ระบุว่าไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ส่วนที่เหลือร้อยละ 28.9 ระบุว่าไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเนื่องจากโรงงานก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน, ร้อยละ 10.5 ระบุว่าไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเนื่องจากไม่ได้สร้างงานแก่คนในชุมชนเท่าที่ควร เพราะลูกจ้างในโรงงานส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ และร้อยละ 7.9 ระบุว่าไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเพราะโรงงานหวังแต่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เคยทำประโยชน์ให้ (ตารางที่ 45)

ในเรื่องความคิดเห็นว่าผู้ใดเป็นผู้สร้างปัญหามลพิษแก่ชุมชน ส่วนใหญ่ร้อยละ 85.0 ระบุว่าได้แก่เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน นอกนั้น ร้อยละ 6.6 ระบุว่าได้แก่ชาวบ้านด้วยกันเองที่ทำให้ลายสิ่งแวดล้อมและไม่ช่วยกันรักษาดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าได้แก่ผู้ที่อนุญาตให้สร้างโรงงาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่และกฎหมายบ้านเมือง ไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการปัญหามลพิษ (ตารางที่ 46)

ต่อคำถามที่ว่าปัจจุบันท่านหรือคนในครอบครัวเป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำงานที่โรงงานเหล่านั้นใช่หรือไม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.5 ระบุว่าไม่ใช่ มีเพียงร้อยละ 30.5 เท่านั้นที่ระบุว่ามีคนในครอบครัวเข้าไปทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในชุมชน (ตารางที่ 47) และเมื่อถามว่าการมีโรงงานอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพหรือไม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 86.7 ระบุว่าไม่มีผลกระทบ โดยให้เหตุผลว่ายังคงยึดอาชีพเดิม หรือไม่ก็ไม่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าทำงานในโรงงาน หรือไม่ก็ไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ส่วนที่เหลือร้อยละ 10.5 ระบุว่า มีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพประมวงเนื่องจากโรงงานปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเล ทำให้จับปลาได้น้อยลง ต้องออกทะเลลึกมากขึ้น นอกนั้นบ้างก็ระบุว่ามีผลกระทบในทางบวกคือทำให้มีงานทำ แต่บางรายก็ระบุว่า มีผลกระทบในทางลบคือคนในหมู่บ้านจะไม่ทำงานในโรงงาน เพราะโรงงานก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม (ตารางที่ 48)

ตารางที่ 44 ก่อนที่โรงงานเหล่านั้นจะมาตั้งในชุมชน คิดว่าโรงงานจะให้ประโยชน์อะไรกับชุมชน

การให้ประโยชน์ของโรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ให้เป็นประโยชน์	72	65.4
ให้เป็นประโยชน์		
- สร้างงาน	29	26.4
- สร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน	8	7.3
- ช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน	1	0.9
รวม	110	100.0

ตารางที่ 45 เกี่ยวกับความคาดหวังหลังมีโรงงานในชุมชนแล้ว

ผลของความคาดหวัง	จำนวน	ร้อยละ
เป็นไปตามที่คาดหวัง	15	39.5
ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง		
- ตนเอง ลูกหลานหรือคนในชุมชนไม่ได้ทำงานในโรงงาน/ แรงงานส่วนใหญ่ ในโรงงานเป็นคนนอกพื้นที่	4	10.5
- โรงงานก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม/ ปล่อยน้ำเสีย/ น้ำใช้ไม่สะดวก/ ประสบ ปัญหาด้านน้ำมาตลอด/ จับสัตว์น้ำในทะเลได้น้อยลง/ สร้างความเดือดร้อน แก่ชาวบ้าน	11	28.9
- โรงงานหวังแต่ประโยชน์ส่วนตน/ ไม่เคยทำประโยชน์ให้	3	7.9
- ไม่ระบุเหตุผล	2	5.3
ไม่ตอบ	3	7.9
รวม	38	100.0

ตารางที่ 46 ความเห็นของราษฎรว่าใครเป็นผู้สร้างปัญหามลพิษ/ สภาพแวดล้อม
เสื่อมโทรมให้กับชุมชนมากเป็นอันดับหนึ่ง

สาเหตุของปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
ชาวบ้านด้วยกันเองทำลายสิ่งแวดล้อมและไม่ช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน	7	6.6
กฎหมายบ้านเมืองขณะนี้จัดการอะไรไม่ได้	1	0.9
เจ้าของโรงงานเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน	90	85.0
เจ้าหน้าที่ไม่จับกุม/ ลงโทษผู้สร้างมลพิษ/ ทำงานแบบแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าไป เรื่อย ๆ	2	1.9
ผู้ที่อนุญาตให้สร้างโรงงาน	1	0.9
ไม่ทราบ/ ไม่มีปัญหาอะไร/ ไม่สามารถระบุได้/ ไม่ตอบ	5	4.7
รวม	106	100.0

ตารางที่ 47 สมาชิกในครอบครัวของราษฎรเป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำงานที่โรงงานเหล่านั้นหรือไม่

สมาชิกในครอบครัวทำงานในโรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ใช่/ ทำงานในโรงงานแห่งอื่น ไม่ใช่ในชุมชนที่นี่	73	69.5
ใช่	32	30.5
รวม	105	100.0

ตารางที่ 48 การมีโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนมีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพของคนในครอบครัวหรือไม่

ผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพ	91	86.7
มีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพ		
- ทำให้มีงานทำ/ ต้องการทำงานในโรงงานใกล้บ้าน	2	1.9
- ประสบความยากลำบากในการทำประมง เพราะน้ำเสีย ทำให้จับสัตว์น้ำได้น้อยลง	11	10.5
- คนในหมู่บ้านจะไม่ทำงานในโรงงาน เพราะโรงงานสร้างความเดือดร้อนให้	1	1.0
รวม	105	100.0

2.6 ความคิดเห็นของราษฎรต่อการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม

ต่อคำถามที่ว่า โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านมีระบบป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างดีพอแล้ว กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 42.8 ระบุว่าเห็นด้วยปานกลาง รองลงมาร้อยละ 37.1 ระบุว่าไม่ทราบว่าจะโรงงานได้ทำหรือไม่ได้ทำ นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเห็นด้วยน้อย, เห็นด้วยมาก, เห็นด้วยมากที่สุด หรือเห็นด้วยน้อยที่สุด บ้างก็ระบุว่าทางโรงงานมีระบบป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ไม่เปิดใช้ (ตารางที่ 49)

ต่อคำถามที่ว่า โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านได้ดำเนินการที่แสดงออกถึงการรักษา/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 80.9 ระบุว่าไม่มีการดำเนินการอะไร ส่วนที่เหลือระบุว่าในโรงงานมีระบบบำบัดน้ำเสีย มีการต่อปล่องระบายอากาศให้สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ใช้ไม่ได้ผล ปัญหามลพิษยังคงสร้างความเดือดร้อนแก่ราษฎรเรื่อยมา นอกจากนี้แล้วราษฎรบางรายก็ระบุว่าทางโรงงานได้มีการรณรงค์ชักชวนให้ปลูกต้นไม้ในชุมชน รวมทั้งมีการตีไม้กระดานไม่ให้น้ำเสียทะลักเข้าสู่บ้านเรือนราษฎร (ตารางที่ 50)

ตารางที่ 49 เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนมีระบบป้องกัน/แก้ไขปัญห
สิ่งแวดล้อมอย่างดีพอแล้ว

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยมากที่สุด	3	2.9
เห็นด้วยมาก	3	2.9
เห็นด้วยน้อย	10	9.5
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	1.0
เห็นด้วยปานกลาง	45	42.8
ไม่รู้ว่าโรงงานได้ทำหรือไม่ได้ทำ	39	37.1
มีแต่ไม่ทำ/ ไม่เปิดใช้	4	3.8
รวม	105	100.0

ตารางที่ 50 โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน ได้ดำเนินการที่แสดงออกถึงการรักษา/อนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมอย่างไร

การรักษา/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	85	80.9
มีบ่อบำบัดน้ำเสีย/ทางโรงงานบอกว่ามีบ่อบำบัดแต่ใช้หรือไม่ ไม่ทราบ	5	4.7
มีการปลูกต้นไม้/ ชักชวนให้ปลูกต้นไม้/ บริจาคเงินปลูกต้นไม้	1	1.0
มีการต่อปล่องระบายอากาศให้สูงขึ้น แต่ต่อมาลดระดับลงเท่าเดิม (เพราะมีเรื่อง ฟ้องร้องกับทางโรงพยาบาล, ทหาร) / โรงงานทำภายใต้การร้องเรียน แต่ระบบก็ใช้ไม่ได้ผล	2	1.0
ตีไม้กระดานกันไม่ให้น้ำเสียทะลักเข้าสู่บ้านเรือนราษฎร	1	1.0
มีมาดูแลแล้วก็หายไป	1	1.0
ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	10	9.5
รวม	105	100.0

สำหรับข้อเรียกร้องที่ราษฎรต้องการเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญห
สิ่งแวดล้อมนั้น ที่สำคัญมีอยู่ 2 เรื่องคือ ปัญหาน้ำเสียและปัญหากลิ่นเหม็น โดยที่ร้อยละ 46.6 ระบุว่า
ต้องการให้แก้ปัญหาน้ำเสีย และอีกร้อยละ 30.5 ต้องการให้แก้ปัญหาวีรอกกลิ่นเหม็น ส่วนที่เหลือระบุว่า
ต้องการให้แก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในทุก ๆ ด้าน ทั้งปัญหายยะมูลฝอย ปัญหาคอนกรีตน้ำในแหล่งน้ำ

ที่ใช้ดีมีกิน รวมทั้งปรับปรุงระบบป้องกันสิ่งแวดล้อม อีกทั้งบางรายมีความต้องการให้ปิดโรงงานปลาป่น เนื่องจากสร้างความสะดวกเรื่องกลิ่นเหม็นเป็นอันมาก (ตารางที่ 51)

ต่อคำถามที่ว่า ท่านเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมให้ความร่วมมือกับชุมชน โดยการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานบุญ งานสร้างวัด และสนับสนุนการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 40.0 ระบุว่าไม่ทราบว่าจะทางโรงงานได้ทำหรือไม่ รองลงมาร้อยละ 35.2 ระบุว่าเห็นด้วยน้อยที่สุด และร้อยละ 10.5 ระบุว่าเห็นด้วยปานกลาง (ตารางที่ 52)

เมื่อสอบถามความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่ว่า ทางราชการได้มีการดำเนินการเหมาะสมดีแล้วกับการควบคุม/จัดการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 42.8 ระบุว่าไม่ทราบว่าจะทางราชการได้ทำหรือไม่ และอีกร้อยละ 38.1 ระบุว่าเห็นด้วยน้อยที่สุด มีเพียงร้อยละ 9.5 ที่ระบุว่าเห็นด้วยมากที่สุด (ตารางที่ 53)

ตารางที่ 51 ข้อเรียกร้องเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ชาวบ้านอาจจะได้รับจากโรงงาน

ข้อเรียกร้อง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีข้อเรียกร้อง	8	7.6
แก้ปัญหาน้ำเสีย	49	46.6
แก้ปัญหาอากาศเสีย/ กลิ่นเหม็น/ คิว้นเสียจากโรงงาน	32	30.5
แก้ปัญหาขยะมูลฝอย	1	1.0
แก้ปัญหาสภาพแวดล้อมทุกอย่าง/ ปรับปรุงระบบป้องกันสิ่งแวดล้อม	4	3.8
แก้ปัญหาเรื่องน้ำใช้ ให้การใช้น้ำสะอาดมากขึ้น ใช้ดีมีกินได้	1	1.0
ปิดโรงงานปลาป่น	1	1.0
ไม่มีอะไรแก้ไขได้/ ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	9	8.5
รวม	105	100.0

ตารางที่ 52 เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนมีความสนใจกับชุมชน โดยการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานบุญ งานสร้างวัด สนับสนุนการศึกษา

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยมากที่สุด	4	3.8
เห็นด้วยมาก	2	1.9
เห็นด้วยปานกลาง	11	10.5
เห็นด้วยน้อย	5	4.7
เห็นด้วยน้อยที่สุด	37	35.2
ไม่รู้ว่าโรงงานได้ทำหรือไม่ได้ทำ	42	40.0
ไม่มี/ไม่เคยเลย	3	2.9
ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	105	100.0

ตารางที่ 53 เห็นด้วยหรือไม่ว่าทางราชการได้มีการดำเนินการเหมาะสมดีแล้วกับการควบคุม/จัดการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยมากที่สุด	10	9.5
เห็นด้วยมาก	3	2.9
เห็นด้วยปานกลาง	5	4.7
เห็นด้วยน้อย	1	1.0
เห็นด้วยน้อยที่สุด	40	38.1
ไม่รู้ว่าราชการได้ทำหรือไม่ได้ทำ	45	42.8
ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	105	100.0

ต่อคำถามที่ว่า เมื่อชุมชนของท่านประสบปัญหา ท่านคิดว่าใครเป็นผู้ที่ท่านเห็นว่าจะสามารถช่วยเหลือท่านได้มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 42.9 ระบุว่ากำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น รองลงมาร้อยละ 25.8 ระบุว่าต้องช่วยตัวเอง, ร้อยละ 14.3 ระบุว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเพื่อนบ้าน สื่อโทรทัศน์ นักธุรกิจ/นายทุนในท้องถิ่น องค์กรสิ่งแวดล้อม บ้างก็ระบุว่าไม่มีใครช่วยได้ คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า ต้องปล่อยเลยตามเลย (ตารางที่ 54)

ต่อคำถามที่ว่า ในกรณีที่ท่าน/ชุมชนของท่านประสบกับปัญหาความเดือดร้อนที่ได้รับจากโรงงานอุตสาหกรรม ท่านคิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน/ชุมชนจะกระทำเพื่อแก้ไขปัญหานั้น พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 46.7 จะใช้วิธีการแจ้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเพื่อให้แก้ไขปัญหานั้น ส่วนที่เหลือบ้างก็ระบุว่า จะเลือกใช้วิธีส่งผู้แทนของชุมชนไปเจรจายื่นจดหมายกับเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมว่าได้รับความเดือดร้อน เพื่อให้ทางโรงงานแก้ไข บ้างก็ระบุว่า จะใช้วิธีร้องเรียนกับสื่อมวลชน เพื่อให้เป็นกระบอกเสียงแทน บ้างก็จะใช้วิธีการแสดงพลังของคนในชุมชนเพื่อต่อต้านโรงงาน เรียกร้องให้ย้ายออกไป บ้างก็ต้องการให้ผู้มีอำนาจมาจัดการแก้ปัญหานี้ อย่างไรก็ตาม มีกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนสูงถึงร้อยละ 20.0 ที่ตอบว่าไม่ทราบ/ไม่กล้าทำอะไร คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า ไม่มีวิธีการใดแก้ไขได้ (ตารางที่ 55)

สำหรับวิธีการที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมักจะเลือกใช้ เมื่อเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับชุมชนนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.7 ระบุว่า จะใช้วิธีปันวิพากษ์วิจารณ์กับคนในบ้าน/เพื่อนบ้าน อีกร้อยละ 16.0 จะเลือกใช้วิธีร้องเรียนกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น นอกนั้นบ้างก็ระบุว่า จะใช้วิธีการแสดงพลังของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างออกไป เพื่อให้เจ้าของโรงงานได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ เช่น เดินขบวน ปิดป้ายโจมตี บ้างก็จะใช้วิธีไปที่อำเภอเพื่อร่วมลงชื่อร้องเรียน/ลงชื่อร่วมแสดงความเห็น และบางส่วนก็ระบุว่าไม่ทำอะไร รู้สึกเบื่อหน่าย คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า ในขณะที่บางส่วนก็ระบุว่าเคยทำมาทุกวิธี แต่ไม่มีอะไรดีขึ้น (ตารางที่ 56)

สำหรับเรื่องความสนใจในการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 66.7 ระบุว่าเคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส ที่เหลือบ้างก็ระบุว่านาน ๆ ครั้ง หรือไม่เคยเลย หรือเคย 2-3 ครั้ง (ตารางที่ 57) แต่อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นในชุมชนเพื่อเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ราษฎรกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 49.5 ระบุว่าไม่เคยเลย อีกร้อยละ 26.7 ระบุว่าเคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส, ร้อยละ 14.3 ระบุว่านาน ๆ ครั้ง ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 1.9 ระบุว่าเคย 2-3 ครั้ง (ตารางที่ 58)

ตารางที่ 54 เมื่อชุมชนประสบปัญหา คิดว่าใครเป็นผู้ที่จะสามารถช่วยเหลือท่านได้มากที่สุด

บุคคล/หน่วยงาน	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น	45	42.9
ตัวท่านเอง	27	25.8
สื่อโทรทัศน์	2	1.9
นักธุรกิจ/ นายทุนในท้องถิ่น	1	0.9
เพื่อนบ้าน	2	1.9
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	15	14.3
องค์กรสิ่งแวดล้อม	1	0.9
ไม่มีใครช่วยใครได้/ คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า/ ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	12	11.4
รวม	105	100.0

ตารางที่ 55 ในกรณีที่กำลังประสบกับปัญหาความเดือดร้อนจากโรงงานอุตสาหกรรม คิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน /ชุมชนจะได้รับความสนใจเพื่อแก้ไขปัญหา

วิธีการ	จำนวน	ร้อยละ
แจ้งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเพื่อให้แก้ไขปัญหา	49	46.7
ร้องเรียนกับสื่อมวลชน เพื่อเป็นกระบอกเสียงแทน	9	8.5
ส่งผู้แทนของชุมชนไปเจรจา/ ยื่นจดหมายกับเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมว่าได้รับความเดือดร้อน เพื่อให้ทางโรงงานแก้ไข	10	9.5
การแสดงพลังของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างออกไปเพื่อให้เจ้าของโรงงานได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ	7	6.7
ต่อต้านโรงงาน เรียกร้องให้ย้ายออกไป	7	6.7
ให้ผู้มีอำนาจมาจัดการ	2	1.9
ไม่มีวิธีการใดแก้ไขได้/ ไม่กล้าทำอะไร/ คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า/ ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	21	20.0
รวม	105	100.0

ตารางที่ 56 วิธีการที่มักจะเลือกใช้ เมื่อเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับ

ชุมชน

วิธีการที่มักจะเลือกใช้	จำนวน	ร้อยละ
บ่น /วิพากษ์วิจารณ์กับคนในบ้านหรือเพื่อนบ้าน	77	72.7
ร้องเรียนกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น	17	16.0
การแสดงผลของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างออกไป เพื่อให้เจ้าของโรงงาน ได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ เช่น เดินขบวน ปิดป้ายโจมตี	3	2.8
ไปที่อำเภอเพื่อร่วมลงชื่อร้องเรียน/ ลงชื่อร่วมแสดงความเห็น	2	1.9
ไม่ทำอะไร/ คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า/ เบื่อหน่าย/ ต่างคนต่างอยู่/ ไม่ตอบ	5	4.7
ทำทุกรูปแบบ/ เคยทำทุกอย่าง แต่ไม่มีอะไรดีขึ้น	2	1.9
รวม	106	100.0

ตารางที่ 57 ความถี่ในการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ความถี่	จำนวน	ร้อยละ
เคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส	70	66.7
เคย 2 - 3 ครั้ง	4	3.8
นาน ๆ ครั้ง	20	19.0
ไม่เคยเลย	11	10.5
รวม	105	100.0

ตารางที่ 58 ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นในชุมชน เพื่อเรียกร้อง
ให้โรงงานอุตสาหกรรมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ความถี่	จำนวน	ร้อยละ
เคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส	28	26.7
เคย 2 -3 ครั้ง	8	7.6
นาน ๆ ครั้ง	15	14.3
ไม่เคยเลย	52	49.5
ทุกครั้ง	2	1.9
รวม	105	100.0

3. ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของชุมชน ศึกษากรณีชุมชน ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดสระบุรี เป็นพื้นที่ราบสลับกับภูเขา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภูเขา หินปูนและหินอ่อน มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน ซึ่งในช่วงฤดูน้ำหลากน้ำก็จะท่วมไร่นาจนเกิดความเสียหาย แต่ในช่วงฤดูแล้งน้ำก็ลดน้อยลงจนเกิดภาวะขาดแคลนน้ำใช้เพื่อการเกษตร และยังส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำดิบที่จะนำมาใช้ในการผลิตน้ำประปา อีกทั้งเมื่อปริมาณน้ำน้อยลงคุณภาพน้ำก็ยิ่งแย่หนักขึ้น เพราะนอกจากจะขุ่นแล้วยังมีการปนเปื้อนจากสารบางอย่างและของเสียที่ถูกทิ้งมาจากชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำ

สำหรับสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ ต. สองคอน อ. แก่งคอย จ. สระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบมีความลาดเอียงเล็กน้อย ทางด้านทิศเหนือมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน มีป่าและภูเขาล้อมรอบในระยะไกลออกไป ในสมัยก่อนพื้นที่ในแถบนี้จะเป็นที่นาที่ไร่แทบทั้งหมด ต่อมาเมื่อโรงงานอุตสาหกรรมขยายตัวเข้ามาในชุมชน ที่ดินในบริเวณนี้ก็ถูกนายทุนเข้ามาซื้อเพื่อใช้ในการประกอบกิจการอุตสาหกรรม ราษฎรได้ขายที่ดินให้แก่เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมกันเป็นจำนวนมาก แล้วหันเหเปลี่ยนอาชีพจากการเป็นเกษตรกรกลายเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม จนกระทั่งปัจจุบันมีพื้นที่ทำนาทำไร่ที่เกษตรกรเป็นเจ้าของเหลืออยู่น้อยมาก นอกจากนี้ยังมีอาคารประเภทบ้านเช่าเกิดขึ้นมากเพื่อรองรับการอพยพย้ายถิ่นของคนภายนอกเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในแถบนี้ ทำให้ชุมชนหนาแน่นขึ้น ชยะมากขึ้น คุณภาพน้ำในแม่น้ำป่าสักก็เสื่อมโทรมลงจนมีสภาพสกปรกเน่าเสีย จนกระทั่งบางครั้งทำให้ปลาตาย ชาวบ้านใช้น้ำจากแม่น้ำป่าสักน้อยลง นอกจากนี้ชาวบ้านยังต้องประสบปัญหากลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งกลิ่นเหม็นจากวัตถุดิบทางการเกษตรและกลิ่นสารเคมี จนกระทั่งมีการร้องเรียนหลายครั้ง ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมกับชาวบ้านนั้น ความช่วยเหลือที่ทางโรงงานให้แก่ชุมชนมีไม่มากนัก มีเพียงโรงงานบางแห่งที่เคยได้ให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมของชุมชนบ้าง

3.1 ข้อมูลทางด้านประชากร และเศรษฐกิจสังคม

จากการสัมภาษณ์ราษฎรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 65 คน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนในพื้นที่ศึกษาแห่งนี้ พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 63.1 เป็นเพศหญิง ที่เหลือร้อยละ 36.9 เป็นเพศชาย อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระหว่าง 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.7 รองลงมาได้แก่กลุ่มที่มีอายุ 30 ปีลงมา คิดเป็นร้อยละ 40.0 และที่เหลืออีกร้อยละ 12.3 เป็นกลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป ส่วนในด้านระดับการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 56.9 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา นอกนั้นร้อยละ 18.4 เป็นกลุ่มที่จบการศึกษาระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้น/มัธยมศึกษาตอนปลาย, ร้อยละ 12.3 เป็นกลุ่มที่จบการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ปริญญาตรี โดยมีผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 6.2

ในด้านการประกอบอาชีพนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 38.5 เป็นแม่บ้านหรือเป็นผู้สูงอายุซึ่งไม่อยู่ในวัยแรงงาน นอกนั้นประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ขับรถ และประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 20.0 เท่ากัน ที่เหลือบ้างก็รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ข้าราชการบำนาญ/ลูกจ้างหน่วยงานราชการ หรือเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นนักเรียน/นักศึกษา หรือประกอบอาชีพทำนา/ทำสวน (ตารางที่ 59)

ส่วนในเรื่องกรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของครัวเรือนนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.8 เป็นเจ้าของบ้าน ส่วนที่เหลือร้อยละ 27.7 อาศัยอยู่ในบ้านของบุพการีหรือเป็นบ้านของบุตร ส่วนทางด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 30.8 มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4 คน ที่เหลือนอกนั้น ร้อยละ 23.1 มีสมาชิกจำนวน 3 คนลงมา ร้อยละ 21.5 มีสมาชิก 5 คน และร้อยละ 20.0 มีสมาชิก 6 คนขึ้นไป โดยลักษณะของครอบครัวจะเป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายในอัตราที่ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ร้อยละ 55.4 เป็นครอบครัวเดี่ยว และที่เหลืออีกร้อยละ 43.1 เป็นครอบครัวขยาย (ตารางที่ 60)

ทั้งนี้ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 72.3 เป็นคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ศึกษา ที่เหลือร้อยละ 27.7 เป็นคนที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ สำหรับเรื่องระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของคนที่ภูมิลำเนาในพื้นที่นี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 40.4 มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่ระหว่าง 31-50 ปี รองลงมาร้อยละ 34.0 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 51 ปีขึ้นไป และที่เหลืออีกร้อยละ 25.6 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 30 ปีลงมา

ส่วนกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่นั้น ครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้คือคิดเป็นร้อยละ 50.0 อพยพมาจากพื้นที่อื่น ๆ ภายในจังหวัดสระบุรี รองลงมาร้อยละ 38.8 อพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง ที่เหลือนอกนั้นอพยพมาจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในกลุ่มของผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่นี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 50.0 มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่เกิน 20 ปี รองลงมาร้อยละ 27.8 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 21-30 ปี, ร้อยละ 16.6 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 31-40 ปี ที่เหลือร้อยละ 5.6 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 41 ปีขึ้นไป ทั้งนี้สาเหตุที่อพยพเข้ามาส่วนใหญ่ร้อยละ 44.4 เพื่อมาประกอบอาชีพย้ายตามงาน ที่เหลือร้อยละ 27.8 ย้ายตามครอบครัว และร้อยละ 22.2 แต่งงานมีครอบครัวในพื้นที่นี้ (ตารางที่ 61)

ทั้งนี้อาชีพหลักของครอบครัว ส่วนใหญ่ร้อยละ 38.5 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป/ขับรถ รองลงมา ร้อยละ 20.0 ประกอบอาชีพค้าขาย, ร้อยละ 18.5 เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ที่เหลือนอกนั้นบ้างก็ทำนาทำสวน หรือรับราชการ หรือเป็นพนักงานบริษัท หรือมีรายได้จากบุตรหลาน (ตารางที่ 62) ทั้งนี้ในส่วนของราษฎรกลุ่มตัวอย่างที่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะมีขนาดพื้นที่ถือครองอยู่ในช่วงระหว่าง 5-50 ไร่ บ้างก็มีเอกสารสิทธิ์ บ้างก็เป็นการเช่าที่ดินทำกิน บ้างก็ทำนา บ้างก็ทำไร่สวนผสม ซึ่งส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะเลิกประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ตารางที่ 63) ส่วนในเรื่องแหล่งน้ำสำหรับบริโภค อุปโภคในครัวเรือนนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 51.4 ใช้น้ำจากบ่อบาดาล รองลงมาร้อยละ 26.2 ใช้น้ำประปา/

ประปาหมู่บ้าน, ร้อยละ 16.8 ใช้น้ำฝน และที่เหลือร้อยละ 5.6 ต้องซื้อน้ำมาใช้ในการบริโภคอุปโภค (ตารางที่ 64)

ตารางที่ 59 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	24	36.9
หญิง	41	63.1
รวม	65	100.0
อายุ		
30 ปี และต่ำกว่า	26	40.0
31 - 50 ปี	31	47.7
51 ปี และสูงกว่า	8	12.3
รวม	65	100.0
การศึกษาสูงสุด		
- ไม่ได้เรียน	4	6.2
- ประถมศึกษา	37	56.9
- มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	12	18.4
- อนุปริญญาหรือเทียบเท่า/ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	8	12.3
- ไม่ตอบ	4	6.2
รวม	65	100.0
อาชีพปัจจุบัน		
- ไม่ได้ทำงาน/ แม่บ้าน	25	38.5
- นักเรียน/ นักศึกษา	3	4.6
- รับจ้างทั่วไป/ ขับรถ	13	20.0
- ทำนา/ ทำสวน	2	3.1
- ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	13	20.0
- พนักงานบริษัทเอกชน	1	1.5
- ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม	3	4.6
- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ข้าราชการบำนาญ/ลูกจ้างหน่วยงานราชการ	5	7.7
รวม	65	100.0

ตารางที่ 60 กรรมสิทธิ์ ขนาด และลักษณะของครัวเรือน

ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านพักอาศัย	จำนวน	ร้อยละ
กรรมสิทธิ์ในบ้านพักอาศัย		
- เป็นเจ้าของ/สามีหรือภรรยาเป็นเจ้าของ	46	70.8
- เป็นที่อยู่อาศัยของบุพการี/หรือเป็นบ้านของบุตร	48	27.7
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0
จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน/ที่พักอาศัย/วัด		
3 คน และต่ำกว่า	15	23.1
4 คน	20	30.8
5 คน	14	21.5
6 คน และสูงกว่า	13	20.0
ไม่ตอบ	3	4.6
รวม	65	100.0
ลักษณะของครอบครัว		
- ครอบครัวเดี่ยว	36	55.4
- ครอบครัวขยาย	28	43.1
- ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0

ตารางที่ 61 ภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา	จำนวน	ร้อยละ
ท่านหรือคนในครอบครัวเป็นคนพื้นเพที่นี้		
- ใช่	47	72.3
- ไม่ใช่	18	27.7
รวม	65	100.0
ระยะเวลาที่ท่าน/คนในครอบครัวอาศัยอยู่ในพื้นที่ (กรณีเป็นคนในพื้นที่)		
30 ปี และต่ำกว่า	12	25.6
31 - 50 ปี	19	40.4
51 ปี และสูงกว่า	16	34.0
รวม	47	100.0

ตารางที่ 61 ภูมิสำเนา (ต่อ)

ภูมิสำเนา	จำนวน	ร้อยละ
<u>ในกรณีไม่ใช่คนในพื้นที่ อพยพมาจาก</u>		
- พื้นที่ในจังหวัดเดียวกัน	9	50.0
- จังหวัดในภาคกลาง	7	38.8
- จังหวัดในภาคเหนือ	1	5.6
- จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1	5.6
<u>รวม</u>	18	100.0
<u>ระยะเวลาที่อพยพมาอยู่ในพื้นที่</u>		
20 ปี และต่ำกว่า	9	50.0
21 - 30 ปี	5	27.8
31 - 40 ปี	3	16.6
41 ปี และสูงกว่า	1	5.6
<u>รวม</u>	18	100.0
<u>สาเหตุที่อพยพมาเพราะ</u>		
- แต่งงานมีครอบครัวที่นี่	4	22.2
- ย้ายตามครอบครัว	5	27.8
- มาประกอบอาชีพ/ ย้ายตามงาน	8	44.4
- ไม่ตอบ	1	5.6
<u>รวม</u>	18	100.0

ตารางที่ 62 อาชีพหลักของครอบครัว

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ทำการเกษตร (ทำนา, ทำสวน)	6	9.2
ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม	12	18.5
รับจ้างทั่วไป/ขับรถ	25	38.5
ค้าขาย	13	20.0
พนักงานบริษัท	2	3.1
รับราชการ/ข้าราชการบำนาญ	5	7.7
มีรายได้จากบุตรหลาน	1	1.5
ไม่ตอบ	1	1.5
<u>รวม</u>	65	100.0

ตารางที่ 63 ข้อมูลทางการเกษตรในกรณีที่ยังมีอาชีพเกษตร

ข้อมูลทางการเกษตร	จำนวน	ร้อยละ
ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร		
1-5 ไร่	1	14.3
11-15 ไร่	1	14.3
16-20 ไร่	1	14.3
21 ไร่ขึ้นไป	3	42.8
ไม่ตอบ	1	14.3
รวม	7	100.0
กรรมสิทธิ์ในที่ดิน		
- ไม่มี/เช่าที่ดิน	1	14.2
- โฉนด/ น.ส. 3	3	42.9
- ไม่ตอบ	3	42.9
รวม	7	100.0
พืชที่ปลูก		
- ข้าว	6	85.7
- ไร่นาสวนผสม	1	14.3
รวม	7	100.0
คิดจะเลิกอาชีพการเกษตรหรือไม่		
- ไม่คิด	5	71.4
- คิด... ถ้าขายที่ได้ก็จะเลิกทำนา	1	14.3
- คิด... แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร	1	14.3
รวม	7	100.0

ตารางที่ 64 แหล่งน้ำบริโภคอุปโภค

แหล่งน้ำ	จำนวน	ร้อยละ
น้ำบาดาล	55	51.4
น้ำชื้อ	6	5.6
น้ำฝน	18	16.8
น้ำประปา/ประปาหมู่บ้าน	28	26.2
รวม	107	100.0

3.2 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

ในเรื่องเกี่ยวกับน้ำในคลอง/ลำรางน้ำเสีย พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 66.1 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด ที่เหลืออีกร้อยละ 15.4 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก ในขณะที่ร้อยละ 12.3 ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงเลย และร้อยละ 6.2 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยที่สุด

ส่วนเรื่องปริมาณขยะมูลฝอย ราษฎรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 38.5 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด (มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น) อีกร้อยละ 18.5 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง, ร้อยละ 15.4 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก ในขณะที่ร้อยละ 13.8 ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงเลย และอีกร้อยละ 12.3 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยและน้อยที่สุด

สำหรับเรื่องการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่นั้น กลุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 50.8 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด อีกร้อยละ 18.5 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก ในขณะที่ร้อยละ 13.8 ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงเลย นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง, น้อย และน้อยที่สุด

เกี่ยวกับเรื่องการจราจร กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 49.2 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด (การจราจรหนาแน่นมากขึ้น), ร้อยละ 16.9 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก และอีกร้อยละ 16.9 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง นอกนั้นระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยและน้อยที่สุด ในขณะที่อีกร้อยละ 7.7 ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลง

ในเรื่องกลิ่นเหม็น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 87.7 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด ที่เหลือระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากและปานกลาง

ส่วนในเรื่องกิจกรรมนั้นดูจะไม่ค่อยมีปัญหาโดยที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 41.6 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยที่สุด, ร้อยละ 16.9 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย และอีกร้อยละ 24.6 ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงเลย ส่วนที่เหลือระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากและปานกลาง

ในเรื่องความหนาแน่นแออัดของชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันไป บ้างก็เห็นว่ามี ความเปลี่ยนแปลง บ้างก็เห็นว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลง โดยในส่วนของผู้ที่เห็นว่ามีเปลี่ยนแปลงนั้น ร้อยละ 21.5 เห็นว่ามีเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง, ร้อยละ 20.0 เห็นว่ามีเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด และอีกร้อยละ 15.4 เห็นว่ามีเปลี่ยนแปลงในระดับมาก ในขณะที่กลุ่มตัวอย่าง บางส่วนคิดเป็นร้อยละ 24.6 ระบุว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลง

สำหรับเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมากขึ้นนั้น ราษฎรกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งคือคิดเป็น ร้อยละ 49.2 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด อีกร้อยละ 20.0 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงใน

ระดับมาก และร้อยละ 15.4 ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง นอกนั้นบ้างก็ระบุว่ามีความเปลี่ยนแปลงในระดับน้อย, น้อยที่สุด, ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และบางรายก็ไม่ตอบ (ตารางที่ 65)

ตารางที่ 65 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
น้ำในคลอง/ลำรางเน่าเสีย		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	8	12.3
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	43	66.1
- เปลี่ยนแปลงมาก	10	15.4
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	4	6.2
รวม	65	100.0
ขยะมากขึ้น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	9	13.8
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	25	38.5
- เปลี่ยนแปลงมาก	10	15.4
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	12	18.5
- เปลี่ยนแปลงน้อย	3	4.6
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	5	7.7
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	1	1.5
รวม	65	100.0
ที่นา/สวนเปลี่ยนไปทำอย่างอื่น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	9	13.8
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	33	50.8
- เปลี่ยนแปลงมาก	12	18.5
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	3	4.6
- เปลี่ยนแปลงน้อย	1	1.5
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	2	3.1
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	5	7.7
รวม	65	100.0

ตารางที่ 65 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ต่อ)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
การจราจรมากขึ้น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	5	7.7
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	32	49.2
- เปลี่ยนแปลงมาก	11	16.9
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	11	16.9
- เปลี่ยนแปลงน้อย	2	3.1
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	2	3.1
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	2	3.1
รวม	65	100.0
กลิ่นเหม็น		
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	57	87.7
- เปลี่ยนแปลงมาก	3	4.6
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	5	7.7
รวม	65	100.0
โจร/ลักขโมยมาก		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	16	24.6
- เปลี่ยนแปลงมาก	1	1.5
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	9	13.9
- เปลี่ยนแปลงน้อย	11	16.9
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	27	41.6
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	1	1.5
รวม	65	100.0
ความหนาแน่นแออัดชุมชน		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	16	24.6
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	13	20.0
- เปลี่ยนแปลงมาก	10	15.4
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	14	21.5
- เปลี่ยนแปลงน้อย	2	3.1
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	8	12.3
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	2	3.1
รวม	65	100.0

ตารางที่ 65 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ต่อ)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
สิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น		
- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	2	3.1
- เปลี่ยนแปลงมากที่สุด	32	49.2
- เปลี่ยนแปลงมาก	13	20.0
- เปลี่ยนแปลงปานกลาง	10	15.4
- เปลี่ยนแปลงน้อย	3	4.6
- เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด	4	6.2
- ไม่ตอบ/ไม่ทราบ	1	1.5
รวม	65	100.0

สำหรับปัญหาของชุมชนในปัจจุบันที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุดนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 62.0 ระบุว่าคือปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะกลิ่นจากโรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ส่วนอีกร้อยละ 11.4 ระบุว่าคือปัญหาน้ำเสีย นอกนั้นก็ระบุถึงเรื่องฝุ่นละออง, ปัญหาเศรษฐกิจเกี่ยวกับช่องทางการทำมาหากิน, ขาดแคลนน้ำใช้/ยังไม่มีน้ำประปาใช้/ต้องซื้อน้ำดื่ม/น้ำบาดาลมีราคาแพง และบางรายก็ตอบว่าไม่มีปัญหา (ตารางที่ 66)

ทางด้านความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 44.1 ระบุว่าในชุมชนไม่เคยมีความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่เหลือระบุว่าเคยมีกิจกรรมความร่วมมือในเรื่องการกำจัดขยะคิดเป็นร้อยละ 25.0, กิจกรรมการปลูกต้นไม้ร้อยละ 23.5, กิจกรรมการขุดลอกคูคลองร้อยละ 5.9 และทำรั้ว/ทำถนน-ทำความสะอาดถนนร้อยละ 1.5 (ตารางที่ 67)

ตารางที่ 66 ปัญหาของชุมชนในปัจจุบันที่รู้สึกวิตกกังวลมากที่สุด

ความวิตกกังวล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	3	3.8
กลิ่นเหม็น (ส่วนใหญ่มาจากโรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร)	49	62.0
น้ำเสีย	9	11.4
ฝุ่นละออง	6	7.6
ขาดแคลนน้ำใช้/ยังไม่มีน้ำประปาใช้/ต้องซื้อน้ำบาดาลมีราคาแพง	3	3.8
ปัญหาเศรษฐกิจ/ช่องทางในการทำมาหากิน	7	8.9
ไม่ตอบ	2	2.5
รวม	79	100.0

ตารางที่ 67 ความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านต่าง ๆ

กิจกรรมความร่วมมือ	จำนวน	ร้อยละ
กำจัดขยะ	17	25.0
ปลูกต้นไม้	16	23.5
ขุดลอกคูคลอง	4	5.9
ทำรั้ว ทำถนนทำความสะอาดถนน	1	1.5
ไม่มี ไม่เคยทำ ไม่เคยเห็น	30	44.1
รวม	68	100.0

3.3 ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนและครัวเรือนของราษฎร

ผลกระทบด้านต่าง ๆ จากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชน ได้แก่ เรื่องเสียงดังจากโรงงาน ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 73.9 ระบุว่าไม่มีปัญหา ขณะที่ร้อยละ 24.6 ระบุว่าเกิดปัญหา ส่วนเรื่องอากาศเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงาน และเรื่องฝุ่นฟุ้งกระจาย ทั้งสองปัญหานี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 86.2 ระบุว่าเกิดปัญหา ในขณะที่ร้อยละ 13.8 ระบุว่าไม่มีปัญหา สำหรับเรื่องกลิ่นเหม็นจากโรงงาน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดร้อยละ 98.5 ระบุว่าเกิดปัญหา เรื่องน้ำในคลอง/ลำรางเน่าเสีย ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.4 ระบุว่าเกิดปัญหา ขณะที่ร้อยละ 24.6 ระบุว่าไม่มีปัญหา เรื่องขยะมูลฝอยจากโรงงาน ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.8 ระบุว่าไม่มีปัญหา ที่เหลือร้อยละ 29.2 ระบุว่าเกิดปัญหา เรื่องความหนาแน่นของการจราจร กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 53.8 ระบุว่าเกิดปัญหา ขณะที่อีกร้อยละ 43.1 ระบุว่าไม่มีปัญหา ส่วนโรคที่เกิดจากการทำงานสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 56.9 ระบุว่าเกิดปัญหา โดยเฉพาะทำให้เกิดโรคระบบทางเดินหายใจ ภูมิแพ้ ผดผื่นคัน ไข้อีดำแดง เลือดออกจุมูก ฯลฯ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 29.2 ระบุว่าไม่มีปัญหา (ตารางที่ 68)

ตารางที่ 68 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่

ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	ร้อยละ
<u>เสียงดังจากโรงงาน</u>		
- ไม่มีปัญหา	48	73.9
- เกิดปัญหา	16	24.6
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0

ตารางที่ 68 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่ (ต่อ)

ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	ร้อยละ
<u>ฝุ่นฟุ้งกระจาย</u>		
- ไม่มีปัญหา	9	13.8
- เกิดปัญหา	56	86.2
<u>รวม</u>	65	100.0
<u>อากาศเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงาน</u>		
- ไม่มีปัญหา	9	13.8
- เกิดปัญหา	56	86.2
<u>รวม</u>	65	100.0
<u>กลิ่นเหม็นจากโรงงาน</u>		
- เกิดปัญหา	65	100.0
<u>รวม</u>	65	100.0
<u>น้ำในคลอง/ลำรางเน่าเสีย</u>		
- ไม่มีปัญหา	16	24.6
- เกิดปัญหา	49	75.4
<u>รวม</u>	65	100.0
<u>ขยะมูลฝอยจากโรงงาน</u>		
- ไม่มีปัญหา	46	70.8
- เกิดปัญหา	19	29.2
<u>รวม</u>	65	100.0
<u>ความหนาแน่นของการจราจร</u>		
- ไม่มีปัญหา	35	53.8
- เกิดปัญหา	28	43.1
- ไม่ตอบ	2	3.1
<u>รวม</u>	65	100.0
<u>โรคที่เกิดจากการทำงาน/ สิ่งแวดล้อม</u>		
- ไม่มีปัญหา	19	29.2
- เกิดปัญหา... โรคระบบทางเดินหายใจ ภูมิแพ้ ผดผื่นคัน ไอ ตาแดง	37	56.9
- ไม่ตอบ	9	13.9
<u>รวม</u>	65	100.0

3.4 ปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรมและการดำเนินการแก้ไข

ในเรื่องผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อครัวเรือนของราษฎรนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 78.1 ระบุถึงปัญหาสำคัญที่ต้องประสบคือ เรื่องกลิ่นเหม็น ซึ่งส่วนใหญ่มาจากโรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ที่เหลืออีกร้อยละ 13.7 ระบุว่าประสบปัญหาเรื่องฝุ่นละออง, ร้อยละ 6.8 ระบุถึงปัญหาน้ำเสีย และร้อยละ 1.4 ระบุถึงปัญหาเสียงดัง (ตารางที่ 69)

ส่วนทางด้านการปฏิบัติตนของราษฎร เพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 46.6 ระบุว่าไม่ได้ดำเนินการอะไร เพราะไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร ต้องอดทน ส่วนอีกร้อยละ 10.4 ระบุว่าเคยไปชุมนุมประท้วง ที่เหลือนอกนั้นบ้างก็ระบุว่าได้แต่ทำการแก้ปัญหาเบื้องต้นด้วยการใช้ผ้าปิดปากปิดจมูก ปิดประตูหน้าต่างเพื่อลดกลิ่นเหม็น ไปพบแพทย์เมื่อมีอาการเจ็บป่วย บ้างก็ระบุว่าใช้วิธีร้องเรียนไปกับองค์การบริหารส่วนตำบล/กำนัน หรือร้องเรียนที่อำเภอ บางรายก็ระบุว่าเคยมีการเชิญสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมารับทราบปัญหา (ตารางที่ 70)

ในเรื่องการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 54.5 ระบุว่าเคยชุมนุมประท้วง อีกร้อยละ 15.6 ระบุว่าเคยร้องเรียนกับทางโรงงาน ที่เหลือนอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเคยไปร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด/อุตสาหกรรมจังหวัด, ร้องเรียนกับผู้ใหญ่บ้านหรือร้องเรียนกับทางอำเภอ นอกจากนี้ราษฎรบางรายก็ระบุว่าเคยขวางปากก่อนหินใส่โรงงาน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอีกส่วนหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 18.2 ระบุว่าไม่เคยร้องเรียนปัญหาที่เกิดขึ้น (ตารางที่ 71)

สำหรับการดำเนินการของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 76.1 ระบุว่าไม่มีการดำเนินการอะไรเพื่อแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นทางโรงงาน ระบุว่าอาจจะแก้ปัญหาแต่ไม่มีอะไรดีขึ้น ส่วนที่เหลือบ้างก็ระบุว่าหลังจากร้องเรียนแล้วทางโรงงานได้ทำการต่อปล่องระบายอากาศให้สูงขึ้น แต่ก็ยังคงมีปัญหากลิ่นเหม็นอยู่เช่นเดิม บ้างก็ระบุว่าไม่เจ้าหน้าที่ทางราชการมาตรวจสอบ รวมทั้งมีสื่อมวลชนมาทำข่าว แต่ไม่มีการแก้ปัญหา และบางรายก็ระบุว่าทางโรงงานมีการจ่ายเงินและซื้อของมาแจก (ตารางที่ 72)

ตารางที่ 69 ลักษณะผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อครัวเรือนของราษฎร

ในชุมชน

สภาพปัญหาจากโรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
กลิ่นเหม็น (ส่วนใหญ่มาจากโรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร)	57	78.1
น้ำเสีย	5	6.8
ฝุ่นละออง	10	13.7
เสียงดัง	1	1.4
รวม	73	100.0

ตารางที่ 70 การดำเนินการแก้ไขผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมของราษฎรในชุมชน

การแก้ไขปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ดำเนินการ... เพราะไม่ทราบจะทำอย่างไร ต้องอดทน	27	46.6
ปิดประตูหน้าต่างเพื่อลดกลิ่นเหม็น	4	6.9
ซื้อน้ำดื่ม	1	1.7
ไปพบแพทย์	1	1.7
ชุมนุมประท้วง	6	10.4
ปิดปากปิดจมูก/ใช้ผ้าปิดจมูก	4	6.9
เชิญ ส.ส. มารับทราบปัญหา	1	1.7
ร้องเรียนกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) / กำนัน, ร้องเรียนที่อำเภอ	1	1.7
ไม่ตอบ	13	22.4
รวม	58	100.0

ตารางที่ 71 ราษฎรในชุมชนเคยร้องเรียนปัญหาของโรงงานเหล่านั้นหรือไม่

การร้องเรียน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย/ไม่ตอบ	14	18.2
เคยร้องเรียน...	2	2.6
เคยร้องเรียนกับทางโรงงาน	12	15.6
เคยร้องเรียนผู้ใหญ่บ้าน	1	1.3
เคยร้องเรียนทางอำเภอ	2	2.6
เคยร้องเรียนในระดับจังหวัด/ ร้องเรียนผ่านผู้ว่าฯ/ อุตสาหกรรมจังหวัด	3	3.9
เคยชุมนุมประท้วง	42	54.5
เคยขวางปากก้อนหินใส่โรงงาน	1	1.3
รวม	77	100.0

ตารางที่ 72 หลังจากที่มีการร้องเรียนปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นแล้ว ได้มีการดำเนินการแก้ไข

ปัญหาอย่างไร

การแก้ไข	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ทำอะไร/รับเรื่องร้องเรียนแล้วเรื่องเงียบไป/โรงงานรับปากว่าจะแก้ไข แต่ไม่ทำ	51	76.1
จ่ายเงินและซื้อของมาแจก	1	1.5
เจ้าหน้าที่ของรัฐมาตรวจสอบ	2	3.0
สื่อมวลชนมาทำข่าว แต่เรื่องก็เงียบไป	1	1.5
โรงงานต่อปล่องระบายอากาศให้สูงขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาเช่นเดิม	10	14.9
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	2	3.0
รวม	67	100.0

3.5 ความคาดหวังเกี่ยวกับการมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชน

ในเรื่องความคาดหวังก่อนที่จะมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนนั้น กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 52.0 ระบุว่าจะให้ประโยชน์ในการสร้างงานแก่คนในชุมชน อีกร้อยละ 12.3 ระบุว่าจะให้ประโยชน์ในการสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน ที่เหลือระบุว่าจะให้ประโยชน์ในการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน และมีการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน อย่างไรก็ตาม ราษฎรกลุ่มตัวอย่างอีกส่วนหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 28.8 ระบุว่าการมีโรงงานมาตั้งในชุมชนไม่ได้ให้ประโยชน์อะไร (ตารางที่ 73)

ในเรื่องความรู้สึกต่อความคาดหวังหลังมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนแล้ว นอกเหนือไปจากกลุ่มที่ไม่ได้คาดหวังต่อประโยชน์ของการมีโรงงานมาตั้งในชุมชนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 32.4 แล้ว ที่เหลือในกลุ่มของผู้ที่มีความคาดหวังนั้น ร้อยละ 30.7 ระบุว่าในปัจจุบันนี้ก็เป็นไปตามที่คาดหวัง ส่วนอีกร้อยละ 35.4 ระบุว่าไม่เป็นไปตามที่คาดหวังด้วยเหตุผลหลาย ๆ ประการ โดยเฉพาะด้วยเหตุผลที่ว่าเพราะโรงงานก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน (ร้อยละ 13.9) และระบุว่าโรงงานไม่ได้สร้างงานแก่คนในชุมชนเท่าที่ควร เพราะลูกจ้างในโรงงานส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ (ร้อยละ 13.9) นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเพราะโรงงานไม่เคยทำประโยชน์ให้ หรือระบุว่าเพราะคนงานในโรงงานมีการเรียกร้องสวัสดิการและการดูแลด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (ตารางที่ 74)

ทางด้านความคิดเห็นของราษฎรกลุ่มตัวอย่างว่าใครเป็นผู้สร้างปัญหามลพิษแก่ชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 79.7 ระบุว่าได้แก่เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเพราะเจ้าหน้าที่ไม่จับกุม/ลงโทษผู้สร้างมลพิษ ทำงานแบบแก้ไขเฉพาะหน้าไปเรื่อย ๆ บ้างก็ระบุว่าได้แก่คนงานในโรงงาน ซึ่งไม่ได้รับการอบรมให้มีความรู้ที่จะดูแลระบบและช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม หรือบางรายก็ระบุว่าได้แก่คนที่อนุญาตให้สร้างโรงงาน บางราย

ระบุว่าเพราะกฎหมายบ้านเมืองขณะนี้จัดการอะไรไม่ได้ และบางรายก็ระบุว่าคนทุกคนมีลัทธิมีส่วนร่วมก่อให้เกิดปัญหามลพิษ (ตารางที่ 75)

ต่อคำถามที่ว่าปัจจุบันท่านหรือคนในครอบครัวเป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำงานในโรงงานเหล่านั้นใช่หรือไม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 78.5 ระบุว่าไม่ใช่ มีเพียงร้อยละ 21.5 เท่านั้นที่ระบุว่ามีคนในครอบครัวเข้าไปทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ในชุมชน (ตารางที่ 76) และเมื่อถามว่าการมีโรงงานอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพหรือไม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 77.0 ระบุว่าไม่มีผลกระทบ ส่วนที่เหลือคือกลุ่มที่ระบุว่าผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งร้อยละ 11.0 ระบุว่าเพราะทำให้มีงานทำ นอกนั้นก็ระบุว่าตนได้เลิกอาชีพทำนา หันมาเป็นลูกจ้างในโรงงาน บางรายระบุว่าปัญหามลพิษจากโรงงานส่งผลให้ไม่สามารถทำการเกษตรได้ ต้องไปทำงานรับจ้าง, โรงงานทำให้น้ำในลำรางเน่าเสีย นำมาใช้ไม่ได้ บางรายระบุว่าไม่มีที่ดินให้ทำการเกษตร จึงต้องทำงานในโรงงาน หรือบางรายระบุว่าเมื่อก่อนทำการเกษตร แต่ต่อมาได้ขายที่ให้โรงงาน จึงต้องหันไปประกอบอาชีพอื่น นอกจากนี้ก็มีบางรายระบุว่ามลพิษจากโรงงานทำให้สุขภาพไม่ดี/เป็นโรคภูมิแพ้ เป็นต้น (ตารางที่ 77)

ตารางที่ 73 ก่อนที่โรงงานเหล่านั้นจะมาตั้งในชุมชน คิดว่าโรงงานจะให้ประโยชน์อะไรกับ

ชุมชน

การให้ประโยชน์ของโรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ให้ประโยชน์	21	28.8
ให้ประโยชน์		
- สร้างงาน	38	52.0
- สร้างความเจริญแก่ชุมชน	9	12.3
- ช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน	3	4.1
- ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน	1	1.4
ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	1	1.4
รวม	73	100.0

ตารางที่ 74 เกี่ยวกับความคาดหวังหลังมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนแล้ว

ผลของความคาดหวัง	จำนวน	ร้อยละ
เป็นไปตามที่คาดหวัง	20	30.7
ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง		
- คนในชุมชนไม่ได้ทำงานในโรงงาน/ แรงงานส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่	9	13.9
- โรงงานก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม/ สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน	9	13.9
- ต้องการทำงานในโรงงานทอผ้า แต่เขามาตั้งโรงงานสารเคมี	1	1.5

ตารางที่ 74 เกี่ยวกับความคาดหวังหลังมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนแล้ว (ต่อ)

ผลของความคาดหวัง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง		
- ทางโรงงานบอกจะทำโพน แต่ไม่ใช่	2	3.1
- คนงานในโรงงานมีการเรียกร้องสวัสดิการและการดูแลด้านสิ่งแวดล้อม	1	1.5
- โรงงานไม่เคยทำประโยชน์ให้	1	1.5
ไม่ตอบ	1	1.5
ไม่ได้คาดหวังว่าโรงงานจะให้ประโยชน์	21	32.4
รวม	65	100.0

ตารางที่ 75 ความเห็นของราษฎรว่าใครเป็นผู้สร้างปัญหามลพิษ/สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมให้กับชุมชนมากเป็นอันดับหนึ่ง

สาเหตุของปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
ชาวบ้านด้วยตัวเองทำลายสิ่งแวดล้อมและไม่ช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน	1	1.5
กฎหมายบ้านเมืองขณะนี้จัดการอะไรไม่ได้	2	2.8
เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม	55	79.7
คนงานไม่ได้รับการอบรมให้มีความรู้ที่จะดูแลระบบรวมทั้งช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม	2	2.8
เจ้าหน้าที่ไม่จับกุมและลงโทษผู้สร้างมลพิษ ทำงานแบบแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าไปเรื่อยๆ	4	5.8
คนที่อนุญาตให้สร้างโรงงาน	1	1.5
ทุกคน	1	1.5
ไม่ทราบ/ ไม่มีปัญหาอะไร/ ไม่สามารถระบุได้/ ไม่ตอบ	3	4.4
รวม	69	100.0

ตารางที่ 76 สมาชิกในครอบครัวของราษฎรเป็นผู้หนึ่งที่ได้ทำงานที่โรงงานเหล่านั้น

สมาชิกในครอบครัวทำงานในโรงงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ใช่	51	78.5
ใช่	14	21.5
รวม	65	100.0

ตารางที่ 77 การมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนมีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพ
ของคนในครอบครัวหรือไม่

ผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพ	50	77.0
มีผลกระทบต่อทางเลือกอาชีพ		
- ทำให้มีงานทำ/ ต้องการทำงานในโรงงานใกล้บ้าน	7	11.0
- เลิกทำนา เข้าโรงงาน	1	1.5
- ทำการเกษตรไม่ได้ ต้องไปรับจ้าง	1	1.5
- โรงงานทำให้น้ำในลำรางเน่าเสีย นำมาใช้ไม่ได้	1	1.5
- ไม่มีที่ดินให้ทำการเกษตร จึงต้องทำงานในโรงงาน	1	1.5
- เมื่อก่อนทำการเกษตร ต่อมาขายที่ให้โรงงาน	1	1.5
- มลพิษจากโรงงานทำให้สุขภาพไม่ดี / เป็นโรคภูมิแพ้	1	1.5
- เคยทำงานในโรงงาน 1 วัน ทำต่อไม่ไหว เพราะแก่แล้ว	1	1.5
- ไม่ระบุ	1	1.5
รวม	65	100.0

3.6 ความคิดเห็นของราษฎรต่อการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงาน
อุตสาหกรรม

ต่อคำถามที่ว่า โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านมีระบบป้องกัน/แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไรดีพอแล้ว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 46.2 ระบุว่าไม่ทราบว่าจะโรงงานได้ทำหรือไม่ รองลงมาร้อยละ 38.4 ระบุว่าเห็นด้วยปานกลาง นอกนั้นก็ระบุว่าเห็นด้วยน้อย, เห็นด้วยน้อยที่สุด, เห็นด้วยมาก, เห็นด้วยมากที่สุด (ตารางที่ 78)

ต่อคำถามที่ว่า โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านได้ดำเนินการที่แสดงออกถึงการรักษา/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างไร ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.7 ระบุว่าไม่มีการดำเนินการอะไร ส่วนที่เหลือที่มีการระบุว่าทางโรงงานได้ดำเนินการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่บ้างนั้น บางรายก็ระบุว่าทางโรงงานได้ทำการต่อปล่องระบายอากาศให้สูงขึ้น (แต่ต่อมาลดระดับลงเท่าเดิม) บ้างก็ระบุว่าทางโรงงานมีบ่อน้ำบาดาลเสีย แต่ใช้หรือไม่นั้นไม่ทราบ บ้างก็ระบุว่าทางโรงงานมีการปลูกต้นไม้/ชักชวนชาวบ้านให้ปลูกต้นไม้/บริจาคเงินปลูกต้นไม้, มีการตรวจคุณภาพน้ำในคลอง หรือมีการพูดคุยกับชาวบ้านเรื่องสิ่งแวดล้อม (ตารางที่ 79)

ตารางที่ 78 เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีระบบป้องกัน/แก้ไข
ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างดีพอแล้ว

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยมากที่สุด	2	3.1
เห็นด้วยมาก	1	1.5
เห็นด้วยน้อย	4	6.2
เห็นด้วยน้อยที่สุด	2	3.1
เห็นด้วยปานกลาง	25	38.4
ไม่รู้ว่าโรงงานได้ทำหรือไม่ได้ทำ	30	46.2
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	65	100.0

ตารางที่ 79 โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชน ได้ดำเนินการที่แสดงออกถึงการรักษา/
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างไร

การรักษา/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	48	72.7
มีบ่อพักน้ำเสีย/บ่อบำบัดน้ำเสีย/ ทางโรงงานบอกว่ามีบ่อบำบัด แต่ใช้หรือไม่ ไม่ทราบ	1	1.5
มีการพูดคุยกับชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม	2	3.1
มีการปลูกต้นไม้/ ชักชวนให้ปลูกต้นไม้/ บริจาคเงินปลูกต้นไม้	2	3.1
มีการต่อปล่องระบายอากาศให้สูงขึ้น แต่ต่อมาลดระดับลงเท่าเดิม	5	7.5
ตรวจคุณภาพน้ำในคลอง	6	9.0
ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	2	3.1
รวม	66	100.0

สำหรับข้อเรียกร้องที่ราษฎรต้องการเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา
สิ่งแวดล้อมนั้น พบว่าปัญหานหนักที่สำคัญที่สุดที่ราษฎรต้องการให้เร่งแก้ไขคือ ปัญหากลิ่นเหม็น คิดเป็น
ร้อยละ 67.2 ที่เหลืออีกร้อยละ 17.9 ต้องการให้ย้ายหรือปิดโรงงาน และร้อยละ 8.9 ต้องการให้เร่ง
แก้ปัญหาฝุ่นละออง นอกนั้นบ้างก็ต้องการให้ทางโรงงานอนุญาตให้ตัวแทนของคนในชุมชนเข้าไปตรวจสอบ
ภายในโรงงาน และให้ทางโรงงานแก้ปัญหา น้ำเสีย (ตารางที่ 80)

สำหรับความคิดเห็นต่อข้อความที่ว่า โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนมีความสนใจกับชุมชน โดยการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานบุญ งานสร้างวัด และสนับสนุนการศึกษา นั้น กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 21.5 ระบุว่าไม่ทราบว่าจะทางโรงงานได้ทำหรือไม่ ส่วนอีกร้อยละ 29.2 ระบุว่าเห็นด้วยน้อยที่สุด ในขณะที่ร้อยละ 24.6 ระบุว่าเห็นด้วยมากที่สุด, ร้อยละ 10.8 ระบุว่าเห็นด้วยมาก นอกนั้นระบุว่าเห็นด้วยปานกลางและเห็นด้วยน้อย (ตารางที่ 81)

เมื่อสอบถามความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่ว่า ทางราชการได้มีการดำเนินการเหมาะสมดีแล้วกับการควบคุม/จัดการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านในการรักษาสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 47.8 ระบุว่าเห็นด้วยน้อยที่สุด และอีกร้อยละ 40.0 ระบุว่าไม่ทราบว่าจะทางราชการได้ทำหรือไม่ นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเห็นด้วยน้อย, เห็นด้วยปานกลาง, เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด (ตารางที่ 82)

ตารางที่ 80 ข้อเรียกร้องเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ชาวบ้านอาจจะได้รับจากโรงงาน

ข้อเรียกร้อง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีข้อเรียกร้อง	1	1.5
แก้ปัญหากลิ่นเหม็น	45	67.2
แก้ปัญหาน้ำเสีย	1	1.5
แก้ปัญหาฝุ่นละออง	6	8.9
ให้ตัวแทนของคนในชุมชนเข้าไปตรวจสอบภายในโรงงาน	1	1.5
ต้องการให้ย้าย/ปิดโรงงาน	12	17.9
ไม่ตอบ	1	1.5
รวม	67	100.0

ตารางที่ 81 เห็นด้วยหรือไม่ว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีความสนใจกับชุมชน โดยการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น งานบุญ งานสร้างวัด สนับสนุนการศึกษา

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยมากที่สุด	16	24.6
เห็นด้วยมาก	7	10.8
เห็นด้วยปานกลาง	5	7.7
เห็นด้วยน้อย	4	6.2
เห็นด้วยน้อยที่สุด	19	29.2
ไม่รู้ว่าโรงงานได้ทำหรือไม่ได้ทำ	14	21.5
รวม	65	100.0

ตารางที่ 82 เห็นด้วยหรือไม่ว่าทางราชการได้มีการดำเนินการเหมาะสมดีแล้วกับ
การควบคุม/จัดการโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนของท่านในการรักษาสิ่งแวดล้อม

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วยมากที่สุด	3	4.6
เห็นด้วยมาก	1	1.5
เห็นด้วยปานกลาง	3	4.6
เห็นด้วยน้อย	1	1.5
เห็นด้วยน้อยที่สุด	31	47.8
ไม่รู้ว่าทางราชการได้ทำหรือไม่ได้ทำ	26	40.0
รวม	65	100.0

ต่อคำถามที่ว่า เมื่อชุมชนของท่านประสบปัญหา ท่านคิดว่าใครเป็นผู้ที่ท่านเห็นว่าจะสามารถช่วยเหลือท่านได้มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 29.0 ระบุว่าต้องช่วยตนเอง, ร้อยละ 21.8 ระบุว่ากำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น และอีกร้อยละ 20.3 ระบุว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าเพื่อนบ้าน, องค์กรสิ่งแวดล้อม, หนังสือพิมพ์, สื่อโทรทัศน์ หรือบางรายก็ระบุว่าต้องแจ้งผู้รับผิดชอบในระดับจังหวัด (ตารางที่ 83)

ต่อคำถามที่ว่า ในกรณีที่ท่าน/ชุมชนของท่านประสบกับปัญหาความเดือดร้อนที่ได้รับจากโรงงานอุตสาหกรรม ท่านคิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน/ชุมชนจะกระทำเพื่อแก้ไขปัญหานั้น พบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างจะเลือกใช้วิธีการแจ้งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหานั้น และจะเลือกใช้วิธีส่งผู้แทนของชุมชนไปเจรจา/ยื่นจดหมายกับเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมว่าได้รับความเดือดร้อน เพื่อให้ทางโรงงานแก้ไข โดยคิดเป็นร้อยละ 20.5 เท่ากัน ส่วนอีกร้อยละ 19.1 ระบุว่าจะใช้วิธีการแสดงพลังของชุมชน โดยการแสดงอะไรบางอย่างออกไป เพื่อให้เจ้าของโรงงานได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ และอีกร้อยละ 11.8 ระบุว่าจะใช้วิธีร้องเรียนกับสื่อมวลชน เพื่อให้เป็นกระบอกเสียงแทน นอกนั้นบ้างก็ระบุว่าจะใช้วิธีต่อต้านโรงงาน เรียกร้องให้ย้ายออกไป หรือเรียกร้องให้โรงงานผลิตสินค้าชนิดอื่นที่ไม่ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น, ให้ทางราชการเข้ามาเป็นตัวแทนของชาวบ้านเพื่อดำเนินการแก้ปัญหา, ให้หน่วยงานด้านสาธารณสุขเข้ามาสำรวจแล้วนำไปแก้ไข, ให้ผู้ใหญ่พิจารณาเห็นปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง, สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือแจ้งเทศบาล/ร้องเรียนกับทางอำเภอ เป็นต้น (ตารางที่ 84)

สำหรับวิธีการที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างมักจะเลือกใช้ เมื่อเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับชุมชนนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 67.6 ระบุว่าทำได้ก็เพียงแต่บ่นวิพากษ์วิจารณ์กับคนในบ้านหรือเพื่อนบ้านเท่านั้น ส่วนที่เหลือบ้างก็จะเลือกใช้วิธีการร้องเรียนกับกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น หรือใช้วิธีการแสดงพลังของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างออกไป เพื่อให้เจ้าของโรงงานได้

รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ เช่น เงินชบวน ปิดป้ายโจมตี บางรายก็ระบุว่าต้องช่วยเหลือตนเอง หรือร้องเรียนกับส่วนราชการในส่วนกลาง หรือแจ้งให้เจ้าของโรงงานปรับปรุงแก้ไข และบางรายก็ระบุว่าไม่ทำอะไร รู้สึกเบื่อหน่าย คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า (ตารางที่ 85)

สำหรับเรื่องความดีในการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 73.9 ระบุว่าเคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส อีกร้อยละ 13.9 ระบุว่านาน ๆ ครั้ง ที่เหลือระบุว่าเคย 2-3 ครั้ง หรือไม่เคยเลย (ตารางที่ 86) แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องความดีในการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นในชุมชน เพื่อเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมแก้ไขปัญหามลพิษของชุมชนนั้น ราษฎรกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งคือคิดเป็นร้อยละ 50.8 ระบุว่าไม่เคยเลย อีกร้อยละ 35.4 ระบุว่าเคย 2-3 ครั้ง ที่เหลือระบุว่านาน ๆ ครั้ง หรือเคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส (ตารางที่ 87)

ตารางที่ 83 เมื่อชุมชนประสบปัญหา คิดว่าใครเป็นผู้ที่จะสามารถช่วยเหลือท่านได้มากที่สุด

บุคคล/หน่วยงาน	จำนวน	ร้อยละ
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น	15	21.8
ตัวท่านเอง	20	29.0
หนังสือพิมพ์	3	4.3
เพื่อนบ้าน	5	7.3
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	14	20.3
องค์กรสิ่งแวดล้อม	4	5.8
แจ้งผู้รับผิดชอบในระดับจังหวัด	1	1.4
สื่อโทรทัศน์	2	3.0
ไม่มีใครช่วยใครได้/ ไม่ตอบ	5	7.1
รวม	69	100.0

ตารางที่ 84 ในกรณีที่กำลังประสบกับปัญหาความเดือดร้อนที่ได้รับจากโรงงานอุตสาหกรรม คิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน/ชุมชนจะได้รับความสนใจเพื่อแก้ไขปัญหาก

วิธีการ	จำนวน	ร้อยละ
แจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นเพื่อให้แก้ไขปัญหาก	14	20.5
ร้องเรียนกับสื่อมวลชน เพื่อเป็นกระบอกเสียงแทน	8	11.8
ส่งผู้แทนของชุมชนไปเจรจา/ยื่นจดหมายกับเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมว่าได้รับความเดือดร้อน เพื่อให้ทางโรงงานแก้ไข	14	20.5

ตารางที่ 84 ในกรณีที่กำลังประสบกับปัญหาความเดือดร้อนที่ได้รับจากโรงงาน
อุตสาหกรรม คิดว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดที่ท่าน/ชุมชนจะได้รับความสนใจเพื่อแก้ไขปัญหา (ต่อ)

วิธีการ	จำนวน	ร้อยละ
การแสดงผลของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างออกไปเพื่อให้เจ้าของโรงงาน ได้รับรู้ถึงความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ	13	19.1
ต่อต้านโรงงาน เรียกร้องให้ย้ายออกไป	2	2.9
เรียกร้องให้โรงงานผลิตสินค้าชนิดอื่นที่ไม่ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น คุยกับเพื่อนบ้าน	1	1.5
ให้ทางราชการเข้ามาเป็นตัวแทนของชาวบ้านเพื่อดำเนินการ	1	1.5
ให้หน่วยงานด้านสาธารณสุขเข้ามาสำรวจ แล้วนำไปแก้ไข	1	1.5
ให้ผู้ใหญ่พิจารณาเห็นปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง	1	1.5
สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม	1	1.5
ร้องเรียนอำเภอ/ จังหวัด/ เทศบาล	1	1.5
ไม่มีวิธีใดแก้ไขได้/ ไม่กล้าทำอะไร/ คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า/ ไม่ตอบ/ ไม่ทราบ	10	14.7
รวม	68	100.0

ตารางที่ 85 วิธีการที่มักจะเลือกใช้ เมื่อเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมสร้างปัญหาให้กับ

ชุมชน

วิธีการที่มักจะเลือกใช้	จำนวน	ร้อยละ
บ่น /วิพากษ์วิจารณ์กับคนในบ้านหรือเพื่อนบ้าน	46	67.6
ร้องเรียนกับกำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น	8	8.8
การแสดงผลของชุมชนโดยการแสดงอะไรบางอย่างเพื่อให้เจ้าของโรงงานได้รับรู้ถึง ความเดือดร้อนที่คนในชุมชนได้รับ เช่น เดินขบวน ปิดป้ายโจมตี	5	7.3
ช่วยเหลือตัวเอง	1	1.5
แจ้งให้เจ้าของโรงงานปรับปรุงแก้ไข/ เกรงจากกันด้วยดีกับเจ้าของโรงงาน	1	1.5
ร้องเรียนส่วนราชการในส่วนกลาง	1	1.5
ไม่ทำอะไร/ คิดว่าอยู่เฉย ๆ ดีกว่า/ เบื่อหน่าย/ ต่างคนต่างอยู่/ ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	8	11.8
รวม	68	100.0

ตารางที่ 86 ความถี่ในการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ความถี่	จำนวน	ร้อยละ
เคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส	48	73.9
เคย 2 - 3 ครั้ง	6	9.2
นาน ๆ ครั้ง	9	13.9
ไม่เคยเลย	2	3.0
รวม	65	100.0

ตารางที่ 87 ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นในชุมชน เพื่อเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ความถี่	จำนวน	ร้อยละ
เคยบ่อย ๆ เท่าที่มีโอกาส	3	4.6
เคย 2-3 ครั้ง	23	35.4
นาน ๆ ครั้ง	6	9.2
ไม่เคยเลย	33	50.8
รวม	65	100.0

บทที่ 4 สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาการปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของราษฎรที่อาศัยอยู่ในชุมชน ต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากการประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรม โดยที่การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม ราษฎรใน 3 พื้นที่ คือ ตำบลมาบตาพุด ตำบลเชิงเนิน ตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ และตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ราษฎรในพื้นที่ดังกล่าว จำนวน 109 คน 105 คน และ 65 คน ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างชัดเจน ผลการวิจัยสามารถสรุปแยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป และผลกระทบอันเนื่องมาจากโรงงานอุตสาหกรรม

จากการศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม และการปรับตัวของชุมชนต่อปัญหามลพิษอุตสาหกรรม ในชุมชนซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับย่านโรงงานอุตสาหกรรม 3 แห่ง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด อ. เมือง จ. ระยอง, นิคมอุตสาหกรรมบางปู อ. เมือง จ. สมุทรปราการ และแหล่งอุตสาหกรรมในเขต อ. แก่งคอย จ. สระบุรี ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาในพื้นที่ ทั้งสามแห่งก็มีทั้งข้อต่างและข้อที่คล้ายกัน ดังนั้น การวิเคราะห์ปัญหาสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงคุณลักษณะของพื้นที่นั้น ทั้งในด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงนโยบายรัฐบาลและเอกชนในการลงทุนด้านอุตสาหกรรมด้วย

ในพื้นที่ศึกษาที่ จ. ระยอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ลักษณะทางมลพิษที่เกิดขึ้นจะเน้นหนักไปทางด้านกลิ่นเหม็นของสารเคมีและอากาศเสีย โดยผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 109 คน รายงานถึงสภาพแวดล้อมทางกลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรมที่นับวันจะแย่ลงหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งตรงข้ามกับปัญหาสภาพแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย ซึ่งมีผู้รายงานเพียงแค่ร้อยละ 9.2 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านการจราจรที่หนาแน่นขึ้นในชุมชนก็ถูกรายงานว่ากำลัง ก่อให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมตามมา แม้ยังไม่รุนแรงในขณะนี้ทำการวิจัย ก็น่าที่จะได้รับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้วย

สำหรับสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอากาศเสียและกลิ่นเหม็นนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งได้เริ่มขึ้นตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ในการนี้มีการคาดหวังกันว่าชายฝั่งทะเลตะวันออกบริเวณจังหวัดชลบุรีและระยอง จะมีการพัฒนาให้เป็นศูนย์อุตสาหกรรมตามแนวชายฝั่ง ในขณะที่จังหวัดอื่น ๆ เช่น ฉะเชิงเทรา จันทบุรี และตราด จะเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยจะถูกพัฒนาให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยว ในการนี้ได้มีการลงทุนบริการพื้นฐานและ สิ่งอำนวยความสะดวกหลายด้าน เช่น ถนน น้ำประปา และไฟฟ้า เป็นต้น

จากการที่จังหวัดตามแนวชายฝั่งตะวันออกได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วนอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดผลกระทบในหลายด้านตามลักษณะพื้นที่และการลงทุน อย่างไรก็ตาม ระดับความรุนแรงของผลกระทบและปัญหาสภาพแวดล้อมนั้น ไม่สามารถประเมินได้อย่างชัดเจน คงมีแต่ข้อมูลจากการสำรวจที่ได้กระทำไปแล้วในจังหวัดระยองเท่านั้น ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ก็ควรได้รับการศึกษาถึงผลกระทบและปัญหาสภาพแวดล้อมเช่นกัน

ในทำนองเดียวกัน ปัญหาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ใน ต. บางปูใหม่ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ ก็พบสภาพปัญหาทางด้านกลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรมเช่นกัน โดยมีการรายงานถึงร้อยละ 86.7 จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดในจังหวัดนี้ 105 คน อย่างไรก็ตาม ปัญหาสภาพแวดล้อมดังกล่าวก็ยังไม่รุนแรงเท่าปัญหาน้ำในแม่น้ำลำคลองเน่าเสีย ซึ่งมีผู้รายงานถึงร้อยละ 95.2 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดในจังหวัด ซึ่งตรงข้ามกับมลภาวะด้านเสียงดังจากโรงงานที่มีผู้รายงานเพียงร้อยละ 23.8 เท่านั้น

สภาพของนิคมอุตสาหกรรมบางปูใหม่ในจังหวัดสมุทรปราการนั้น โดยทั่วไปจะประกอบด้วยโรงงานทอผ้าและฟอกย้อม ซึ่งต้องใช้สารเคมีเป็นวัตถุดิบ ดังนั้นจึงมีไอระเหยของสารเคมีปนเปื้อนออกมาสู่อากาศ นอกจากนี้ จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร และมีลักษณะพื้นที่ติดกับอ่าวไทย ทำให้มีการทำประมงขนาดเล็กเกิดขึ้นในจังหวัด ดังนั้น จึงมีโรงงานทำปลาป่นและตากแห้งอยู่ด้วย ซึ่งทำให้เกิดกลิ่นเหม็นจากโรงงานทวีความรุนแรงมากขึ้น

นอกจากนี้ จากการสำรวจปัญหาสภาพแวดล้อมที่ อ. แก่งคอย จ. สระบุรี พบว่า ราษฎรทั้งหมด 65 คน ที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ รายงานถึงปัญหากลิ่นเหม็นจากโรงงานที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ในขณะที่มีผู้รายงานถึงสภาพปัญหาด้านเสียงดังเพียงร้อยละ 24.6 อย่างไรก็ตาม มลภาวะที่ได้รับรายงานค่อนข้างสูงก็คือด้านฝุ่นและอากาศเสีย ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนแล้ว ก็อาจจะเป็นปัญหาใหญ่ในอนาคตได้

สำหรับลักษณะของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสระบุรีนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร เช่น มันสำปะหลังอัดเม็ด โรงงานทำน้ำตาล โรงงานสับปะรดกระป๋อง และโรงงานข้าวโพด เป็นต้น นอกจากนี้ ในจังหวัดสระบุรียังมีโรงงานปูนซีเมนต์และหินอ่อนอยู่มาก แต่โรงงานเหล่านี้

มักตั้งอยู่นอกเมือง ห่างจากชุมชนขนาดใหญ่ และมักจะมีการควบคุมมลภาวะของโรงงานเป็นอย่างดี โดยเฉพาะฝุ่นและเสียง จึงได้รับรายงานปัญหาสภาพแวดล้อมด้านดังกล่าวน้อยกว่ากลิ่นเหม็น

เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัญหาสภาพแวดล้อมที่ราษฎรประสบอยู่ ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดระยอง จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสระบุรี ล้วนมีสาเหตุหลัก ๆ มาจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงทั้งสิ้น ปัญหาส่วนใหญ่ที่เป็นปัญหาร่วม ได้แก่ ปัญหากลิ่นเหม็นและน้ำเน่าเสีย หากจะระบุเฉพาะเจาะจงลงไปถึงสภาพกลิ่นเหม็นที่ได้รับรายงานนี้ ก็อาจกล่าวได้ว่า กลิ่นเหม็นที่พบที่จังหวัดระยองนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกลิ่นของสารเคมีที่ระเหยออกมากับอากาศ เนื่องจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุดเป็นโรงงานปิโตรเคมี โรงงานผลิตเม็ดพลาสติกเสียเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่กลิ่นเหม็นที่พบที่จังหวัดสมุทรปราการ จะเป็นกลิ่นของสารเคมีที่ใช้ในการทอและฟอกย้อมผ้า และรวมถึงกลิ่นเหม็นจากโรงงานปลาป่น ในทางกลับกัน หากมองถึงสภาพกลิ่นเหม็นของจังหวัดสระบุรีก็จะพบว่า กลิ่นเหม็นส่วนใหญ่ออกมาจากวัตถุดิบที่เป็นพืชผลทางการเกษตร เช่น มันสำปะหลังหรือข้าวโพด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าลักษณะของกลิ่นเหม็นจากโรงงานจะแตกต่างกันตามลักษณะโรงงาน ก็มีอาจกล่าวได้ว่าปัญหาสภาพแวดล้อมทางอากาศและกลิ่นเหม็นมีความรุนแรงแตกต่างกัน หากแต่เป็นสภาพที่ราษฎรบริเวณใกล้เคียงต้องประสบอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ทำนายผู้บริหารประเทศในการกำหนดพื้นที่จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมว่า ควรแยกประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมออกจากกัน หรือจัดไว้ในพื้นที่เดียวกัน เพราะแม้ว่าจะเป็นกลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรมชนิดใด ก็ส่งผลกระทบต่อราษฎรเช่นเดียวกัน

2. ศึกษาถึงการปรับตัวของชุมชนอันเนื่องมาจากมลภาวะจากโรงงานอุตสาหกรรมในด้านการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งการเข้าร่วมในขบวนการทางสังคม

สำหรับประเด็นด้านการประท้วงของชุมชนต่อปัญหาสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ซึ่งเป็นประเด็นหลักด้านหนึ่งของการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ละเอียด สะท้อนความรู้สึกของราษฎรในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง โดยในส่วนนี้จะวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการรายงานการสำรวจราษฎรในชุมชน และผลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกหัวหน้าชุมชนนั้น ๆ

จากการที่ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ตามที่ได้แสดงไว้ในบทที่ 2 นั้น พบว่า การปรับตัวของมนุษย์นั้นเป็นไปได้หลายรูปแบบตามสภาพการณ์ที่แตกต่างกัน บางคนก็ปรับตัวให้กลืนกลายเป็นไปกับสภาพ ในขณะที่บางคนก็ปรับตัวแบบแหวกแนวแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออก เพื่อให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม ซึ่งในที่นี้หมายถึงโรง

งานอุตสาหกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แก๊ซสภาพแวดล้อมที่เสียไปให้กลับคืนมาและเป็นที่พอใจของ
ราษฎรในชุมชน

การดำเนินการของชุมชนโดยส่วนใหญ่แล้วยังเป็นลักษณะของการร้องเรียนและวิพากษ์วิจารณ์ใน
วงหรือกลุ่มคนที่ใกล้ชิดหรือคนที่คุ้นเคยกันมากกว่าที่จะจับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์กัน และบางครั้งชุมชนก็มี
การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เช่น เปลี่ยนอาชีพจากการ
ประมงมาเป็นงานบริการหรือรับจ้าง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป จากการทำโรงงาน
อุตสาหกรรมมาตั้งและไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียที่ดีพอ มีการปล่อยน้ำเสียไหลลงสู่น้ำลำคลอง เป็นต้น
ทำให้อาชีพประมงไม่สามารถให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจได้

ในกรณีการศึกษาครั้งนี้พบว่า การปรับตัวของราษฎรในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมนั้น
กระทำกันใน 3 รูปแบบหลัก ๆ คือ 1) การร้องเรียน 2) การชุมนุมประท้วง และ 3) การยอมรับสภาพ
โดยการวิพากษ์วิจารณ์กันเอง และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ โดยที่รูปแบบการปรับตัวนี้จะ
แตกต่างกันไปตามลักษณะปัญหาสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ที่ทำการศึกษา

สำหรับการสำรวจปัญหาสภาพแวดล้อมและการปรับตัวของชุมชนใน ต. มาบตาพุด อ. เมือง
จ. ระยอง ที่เกิดปัญหากลิ่นเหม็นนั้น พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 91.8) รายงานว่า มักจะวิพากษ์
วิจารณ์กันเองกับคนในหมู่บ้านมากกว่าการใช้วิธีอื่น หากกลิ่นเหม็นและฝุ่นละอองมีมากก็จะใช้วิธีปิดปาก
ปิดจมูก และกลับบ้านพร้อมกับปิดประตูหน้าต่างจนกว่าปัญหาจะทุเลาลง ซึ่งตรงกับข้อคำถามที่ว่าใคร
เป็นผู้ที่จะสามารถช่วยเหลือท่านได้ โดยราษฎรร้อยละ 67.9 รายงานว่าตัวพวกเขาเองเท่านั้นที่ต้อง
ช่วยตัวเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหลายท่านในเขต ต. มาบตาพุด ก็พบผลที่แตกต่างออก
ไป โดยผู้นำชุมชนได้รายงานตรงกันว่า ได้พยายามแก้ปัญหาโดยร้องเรียนไปยังโรงงานที่เป็นต้นเหตุหลาย
ครั้ง ซึ่งบางครั้งก็ได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้ปัญหากลิ่นเหม็นลดลง แต่แล้วก็กลับมาเป็นเหมือนเดิมอีก
ราษฎรส่วนใหญ่จึงเห็นว่าเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและขาดความรับผิดชอบต่อ
สังคม เพราะทำการแก้ปัญหาให้เพียงชั่วคราว ราษฎรจึงได้ร้องเรียนไปยังหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่โดย
ตรง เช่น จังหวัด อำเภอ ตำบล หรือแม้กระทั่งสื่อมวลชน เพื่อเรียกร้องให้เจ้าของโรงงานแก้ไขปัญหาแบบ
ถาวร แต่ขั้นตอนการทำงานของฝ่ายราชการนั้นก็ใช้เวลานานนับเดือนกว่าที่ทางจังหวัดจะส่งเจ้าหน้าที่มา
ดูแล ตักเตือนเจ้าของโรงงาน ในขณะที่ราษฎรต้องประสบปัญหาอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันดังที่มีรายงานที่ ราษฎร
บางคนถึงกับล้มป่วยและมีแผลเป็นผิขึ้นตามลำตัว เนื่องจากฝุ่นผงเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรม

เมื่อการเรียกร้องตามขั้นตอนไม่ได้รับการใส่ใจโดยทันที จึงทำให้ราษฎรจำนวนหนึ่งชุมนุมประท้วง
ซึ่งผลจากการสำรวจก็รายงานตรงกันคือ พบว่ามีราษฎรร้อยละ 32.5 รายงานว่าเคยชุมนุมประท้วงเจ้าของ
โรงงานมาแล้ว พฤติกรรมดังกล่าวหากมองในด้านทฤษฎีขบวนการปรับตัวทางสังคมแล้ว จัดอยู่ในรูปแบบ
การใช้กำลังโดยขู่ว่าจะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นผลเสียหายต่อโรงงาน หากข้อเรียกร้องของอีกฝ่ายหนึ่ง

ไม่เป็นผล แต่ในกรณีของการทำการศึกษาครั้งนี้ ราษฎรรายงานว่าไม่ได้มีการใช้กำลังรุนแรงแต่อย่างใด ในการเรียกร้องให้เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องกลิ่นเหม็นให้หายไป คงมีแต่การประชุมหน้าโรงงาน และแจ้งให้สื่อมวลชนมาจับภาพข้อเรียกร้องของตน ส่วนโรงงานจะปรับปรุงแก้ไขหรือไม่นั้นเป็นเรื่องที่ต้องดูกันต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่า การร้องเรียนของราษฎรต่อปัญหากลิ่นเหม็นนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะทางจังหวัดจะดำเนินการในรูปแบบของการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุมากกว่าที่ต้นเหตุ กล่าวคือ เมื่อได้รับการร้องเรียนก็จะจัดส่งเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบข้อเท็จจริง และรายงานกลับไปยังคณะกรรมการตรวจสอบสิ่งแวดล้อม หรือในบางกรณีก็เรียกประชุมหัวหน้าชุมชน เพื่อขอทราบสถานการณ์ หรือแม้กระทั่งส่งคณะแพทย์ไปตรวจร่างกายให้กับประชาชน ขั้นตอนเหล่านี้กินเวลานานนับสัปดาห์และบางครั้งเป็นเดือน ทำให้การแก้ไขปัญหาลำบากไม่ได้ทันทั่วถึง และบ่อยครั้งที่เรื่องเงียบหายไป ทำให้ต้องใช้วิธีการร้องเรียนไปยังสื่อมวลชน โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เพื่อกระตุ้นให้หน่วยงานที่รับผิดชอบลงมือแก้ไข นอกจากนี้อำนาจการตัดสินใจแก้ไขปัญหาก็อยู่ที่ส่วนกลางคือ กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งกว่าจะตรวจสอบข้อเท็จจริงและส่งเรื่องเข้าไปยังส่วนกลาง และส่งเรื่องกลับออกมาตามขั้นตอนการทำงาน ก็ทำให้สายเกินแก้ เพราะราษฎรเจ็บป่วยล้มหมอนนอนเสื่อกันหลายราย

ในทางกลับกัน เมื่อทางผู้รับผิดชอบได้ขอเข้าตรวจสอบภายในโรงงาน อันเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลาง ก็สามารถกระทำได้เพียงตรวจเยี่ยมโรงงานผ่านระบบโทรทัศน์วงจรปิด และเอกสารรายงานที่เจ้าของโรงงานเสนอให้เท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะพบว่าโรงงานได้ดำเนินการถูกต้องตามขั้นตอนแล้ว โดยไม่ได้ลงมือตรวจสอบระบบการป้องกันสภาพแวดล้อมของโรงงานด้วยตัวเอง ทำให้การรายงานผลของโรงงานกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่ตรงกัน

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่จังหวัดระยองนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาการปรับตัวของชุมชนต่อสภาพแวดล้อม โดยที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอีกสองจังหวัด คือ จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสระบุรี ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ราษฎรกว่าร้อยละ 80 ของราษฎรกลุ่มตัวอย่างของทั้งสองจังหวัด รายงานว่า ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เสียไปเกิดจากเจ้าของโรงงานเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน ซึ่งการปรับตัวของชุมชนก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ ส่วนใหญ่รายงานว่าต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพเพื่อให้อยู่ได้ ส่วนการสัมภาษณ์ระดับลึกหัวหน้าชุมชนของทั้งสองจังหวัดก็รายงานเหมือนกรณีจังหวัดระยองที่ว่า ได้มีการร้องเรียนก่อนหน้านี้อแล้วหลายครั้ง ทั้งทางตรงไปยังจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือแม้กระทั่งโทรทัศน์ แต่สิ่งที่ได้รับคือความล่าช้าในการแก้ไขปัญหา และการแก้ปัญหาแบบชั่วคราว ซึ่งราษฎรก็ต้องจำทนเพราะเบื่อหน่ายกับการร้องเรียน ในบางกรณีราษฎรถึงกับกล่าวหาว่าทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการรับสินบนจากเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม หรือแม้กระทั่งกล่าวว่ามีอำนาจหน้าที่ในส่วนกลางมีหุ้นอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านั้น ทำให้การแก้ไขปัญหามีแบบลู่หน้าปะจุมุก ไม่จริงจัง

เหตุการณ์การแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมที่เป็นไปในลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นนับครั้งไม่ถ้วน นับตั้งแต่ปัญหาอากาศของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ (จังหวัดลำพูน) หรือปัญหาสารตะกั่วของบริษัทซีเกด ล้วนเริ่มต้นมาจากการร้องเรียนตามขั้นตอนที่ถูกต้อง แต่เมื่อพบว่าไม่เป็นผลจึงจำเป็นต้องชุมนุมประท้วง และเกิดปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นตามมา อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดราษฎรส่วนใหญ่ในชุมชนต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เสียไป อันมีสาเหตุมาจากความไม่รับผิดชอบของเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม และตกอยู่ในสภาวะตายผ่อนส่ง โดยปราศจากการเหลียวแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นหนึ่งที่ชุมชนได้ให้ความสนใจก็คือในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะชุมชนเห็นว่าการมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนทั้งที่มีอยู่เดิมและที่จะมีการก่อสร้างขึ้นใหม่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและนำไปสู่ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมอย่างไรบ้าง เพื่อที่ชุมชนจะได้สามารถเรียกร้องและดำเนินการที่จะนำไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมได้ต่อไป อันเป็นการเตรียมรับความพร้อมของชุมชนที่น่าสนใจอย่างสำคัญประการหนึ่ง

ความหวังอย่างหนึ่งของการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมในชุมชนในปัจจุบัน น่าจะเป็นการเพิ่มบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการและตัดสินใจเกี่ยวกับการลงโทษโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่รับผิดชอบต่อสังคมอย่างรุนแรง ทั้งนี้เพราะว่า อบต. เป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด ซึ่งจะเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังสามารถยื่นข้อเสนอหรือข้อเรียกร้องไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ในรูปขององค์กรที่มีอำนาจหน้าที่อิสระ ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องรับฟัง มิใช่ให้ประชาชนที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ทำการเรียกร้องกันเองตามลำพัง โดยปราศจากการสนับสนุนจากฝ่ายใด

3. ศึกษาบทบาทของหน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ที่ปฏิบัติงานควบคุม แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม บทบาทของโรงงานอุตสาหกรรมต่อการแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อม

จากการสัมภาษณ์ราษฎรในชุมชนเกี่ยวกับผู้ที่สามารถช่วยเหลือได้เมื่อประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม พบว่าราษฎร ต. มาบตาพุด อ. เมือง จ. ระยอง และราษฎร อ. เมือง จ. สมุทรปราการ ประมาณร้อยละ 15 รายงานว่าจะไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งผลการสำรวจใน 2 จังหวัดนี้คล้ายคลึงกับ อ. แก่งคอย จ. สระบุรี ที่ราษฎรกว่าร้อยละ 20 รายงานว่าจะไปพบเจ้าหน้าที่ของรัฐหากมีปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ผลการสำรวจนี้น่าสนใจในประเด็นที่ว่า แม้ว่ราษฎรจะรู้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างจริงจังและถาวร แต่ก็ยังมีความหวังว่าหน่วยงานของรัฐเท่านั้นที่จะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งตรงข้ามกับการไปขอความช่วยเหลือจากสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์หรือ

หนังสือพิมพ์ ที่ราษฎรน้อยกว่าร้อยละ 5 ของทั้งสามชุมชนรายงานว่าจะไปขอความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาสภาพแวดล้อม

แม้ว่าในปัจจุบันนี้ หน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมหลัก ๆ เช่น กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมโรงงานอุตสาหกรรม และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จะได้พยายามประสานงานกันเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการวางแผนการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมและการใช้สารเคมีของโรงงานอุตสาหกรรม แต่ดูเหมือนว่าจะกระทำได้อย่างยากลำบาก สืบเนื่องจากปัญหาหลัก ๆ 2 ประการคือ ระบบราชการที่มีการสั่งการที่ซับซ้อน ลำช้า และปัญหาตัวบุคคลที่ไม่มีความรู้ความชำนาญจริงในการแก้ไขปัญหาและบางกรณีขาดจริยธรรมต่อสังคม

ดังที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นถึงความล่าช้าของระบบราชการที่ไม่ได้ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของราษฎรมากมายอะไรนัก ราษฎรยังเล็งเห็นว่าน่าจะมีองค์กรหรือผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาและแก้ไขปัญหาให้ตนเองได้ โดยที่ราษฎรส่วนหนึ่งประมาณร้อยละ 7 ในชุมชน จ. ระยอง รายงานว่าจะไปพบกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ในขณะที่ราษฎรในชุมชน จ. สระบุรี รายงานว่าจะไปพบกำนันผู้ใหญ่บ้านถึงร้อยละ 20 ข้อมูลนี้สะท้อนถึงบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งก็เป็นไปได้อย่างมาก โดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) น่าจะเป็นหน่วยงานที่เข้มแข็งและเป็นที่พักของชุมชนได้ในยามนี้ เพราะกำนันจะมีฐานะเป็นประธานกรรมการ โดยจะคัดเลือกกรรมการจากชุมชนในท้องถิ่นซึ่งได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน มาร่วมพิจารณาหาทางแก้ไขดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

หากเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับกลางทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สามารถเพิ่มบทบาทของตนเองและเอาจริงเอาจังกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ก็เป็นไปได้อย่างมากว่าจะสามารถขจัดปัญหาดังกล่าวให้หมดไปในไม่ช้า โดยในปัจจุบันได้มีองค์กรเอกชนที่ดำเนินการโดยไม่หวังผลกำไรในจังหวัดต่าง ๆ เช่น สมาคมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ยื่นมือเข้ามาช่วยแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมอยู่บ้าง แต่ผลงานก็ยังไม่เด่นชัดนัก เพราะติดขัดในด้านกฎหมายและการสนับสนุนทางการเงิน ในอนาคตอันใกล้นี้เราหวังว่าน่าจะมีการผนึกกำลังกันอย่างเข้มแข็งทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อต่อต้านความไม่รับผิดชอบของโรงงานอุตสาหกรรมต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของชาติ อันเป็นเรื่องที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจังต่อไป

ตารางที่ 88 สรุปวิธีการดำเนินงานของชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และหน่วยงาน
ราชการที่เกี่ยวข้อง ต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

พื้นที่ศึกษา	ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของชุมชน	การดำเนินการของชาวบ้านต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม	การดำเนินงานของหน่วยงานราชการ/โรงงานอุตสาหกรรม
ระยอง	- กลิ่นเหม็น	<ul style="list-style-type: none"> - ร้องเรียนไปยังหน่วยงานของรัฐ เช่น อำเภอ เทศบาล - ร้องเรียนกับสื่อมวลชน - ร้องเรียนผ่านหัวหน้าชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน - เมื่อมีกลิ่นมากจะโทรศัพท์แจ้งไปยังนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด - ถ้ามีกลิ่นเหม็นระหว่างทำการสอน จะให้นักเรียนมาเรียนรวมกันอยู่ในที่โล่งๆ และแจกผ้าปิดจมูกให้กับนักเรียน - ชุมนุมประท้วง - วิพากษ์วิจารณ์ บ่น 	<ul style="list-style-type: none"> - เทศบาลเข้ามาตรวจสอบเรื่องกลิ่น และมีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบสิ่งแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยกรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พบต้นเหตุของกลิ่นมาจาก 7 โรงงาน ได้สั่งให้ดำเนินการแก้ไข และพบว่ามีการแก้ไขให้ดีขึ้น - มีเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบเผื่อระวังในโรงเรียนมาบตาพุดวิทยาฯ และคอยรายงานผลไปยังคณะกรรมการตรวจสอบสิ่งแวดล้อม - เรียกประชุมหัวหน้าชุมชนเพื่อรายงานผลสิ่งแวดล้อมในชุมชนทุกเดือน - โรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม ได้จัดแพทย์เคลื่อนที่ออกตรวจร่างกายชาวบ้านทุกปี

ตารางที่ 88 สรุปวิธีการดำเนินงานของชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และหน่วยงาน
ราชการที่เกี่ยวข้อง ต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา	ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของชุมชน	การดำเนินการของชาวบ้าน ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม	การดำเนินงานของหน่วยงาน ราชการ/โรงงานอุตสาหกรรม
ระยอง	<ul style="list-style-type: none"> - น้ำเสีย (น้ำฝน/แม่ น้ำ/คราบ น้ำมันในทะเล) 	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านต้องซื้อน้ำดื่ม - ใช้น้ำบ่อ/น้ำประปาในการอุปโภค - ไม่เล่นน้ำทะเล 	<ul style="list-style-type: none"> - ทางสาธารณสุขจังหวัดมีการเจาะเลือด ตรวจปัสสาวะให้กับชาวบ้านในเขตพื้นที่เสี่ยงร้ายแรง - โรงงานอุตสาหกรรมให้ทุนการศึกษากับทางโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงโรงงาน - โรงงานอุตสาหกรรมได้เชิญหน่วยงานของรัฐ และตัวแทนชาวบ้านเข้าชมระบบบำบัดต่างๆ ของโรงงานผ่านทางโทรทัศน์วงจรปิด - โรงงานผลิตน้ำ บางครั้งเข้ามาบริจาดน้ำดื่ม
	<ul style="list-style-type: none"> - ชยะ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนออกมาร้องเรียนที่บางครั้งบริษัทเอกชนขาดความรับผิดชอบ แอบทิ้งขยะในเขตบ้านเรือนของประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> - เจนโก้และบริษัทเอกชนเข้ามาดูแลกำจัดกากของเสีย - หน่วยงานราชการจัดตั้งคณะทำงานตรวจการเรื่องขยะ และคอยควบคุมดูแลเรื่องขยะโดยตรง เช่น ถ้ามีการขนถ่ายขยะจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน - องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งต้องมีการรายงานเรื่องขยะต่ออำเภอทุก ๆ 10 วัน

ตารางที่ 88 สรุปวิธีการดำเนินงานของชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และหน่วยงาน
ราชการที่เกี่ยวข้อง ต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา	ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของชุมชน	การดำเนินการของชาวบ้านต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม	การดำเนินงานของหน่วยงานราชการ/โรงงานอุตสาหกรรม
สมุทร- ปราการ	- กลิ่นเหม็น	<ul style="list-style-type: none"> - ร้องเรียนผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้โทรศัพท์ไปบอกกับทางโรงงาน - วิพากษ์วิจารณ์ บนอย่างรุนแรง - เข้าบ้านปิดประตูหน้าต่างให้มิดชิด - ร้องเรียนต่ออุตสาหกรรมจังหวัด - ร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด - ชุมนุมประท้วง 	<ul style="list-style-type: none"> - เมื่อมีโทรศัพท์มาแจ้งว่ามีกลิ่นเหม็นมาก ทางโรงงานก็จะหยุดเดินเครื่อง หรือเดินเครื่องให้เบาลง เพื่อให้ควันและกลิ่นเหม็นเบาบางลง (แต่เป็นช่วงระยะเวลาหนึ่ง) - เมื่อมีผู้ร้องเรียนไปที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ หน่วยงานราชการเหล่านั้นก็จะออกมาตรวจสอบข้อเท็จจริง ถ้าพบว่าเป็นปัญหาก็จะให้ปรับปรุงภายใน 2 เดือนบ้าง 3 เดือนบ้าง - โรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน - ทางอำเภอจะนำเรื่องที่ชาวบ้านร้องเรียนเข้าที่ประชุมประจำเดือน หรือสภากาแพเพื่อจัดการแก้ไขเอง หรือโอนให้หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงจัดการต่อไป - ทางนิคมอุตสาหกรรมบางปูจะบังคับให้โรงงานอุตสาหกรรมที่มีปัญหา ติดปล่องดักกลิ่น และให้ส่งผลตรวจคุณภาพกลิ่นกับมาที่นิคมอุตสาหกรรม

ตารางที่ 88 สรุปวิธีการดำเนินงานของชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และหน่วยงาน
ราชการที่เกี่ยวข้อง ต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา	ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของชุมชน	การดำเนินการของชาวบ้านต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม	การดำเนินงานของหน่วยงานราชการ/โรงงานอุตสาหกรรม
สมุทรปราการ	- น้ำเน่าเสีย	<ul style="list-style-type: none"> - ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อสุขาภิบาล - แจ้งผู้ใหญ่บ้าน - ชุมนุมประท้วง 	<ul style="list-style-type: none"> - ทางสุขาภิบาลเข้าไปตรวจสอบและให้แก้ไขระบบบำบัด - ทางนิคมอุตสาหกรรมบางปู กำลังก่อสร้างท่อระบายน้ำจากระบบบำบัดน้ำเสียรวมลอดใต้ถนนลงสู่ทะเลโดยตรงเพื่อหลีกเลี่ยงทาง
สระบุรี	- กลิ่นเหม็น (บางครั้งมีฝุ่นผงปนมาด้วย)	<ul style="list-style-type: none"> - ร้องเรียนกับทางสุขาภิบาล - ร้องเรียนกับอุตสาหกรรมจังหวัด - ร้องเรียนอำเภอ - ร้องเรียนหนังสือพิมพ์ - ร้องเรียนผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน - ปิดประตู หน้าต่างหนีกลิ่น - โทรศัพท์แจ้งไปทางโรงงานโดยตรง - ชุมนุมประท้วง 	<ul style="list-style-type: none"> - เมื่อมีการร้องเรียนจากชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะเข้าไปตรวจสอบในโรงงาน แต่ก็พบว่าทางโรงงานมีระบบบำบัดที่ดี - อุตสาหกรรมจังหวัด จะเข้าไปตรวจสอบเป็นประจำ ถ้าไม่ได้มาตรฐานก็จะสั่งให้ปรับปรุงแก้ไข และพยายามทำความเข้าใจกับชาวบ้าน ผ่านทางผู้นำชุมชน คือกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ว่ายังไม่มีความมาตรฐานที่แน่นอนเกี่ยวกับกลิ่นเหม็น - โรงงานอุตสาหกรรมให้ความช่วยเหลือชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ

ตารางที่ 88 สรุปวิธีการดำเนินงานของชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และหน่วยงาน
ราชการที่เกี่ยวข้อง ต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (ต่อ)

พื้นที่ศึกษา	ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของชุมชน	การดำเนินการของชาวบ้านต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม	การดำเนินงานของหน่วยงานราชการ/โรงงานอุตสาหกรรม
สระบุรี	- กลิ่นเหม็น (บางครั้งมีฝุ่นผงปนมาด้วย)		<ul style="list-style-type: none"> - สาธารณสุขให้บริการตรวจสุขภาพเด็กนักเรียน ครูอาจารย์ และชาวบ้านอยู่เสมอ - อบต. นำปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าสู่ที่ประชุม และเชิญเจ้าหน้าที่ของโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในพื้นที่เข้าร่วมประชุมด้วย ทางโรงงานเหล่านั้นก็มีนโยบายที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น - ทางกรมควบคุมมลพิษเคยเข้าไปตั้งเครื่องมือตรวจวัดอากาศที่โรงเรียนตาลเดี่ยว - โรงงานต่อปล่องระบายอากาศให้สูงขึ้น 10 เมตร และติดระบบ Filter bag ที่ปล่อง
	- น้ำเสีย (แม่น้ำน้ำฝน)	<ul style="list-style-type: none"> - ชื้อน้ำดื่ม เพราะไม่สามารถใช้น้ำฝนในการบริโภค - ชาวบ้านเลิกใช้น้ำในแม่น้ำป่าสัก 	- มีเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจน้ำในแม่น้ำป่าสัก แม้ว่าจะมีสีที่ต่างไปจากปกติ แต่ก็อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
	- กากของเสียโรงงาน (ขังข้าวโพด)	- ชาวบ้านร้องเรียนต่อสาธารณสุขว่า เมื่อนำมากองไว้ก็สามารถลุกเป็นควันได้เอง	
	- ขยะ	- ชาวบ้านร้องเรียนทางองค์การบริหารส่วนตำบลว่า ถึงขยะไม่เพียงพอ	- ทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็แก้ไข โดยการหาถังใหม่มาให้

หมายเหตุ : ข้อมูลสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในพื้นที่

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. "การพัฒนาและวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม," ใน วิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย วิธีใหม่
แห่งการพัฒนา โดย ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ กาญจนา แก้วเทพ กนกศักดิ์ แก้วเทพ และอานันท์
กาญจนพันธุ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เติตสัน เพรสโปรดักส์, 2537
- กรองทิพย์ ศรีตะปัญญา. "ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่น่าสนใจ," จุลสารสภาวะแวดล้อม (มกราคม-กุมภาพันธ์
2531) : 30.
- _____ "สรุปข่าวสิ่งแวดล้อมที่น่าสนใจในรอบปี 2531," จุลสารสภาวะแวดล้อม
(พฤศจิกายน-ธันวาคม 2531) : 26-27.
- กาญจนา แก้วเทพ. "ข้อเสนอแนะภาพรวมของทางออกด้านสิ่งแวดล้อม", วารสารธรรมศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร, 2534.
- การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. การจัดการสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมที่อยู่ใน
ความดูแลของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2533. (อัดสำเนา)
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4. กรุงเทพฯ : เรืองแสงการพิมพ์, 2520.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2530.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน สำนักนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8. กรุงเทพฯ : เม็ดทราย 프린ติ้ง, 2540.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. นโยบายและมาตรการการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2524.
- ดำรง ฐานดี, รศ. ดร. สังคมวิทยาอาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535.
- ถม ทรัพย์เจริญ. การควบคุมทางสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดวิคตอรี เพาเวอร์
พอยท์, 2524.
- ธเรศ ศรีสถิตย์. "ปฏิกิริยาเรือนกระจก (Greenhouse Effect) และการสูญเสียโอโซนที่ห่อหุ้มโลก," จุลสาร
สภาวะแวดล้อม (มีนาคม-เมษายน 2532) : 42.
- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2537. กรุงเทพฯ :
ม.ป.พ., 2539.
- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2538-2539 บท
สรุปสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ม.ป.ป.

- บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ, มุลนิธิอารมณณ์ พงพ้งัน. นโยบายขยายนิคมอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคกับผล
กระทบต่อวิถีชีวิตและชุมชนท้องถิ่น. เอกสารประกอบการเสวนา เรื่อง "นโยบายกระจายนิคมอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย" จัดโดยศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ, โครงการจัดการ
ทรัพยากรที่ยั่งยืน, คณะกรรมการรณรงค์ป้องกันภัยจากสารพิษเคมี, มูลนิธิดวงประทีป และเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนด้านแรงงาน ณ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 17
มิถุนายน 2539.
- ปิยะรัตน์ เรื่องแสง. "ชีวิตทางเศรษฐกิจของสาวโรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ." มานุษยวิทยา
โบราณคดี, 2539.
- ปรีชา เปี่ยมพงสานต์ และคณะ. วิถีวิทยาศึกษาสังคมไทย วิถีใหม่แห่งการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
เอดิสัน เพรสโปรดักส์, 2537.
- ปราณี พันธุมสินชัย. มลพิษอุตสาหกรรมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สมาคมวิศวกรสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย,
2537.
- พัชรี นวรัตน์. "โลหะหนักในน้ำทิ้งจากโรงงานแป้งมันสำปะหลังในประเทศไทย," วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อม
(มกราคม 2530) : 41.
- พัทธา สายหู. กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ไพบูลย์ ช่างเขียน, ดร. สารานุกรมศัพท์ทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : บริษัทผดุงวิทยา จำกัด, 2516.
- พิมล เรียนวัฒนา และชัยวัฒน์ เจนวาณิชย์. เคมีสภาวะแวดล้อม. กรุงเทพฯ : O.S. Printing House
Co., Ltd., 2525.
- มีชัย วรสายัณห์. มนุษย์และสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, 2535.
- รุ่งเรือง บุญไญโรต. ปรัชญาสังคมเล่ม 1. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2513.
- โรงงานอุตสาหกรรม, กรม. "ปัญหาจากสารพิษและโครงการจัดตั้งศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรม,"
2528. (อัดสำเนา)
- ลัดดา เกียรติก่อขจร. รูปแบบและโครงสร้างของคณะกรรมการระบับข้อพิพาทสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- วิจิตรสภาวะแวดล้อม, สถาบัน. "ผลกระทบของโครงการพัฒนาพลังงานต่อสภาวะแวดล้อม," จดหมายข่าว
สภาวะแวดล้อม (มิถุนายน-กรกฎาคม 2524) : 11.
- วันชัย วัฒนศัพท์, ศ.นพ. สรุปจากการบรรยายการประชุมการมีส่วนร่วมของสาธารณชน ณ สถาบันวิจัย
สภาวะแวดล้อม อาคาร 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 3 กันยายน 2541.

- วรรณี พฤตดิถาวร. การศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเลือกยุทธวิธีในขบวนการทางสังคม : กรณีศึกษา การคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, บรรณาธิการ. สิทธิชุมชน การกระจายอำนาจจัดการทรัพยากร. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2535.
- ศิวาพร มั่นชุกานนท์. ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรมต่ออุตสาหกรรมค้าของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สมศักดิ์การพิมพ์, 2527.
- สงเสริมอุตสาหกรรม, กรม. กระทรวงอุตสาหกรรม. ความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมไทย. กรุงเทพฯ : สารมวลชน, 2526.
- สุจิต บุญบงการ. "ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรกลางกระแสนิค : สภาพรวมของปัญหา ทางออกและทางเลือกการพัฒนา" ใน การใช้ทรัพยากรกับความขัดแย้งทางสังคม พลวัตของการเป็นนิกกับทางเลือกการพัฒนา, เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ จัดโดย โครงการศึกษาทางเลือกพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- สุเทพ สุนทรภัสช. ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย. เชียงใหม่ : โกลบอลวิชั่น, 2540.
- สุทธิดารัตน์ มัทธวรรตน์. ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวของสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านศรีศรัทธามิตรภาพที่ 176 จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2533.
- สนิท สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาของสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ. การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนทดแทนความเสียหายต่อสุขภาพจากมลพิษ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- สุพัตรา สุภาพ, รศ. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- สุภาณี บุรพ์ภาค. การสร้างบทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขาประกอบบทเรียนวิชาโลกของเรา เรื่องผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- สรารุช ชโยวรรณ. อุตสาหกรรมกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ทวีทรัพย์สินการพิมพ์, 2535.
- สุทธิรักษ์ สุจริตตานนท์. "สิ่งปฏิภูมจากโรงงานอุตสาหกรรม : น้ำ," จดหมายข่าววิจัยสภาวะแวดล้อม (สิงหาคม 2523) : 105

โสภณ สุภาพงษ์. สื่อกับสิ่งแวดล้อม. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร, 2535.

เอี่ยมพร ทองกระจาย และสัมพันธ์ เตชะอธิก. "ผลกระทบของอุตสาหกรรมขนบต่อคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน", สิ่งแวดล้อมกับสุขภาพ. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการพฤติกรรมสุขภาพ ครั้งที่ 2. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2535.

James C. Lamb. Water Quality and Its Control. Published in U.S.A., 1985., p. 308.

Mcquail Denis. Mass Communication Theory : An Introduction, USA, 1984.

Schramn Wilbur. Mass Communication. University of Illinois Press, 1972.

Sunee Mallikamarl. A Study on the Repercussive Impact of the Employment Opportunities Arising from the Eastern Seaboard Development Program of Thailand. Environmental Science, Hokkaido University, Japan, 1990.

Turner R.H. 'Determinants of Social Movement Strategies' in Tamotsu Shibutani (ed) Human Nature and Collective Behavior : Prentice Hall, 1970.

ภาคผนวก

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

1. ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระยอง

นายฉัตรนุชย์ สมบัติศรี นักวิชาการสาธารณสุข 3 กองอนามัยและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลมาบตาพุด (วันที่ 10 กรกฎาคม 2541)

เทศบาลตำบลมาบตาพุดจัดขึ้นใหม่โดยยกฐานะจากสุขาภิบาลขึ้นเป็นเทศบาล ตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา โดยมีพื้นที่ครอบคลุมทั้งหมด 5 ตำบล ได้แก่ ต. มาบตาพุด ต. ห้วยโป่ง บางส่วนของ ต. เนินพระ ต. ทับมา ต. มาบข่า และเกาะ 1 เกาะคือ เกาะสะเก็ด แต่เดิมพื้นที่บริเวณเทศบาลตำบลมาบตาพุดเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมและประมง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนผลไม้ สวนยางพารา และประมงชายฝั่ง แต่ในสภาพปัจจุบันมาบตาพุดได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ในโครงการชายฝั่งทะเลตะวันออก ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นต้นมา จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน จึงทำให้หมู่บ้านเกษตรกรรมและประมงชายฝั่งเปลี่ยนแปลงเป็นเมืองอุตสาหกรรม จากความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนเช่นกัน

นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดประกอบไปด้วยโรงงานจำนวนมาก หลาย ๆ โรงงานได้สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในชุมชน ชุมชนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ชุมชนบริเวณตลาดมาบตาพุด ชุมชนขอयर่วม โดยเฉพาะในช่วง 9 เดือนที่มีลมทะเลตะวันตกเฉียงใต้จากทะเลพัดขึ้นฝั่ง ชาวบ้านเริ่มมีการร้องเรียนกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา โดยในช่วงปี พ.ศ. 2539 จะมีการร้องเรียนหนักมากในเรื่องของกลิ่น บางครั้งจะมีเรื่องของน้ำเสีย เสียงดัง และขยะของเสียจากโรงงานตามมาด้วย (ขยะจากโรงงานบางแห่งจะมีเอกชนเข้ามารับจ้างขนไปทิ้ง บริษัทเอกชนที่ขาดความรับผิดชอบก็จะลักลอบทิ้งในพื้นที่ของเขตเทศบาล ถ้าจับได้ก็จะถูกดำเนินการตามกฎหมาย มีทั้งจำและปรับ) ปัญหาเรื่องฝุ่นไม่ค่อยมี เพราะส่วนใหญ่เป็นบริษัทปิโตรเคมี ถ้ามีก็มาจากโรงงานเหล็ก 2-3 แห่งเท่านั้น

ในเทศบาลตำบลมาบตาพุดจะมีโรงงานที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรมและนอกเขตนิคมอุตสาหกรรม โรงงานที่อยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมจะอยู่ในความดูแลของนิคมอุตสาหกรรมโดยตรง เมื่อมีเหตุการณ์หรือเรื่องร้องเรียนทางกรมโรงงานจะเข้ามาดูแลร่วมด้วย โรงงานที่อยู่นอกเขตอุตสาหกรรม เทศบาลมีหน้าที่ดูแลเต็มที่ สำหรับเรื่องกลิ่น เทศบาลได้มีการตรวจสอบแล้ว แต่ก็ระบุไม่ได้ว่ามาจากโรงงานใดบ้าง เพราะยังไม่มีมาตรฐานในการวัดที่แน่ชัดลงไป ขณะนี้มีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และการนิคม

อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เฝ้าติดตามตรวจสอบเรื่องกลิ่นอยู่ตลอดเวลา ปรากฏว่าต้นเหตุของกลิ่นที่สำคัญมี 7 โรงงาน คือ บริษัทโรงกลั่นน้ำมัน สตาร์ปิโตรเลียม รีไฟน์นิ่ง จำกัด, บริษัทโรงกลั่นน้ำมันระยอง, บริษัททุนเท็กซ์ (ประเทศไทย) จำกัด, บริษัททุนเท็กซ์ ปิโตรเคมี จำกัด, บริษัทปุ๋ยแห่งชาติ จำกัด, บริษัทไบเออร์ ฟรีเมียร์ จำกัด และบริษัทไทยชินก จำกัด

หลังจากที่มีการตรวจสอบแล้ว ได้มีคำสั่งให้ดำเนินการแก้ไข ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ก็ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเบาบางลงได้ประมาณร้อยละ 80 แต่กลิ่นก็ยังมีอยู่บ้าง การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมระยะยาวคงจะต้องมีการศึกษาแผนแม่บท เวนคืนที่ดิน กันแนวเขต Buffer Zone เป็นต้น การดูแลสุขภาพของประชาชนในเขตเทศบาล ทางโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม ได้จัดแพทย์เคลื่อนที่ออกตรวจร่างกายชาวบ้านทุกปี ทางสาธารณสุขจังหวัดก็มีการเจาะเลือด ตรวจปัสสาวะ ในเขตพื้นที่เสี่ยงร้ายแรง นอกจากนี้ทางสาธารณสุขจังหวัดได้มีโครงการวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในบริเวณมาบตาพุด ใช้เงินไปถึง 10 ล้านบาท ในส่วนของเทศบาลตำบลมาบตาพุดนั้น จะมีคณะกรรมการของแต่ละชุมชนเป็นผู้ดูแล และรายงานต่อเทศบาลในทุก ๆ เรื่อง

ชาวบ้านในมาบตาพุดมีทั้งที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงาน และอยู่อาศัยดั้งเดิมก่อนที่จะมีการสร้างนิคมอุตสาหกรรมหรือโรงงาน ชาวบ้านที่ร้องเรียนมากที่สุดก็คือ คนพื้นถิ่นเอง เนื่องจากคนที่ย้ายเข้ามาใหม่มักจะไม่สนใจปัญหาในพื้นที่ที่เกิดขึ้น ถือว่าไม่ใช่บ้านของตนเอง ชาวบ้านต้องการให้มีการแก้ไขปัญหาเพราะสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปกระทบกระเทือนต่ออาชีพดั้งเดิม เช่น อาชีพประมงเรือเล็ก เมื่อมีการถมทะเล ก็ทำให้ชายหาดบางแห่งอก บางแห่งก็ถูกกัดเซาะเข้าไปมาก คลองที่จะออกสู่ทะเลก็ตื้น ทำให้เรือออกไม่ได้ ต้องให้เรือมาดูดทรายออก ต้องสร้างที่จอดเรือ น้ำทะเลเปลี่ยนเป็นสีแดง การออกทะเลก็ต้องไปไกลขึ้น เป็นต้น ชาวบ้านบางรายก็เลิกอาชีพประมงมารับจ้างทั่วไป ทำงานโรงงานบ้าง สำหรับการเรียกร้องของชาวบ้านที่นี่ นอกจากจะร้องเรียนไปยังหน่วยงานของรัฐแล้ว ก็ยังร้องเรียนกับสื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมวลชนช่วยกดดันรัฐบาลให้ลงมาดูแล

นางสาวปิยศิริ ตระกูลดรฤณี พยาบาลวิชาชีพ 4 สถานีอนามัยมาบตาพุด (วันที่ 13 กรกฎาคม 2541)

บริเวณสถานีอนามัยมาบตาพุดจะมีเครื่องตรวจวัดอากาศตั้งอยู่ ผลจากการตรวจวัดที่ได้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน แต่เรื่องของกลิ่นจะขึ้นอยู่กับทิศทางของลมด้วย จะเหม็นก็เพียงบางวัน ถ้าจะเทียบกับเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันค่อนข้างจะมีสถานการณ์สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ขณะนี้ที่โรงเรียนมาบตาพุดพันวิทยาคาร ได้มีเจ้าหน้าที่ประมาณ 10 คน จากหลาย ๆ หน่วยงาน เช่น ตัวแทนจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด หน่วยงานสาธารณสุข เป็นต้น เข้าไปตรวจสอบเฝ้าระวังด้านอากาศอยู่ กล่าวคือ มีการติดตามด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหามากขึ้น เพื่อหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น ปัจจุบันชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องกลิ่น เริ่มทราบดีว่าจะต้องติดต่อกับหน่วยงานใดจึงจะได้รับการแก้ไขโดยตรง ดังนั้นชาวบ้านจึงติดต่อ

กับทางนิคมมาบตาพุดโดยตรง เมื่อมีกลิ่นเหม็นมากชาวบ้านก็จะโทรศัพท์แจ้งไปที่นิคมฯ เอง โดยไม่จำเป็นที่จะต้องแจ้งผ่านทางเทศบาลตำบลแล้ว สำหรับสถานีอนามัยมาบตาพุด ไม่ค่อยมีคนไข้ที่เจ็บป่วยอาการหนักเข้ารักษา มักเป็นการเจ็บป่วยทั่วไป ตัวร้อน เป็นไข้มากกว่า เพราะถ้าเจ็บป่วยมาก ๆ ชาวบ้านก็มักจะไปรักษาที่โรงพยาบาลบ้านฉาง หรือโรงพยาบาลระยองมากกว่า จึงยังไม่พบผู้ป่วยที่เป็นโรคจากกลิ่นรุนแรงเหล่านี้ แต่ในความคิดเห็นแล้วชาวบ้านที่ทำงานหรืออยู่อาศัยที่นี้ตลอด น่าจะมีการสะสมสารบางอย่างที่มาพร้อมกับกลิ่น แต่ร่างกายก็จะมีระบบขับถ่ายสิ่งแปลกปลอมออกทางปัสสาวะได้ จึงยังไม่พบข้อมูลยืนยันข้อเท็จจริงในขณะนี้

อาจารย์พรเพ็ญ เยี่ยมอนุกุลกิจ และอาจารย์อรรถัย ลำสัน อาจารย์โรงเรียนมาบตาพุด
พันวิทยาคาร (วันที่ 13 กรกฎาคม 2541)

โรงเรียนมาบตาพุดพันวิทยาคารตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2522 แต่เมื่อ พ.ศ. 2530 มีการตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้น ระยะทางระหว่างโรงเรียนและนิคมใกล้กันมาก ทั้งครูและนักเรียนในโรงเรียนจึงได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมค่อนข้างมาก ช่วงแรก ๆ ที่มีการตั้งนิคมอุตสาหกรรมไม่มีปัญหามากนัก แต่เมื่อมีโรงงานเปิดดำเนินการมากขึ้น ปัญหาก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับเช่นกัน โดยเฉพาะเรื่องกลิ่นและฝุ่นละอองสร้างความเดือดร้อนให้กับครูและนักเรียน บางช่วงเวลากลิ่นเหม็นจะเข้ามาแทนที่อากาศที่จะหายใจเข้าไปหมด ครูก็ทำการสอนไม่ได้เต็มที่ นักเรียนก็เรียนไม่รู้เรื่อง เมื่อได้กลิ่นเหม็นอาการที่พบมีทั้งมีน้ำหัว แสบจมูก แสบคอ จนถึงขั้นอาเจียนก็มี เพราะสภาพร่างกายของแต่ละคนต่างกัน บางคนก็ทนได้มาก บางคนก็ทนได้น้อย จะมีแต่ช่วงหน้าหนาวเท่านั้นที่จะไม่ได้กลิ่นเหม็นพวกนี้ ถ้าได้กลิ่นเหม็นขณะที่กำลังเรียนอยู่ จะปิดหน้าต่างก็ไม่ได้ เพราะจะยิ่งทำให้อากาศไม่ถ่ายเท แต่จะใช้วิธีให้เด็กลงมาอยู่รวมกันในที่กว้าง ๆ โลง ๆ แจกผ้าปิดจมูก ถ้ากลิ่นเหม็นมากก็จะเลิกเรียนไปเลย

หลังจากที่โรงเรียนได้ร้องเรียนเรื่องกลิ่นเหม็นนี้ต่อนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และหน่วยงานราชการไป ทางนิคมอุตสาหกรรมก็เข้ามาช่วยเหลือ เช่น ขยายห้องพยาบาล ติดเครื่องปรับอากาศให้ในบางห้อง และมีโครงการว่าจะติดให้ครบทุกห้องเรียน ทางสาธารณสุขจังหวัดมาตรวจปัสสาวะของนักเรียนและครูที่นี่ เมื่อ 2 เดือนที่แล้ว แต่ยังไม่ได้รับผลการตรวจกลับมา ขณะนี้ก็มีกลุ่มคนประมาณ 10 คน มาเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียน ทราบว่ามาจากการประสานงานของหลายหน่วยงาน สภาพสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนได้รับนั้น ทั้งครูและนักเรียนมีความเห็นที่จะย้ายโรงเรียนไปตั้งในบริเวณห้วยโป่ง หลังศูนย์ทัณฑสถาน แต่อยู่ในระหว่างการดำเนินการ ที่ผ่านมาก็เคยย้ายเด็กไปเรียนที่โรงเรียนระยองวิทยาคมนิคมอุตสาหกรรม แต่มีปัญหาเรื่องโรงเรียนขาดอุปกรณ์การเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์ เด็กนักเรียนจึงขอย้ายกลับมา ที่โรงเรียนนี้เด็กนักเรียนจะมีการย้ายเข้าและออกอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากว่าเป็นเด็กที่ย้ายตามผู้ปกครองมาทำงานในเขตนี้ แต่เด็กในพื้นที่ก็มาสมัครน้อยลง เพราะว่าผู้ปกครองจะให้ไปเรียนในเมืองหรือบ้านฉางมากกว่า เพื่อหนีสภาพสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

นายแหยม พากเพียร รองประธานชุมชนห้วยโป่ง ต. มาบตาพุด (วันที่ 11 กรกฎาคม 2541) สมัยก่อนที่ดินบริเวณนี้จะเป็นที่ไร่นาทั้งหมด เมื่อมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม สร้างนิคมอุตสาหกรรม ก็มีการเวนคืนที่ดินจากชาวบ้านบ้าง ชาวบ้านขายเองบ้าง การใช้ประโยชน์จากที่ดินจึงเปลี่ยนไป ปัจจุบันเหลือเกษตรกรอยู่ประมาณร้อยละ 30 เท่านั้น นอกจากนั้นก็ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมรอบ ๆ พื้นที่ ตอนแรกทราบว่าจะมีการสร้างนิคมอุตสาหกรรม ก็รู้สึกว่าจะสร้างความเจริญให้กับชุมชน ชาวบ้านจะได้มีอาชีพ มีเงินใช้มากขึ้น แต่ปัจจุบันนี้ถ้าเลือกได้ จะขอไม่ให้มีดีกว่า เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเสียงดัง น้ำเสีย หรือกลิ่นเหม็น เสียงดังมาจากโรงงาน รถที่วิ่งไปมาของโรงงานต่าง ๆ น้ำเสีย โดยเฉพาะน้ำฝนชาวบ้านเลิกใช้มานานแล้ว ต้องซื้อน้ำดื่ม น้ำที่ใช้ก็มาจากบ่อขุด ส่วนเรื่องกลิ่นเหม็นจะโชยมาเป็นระยะ ๆ ขึ้นอยู่กับทิศทางลม เป็นลักษณะกลิ่นรำคาญ เพราะไม่มีชาวบ้านเคยเจ็บป่วยจากกลิ่นเหล่านี้

ในชุมชนห้วยโป่งจะได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม 3 อย่างดังที่กล่าวไปแล้ว ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ก็จะได้รับทั่วไปในตำบลมาบตาพุดและเขตใกล้เคียง เคยมีการชุมนุมประท้วง หลังจากนั้นก็มีการแก้ไขให้ดีขึ้น แต่ชุมชนห้วยโป่งเองยังไม่เคยมีการเดินขบวนประท้วง เพียงแต่มีการส่งเรื่องไปที่เทศบาลตำบล เพื่อให้ดำเนินการแก้ไข เพราะที่เทศบาลตำบลก็มีการเรียกประชุมประธานชุมชน เพื่อให้รายงานผลสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ตนเองเชื่อว่ามาจากโรงงานอุตสาหกรรมขาดความรับผิดชอบ เพราะทางนิคมฯ เชิญเจ้าหน้าที่และหน่วยงานต่าง ๆ เข้าชมระบบการรักษาสิ่งแวดล้อมของตนเอง เพื่อแสดงว่าทางโรงงานมีระบบป้องกัน แต่ปล่อยให้เกิดปัญหามลพิษต่าง ๆ ได้ ทางโรงงานก็เคยเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนห้วยโป่งเหมือนกัน ขออะไรไปถ้าให้ได้ก็จะเอามาให้ เช่น อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น ถ้าจะเทียบไปแล้วทางชุมชนห้วยโป่ง จะได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมน้อยกว่าชุมชนอื่น จึงไม่ค่อยมีการเรียกร้องหรือร้องเรียน มีแต่เพียงการแจ้งไปที่เทศบาลตำบลดังที่กล่าวไปแล้ว เพราะตั้งแต่มาบตาพุดเป็นเทศบาลตำบล ก็ยุบกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหมด เหลือแต่ประธานชุมชน (ในมาบตาพุดมีทั้งหมด 12 ชุมชน) ชาวบ้านก็จะมาแจ้งกับประธานหรือรองประธานบ้างเมื่อมีปัญหา แต่บางที่ก็จะไปแจ้งที่เทศบาลเองก็มี (คล้ายสังคมเมือง) ตั้งแต่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น ก็ทำให้ชาวบ้านเริ่มสนใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวมากขึ้น ใส่ใจในชีวิตของตนเอง พุดคุยวิพากษ์วิจารณ์กันเป็นประจำ จนเดี๋ยวนี้เริ่มชินชากับปัญหาแล้ว

นางปรุจใจ คณะกรรมการชุมชนหนองแพบและครูโรงเรียนหนองแพบ (วันที่ 11 กรกฎาคม 2541)

แต่เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่สำหรับทำไร่ทำนา ปลูกมันสำปะหลัง มะพร้าว ถ้าชาวบ้านไม่เป็นเกษตรกรก็จะเป็นชาวประมง ส่วนใหญ่จะเป็นประมงเรือเล็ก ๆ พอมาช่วงที่มีการเวนคืนที่ดินจากราชการเพื่อมาให้กับเอกชนตั้งเป็นโรงงาน ชาวบ้านไม่เคยทราบเลย มาทราบก็เริ่มมีการถมที่ เกษียที่ ตั้งเสาแล้ว

โรงงานที่ตั้งโรงงานแรกเป็นโรงปุ๋ย หลังจากนั้นก็มีมาตั้งโรงงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากพื้นที่ที่เคยอยู่อย่างสงบ ๆ ก็เริ่มไม่สงบแล้ว มีปัญหาเรื่องเสียงจากรถบรรทุก อากาศ พวกฝุ่น และกลิ่น แต่ค่อนข้างจะโชคดีที่ชุมชนหนองแพบจะอยู่ติดทะเล จึงมีเพียง 2-3 เดือนเท่านั้นที่เดือดร้อนเพราะกลิ่นเหม็น ฝุ่นจากโรงงาน เด็กนักเรียนหลายคนจะเป็นโรคผิวหนัง เป็นเม็ด คัน น้ำเสีย มีคราบน้ำมันลอยอยู่บริเวณชายฝั่งและทะเล เวลาไปเดินชายทะเลจะรู้สึกว่ามีคราบน้ำมันติดเท้าอยู่ เวลาไปเล่นน้ำทะเลก็จะคันตัว (เด็กที่โรงเรียนไปเล่นแล้วมาเล่าให้ฟัง) แต่ทั้งหมดนี้ก็ไม่เป็นปัญหาถึงขั้นที่จะวิตกกังวล หรือจะต้องร้องเรียนกับใคร จึงไม่มีส่วนร่วมกับกลุ่มที่ไปประท้วงกัน

ชาวบ้านที่เหลืออยู่ในปัจจุบันนี้ ถ้าเห็นว่ามีบ้านเป็นหลัง ๆ มีบริเวณ ก็แสดงว่าเป็นคนอยู่ดั้งเดิม มีพื้นที่นี้ ซึ่งก็เหลืออยู่ไม่กี่หลังคาเรือน เพราะว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ขายที่แล้วย้ายออกไป และไม่มีที่ดินประกอบอาชีพทำไร่ทำนา คนที่มาอยู่ใหม่ก็จะเป็นพวกบ้านเช่าหรือห้องเช่าที่ย้ายเข้ามาทำงานในโรงงาน จึงไม่ค่อยสนใจถึงความเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน ช่วงที่มีโรงงานใหม่ ๆ ก็เคยคิดเหมือนกันว่าชาวบ้านจะได้มีงานทำมากขึ้น ไม่ต้องลำบากทำนาทำไร่ กลางแดด แต่กลับเป็นว่าโรงงานไม่รับชาวบ้าน เช่น ผาแดง จะไม่มีชาวบ้านแถวนี้ไปทำงานเลย เพราะว่าเขาต้องการแรงงานฝีมือ มีความรู้มากกว่า คนแถวนี้ก็จบกันแค่ ป. 4 แต่ช่วงหลังคนรุ่นใหม่เริ่มเรียนหนังสือกันมากขึ้น จึงมีเข้าไปทำงานในโรงงานบ้างเหมือนกัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมทุกวันนี้มาจากรัฐบาลไม่สนใจประชาชน เห็นแต่ประโยชน์ของโรงงานเท่านั้น โรงงานเคยเข้ามาให้ทุนกับทางโรงเรียนหนองแพบเป็นระยะ ๆ ทีละ 500 บาทบ้าง 1,000 บาทบ้าง แต่เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ที่ได้จะไม่ใช้เด็กในชุมชน เพราะเด็กในชุมชนไม่ค่อยมีการขาดแคลน

นายประสิทธิ์ แก้วจรัสฉาย ประธาน อบต. มาบข่า และกำนัน ต. มาบข่า, นายนิพนธ์ กล่อมแก้ว กรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลมาบข่า (วันที่ 11 กรกฎาคม 2541)

ตำบลมาบข่ามีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในกิ่งอำเภอนิคมน้ำจืดพัฒนา มีทั้งหมด 8 หมู่ หมู่ที่ 6 จะอยู่ในเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุด เคยได้รับผลกระทบเรื่องฝุ่นและเขม่าจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด แต่นานมาแล้ว ระยะเวลาหลังก็ไม่มี จะมีก็แต่เรื่องกลิ่นจาง ๆ ไม่มากมายนัก เพราะอยู่ห่างออกมามาก พื้นที่ในตำบลแต่เดิมจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ทำสวนยาง มันสำปะหลัง สับปะรด รายได้ก็ดี (ไม่มีชาวบ้านประกอบอาชีพประมง) แต่ระยะหลังชาวบ้านขายที่กันมาก เด็กรุ่นใหม่ก็ไม่สนใจทำเกษตรกรรมกัน จึงเหลือเกษตรกรอยู่น้อย โดยเฉพาะแล้วคนที่ยังพอมีพื้นที่ทำการเกษตรมีคนละประมาณ 10 ไร่ขึ้นไป ในตำบลมาบข่าถ้าจะกล่าวโดยรวมแล้วเป็นพื้นที่อยู่อาศัยมากกว่าโรงงาน มีโรงงานอยู่ทั้งหมด 10 กว่าโรง เช่น โรงงานทำเหล็กไร้สนิม โรงงานย้อมผ้า โรงงานม้วนท่อเหล็ก เป็นต้น ส่วนมากจะเป็นโรงงานขนาดใหญ่ กระจุกตัวอยู่แถวหมู่ที่ 8 ปัญหาที่พบ ได้แก่ เรื่องกลิ่นจากโรงงานม้วนท่อเหล็ก แต่ได้รับการแก้ไขแล้ว เรื่องเสียงก็มีบ้างจากโรงไฟฟ้า น้ำเสียจะไม่มีเพราะโรงงานอยู่ในที่ต่ำกว่า แต่ชาวบ้านกลัวเรื่องน้ำฝน จากมลพิษที่มาบตาพุด จึงไม่ใช้กัน จะใช้น้ำบ่อในการอุปโภค และซื้อน้ำดื่มดื่ม

เมื่อ 2 ปีที่แล้วเคยมีปัญหาเรื่องการแอบทิ้งกากสารเคมีจากมาบตาพุด แต่จับได้จึงให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย การอพยพจากแรงงานภายนอกมีไม่มากนัก ประมาณร้อยละ 20 ซึ่งจะอยู่แถว ๆ หมู่ 8 เพราะมีโรงงานตั้งมากกว่าที่อื่น แรงงานรุ่นใหม่ของมาบตาพุดจะมีการศึกษาบ้าง ก็ทำงานที่มาบตาพุดไม่ค่อยไปทำงานที่มาบตาพุด การทำงานที่บริษัทในมาบตาพุด อาจจะได้เพิ่มรายได้จากเดิมมากนัก แต่มีสวัสดิการดูแลคนงานค่อนข้างดี แต่เด็กบางคนก็ไม่ทำงาน หรือทำงานอยู่กับบ้าน เพราะคนแถวนี้ค่อนข้างจะมีฐานะจากการขายที่ (ราคาที่ดินประมาณ 500,000 บาท/ไร่) ปัจจุบันนี้ถ้าจะกล่าวไปแล้ว มาบตาพุดยังไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นที่น่าวิตก เพราะเพิ่งเริ่มเป็นแหล่งอุตสาหกรรม มีโรงงานเข้ามาขออนุญาตตั้งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก่อนที่จะเซ็นอนุญาตก็ต้องเข้าไปตรวจสอบร่วมกับทางสาธารณสุขก่อน กลัวเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเหมือนกัน แต่ต้องการให้ชุมชนเจริญขึ้น ถ้ามีการตั้งโรงงาน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็จะมีรายได้จากการเก็บเงินค่าต่อใบอนุญาตโรงงานทุกปี จะได้นำเงินนี้มาพัฒนาชุมชนต่อไป โรงงานที่ตั้งมาแล้วก็มีเข้ามาช่วยเหลือชุมชน เช่น โรงงานน้ำดื่มก็นำน้ำมาให้ที่ อบต. ไว้บริโภค และแจกจ่ายบ้าง หรือต้องการอะไรก็ขอไป ทางโรงงานก็จะช่วยเหลือมา แต่โรงงานที่นี้จะจ้างแรงงานโดยใช้ราคาตกลง ไม่ใช่ตามวุฒิ ค่าจ้างขั้นต่ำประมาณ 120-130 บาท/วัน

นายสมชาย พนานุเคราะห์ ผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น อ. เมือง จ. ระยอง (วันที่ 10 กรกฎาคม 2541)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมทุกวันนี้เพิ่มมากขึ้น มีสาเหตุมาจากหลาย ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมหรือจำนวนของประชากรที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ฉะนั้นปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องของทุกคน แต่ตอนนี้ประชาชนก็มีความตื่นตัวกันมากขึ้นด้วย ส่วนหนึ่งอาจมาจากสื่อมวลชนที่ได้มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมออกไป ทำให้เกิดการเรียกร้องจากประชาชนตามมาในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนสามารถส่งเรื่องมาที่อำเภอได้เลย แต่นายสมชายมีความคิดเห็นว่าการเรียกร้องที่เกิดขึ้นของประชาชนนี้บางครั้งก็เป็นการใช้ประชาธิปไตยที่ไม่ถูกต้องนักเพราะคนคิดถึงแต่เรื่องสิทธิของตัวเองเท่านั้นไม่คิดถึงหน้าที่ของตัวเองควบคู่กันไปด้วย

ปัญหาสิ่งแวดล้อมของที่นี่ส่วนใหญ่คือปัญหาเรื่องขยะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมอันดับหนึ่งของสังคมเมืองทุกแห่ง ขยะในที่นี้สามารถแบ่งออกเป็นขยะที่มาจากบ้านเรือนและขยะที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้งที่มีพิษและไม่มีพิษ เมื่อมีจำนวนขยะเพิ่มมากขึ้น ปัญหาเรื่องสถานที่ทิ้งขยะก็ตามมา เพราะมีไม่เพียงพอกับปริมาณขยะเนื่องจากราคาของที่ดินมีราคาสูงขึ้น ทำให้ไม่คุ้มกับการลงทุน ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมีขีดความสามารถที่ไม่เท่ากันในการกำจัดขยะ ในบางครั้งจึงอาจมีการกำจัดที่ไม่ถูกวิธี เช่น การฝังกลบ การเผา ตลอดจนการลักลอบนำขยะมาทิ้งตามที่สาธารณะของโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่ง

ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่า ปัญหาขยะจากโรงงานอุตสาหกรรมมีมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีเงินกู้เป็นผู้ใช้รับกำจัดขยะอยู่ก็ตาม แต่ด้วยข้อจำกัดบางประการของเงินกู้ก็คือ ไม่สามารถกำจัดขยะบางชนิดได้ ทางโรง

งานจึงต้องจ้างบริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการแทน ซึ่งในบางครั้งบริษัทเอกชนเหล่านี้ก็ขาดความรับผิดชอบแบบนำขยะมีพิษจากโรงงานไปทิ้งร่วมกับขยะจากบ้านเรือน จึงทำให้ประชาชนออกมาเรียกร้องเพราะเกรงอันตรายที่อาจเกิดจากขยะมีพิษเหล่านี้ ดังนั้น จึงได้มีการจัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อตรวจการเรื่องขยะและคอยควบคุมดูแลเรื่องขยะโดยตรง เช่น ถ้ามีการขนถ่ายขยะจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน ซึ่งเป็นข้อบัญญัติตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข นอกจากนี้ยังได้มีการออกเป็นคำสั่งให้ท้องถิ่นโดยองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งมีการรายงานเรื่องขยะทุก ๆ 10 วัน รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์และพูดคุยกับสื่อมวลชนด้วย เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน

นอกจากจะมีปัญหาเรื่องขยะแล้ว เรื่องกลิ่นก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลิ่นจากโรงงานสตาร์ปิโตรเลียมและโรงกลั่นน้ำมันระยองในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงครูและนักเรียนโรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคาร รัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมจึงแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมา ประกอบด้วยตัวแทนจาก 4 หน่วยงาน คือ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย อุตสาหกรรมจังหวัดระยอง โดยคณะทำงานชุดนี้จะมีการประชุมทุกวันศุกร์วันศุกร์ รวมทั้งรับแจ้งเหตุเรื่องกลิ่นตลอด 24 ชั่วโมง นอกจากนี้จะมีการออกตรวจโรงงานและมีการแนะนำให้แก่ปัญหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม อย่างเช่นในขณะนี้ได้มีการออกคำสั่งให้โรงงานสตาร์ปิโตรเลียมและโรงกลั่นน้ำมันระยองแก้ไขในเรื่องกลิ่นไปแล้ว ทั้งนี้ นายสมชายกล่าวว่า เราจะต้องยอมรับว่าเรื่องกลิ่นเป็นเรื่องที่ต้องเกิดขึ้นเพราะจังหวัดระยองเป็นพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรม

นายสมภพ ทองคำ ผู้ช่วยอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง (วันที่ 10 กรกฎาคม 2541)

จากนโยบายการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา จังหวัดระยองถือได้ว่ามีความเหมาะสมในหลาย ๆ ประการที่จะเป็นเมืองอุตสาหกรรม เช่น การขุดพบแก๊สธรรมชาติ ความเหมาะสมของพื้นที่ และการมีท่าเรือน้ำลึก เป็นต้น ดังนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรมในหลาย ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นโรงงานที่อยู่ในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมที่มีประมาณ 50 กว่าโรง หรือโรงงานที่อยู่นอกพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม เช่น โรงยาง โรงน้ำยาบ่ม โรงน้ำทิ้ง เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะได้มาตรฐานตามที่กำหนด ไม่เคยมีการสั่งปิดแต่ใช้มาตรการปรับปรุงแก้ไขแทน เรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นส่วนหนึ่งก็มีสาเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรมด้วย โดยเฉพาะเรื่องกลิ่นที่มีผลกระทบต่อชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงโรงงาน ไม่ว่าจะเป็นโรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมหรือนอกพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอย่างเช่น โรงงานที่ฟิโอสที่มีกลิ่นของสารระเหยการเผาไหม้ เป็นต้น ดังนั้นจึงได้มีการประสานงานในการแก้ไขร่วมกันระหว่างทางจังหวัดกับทางนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เพราะทางนิคมฯ มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีการตรวจสอบควบคุม มีแผนสิ่งแวดล้อมจากกรมควบคุมมลพิษ และมีกฎหมายตามพระราชบัญญัติโรงงานดูแลอยู่ก็ตาม แต่เรื่องกลิ่นก็ยังมียู่ ภายหลังจากที่มีการออกเป็นคำสั่งให้โรงงานที่มีปัญหาทำการแก้ไข กลิ่นก็มี

น้อยลง เพราะโรงงานมีการเข้ามาแก้ไขระบบบำบัด ซึ่งนายสมชายคิดว่า ทุกโรงงานน่าที่จะมีการติดตั้งเครื่องบำบัดภายในโรงงานอยู่แล้ว ตัวอย่าง เรื่องกลิ่นนี้บางครั้งชาวบ้านก็เกิดความเคยชินด้วยส่วนหนึ่ง ส่วนสุขภาพของคนงานที่อยู่ในโรงงานก็จะมีสวัสดิการของทางโรงงานดูแลอยู่ นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีการร้องเรียนมาเกี่ยวกับเรื่องของน้ำทิ้งบ้าง

นายภูษิต พงศ์ภาคล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงเนิน จ. ระยอง (วันที่ 10 กรกฎาคม 2541)

ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่มาจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มาตั้งในพื้นที่ เพราะแต่เดิมนั้นชาวบ้านประกอบอาชีพประมง ทำการเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อโรงงานเข้ามาตั้งทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป ตัวอย่างเช่นตำบลเชิงเนินที่มีโรงงานที่พีไอตั้งอยู่ ซึ่งก็จะมีทั้งกลิ่นจากโรงไฟฟ้า โรงน้ำมัน โรงพลาสติก ปะปนกันจนแยกไม่ได้ว่าเป็นกลิ่นของอะไร ทุกวันนี้ชาวบ้านจึงไม่ใช้น้ำฝนแล้วหันมาใช้น้ำประปาหรือน้ำบาดาลแทน ในสมัยก่อนชาวบ้านเคยมีการเดินขบวนร้องเรียน รวมถึงการร้องเรียนไปยังอำเภอด้วยแต่เรื่องก็เงียบหายไป รวมทั้งอาจเป็นการร้องเรียนเพียงผิวเผินเท่านั้น ทำให้ในระยะหลังมานี้ชาวบ้านจึงไม่ค่อยที่จะร้องเรียนอีก ได้แต่ทำใจ เพราะทางโรงงานบอกว่าลักษณะของเขาเป็นอย่างนี้เอง โรงงานแก๊สก็ต้องมีกลิ่นแก๊ส โรงงานน้ำปลาก็ต้องมีกลิ่นน้ำปลาเป็นธรรมดา ชาวบ้านจึงเพียงแต่ได้พูดคุยกันเท่านั้น ไม่ถึงกับต้องย้ายหนี และอีกสาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการที่ชาวบ้านบางส่วนเข้าไปทำงานในโรงงาน เรื่องกลิ่นนี้ก็มีส่วน ๗ ถ้าวันไหนเหม็นมากก็จะโทรศัพท์ไปที่โรงงานกลิ่นก็จะหายไปสักพักหนึ่งแล้วมาใหม่ ทั้งนี้นายภูษิตกล่าวว่า เรื่องกลิ่นนี้เป็นลักษณะกลิ่นรำคาญมากกว่าไม่ถึงกับทำให้เจ็บป่วยอะไร

เมื่อมีการร้องเรียนไปยังเจ้าหน้าที่บ้านเมือง โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทนนั้น ทางโรงงานก็มีการเปิดโรงงานให้ให้ดู มีการนำระบบบำบัดภายในโรงงานมาเปิดให้ดูทางโทรทัศน์วงจรปิด แต่ก็ไม่แน่ใจว่าเปิดใช้จริงหรือเปล่า เพราะเคยเห็นควันดำที่มาจากท่อหินลิกไนต์ซึ่งทางโรงงานบอกว่าเครื่องบำบัดเสีย นอกจากนี้ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นกลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมก็มีการตรวจพื้นที่ มีการนำเครื่องตรวจอากาศมาติดตั้งแล้วรายงานผลให้ประชาชนทราบ ทางด้านเจ้าหน้าที่ของบริษัทที่พีไอก็มีการลงพื้นที่บ้าง มีการนำสิ่งของมาแจก เช่น นาฬิกา เครื่องปรับอากาศ ถึงขยะ ให้นำหน่วยงานราชการ ดังนั้นลักษณะของบริษัทที่พีไอกับชาวบ้านจึงเป็นการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกัน

ส่วนในเรื่องของเสียนั้นโรงงานจะเป็นผู้กำจัดเอง ส่วนของเสียที่มาจากชาวบ้าน อบต. จะจ้างเอกชนเข้ามากำจัดโดยนำไปไว้ที่มาบตาพุด ในขณะที่จะเห็นได้ว่าโรงงานที่พีไอกำลังตกเป็นข่าวว่ามีการบุกรุกป่าชายเลนและทำลายชายหาดเนื่องมาจากน้ำทะเลที่เสียในบริเวณโรงงานมากกว่าเรื่องของกลิ่นเหม็น

นางกัลยา เกตุสุริยงค์ หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลเชิงเนิน (วันที่ 10 กรกฎาคม 2541)

สำหรับปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็น กลิ่นจะโชยมาไม่แน่นอนแล้วแต่ทิศทางลม ในหมู่ที่ 5 นี้จะมีปัญหา
มากเพราะตั้งอยู่ใกล้กับโรงงาน ส่วนหมู่ที่ 1 นั้นจะได้รับกลิ่นในเดือนมีนาคม - เมษายนของทุกปี ซึ่งจะ
เหม็นมากเช่นกัน ทั้งนี้กลิ่นจากโรงงานจะมีหลายกลิ่น มีหลายแหล่ง บางครั้งอาจเป็นกลิ่นมะม่วงสุก กลิ่น
นี้เมื่อเจ้าหน้าที่ได้กลิ่นจะทำให้เกิดอาการน้ำมูกไหล มีการอาการคันตามผิวหนัง ส่วนสุขภาพของชาวบ้าน
ก็จะเป็นจำพวกโรคภูมิแพ้กันมาก ส่วนใหญ่เกี่ยวกับโรคผิวหนัง โรคแปลกปลอมอื่น ๆ ก็ไม่พบ ซึ่งตรงนี้ชาว
บ้านก็มีการร้องเรียนกันมาเยอะ เมื่อมีกลิ่นบางครั้งทางอนามัยจะโทรศัพท์ไปแจ้งที่โรงงานเอง หลังจากนั้น
ก็จะมีเจ้าหน้าที่ของบริษัทที่พีไอมาลงพื้นที่ตรวจสอบสภาพกลิ่น เคยมีเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบสภาพอากาศ แต่ผลที่
รายงานมาก็ไม่เป็นอันตราย ไม่พบกลิ่นที่เหม็น

นายวิฑูรย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต. เชิงเนิน อ. เมือง จ. ระยอง (วันที่ 10 กรกฎาคม 2541)

สมัยก่อนที่โรงงานจะเข้ามาตั้งนั้น ชาวบ้านมีอาชีพทำสวน ทำนา ทำประมง ซึ่งตัวผู้ใหญ่เองก็ทำ
อยู่ด้วย รวมแล้วมีชาวบ้านทำอยู่ประมาณ 10 กว่าครอบครัวได้ แต่ตอนนี้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป ชาว
บ้านก็หันมาประกอบอาชีพอื่นกันเยอะ บางส่วนก็เลี้ยงตะพาบน้ำ เลี้ยงกุ้ง ในขณะที่บางส่วนก็ไปทำงาน
ในโรงงาน ซึ่งก็มีจำนวนไม่มากนักเพราะความรู้ไม่ดี

ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของที่นี่ก็จะเป็นเรื่องกลิ่นแก๊ส ซึ่งบางครั้งเหม็นไกลถึงบ้านแลง ชาว
บ้านก็ร้องเรียนมาที่ผู้ใหญ่บ้านหรือที่กำนัน เคยมีการร้องเรียนไปที่อำเภอหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกลิ่น
เรื่องคราบน้ำมันที่ทางโรงงานปล่อยลงคลอง ทำให้น้ำในคลองใช้ประโยชน์ไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่น้ำในคลองมี
ปริมาณเยอะมาก หรือเรื่องการสร้างคันกันคลอง ซึ่งทางโรงงานจะสร้างคลองปูน แต่ชาวบ้านต้องการให้
สร้างแบบธรรมชาติ ทั้งนี้ชาวบ้านเคยมีการขุดลอกคลองเพราะกลัวน้ำท่วมบ้าน ในขณะที่ทางโรงงานจะ
ถมคลองเยอะมาก ทางด้านที่สาธารณะโรงงานที่พีไอก็จะเอาสังกะสีมากัน เพื่อปิดทางไม่ให้ชาวบ้านเข้า
ไปในพื้นที่โรงงาน แต่ผู้ใหญ่เคยเข้าไปตรวจสอบบริเวณที่เป็นคลองบ้าง

หลังจากที่มีการร้องเรียนไปที่โรงงานเรื่องกลิ่น กลิ่นก็จะหายไป แล้วหลังจากนั้นก็มียึก จะเป็นใน
ลักษณะหมาหยอกไก่ ส่วนทางรัฐเคยเข้ามาดูในพื้นที่แล้วแต่ก็ไม่มีควมคืบหน้าอะไร มีแต่เอากำไรไป
ปัญหาที่ทิ้งไว้ให้ชาวบ้านแทน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านที่นี่ไม่เคยขอความช่วยเหลือจากโรงงานเลย
เพราะไม่อยากเป็นบุญคุณกัน ทั้ง ๆ ที่สามารถทำหนังสือขอไปได้ที่โรงงาน ผู้ใหญ่วิฑูรย์กล่าวว่า สมัยก่อน
เคยรู้ว่าโรงงานจะมาตั้งที่นี่ ก็มีการต่อต้านกัน ไม่ว่าจะป็นทหารหรือตัวผู้ใหญ่เอง แต่ในที่สุดโรงงานก็เข้า
มาตั้งจนได้

ปัจจุบันนี้นอกจากว่าบริษัทที่พีไอจะมีปัญหาในเรื่องของกลิ่นแล้วก็จะมีปัญหาเรื่องการดูทราย
ขึ้นไปเหลือแต่โคลน ซึ่งตอนนี้รูกไปเยอะแล้ว ทางบริษัทที่พีไอเคยเชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. เข้า

เยี่ยมชมในโรงงาน แต่ก็มีการเตรียมการไว้แล้วอย่างดี เรายังก็ไม่มีความรู้อะไร จบแค่ ป. 4 - ป. 6 เท่านั้น ไม่สามารถที่จะรู้อะไรได้มากนัก

นายถวิล แสงโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ต. เชิงเนิน อ. เมือง จ. ระยอง (วันที่ 10 กรกฎาคม 2541)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีสาเหตุมาจากโรงงานด้วยส่วนหนึ่งซึ่งเป็นข้อเสีย แต่ส่วนที่ดีก็คือ ทำให้ชาวบ้านมีงานทำ ถึงแม้ว่าจะมีเพียงร้อยละ 10 ของประชากรที่มีอยู่ประมาณ 600 กว่าหลังคาเรือน ทั้งนี้ชาวบ้านจะเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะชาวบ้านเป็นผู้ที่ขายที่ให้กับโรงงานเอง ทุกวันนี้คนที่อยู่ในพื้นที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเพราะคนนอกพื้นที่ย้ายเข้ามาอยู่เยอะขึ้น เข้ามาทำงานที่โรงงาน บางครั้งทำให้ปกครองลำบาก เพราะไม่ใช่คนในพื้นที่ของเราเหมือนในสมัยก่อน อาชีพของชาวบ้านทุกวันนี้ทำประมงเกือบทุกหลังคาเรือนและเลี้ยงตะพาบไปด้วยเพราะมีรายได้ปานกลาง ทำประมงหาปลาส่งตลาดก็ได้ประมาณวันละ 1,000 บาท

ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นก็จะมีเรื่องของกลิ่นเหม็นที่เกิดจากการรั่วไหล ซึ่งเราไม่รู้ข้อเท็จจริง ชาวบ้านบ่นเรื่องกลิ่นก็มีบ้างแต่ไม่น่าวิตก ถ้ากลิ่นเหม็นมากก็โทรศัพท์ไปแจ้งที่โรงงานกลิ่นก็จะน้อยลง ชาวบ้านตะพงเคยมีการไปร้องเรียนที่อำเภอ แต่ไม่ได้มีการเดินขบวน ส่วนชาวบ้านหมู่ที่ 5 ก็อยู่กันได้ตามปกติ นอกจากนี้เรื่องน้ำเสียก็มีบ้าง ทางโรงงานมีการทำท่อต่อลงทะเลยาวประมาณ 3.5 กิโลเมตร น้ำที่ลงทะเลนี้เสียหรือไม่เสียก็ไม่มีการวัดที่แน่นอน ทั้งนี้ทางโรงงานมีการจัดสัมมนาบ่อย มีการฉายสไลด์ให้ดู

นอกจากนี้ก็จะมีการเสียดังที่มีเป็นช่วง ๆ แต่ทางโรงงานก็จะแจ้งให้ชาวบ้านทราบโดยผ่านมาทางผู้ใหญ่บ้านว่าจะมีในช่วงไหน และระยะเวลาเท่าไร ทางด้านความช่วยเหลือที่ทางโรงงานทำมาก็ช่วยสร้างถนนในหมู่บ้าน ช่วยงานทอดกฐินประจำปีทุกปี

2. ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

จากการสัมภาษณ์ นายสด ชูไสว ซึ่งเป็นกำนันตำบลบางปูใหม่ และนายนิทัศน์ ชูไสว กรรมการสุขาภิบาลหมู่ 2 (วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2541) กรณีการศึกษาผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อชาวบ้าน และการปรับตัวของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาที่ได้รับ ในฐานะที่ตนเองเป็นผู้นำชุมชน กล่าวว่า มักจะได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านอยู่เสมอ โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องของกลิ่นเหม็น และน้ำเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะจากโรงงานสยามเคมีคอล ซึ่งเป็นโรงงานที่อยู่นอกเขตนิคมอุตสาหกรรม ปล่อยกลิ่นเหม็นมาก ช่วงเวลาที่มักจะไต่กลิ่นเหม็นมากที่สุด คือ ช่วงหน้าหนาวประมาณเดือนกันยายน - พฤศจิกายน จะมีชาวบ้านมาร้องเรียนกันมาก ทางกำนันก็จะโทรศัพท์ไปที่โรงงานอุตสาหกรรม เพื่อให้ทางโรงงานอุตสาหกรรมหยุดเดินเครื่อง หรือเดินเครื่องให้เบาลง ควันที่ปล่อยออกมาจะได้เบาบาง ทางโรงงานก็มักจะมีการปฏิบัติตามที่ขอร้องไป แต่ก็เพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น

ทั้งนี้กำนันสดกล่าวถึงกรณีการร้องเรียนของชาวบ้านต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านจะมีการร้องเรียนน้อยลง ส่วนหนึ่งอาจมาจากความเคยชิน เพราะเป็นเวลากว่า 20 ปีมาแล้วที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งขึ้นโดยรอบ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าชาวบ้านในปัจจุบันไม่เดือดร้อน เพราะถ้ามีผู้เข้าไปถามเกี่ยวกับปัญหามลพิษที่ได้รับ ก็จะมีการบ่น วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างรุนแรง วิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของชาวบ้านเมื่อไต่กลิ่นเหม็นก็คือ การเข้าบ้านและปิดประตูหน้าต่างให้มิดชิด ถ้าทนไม่ได้จริง ๆ ก็จะแจ้งไปทางกำนัน ทางกำนันก็ดำเนินการดังที่กล่าวไปแล้ว

ทั้งกำนันและกรรมการสุขาภิบาลทั้งคู่มีความเห็นตรงกันว่า สาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาจากโรงงานอุตสาหกรรมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เห็นได้จากเมื่อมีหน่วยงานทางราชการเข้าไปตรวจมาตรฐานของโรงงาน เช่น การตรวจคุณภาพน้ำที่ผ่านจากระบบบำบัดน้ำเสีย ทางโรงงานก็จะเร่งเติมสารเคมีลงในระบบ และเปิดเครื่องบำบัดอย่างเต็มที่ บางทีก็จะมีการเปิดน้ำดีผสมไปกับน้ำเสีย เพื่อให้ น้ำที่ผ่านระบบบำบัดมีคุณภาพดีขึ้นและได้มาตรฐาน เพื่อที่ทางตำรวจหรือทางอุตสาหกรรมจังหวัดจะได้ไม่สามารถปิดกิจการของตนได้

หลาย ๆ โรงงานในตอนนี้ก็มีจิตสำนึกต่อสภาพแวดล้อมดีขึ้น เพราะมีการควบคุมดูแลมากขึ้นจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม แต่โรงงานที่สร้างปัญหาก็ยังมีอยู่เช่นกัน การร้องเรียนเพื่อให้มีการแก้ไข นอกจากการโทรศัพท์ไปแจ้งต่อทางโรงงานอุตสาหกรรมโดยตรงแล้ว ก็ยังมีการร้องเรียนต่ออุตสาหกรรมจังหวัด ร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือ ในขณะที่ร้องเรียน หน่วยงานราชการก็จะเข้ามาตรวจสอบข้อเท็จจริง ถ้าเห็นว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาจริงแล้ว ก็จะมียุติบายให้ปรับปรุงภายใน 2 เดือน บ้าง 3 เดือนบ้าง แต่พอการร้องเรียนเงียบหายไป ทางโรงงานก็จะสร้างปัญหาอยู่เช่นเดิม เป็นอย่างนี้มานานแล้ว เมื่อมีการร้องเรียนไปบ่อย ๆ เข้า ก็จะมีเสียงขู่ทำร้ายร่างกายกลับมา จนคิดว่าคงจะไม่มีหนทาง

ใดที่จะแก้ไขได้ จะใช้วิธีการชุมนุมประท้วงก็ไม่เห็นด้วย เพราะเห็นว่าเป็นการสร้างปัญหาเพิ่มขึ้น ถ้ามีการประท้วงจริงแล้ว ทางโรงงานก็จะต้องปิดกิจการ แม้จะช่วงเวลาหนึ่งก็จะทำให้พนักงานโรงงานเหล่านั้นตกงาน เห็นใจคนงานเหล่านั้น ทั้งที่จริงแล้วชาวบ้านในท้องถิ่นส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ประกอบอาชีพในโรงงานเหล่านั้น การแก้ไขควรที่จะเป็นไปตามระเบียบแบบแผนและเงื่อนไขของกฎหมายดีกว่า ถึงแม้ว่าจะมีความศรัทธาต่อระบบราชการน้อยลงก็ตาม

ส่วนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมกับชาวบ้านในท้องถิ่น ทางโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่ง ก็เข้ามาให้ความช่วยเหลือ ดูแลกิจกรรมภายในของชุมชนบ้าง เช่น โรงงาน DK ให้ทุนการศึกษากับเด็ก ๆ ช่วยเหลืองานประจำปีของชุมชน โรงงานปูน เข้ามาแจกยารักษาโรคบ้าง

สภาพโดยทั่วไปแล้วความเป็นอยู่ของชาวบ้านหมู่ที่ 2 ยังได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมน้อยกว่าหมู่ที่ 1 ซึ่งอยู่ใกล้กับบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมากกว่า จากการสัมภาษณ์นายสำเนา แสงเงิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 (วันที่ 4 พฤษภาคม 2541) กล่าวว่า เพิ่งจะยื่นหนังสือร้องเรียนไปที่สุขาภิบาล เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 รวมลายชื่อจากชาวบ้านได้ 100 กว่าชื่อ ร้องเรียนเรื่องนิคมอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเน่าไปยังสุขาภิบาลจังหวัด ซึ่งน้ำเน่าเสียนี้ทำให้เกิดกลิ่นเหม็น เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค และเพาะพันธุ์ยุงภายในชุมชนด้วย ยามที่ฝนตกน้ำจะท่วม เด็ก ๆ จะต้องเดินลุยน้ำสกปรก ทำให้เกิดเป็นแผลตามแขน ขา และเรื่องสารตะกั่วที่ปนเปื้อนอยู่ในอากาศ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเป็นโรคปอด โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ และผด ผื่น คัน ที่ผ่านมาเมื่อมีการร้องเรียนถึงปัญหาเรื่องน้ำเสียและกลิ่นเหม็นนั้น (แต่ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มีการลงชื่อรวมกัน) ผลปรากฏว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ทางราชการเข้าไปตรวจสอบ ทางโรงงานก็จะเปิดใช้ระบบบำบัดน้ำเสีย แต่เมื่อเจ้าหน้าที่กลับไป ทางโรงงานจะเปิดใช้ระบบบำบัดน้ำเสียบ้างหรือไม่นั้นก็ไม่รู้ สารเคมีที่ใช้ในระบบบำบัดควรจะเติม 100 เปอร์เซ็นต์ อาจจะมีเติมเพียงแค่ 50 เปอร์เซ็นต์ เพื่อประหยัดต้นทุนการผลิต ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมาก จะร้องเรียนไปที่โรงงานโดยตรงทางโรงงานก็ให้คำตอบว่าจะจัดการให้ แต่ก็เงียบหายไป ครั้งนี้จึงร้องเรียนไปทางสุขาภิบาล เพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนกฎหมาย ถ้าไม่ได้ผลก็จะร้องเรียนไปที่อำเภอ ไปที่ผู้ว่าราชการจังหวัด และอาจจะต้องไปถึงนายกรัฐมนตรีในที่สุด ถ้าปัญหานี้ยังไม่ได้รับการแก้ไข

นายสำเนาเห็นว่า สาเหตุใหญ่ของปัญหาสิ่งแวดล้อมมาจากทางกรมอุตสาหกรรมออกใบอนุญาตให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมโดยไม่มาสนใจดูแลชาวบ้าน และไม่มีใครกล้าที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีเรื่องกับทางนิคมอุตสาหกรรม ปัญหาสิทธิพลซึ่งข้าราชการที่เข้าไปยุ่งกักลัวจะถูกย้าย และจากที่กล่าวแล้วก็คือ ไม่มีหลักฐานแน่ชัดที่จะเอาผิดกับทางโรงงานได้ ชาวบ้านหรือแม้แต่ผู้ใหญ่บ้านเองที่เข้าไปร้องเรียนบ่อย ๆ ก็มักจะได้รับโทรศัพท์ทำร้ายร่างกาย ที่เรียกร้องไปนายสำเนาต้องการให้ทางราชการหรือทางโรงงานอุตสาหกรรม มาช่วยดูแลแก้ปัญหาในชุมชน โดยเฉพาะคลองหัวลำพูที่เป็นทางผ่านน้ำเสียจากนิคมอุตสาหกรรมไปสู่ทะเล น้ำมีสีดำและกลิ่นเหม็นมาก น่าจะได้รับการกักตักให้หมด และให้ทาง

นิคมต่อท่อระบายน้ำออกสู่ทะเลโดยตรง เพราะเห็นว่าจะอย่างไรเสียสัตว์น้ำก็เหลือน้อยอยู่แล้ว รวมทั้งไม่
เป็นแหล่งเพาะพันธุ์อีกด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างนิคมอุตสาหกรรมกับชาวบ้าน ก็ไม่ได้เป็นไปในแง่ลบด้านเดียว ทางนิคมก็
เคยช่วยเหลือชุมชนโดยการหากระดานมาปักให้ เอาถังขยะมาให้ โรงงานหลาย ๆ แห่งก็ยังเป็นแหล่ง
อาชีพของคนหนุ่มสาวเช่นกัน

ส่วนด้านสุขภาพของชาวบ้านภายในชุมชนทั้งหมดที่ 1 และหมู่ที่ 2 จากการสัมภาษณ์นายแพทย์
สำรวย สระแก้ว เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลบางปูใหม่ ให้ความคิดเห็นว่า มลพิษที่ปล่อยออกมาจาก
โรงงานอุตสาหกรรม โดยทั่วไปเมื่อสูดดมเข้าไปก็จะเป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ทำให้คออักเสบ
เสียงแหบแห้ง ถ้าถูกผิวหนังก็จะทำให้เป็นเม็ด คัน เมื่อเกาก็จะทำให้เป็นแผล เชื้อโรคก็จะเข้าไปตามแผล
ทำให้อักเสบ พื้นที่กรณีศึกษาเป็นพื้นที่ต่ำกว่าทางนิคมอุตสาหกรรม เมื่อมีฝนตกน้ำจะท่วมง่าย เมื่อเดิน
ลุยน้ำก็จะทำให้เกิดอาการคัน ทางสาธารณสุขตำบลจะมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกตรวจตามหมู่ต่าง ๆ
พบว่า โรคที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านก็จะเป็นโรคทั่ว ๆ ไป ไข้หวัด ตัวร้อน ท้องร่วง ไข้เลือดออก เป็นต้น ยัง
ไม่พบว่าจะเป็นโรคที่เกิดจากการได้รับสารพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมโดยตรง

เมื่อเข้าไปตรวจภายในโรงงาน พนักงานในโรงงานก็มีสุขภาพดีและดีกว่าชาวบ้านที่อยู่นอกโรง
งาน จึงไม่มีสาเหตุที่จะไปร้องเรียนกับทางโรงงานอุตสาหกรรมให้ออกมารับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น
และไม่เคยเห็นว่ามีกรรงเรียนครั้งใดจะได้รับการแก้ไขอย่างถาวร นอกจากการได้รับเสียงขูให้หยุดการ
เรียกร้องต่าง ๆ นายแพทย์สำรวยมีความเห็นว่า โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ น่าจะมีผู้มีอิทธิพลอยู่เบื้อง
หลัง การทำงานของโรงงานอุตสาหกรรมก็ไม่มีใครทราบได้เลยว่ามีการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างไร แต่
สถานที่บางปูใหม่เป็นท่าเรือที่อยู่ใกล้ทะเล มีลมทะเลพัดผ่าน ทำให้มลพิษที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุต
สาหกรรมกระจายออกไป ซึ่งน่าจะเป็นผลดี แต่กลับเป็นผลเสียในระยะยาว คือ เป็นการสะสมสารพิษไว้
ในร่างกายไปเรื่อย ๆ เหมือนการตายผ่อนส่ง

นายพลทวิ ศิวะพิรุณห์เทพ รองปลัดสุขาภิบาลบางปู และนายพรชัย เสรีนนท์ชัย นิติกร 4 (วันที่
10 มิถุนายน 2541) ได้กล่าวชี้แจงลักษณะการทำงานของทางสุขาภิบาลว่า สุขาภิบาลเป็นหน่วยงานที่
ดูแลในระดับท้องถิ่น ส่วนมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบำรุงรักษา อำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้าน
เช่น การเก็บขยะ ขุดลอกคูคลอง ดูแลความเรียบร้อย รับร้องเรียนเรื่องร้องทุกข์ต่าง ๆ ฯลฯ สุขาภิบาล
บางปูดูแลพื้นที่ครอบคลุม 63 ตารางเมตร ทั้งทางน้ำและทางบก กรณีบริเวณพื้นที่ศึกษานั้นมีคลอง
หัวลำพูเป็นแหล่งระบายน้ำจากนิคมฯ บางปูออกสู่ทะเลมานานแล้ว ระยะต่อมาเกิดการตื่นเงิน ทางชาว
บ้านเองก็มีการปลูกบ้านรูก้ำลงไปในคลองหัวลำพูเช่นกัน น้ำที่จะทิ้งออกสู่ทะเลจึงไม่ถ่ายเทออกไป เกิด
การเน่าเหม็น สร้างปัญหาจนถึงปัจจุบันนี้ ชาวบ้านต้องการให้มีการถมคลอง ทางสุขาภิบาลบางปูได้ชี้
แจงว่า เป็นไปไม่ได้ เพราะแค่การปลูกบ้านคร่อมคลองก็ถือเป็นความผิดรูก้ำที่สาธารณะ เพียงแต่ยัง
มิได้จัดการเท่านั้น ถ้าจะให้เป็นการขุดลอกคลองเพื่อให้ระบายน้ำได้ดีขึ้น ทางสุขาภิบาลทำได้ แต่ต้อง

คองบประมาณตามลำดับต่อไป สุขาภิบาลบางปูเข้าใจและเห็นใจในความเดือดร้อนของชาวบ้าน เพราะชาวบ้านร้องเรียนมาหลายครั้ง แต่สุขาภิบาลก็ไม่ได้มีอำนาจเด็ดขาดในการปิดโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อปัญหา เท่าทำได้คือการเป็นตัวแทนของชาวบ้านไปร้องเรียนที่นิคมฯ บางปูเช่นที่ผ่านมา และทางนิคมฯ บางปูก็ให้สัญญาว่าจะแก้ไขอย่างไรต่อไป ถ้านิคมฯ บางปูไม่ปฏิบัติตามที่ได้สัญญาไว้ ทางสุขาภิบาลก็จะส่งเรื่องไปที่อำเภอ และอุตสาหกรรมจังหวัดต่อไป

จากการสัมภาษณ์นายชวลิต ทรงกิตติ ปลัดอำเภอ จ.สมุทรปราการ (วันที่ 10 มิถุนายน 2541) เกี่ยวกับเรื่องราวร้องเรียนของประชาชน เมื่อชาวบ้านมีเรื่องทุกข์ร้อนมาร้องเรียนที่อำเภอ ทางอำเภอจะมีหน้าที่ประสานงานระหว่างผู้ร้องเรียนกับผู้รับผิดชอบ โดยพิจารณาว่าเรื่องใดควรจะให้หน่วยงานใดเข้ามาดูแลจัดการ ถ้าเป็นเรื่องที่ทางอำเภอสามารถเข้าไปจัดการเองได้ ทางอำเภอก็จะเข้าไปแก้ไขให้ แต่ถ้าไปพาดพิงถึงหน่วยงานอื่น ก็จะต้องส่งเรื่องไปถึงหน่วยงานนั้น นอกจากนี้ทางอำเภอจะเป็นผู้เฝ้าระวัง และกำกับดูแลเรื่องร้องทุกข์เหล่านั้นให้ได้รับการแก้ไขต่อไป สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวบ้าน ส่วนใหญ่มักจะมาจากการที่ชาวบ้านร้องเรียนเรื่องราวใด ๆ ไปแล้ว เรื่องเหล่านั้นได้เงียบหายไป จนชาวบ้านเข้าใจว่าทางราชการมิได้ทำการแก้ไขให้ จากปัญหานี้ทางอำเภอได้ชี้แจงว่า แท้ที่จริงแล้ว เรื่องที่ชาวบ้านร้องเรียนมาทั้งหมดนั้น เป็นไปไม่ได้ที่จะเงียบหายไป เพราะทุกเรื่องร้องเรียนจะต้องนำเข้าสู่ที่ประชุมประจำเดือน หรือสภาภาพของทางอำเภอ แต่ทางอำเภอจะมีหน้าที่จำกัดอยู่ในกรอบของกฎหมาย สิ่งใดหรือเรื่องใดนอกเหนือความรับผิดชอบ ก็จะต้องส่งต่อไปยังผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่า เป็นขั้นตอนต่อไป ต้องใช้เวลาบ้าง จึงเกิดเป็นปัญหาความไม่เข้าใจในหมู่ของชาวบ้านว่าทางราชการเมินเฉยต่อตน

จากกรณีศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ปัญหามลพิษจากสิ่งแวดล้อม หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง คือ สำนักงานสภาวะแวดล้อมจังหวัดสมุทรปราการ จากการสัมภาษณ์นายทศพล รักสัตย์ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 (วันที่ 10 พฤษภาคม 2541) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับหน้าที่ของทางสำนักงานสภาวะแวดล้อมจังหวัดว่า ทางสำนักงานสภาวะแวดล้อมจังหวัดจะมีหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานและติดตามผล เมื่อมีชาวบ้านมาร้องเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมในบริเวณใด ทางสำนักงานสภาวะแวดล้อมจังหวัดก็จะหาผู้รับผิดชอบไปช่วยดูแลตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น ถ้ามีชาวบ้านร้องเรียนเรื่องโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสีย หรือกลิ่นเหม็น สำนักงานสภาวะแวดล้อมจังหวัดก็จะส่งเรื่องไปที่อุตสาหกรรมจังหวัดให้เข้าไปตรวจสอบข้อเท็จจริง และนำข้อมูลที่ได้ส่งกลับมาที่สำนักงานสภาวะแวดล้อมจังหวัด ว่าได้ดำเนินการอย่างไรบ้าง จะให้มีการแก้ไขอย่างไรต่อไป เรื่องร้องทุกข์ทุกเรื่อง จะได้รับการแก้ไขไปตามลำดับก่อนหลังหรือเท่าที่มีความจำเป็นเร่งด่วน จึงเป็นไปได้ที่ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจ เมื่อร้องเรียนไปแล้วก็อยากจะให้มีการแก้ไขโดยเร็ว แต่เท่าที่ทำได้จะต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย

จากตัวอย่างนิคมอุตสาหกรรมบางปูปล่อยน้ำเสียและกลิ่นเหม็นมาลงที่คลองหัวลำพู ในบริเวณ หมู่ที่ 1 ต. บางปูใหม่นั้น ทางสำนักงานสภาวะแวดล้อมจังหวัดก็เคยได้รับเรื่องและได้เข้าสู่ที่ประชุมไปแล้ว แต่ที่ทำให้เกิดปัญหาชาวบ้านร้องเรียนซ้ำซากอยู่อย่างนี้ น่าจะมาจากกระบวนการและความไม่สมดุล ระหว่าง เรื่องที่ชาวบ้านร้องเรียนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นระยะเวลาในการแก้ไขจึงมีเวลานาน กระบวนการแก้ปัญหาที่มีความยากและซับซ้อนมาก จะต้องประสานงานกับหลายๆหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทำให้เกิดความยุ่งยากมากขึ้น และของเสียก็มาจากหลาย ๆ แหล่ง เช่น จากโรงงานทั้งในและนอกนิคม อุตสาหกรรมบางปู ตลาดสด บ้านเรือน ฯลฯ ปัญหาทั้งหลายเหล่านี้จึงไม่ยุติเสียที

สำหรับทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัดโดยตรง นายวีระชาติ บุณนาค (วันที่ 10 มิถุนายน 2541) ได้ชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นว่า สภาพภูมิประเทศของจังหวัดสมุทรปราการนั้นมีพื้นที่ติดกับทะเลโดยตรง แม่น้ำลำคลองจากหลาย ๆ จังหวัดจะไหลมารวมกันที่จังหวัดนี้ก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเล แสดงว่าของเสียจากหลาย ๆ จังหวัดก็จะไหลมารวมกันด้วย และในปัจจุบันพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการก็ทรุดต่ำลงทุกปี เนื่องจากมีการสูบน้ำบาดาล ขึ้นมาใช้ ทำให้น้ำไหลออกสู่ทะเลได้ยากขึ้น เมื่อน้ำทะเลหนุนก็จะเอ่อท่วมอยู่ในจังหวัด ถ้าการถ่ายเท ของน้ำไม่สะดวกก็จะเกิดการเน่าเสียขึ้น จากสภาพแวดล้อมที่กล่าวมานั้น สาเหตุของมลพิษสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้น จึงไม่ได้มาจากในจังหวัดสมุทรปราการเพียงจังหวัดเดียว นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากการขาด การวางผังเมือง ตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ (พ.ร.บ. ผังเมืองเพิ่งจะออกเมื่อ พ.ศ. 2537) ที่มีการขยายโรงงานอุตสาหกรรมออกมาจากคลองเตย โดยไม่คาดคิดว่าในเวลาต่อมาจะมีโรงงานเข้ามาตั้งมากขนาดนี้ เมื่อมีโรงงานมากก็ต้องการแรงงานจำนวนมากเช่นกัน จึงมีแรงงานอพยพเข้าสู่ จ. สมุทรปราการเพิ่มขึ้น เรื่อย ๆ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาต่อเนื่องจากหลาย ๆ สาเหตุ ประชากรมากขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น ของเสียที่ปล่อยออกมาจึงมีจำนวนมากขึ้นตามลำดับเช่นกัน

โดยทั่วไปแล้วโรงงานส่วนใหญ่จะมีระบบบำบัดน้ำเสีย แม้แต่ในนิคมอุตสาหกรรม ทุกโรงงานจะมี หมด แต่เนื่องจากที่นี่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมมานานแล้ว ระบบบางอย่างอาจมีประสิทธิภาพด้อยลงไป เพราะมีกำลังการผลิตเพิ่มขึ้น จึงไม่สมดุลกับระบบบำบัดน้ำเสีย ทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดก็เร่ง ให้มีการแก้ไขอยู่ ช่วงเวลาที่ผ่านมาจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดได้ออกตรวจสอบคุณภาพน้ำที่ ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ พบว่า น้ำเสียที่ปล่อยออกมาจากรองงานอุตสาหกรรมมีเพียง ร้อยละ 30 ของน้ำเสียทั้งหมดในจังหวัด เพราะทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดได้มีมาตรการให้โรงงาน ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ส่งผลตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้งทุก 2 เดือน ส่วนใหญ่ก็จะได้ค่ามาตรฐาน ถ้า ไม่ได้มาตรฐานก็จะสั่งแก้ไขโดยทันที นอกจากนี้ ยังมีการตรวจสอบและออกใบอนุญาตประกอบกิจการ โรงงานให้ทุก 5 ปี แต่โรงงานที่ไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง มักจะเป็นโรงงานขนาดเล็กซึ่งมีจำนวนมาก

เรื่องราวที่ร้องเรียนมาเกี่ยวกับโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งที่เป็นหนังสือร้องเรียนหรือโทรศัพท์แจ้งมา ทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดจะส่งเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบทันที เช่นเรื่องน้ำเสีย จะต้องให้ทาง

สาธารณสุขวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำก่อน ถ้าทางโรงงานมีความผิดตาม พ.ร.บ. โรงงานจริง ก็จะมีการปรับเป็นเงิน ตามที่คณะกรรมการเปรียบเทียบปรับกำหนด และให้ดำเนินการแก้ไขโดยด่วน แต่ถ้ายังไม่แก้ไข ก็จะดำเนินคดีตามกฎหมาย ส่งเรื่องไปทางตำรวจ ให้ศาลเป็นผู้ตัดสินต่อไป ทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดจะไม่มีหน้าที่ในการสั่งปิดโรงงานใด แต่จะส่งเรื่องไปทางกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อให้เพิกถอนใบอนุญาต แต่ในช่วง 3-4 ปีมานี้ การร้องเรื่องเรื่องสิ่งแวดล้อมลดลงไป เพราะทางโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สำหรับกรณีคลองห้วยลำพู่ ทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดไม่ได้รับเรื่องร้องเรียนโดยตรง จึงยังไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง

นอกจากนี้คุณจำรัส วงศ์ประเสริฐ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ (วันที่ 4 พฤษภาคม 2541) ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการที่จะเอาผิดกับทางโรงงานอุตสาหกรรม ในการปิดหรือระงับกิจการชั่วคราว นั้นเป็นหน้าที่ของทางอำเภอและเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น ทางสาธารณสุขมีหน้าที่เพียงเข้าไปร่วมตรวจสอบและตักเตือนให้มีการปรับปรุงแก้ไขถ้าไม่ได้มาตรฐานเท่านั้น แต่ก็จะมีปัญหาเกี่ยวกับการปิดเบื้อนข้อเท็จจริงอยู่บ่อยครั้ง เช่น การปล่อยน้ำตีผสมไปกับน้ำเสีย เป็นต้น แต่ก็ไม่สามารถที่จะทำอะไรได้

ที่กล่าวมาแล้วมีเรื่องร้องเรียนมากมายถึงนิคมอุตสาหกรรมบางปู ทั้งปล่อยน้ำเสีย ปล่อยกลิ่นเหม็น ทางนิคมฯ บางปูมิได้ละเลยถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พยายามที่จะทำการแก้ไขอยู่ จากการสัมภาษณ์คุณเรวดี เอี่ยมสมุทรวานิชย์ วิศวกร 4 ประจำนิคมอุตสาหกรรมบางปู (วันที่ 12 มิถุนายน 2541) กล่าวว่า ทางนิคมฯ บางปูขึ้นกับการนิคมอุตสาหกรรมฯ ในความดูแลของกระทรวงอุตสาหกรรม มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ นิคมฯ บางปูแห่งนี้ตั้งมาเกือบ 20 ปีแล้ว จากปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ทางนิคมฯ บางปูพยายามแก้ปัญหาตลอด เรื่องของน้ำเสียขณะนี้มีการต่อท่อจากระบบบำบัดน้ำเสียรวมของนิคมฯ บางปูเดินท่อใต้ถนนปล่อยลงสู่ทะเลโดยตรง เพื่อที่จะได้เลิกใช้ทางระบายน้ำบริเวณคลองห้วยลำพู่ แต่มีปัญหาคือว่าผู้รับเหมาโครงการรายเดิมทำงานไม่แล้วเสร็จตามสัญญา ทางนิคมฯ บางปูจึงต้องขอยกเลิกไป กำลังเร่งหาผู้รับเหมารายใหม่เข้ามา น้ำทิ้งจากโรงงานในนิคมทุกโรงจะต้องผ่านระบบบำบัดน้ำเสียของตนเองก่อน แล้วจึงปล่อยออกสู่ระบบบำบัดรวมของนิคมฯ บางปูอีกครั้งหนึ่ง คุณภาพน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้วทางนิคมฯ จะให้บริษัทเอกชนเข้ามาตรวจสอบ เพื่อส่งผลการทดสอบไปที่อุตสาหกรรมจังหวัด ซึ่งก็อยู่ในระดับมาตรฐานทุกครั้ง ระบบบำบัดน้ำเสียของทางนิคมฯ บางปูจะเปิดตลอด 24 ชั่วโมง อาจจะมีบางช่วงที่ระบบบำบัด Over load เนื่องจากทางนิคมฯ มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก น้ำทิ้งจึงมากตามไปด้วย นิคมฯ บางปูก็จะเร่งแก้ไขในทันที

น้ำเสียที่เกิดขึ้นบริเวณคลองห้วยลำพูนั้น มาจากหลายสาเหตุ น้ำจากนิคมฯ บางปูก็ปัญหาหนึ่งแต่น้ำทะเลก็คุณภาพไม่ดีอยู่แล้ว เมื่อน้ำขึ้น-ลงไม่สะดวกก็จะหมักหมมอยู่บริเวณนั้น อีกทั้งของเสียจากชาวบ้านเองด้วย เรื่องกลิ่นเหม็นที่ทางชาวบ้านร้องเรียนว่าทำให้เกิดโรคทางเดินหายใจนั้น โรงงานใดที่ได้รับการร้องเรียน ทางนิคมฯ บางปูจะบังคับให้ติดตั้งดักกลิ่น และให้ทางโรงงานส่งผลตรวจคุณภาพกลิ่นที่ปล่อยออกมาว่าได้มาตรฐานหรือไม่ กลับมาที่นิคมฯ บางปู การกำจัดขยะภายในนิคมฯ บางปู

จะจ้างบริษัทซึ่งเป็นบริษัทของทางรัฐบาลเข้ามาจัดเก็บ นิคมอุตสาหกรรมเองจะมีมาตรการปรับ จับ โรงงานที่ไม่ทำตามกฎของนิคมอุตสาหกรรม ในการจัดการนั้นก็จะดูที่เจตนาของทางโรงงานด้วย เช่น เมื่อมีเรื่องร้องเรียนมา ทางนิคมฯ บางปุ๊กก็จะไปตรวจสอบ และรายงานผลไปถึงผู้บริหาร ถ้าต้องแก้ไขก็จะสั่งปิดกิจการบางส่วน เพื่อแก้ไขจนกว่าจะแล้วเสร็จ แต่หากยังมีเจตนาว่าจะเพิกเฉย ไม่ปรับปรุง ทางนิคมฯ บางปุ๊กก็จะใช้มาตรการขั้นเด็ดขาด คือ การสั่งปิดกิจการ

3. ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ในเขตอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

นายณรงค์ แก้ววาริ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ (วันที่ 25 มิถุนายน 2541)

สภาพแวดล้อมภายในอำเภอแก่งคอยที่ผ่านมา มักจะได้รับการร้องเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น นับตั้งแต่มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นในบริเวณอำเภอนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องน้ำเสีย (ปัจจุบันการตรวจวัดค่าปริมาณน้ำเสียของแม่น้ำป่าสัก จัดว่าอยู่ในเกณฑ์ 4 และเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2541 ที่แม่น้ำป่าสักมีปลายลอยตายขึ้นมา เป็นอย่างนี้อยู่ประมาณ 2 วัน ทางประมงอำเภอก็ไม่สามารถเข้าไปตรวจสอบได้ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร จากสมมติฐานของสาธารณสุขอำเภอ คาดว่าน่าจะมาจากคลอรีนที่เติมเกินขนาดของโรงงานกะรัตรั่วไหลออกมา) หรือเรื่องฝุ่น แต่ที่สร้างปัญหาให้ร้องเรียนอยู่เสมอก็คือ เรื่องของกลิ่นเหม็น ตำบลที่มีการร้องเรียนมามากและบ่อยครั้ง ได้แก่ ตำบลสองคอนและตำบลตาลเดี่ยว ปีนี้ร้องเรียนมาถึง 6 ครั้งแล้ว ตำบลสองคอน ร้องเรียนโรงงานอินโดรามา และตำบลตาลเดี่ยว ร้องเรียนโรงงานไทยอคริลิค สำหรับเรื่องกากของเสียที่เหลือจากการผลิต เคยได้รับการร้องเรียนสมัยก่อน เกี่ยวกับกากของเสียจากโรงงานอินโดรามาฯ ที่มีลักษณะคล้ายดิน มีผู้ขอไปถมที่จำนวนมาก สถานีอนามัยสองคอนก็เอาไปถมที่เช่นกัน ขณะที่ยังไม่ได้รับทราบผลเสียว่าสามารถติดไฟได้เองเมื่อถูกความร้อน และปลุกต้นไม้ไม่ขึ้น แต่ตอนนี้ทางโรงงานได้มีการนำไปทิ้งที่ใดก็ไม่ทราบ แต่ก็ไม่มีปัญหาเรื่องนี้อีก เมื่อทางสาธารณสุขรับเรื่องร้องเรียน ก็จะขออนุญาตทางอำเภอเข้าไปตรวจสอบ แต่พอเข้าไปตรวจแล้วปัญหาร้องเรียนโรงงานก็เงียบหายไประยะหนึ่ง แต่ทางสาธารณสุขอำเภอมีหน้าที่อยู่เพียงในท้องถิ่น เพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบโรงงานอุตสาหกรรมโดยตรงก็คือ สาธารณสุขจังหวัดและอุตสาหกรรมจังหวัด ทางสาธารณสุขอำเภอเคยเข้าไปตรวจร่างกายคนงานภายในโรงงานเหล่านั้น แต่ก็ไม่พบว่ามีคนงานคนใดเป็นโรคที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมในโรงงาน และสุขภาพของชาวบ้านก็ยังไม่ได้รับแจ้งว่ามีผู้เจ็บป่วยร้ายแรง ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นจึงน่าจะมาจากสาเหตุความรำคาญมากกว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเรื้อรังอยู่ในอำเภอนี้หรือไม่ว่าที่ใดน่าจะมาจากความไม่พอเพียงของเจ้าหน้าที่ในการเข้าไปรับผิดชอบดูแล การปล่อยของเสียโดยปราศจากการบำบัดก็เช่นกัน เพราะค่าใช้จ่ายในการบำบัดมีราคาสูง เมื่อมีโอกาสขณะเจ้าหน้าที่ดูแลไม่ทั่วถึง ก็สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากที่สุด การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ชนบทนี้ ก็ช่วยสร้างงาน สร้างความเจริญให้กับชาวบ้านเช่นกัน เช่น ทางสาธารณสุขได้มีโครงการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมใช้ทุกครัวเรือนทางโรงงานกะรัตสุขภัณฑ์ ก็นำส่วนมาช่วยบริจาคให้

นายบุญเสริม ธนุสร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ต. ตาลเดี่ยว (วันที่ 26 มิถุนายน 2541)

ปัจจุบันพื้นที่หมู่ 2 ต. ตาลเดี่ยว มีประชากรทั้งหมด 138 หลังคาเรือน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากแต่ก่อนมาก มีสาเหตุมาจากการขยายครอบครัวของลูกหลาน และการเข้ามาซื้อหรือเช่าบ้านอยู่ของคนภายนอก เพื่อทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณนี้ ตั้งแต่มีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งในชุมชนเมื่อ 10 กว่าปีมาแล้ว

เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนหลายด้าน เช่น ที่เห็นได้ชัดก็คือ ที่นา-ไรหมดไป ประชากรในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างทีกล่าวแล้ว แต่การเพิ่มขึ้นก็เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนเหมือนกัน คือ คนที่พอจะมีเงินก็ปลูกบ้านให้คนเช่า ค่าเช่าเดือนละ 800-1,000 บาท ปัญหาความขัดแย้งของคนในและนอกชุมชนก็ยังไม่เคยเกิดขึ้น ชยะมีเพิ่มขึ้น เกิดปัญหาถึงชยะที่ทาง อบต. ตาลเดี่ยว นำมาวางไว้ไม่เพียงพอกับปริมาณชยะขณะนี้ทาง อบต. ก็กำลังแก้ไขอยู่ น้ำจากแม่น้ำลำคลองไม่สะอาดเหมือนเดิม ทางโรงงานอุตสาหกรรมได้ต่อท่อระบายน้ำลงสู่มแม่น้ำป่าสัก โดยต่อท่อขนานไปกับท่อที่ดูดน้ำแม่น้ำขึ้นมาใช้ ท่อจะอยู่ลึกจากผิวน้ำมาก ตอนเวลาน้ำแห้งจึงจะเห็น เมื่อประมาณเดือนเมษายนนี้ เคยมีปลาลอยขึ้นมาตาย ทางเจ้าหน้าที่ประมงมาตรวจก็ไม่ทราบสาเหตุ น้ำประปาในหมู่บ้านก็มาจากน้ำในแม่น้ำป่าสัก ดูดีขึ้นมาเดิมคลอรินลงไปแล้วจึงแจกจ่ายให้กับชาวบ้าน ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าจะมีความสะอาดเพียงพอหรือไม่ แต่ก็ต้องใช้ กำลังของปริมาณมาขุดเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้กันภายในหมู่บ้าน และวางระบายน้ำด้านข้างของโรงงานไทยอคริลิค ก่อนที่จะไหลลงสู่มแม่น้ำ ดินบริเวณนั้นเสียมาก ต้นไม้ไม่ขึ้นเลย

กากของเสียจากโรงงานบริเวณนี้ มีทั้งเป็นเศษ ware จากโรงงานกะรัต และถ่านหินลิกไนต์จากโรงงานไทยอคริลิค พวกเศษ ware ทางโรงงานจะนำไปถมที่ของทางโรงงานเอง ซึ่งมีบริเวณกว้างพอสำหรับเศษถ่านหินทางโรงงานจะเอาไปถมที่แล้วเอาลูกรังทับให้กับชาวบ้านที่ต้องการ แต่สิ่งที่เป็นที่วิตกกังวลมากที่สุดก็เรื่องของกลิ่นเหม็น ส่วนใหญ่จะได้กลิ่นประมาณหลังเที่ยงคืนไปแล้วประมาณตี 3 ตี 4 ยิ่งเวลาฝนตกจะเห็นควันแดงพุ่งออกมาจากปล่องโรงงานไทยอคริลิค นำกลิ่นจะได้กลิ่นจะรู้สึกแสบจมูกและเคืองตา ไม่ทราบว่ามลพิษเหล่านี้จะทำให้ชาวบ้านตายผ่อนส่งหรือเปล่า แต่เท่าที่สังเกตนับตั้งแต่มีโรงงานอุตสาหกรรม ผู้สูงอายุจะตายกันเร็วขึ้น สมัยก่อนกว่าที่จะเสียชีวิตอายุเกือบ 100 ปีหรือ 100 กว่าปีก็มี แต่เดี๋ยวนี้อายุ 60-70 ปีก็เสียชีวิตกันแล้ว

จากปัญหาที่เกิดขึ้นเคยไปร้องเรียนที่อุตสาหกรรมจังหวัดเหมือนกัน ต้องการให้ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาดูแล โดยเฉพาะเรื่องของกลิ่นเหม็นและน้ำเสีย แต่เมื่อส่งเรื่องไปที่อำเภอก็มักไม่แจ้งกลับมาว่าได้ดำเนินการถึงขั้นไหนแล้ว ก่อนที่จะมาเปิดโรงงานชาวบ้านไม่เคยทราบมาก่อนเลย น่าจะมีการนำเรื่องโรงงานมาสอบถามความคิดเห็นของชาวบ้านก่อน สมัยก่อนยังไม่มี อบต. ก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าจะมีโรงงานมาเปิดใหม่ จะต้องแจ้งให้ทาง อบต. รับทราบและเข้าไปดูแลด้วย เพราะชาวบ้านไม่รู้เรื่องเลยว่า ผลกระทบหลังมีโรงงานจะเป็นอย่างไร พูดกันแต่ว่าจะช่วยสร้างงานให้กับชาวบ้าน ปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งหมดนี้มาจากการอนุมัติให้ตั้งโรงงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ห่วงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชาวบ้านในพื้นที่ในอนาคต โรงงานอุตสาหกรรมทุกโรงบริเวณนี้จะมีระบบบำบัดหมด แต่จะมีคุณภาพหรือเปิดใช้หรือไม่อย่างไรไม่ทราบ แต่เวลาทางราชการเข้ามาตรวจก็จะไม่มีปัญหาอะไร เคยเอาเครื่องดักกลิ่นดักละอองพิษมาดักที่โรงเรียนตาลเดี่ยว ก็ไม่มีสิ่งผิดปกติ การช่วยเหลือของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อชุมชนนั้นไม่ค่อยมี และชาวบ้านก็ไม่ได้ไปเรียกร้องอะไรจากโรงงานเหล่านั้นด้วย ชาวบ้านทราบดีว่าเกิดความเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในหมู่บ้าน เพราะอยู่มาก่อนโรงงานอุตสาหกรรม คนหนุ่มสาวที่ทำงานใน

โรงงานก็ทราบว่าจะเกิดปัญหาอะไรขึ้น แต่ตนเองก็ทำงานอยู่ที่นั่น จึงไม่รู้จะพูดอย่างไร เท่าที่ทำได้ก็คือ การวิพากษ์วิจารณ์กันเอง เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นก็ไม่สามารถจัดการได้ จึงต้องอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ ชาวบ้านแถวนี้รักถิ่นของตนเอง จะย้ายออกก็เพื่อไปทำงานเท่านั้น

นายไสว เสมมา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ต. ตาลเดี่ยว (วันที่ 25 มิถุนายน 2541)

ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดในชุมชนนี้ ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ที่ผ่านมาที่ดินบริเวณนี้แทบทั้งหมดจะเป็นที่นา-ไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในสมัยก่อน ต่อมาเมื่อนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินบริเวณนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะขายที่ดินให้กับนายทุนเหล่านั้น พื้นที่แถวนี้จึงกลายเป็นอาณาจักรของโรงงานอุตสาหกรรม ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตัวชุมชนเองแทบจะไม่มี การช่วยเหลือร่วมกันพัฒนาในชุมชน เช่น ให้อริยธรรมความสะอาดมีบ้างเป็นบางครั้งบางคราว แต่ความเดือดร้อนที่เป็นอยู่ขณะนี้มาจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้งภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ เรื่องกลิ่นเหม็น ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของชาวบ้านที่เดียว ทั้งกลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรมใกล้เคียง เช่น โรงงานไทยอคริลิค มีกลิ่นเหม็นมากในช่วงกลางวัน และโรงงานที่อยู่ภายนอกชุมชน เช่น โรงงานอินโดรามาฯ จะมีกลิ่นคล้ายกลิ่นกาแฟ ได้รับกลิ่นมากในช่วงหน้าหนาว ช่วงเดือนพฤศจิกายน-มกราคม ปัญหาเรื่องฝุ่นที่ปลิวออกมาจากปล่องของโรงงานอุตสาหกรรม จะมีเศษผงสีดำ ๆ ฝนออกมาด้วย ชาวบ้านก็เลยเลิกใช้น้ำฝนมาบริโภค เป็นการสร้างความรำคาญด้านความสกปรกมากกว่าจะสร้างความเสียหาย เพราะชาวบ้านเองก็มีน้ำประปาใช้แล้ว ปัญหาสุดท้ายจากโรงงานอุตสาหกรรมก็คือเรื่องของการเสียชีวิตที่ทางโรงงานปล่อยออกสู่อากาศ ซึ่งไหลไปสู่น้ำป่าสักได้ เคยมีปลาตายเป็นบางจุด แต่ไม่ทราบสาเหตุการตายของปลาเหล่านั้น น้ำในบึงชาวบ้านเคยไว้ใช้งานในไร่นา แต่ปัจจุบันที่ดินสำหรับการเกษตรไม่มีแล้ว ปัจจุบันนี้น้ำในบึงและแม่น้ำชาวบ้านจึงไม่ค่อยได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควร

จากปัญหาที่ชาวบ้านได้รับดังกล่าวนี้ ชาวบ้านเคยมาร้องเรียนกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็ส่งเรื่องไปที่ อบต. ตาลเดี่ยว ทาง อบต. ก็มีการประชุมและส่งเรื่องไปที่อำเภอแก่งคอย หลังจากร้องเรียนไปก็ไม่ทราบว่ามีการดำเนินการอย่างไรบ้าง แต่เท่าที่เห็นก็ไม่มี ความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังร้องเรียนก่อนที่จะมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ชาวบ้านไม่ทราบว่านายทุนเหล่านั้นจะใช้พื้นที่เหล่านั้นเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเลย เมื่อสร้างแล้วจึงทราบ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในบริเวณนี้สาเหตุก็มาจากตัวชาวบ้านเองที่ขายที่ให้นายทุน ด้วยเห็นแก่เงินเพียงเล็กน้อย ไร้ละเมือกก็หมิ่นบาท ชาวบ้านภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม แล้วแต่ว่าจะเลือกทำใกล้หรือไกล ไม่นั่นเอง เพราะส่วนหนึ่งไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมเหลืออยู่ ชาวบ้านไม่เคยทราบเลยว่าทางโรงงานมีระบบป้องกันสิ่งแวดล้อมอย่างไร และทางโรงงานก็ไม่ได้เข้ามาดูแลชาวบ้าน หรือช่วยเหลือชาวบ้านด้านใดเลย สิ่งที่ทำได้นอกเหนือจาก

การร้องเรียนหน่วยงานของรัฐแล้วเงียบเฉยไปก็คือ การรอ ชาวบ้านอยู่ไปได้เรื่อย ๆ เพราะช่วงที่มีกลิ่นเหม็นจะเพียงไม่กี่เดือนของปี

นายทองจันทร์ วงษ์จิ กรรมการ อบต. ตาลเดี่ยว และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 (วันที่ 26 มิถุนายน 2541)

ช่วงเวลาที่ผ่านมามีความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนมากมาย มีทั้งในแง่ลบและบวก ตั้งแต่เริ่มมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นในบริเวณนี้ ที่ดินจากที่เคยใช้ประโยชน์ในทางเกษตรกรรมก็กลายเป็นอุตสาหกรรม แม่น้ำป่าสักก็เน่าเสียแทบทั้งสาย กลิ่นเหม็น เขม่าควัน และฝุ่นจากโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นมาก เสียงดังจากเครื่องจักรในโรงงาน และรถบรรทุกขนาดใหญ่ที่วิ่งผ่านไปมา เกิดโรคระบบทางเดินหายใจกับคนสูงอายุ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นข้อเสียของการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในแหล่งนี้ แต่ถึงกระนั้นก็สร้างความสะดวกสบายให้กับชุมชนเช่นกัน คือ ทำให้หมู่บ้านมีการพัฒนามากขึ้น มีถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ คนในชุมชนก็มีงานทำใกล้บ้านมากขึ้น การดูแลด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน โดยเฉพาะเรื่องขยะมูลฝอย ทาง อบต. จะเป็นผู้จัดเก็บให้ทั้งในโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านเรือน และไม่มีปัญหาด้านขยะมูลฝอยในชุมชน

ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม ทาง อบต. เคยได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้าน โดยเฉพาะเรื่องกลิ่นเหม็น น้ำเสีย และเสียงดัง ทาง อบต. ก็ได้ไปนั่งเฉย ได้นำเรื่องนี้เข้าประชุม และได้เชิญเจ้าหน้าที่ของโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในพื้นที่เข้าร่วมประชุม ทางโรงงานเหล่านั้นก็มีนโยบายที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังให้ทางอนามัยไปตรวจร่างกายให้กับผู้สูงอายุด้วย ชาวบ้านในชุมชนนี้เมื่อมีเรื่องทุกข์ร้อนจากชุมชน หรือโรงงานอุตสาหกรรม ก็จะไปแจ้งกับทางผู้ใหญ่บ้านหรือ อบต. ยังไม่พบการเดินขบวนประท้วงเกิดขึ้น อาจจะเป็นเพราะว่า ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็ทำงานอยู่ในโรงงานเหล่านั้น จึงไม่อยากจะทำตัวให้เป็นปัญหาใหญ่ เมื่อมีงานทำก็จะมีเงินใช้ แต่โรงงานอุตสาหกรรมก็ไม่ได้มีผลต่อการเลือกอาชีพของชาวบ้าน ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมเป็นสาเหตุรอง แต่สาเหตุหลักมาจากการที่ชาวบ้านยอมขายที่ให้กับนายทุนเอง เมื่อที่ดินเป็นของเขา เขาก็มีสิทธิ์ที่จะทำอะไรก็ได้ในที่ดินของเขาเหมือนกัน แต่ในสามัญสำนึกควรที่จะดูแลสังคมด้วย เข้าใจว่าเงินลงทุนสำหรับการบำบัดของเสียมีราคาหลายสิบล้านหลายร้อยล้าน แต่ก็ควรจะค่อย ๆ ปรับปรุง ไม่ใช่เพิกเฉย จะเปิดเครื่องเฉพาะที่มีเจ้าหน้าที่เข้าตรวจเท่านั้น

การช่วยเหลือชุมชนของทางโรงงานอุตสาหกรรม บางครั้งก็ช่วยเงินทางวัดมาทอดผ้าป่า แต่ในเวลาปกติก็ไม่มี การดูแลควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านจะเข้ามาพึ่งทาง อบต. และสาธารณสุขตำบลเป็นส่วนใหญ่ อบต. จะมีหน้าที่ประสานงานระหว่างชาวบ้านและองค์กรของรัฐ เมื่อเกิดมีปัญหาชาวบ้านร้องเรียน ทางราชการก็รับเรื่องไปและเข้ามาแก้ไข ทางกรมควบคุมมลพิษเคยมาตั้งเครื่องมือตรวจวัดอากาศที่โรงเรียนตาลเดี่ยว แต่ไม่ได้แจ้งผลให้กับทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ อบต.

ทราบเลย น่าจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบบ้างว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร เพียงแต่ได้ยินว่าไม่พบอะไร ผิดปกติเท่านั้น นอกจากนี้ทางอุตสาหกรรมจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด ก็เข้ามาชี้แจงว่าจะช่วยแก้ไขให้ แต่ทางโรงงานเหล่านั้นก็มีการลงทุนมาก จะสั่งปิดโรงงานเขาไม่ได้ แล้วจะให้มีการปรับปรุงภายใน 3-6 เดือน เพราะฉะนั้นในเขตนี้จึงยังไม่เคยมีโรงงานถูกสั่งปิด ชาวบ้านก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ชินชากับสิ่งเหล่านี้

นายสุรชัย มอญหา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ต. สองคอน (วันที่ 27 มิถุนายน 2541)

สมัยก่อนชาวบ้านหมู่นี้มีอยู่แค่ 23 หลังคาเรือน ประกอบอาชีพทำนา ยากจน ช่วงที่เศรษฐกิจดี ๆ มีการขายที่กันมาก ชาวบ้านแถวนี้ก็ขายที่เหมือนกัน จากที่นา-ไร่ ก็เปลี่ยนเป็นโรงงานอุตสาหกรรม คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็ไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เหลือที่มีอาชีพเกษตรอยู่ไม่กี่ราย เริ่มมีคนจากภายนอกเข้ามาอยู่อาศัย ปัจจุบันในหมู่ 2 มีประชากรอยู่ 200 ครัวเรือน มีทั้งมาซื้อและเช่าบ้านอยู่ บริเวณที่ตั้งของหมู่ 2 จะตรงข้ามกับโรงงานอินโดรามาฯ หลังการเปิดโรงงานในช่วงแรก ๆ ก็ยังไม่เป็นปัญหา แต่เมื่อเร่งการผลิตมากขึ้นจึงเกิดปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็น คาว และน้ำเสีย กลิ่นเหม็นจะได้รับเป็นช่วง ๆ ของปี ประมาณเดือนพฤศจิกายน-มกราคม โรงงานอินโดรามาฯ จะใช้ขี้ข้าวโพดเป็นเชื้อเพลิง ซึ่งนำมาจากเพชรบูรณ์ ปากช่อง เป็นต้น เหตุที่ชาวบ้านบริเวณนี้ไม่ปลูกข้าวโพดส่งโรงงานก็เพราะว่าไม่มีที่ปลูก สำหรับคนที่มียี่ที่ดินก็จะปลูกมะม่วง มะขาม ข้าว เพราะมีรายได้ดีกว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นก็เพราะว่าก่อนที่จะนำมาทำเชื้อเพลิง จะต้องนำขี้ข้าวโพดไปแช่ในสารเคมี เวลาเผาจึงมีกลิ่นเหม็น แต่ก็ได้ไม่ได้เหม็นจากโรงงานอินโดรามาฯ โรงเดียว โรงงานเจ้าคุณเกษตรฯ ก็มีกลิ่นเหม็นจากมันสำปะหลัง โรงงานไก่ CP เป็นต้น ผู้ใหญ่บ้านกล่าวว่า บริเวณนี้จะมีกลิ่นเหม็นได้หลาย ๆ กลิ่นในรอบปี แล้วแต่ทิศทางลม ปัญหาเรื่องเขม่าควันสมัยก่อนเมื่อตากเสื้อผ้าไว้จะมีเศษผงสีดำติดอยู่ น้ำฝนแถวนี้จะไว้ใช้ทำนา ไม่นำมาดื่มกินเลย ปัญหา น้ำเสียที่เกิดขึ้นในแม่น้ำป่าสักก็มาจากหลายโรงงานเหมือนกัน มีโรงงานจำนวนมากตั้งอยู่ริมแม่น้ำป่าสัก แม่น้ำคงจะไม่ได้เสียเพราะโรงงานใดโรงงานหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ชาวบ้านก็ใช้น้ำจากแม่น้ำป่าสักน้อยลงอยู่แล้ว จากปัญหาที่เกิดขึ้นชาวบ้านเคยร้องเรียนถึงชั้นชุมนุมประท้วงหน้าอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2535 การรวมกลุ่มชาวบ้านประท้วงเป็นไปอย่างง่ายและรวดเร็ว เพราะชาวบ้านประสบปัญหาเหมือน ๆ กัน เมื่อมีผู้นำจึงมีผู้ร่วมตามมามาก ผลของการประท้วงครั้งนั้นคือ ให้ทางโรงงานปรับปรุงระบบต่าง ๆ ให้ดีขึ้นภายในกำหนดเวลา หลังจากเหตุการณ์ประท้วงทำให้ชาวบ้านได้เข้าใจเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ปัจจุบันนี้ชาวบ้านมาร้องเรียนปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นน้อยลง จะเพราะเริ่มทนกันได้หรือเริ่มชินก็แล้วแต่ แต่ถ้าเหม็นมาก ๆ ก็จะไปแจ้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็จะโทรศัพท์ไปแจ้งที่โรงงาน ทางโรงงานก็จะช่วยให้มีกลิ่นเหม็นน้อยลง โดยเฉพาะที่โรงงานอินโดรามาฯ เพราะทางโรงงานไม่ต้องการให้เกิดการประท้วงเหมือนก่อน ก่อนที่จะมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ชาวบ้านไม่เคยทราบมาก่อนเลย เมื่อสร้างแล้วจึงทราบว่าผลผลิตอะไร แต่ก็ไม่ว่าจะมีผลกระทบอะไรบ้าง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งหมดมาจากโรงงานอุตสาหกรรมทุกโรง และพวกฟาร์มหมู ไก่ ที่ไม่มีระบบบำบัดอย่างถูกวิธี

โรงงานอุตสาหกรรมก็เป็นแหล่งอาชีพของชาวบ้านเหมือนกัน ชาวบ้านหมู่ 2 ทำงานที่โรงงานอินโดรามาหลายคน แต่ที่โรงงานนี้จะรับคนที่มีความรู้ตั้งแต่ ม. 3 ขึ้นไปเท่านั้น โรงงานอุตสาหกรรมทั้งโรงงานอินโดรามา และเจ้าคุณเกษตราฯ ค่อนข้างจะมีระบบบำบัดดีขึ้นกว่าแต่ก่อน มีบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนที่จะปล่อยลงสู่แม่น้ำ ทางโรงงานอินโดรามา กำลังติดตั้งระบบบำบัดอากาศ และฝุ่นละออง ซึ่งมีมูลค่าถึง 30 ล้านบาท และปีนี้โรงงานอินโดรามา ได้รับ ISO แต่ผู้ใหญ่บ้านไม่รู้ว่า ISO เท่าไร ทางโรงงานมีการทดลองกันใหญ่ นอกจากนี้โรงงานอินโดรามา ก็ช่วยเหลือโรงเรียนตอนแข่งขันกีฬา มีการทอดกฐิน ผ้าป่าให้วัด ทางฝ่ายรัฐก็ให้สาธารณสุขมาตรวจร่างกายเป็นประจำ ก็ไม่พบผู้ป่วยที่เป็นโรคร้ายแรง ทางอำเภอจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด เข้ามาตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็ไม่เกินมาตรฐาน ในฐานะที่ตนเองเป็นผู้ใหญ่บ้านก็คงจะช่วยเหลือชาวบ้านได้แค่นี้ เพราะผู้ใหญ่บ้านก็เป็นแค่ตำแหน่งเล็ก ๆ ทาง อบต. สองคอนก็เพิ่งจะมาตั้งได้แค่ 3-4 ปี หลังจากที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้คลี่คลายไปบ้างแล้ว จึงยังไม่ได้เอาเรื่องนี้เข้าที่ประชุมอย่างเป็นทางการ

อาจารย์ณรงค์ พลนวย โรงเรียนสองคอนวิทยาคม ต. สองคอน (วันที่ 26 มิถุนายน 2541)

โรงเรียนสองคอนวิทยาคม ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงโรงงานเจ้าคุณเกษตราฯที่ซมผล และไม่ไกลจากโรงงานอินโดรามา เคมีคอล ประเทศไทย จำกัด เท่าใดนัก โรงงานทั้งสองเคยได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2535 เรื่องกลิ่นเหม็นรวมถึงมวลละอองฝุ่นที่ปลิวปนออกมา และน้ำเสียที่ปล่อยลงสู่แม่น้ำป่าสักโดยปราศจากการบำบัด แกนนำการชุมนุมประท้วงก็เป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง โรงงานเหล่านี้ตั้งมานานแล้ว แต่ที่มีปัญหาเกิดขึ้นเมื่อ 5-6 ปีมาแล้วนั้น เนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจที่ขยายตัวมากขึ้น จึงต้องเร่งการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการ จึงเกิดปริมาณของของเสียเพิ่มขึ้นมากตามไปด้วย ซึ่งเป็นสาเหตุของการร้องเรียนและเดินขบวนในที่สุด

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่ ด้านสังคม มีความเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ขยายแรงงานให้เป็นรายได้ สาเหตุมาจากการที่ชาวบ้านขายที่ให้กับทางโรงงานอุตสาหกรรม ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ด้านอากาศ น้ำ จะไม่บริสุทธิ์เหมือนช่วงก่อนที่จะมีโรงงานอุตสาหกรรม มีประชาชนย้ายเข้ามามากขึ้น การจราจรพลุกพล่านขึ้น เกิดปัญหาการจราจรติดขัดในช่วงเช้าของวันทำงาน แต่โรงงานอุตสาหกรรมก็สร้างความเจริญให้กับชุมชนเหมือนกัน คือ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ประจำ ทำให้โรงเรียนมีแหล่งสนับสนุนด้านการศึกษาให้กับเด็ก ๆ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น

จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากมายนั้น ปัญหาที่เป็นที่น่าวิตกกังวลที่สุดสำหรับคนในชุมชนก็คือ เรื่องกลิ่นเหม็น จะกล่าวถึงเฉพาะ 2 โรงงานหลักใน ต. สองคอน ที่เป็นปัญหาอย่างเห็นได้ชัด กลิ่นเหม็นจากโรงงานเจ้าคุณเกษตราฯ จะเป็นกลิ่นเหม็นที่เกิดจากมันสำปะหลังที่นำไปหมัก ทั้งในส่วนของกระบวนการผลิตเอง และจากบ่อพักน้ำทิ้งของโรงงาน จะได้กลิ่นเหม็นมากในช่วงระยะที่มีมันสำปะหลัง

เยอะ ๆ ประมาณเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน เอกลักษณ์ของกลิ่นเหม็นจากโรงงานเจ้าคุณเกษตรพืชผลจะเป็นกลิ่นเหม็นเปรี้ยว สำหรับกลิ่นเหม็นของโรงงานอินโดรามาฯ จะเป็นกลิ่นเหม็นจากวัตถุดิบของโรงงาน คือ ชั่งข้าวโพดนำมาหมัก จะได้สารเคมีฟลูออโรน ชั่งข้าวโพดที่เหลือก็จะนำมาเป็นเชื้อเพลิงในการเผาไหม้ กลิ่นที่ได้จากการเผาไหม้เนื้อที่ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น กลิ่นจะเหมือนกับกลิ่นกาแฟเข้มข้น สำหรับผู้ที่ผ่านไปมาก็จะว่าหอมดี แต่ช่วงที่กลิ่นเข้มข้นรุนแรงผู้ที่สูดเข้าไปจะแสบคอ แสบจมูก ช่วงที่มีการร้องเรียน เด็กนักเรียนบางคนก็มีอาการเวียนหัว อาเจียน ทางโรงเรียนจะได้รับกลิ่นมากในช่วงที่มีลมพัดขึ้นเหนือ กากที่เหลือจากการเผาไหม้ ทางโรงงานก็จะนำไปถมที่ มีคนมาร้องเรียนมาว่าเมื่อตากแดดจะเกิดลูกใหม่ได้เอง และนำไปปลูกต้นไม้ไม่ได้

จากกรณีที่มีการร้องเรียนจากชาวบ้านและโรงเรียน เรื่องกลิ่นเหม็นเมื่อหลายปีก่อน ในปัจจุบันก็ได้รับการแก้ไขดีขึ้น โรงงานเจ้าคุณเกษตรฯ ก็ปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสีย ป้องกันน้ำนองในโรงงาน และน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้วจะมีท่อต่อไประบายออกทุ่งนาฝั่งตรงข้ามโรงงาน ซึ่งเป็นที่ของโรงงานเอง และกลิ่นเหม็นที่ออกจากปล่องโรงงานอินโดรามาฯ มีการแก้ไขโดยการต่อปล่องระบายอากาศให้สูงขึ้นไปอีก 10 เมตร และติดระบบ Filter bag ที่ปล่อง เพื่อดักฝุ่นละอองที่จะปลิวออกมา และโรงงานอินโดรามาฯ ปัจจุบันก็มีระบบบำบัดน้ำเสียที่จะทำให้สีดำ ๆ กลายเป็นน้ำใสขึ้นมาได้ แต่ก็ยังไม่ไว้ใจว่าจะใช้ระบบอย่างเต็มที่ เพราะข้างโรงงานนั้นจะมีลำรางขนาดใหญ่ ที่ไหลสู่อ่างน้ำป่าสักได้โดยตรง อาจจะแอบปล่อยบ้างก็ได้ นอกจากนี้ทางโรงเรียนบางครั้งก็จะมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องฝุ่นปูนจากโรงงานปูนของตำบลบ้านป่า และทับทวง สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่นี้ ทั้งหมดมาจากโรงงานอุตสาหกรรมไม่มีสำเนักรับผิดชอบต่อส่วนรวม แต่ปัจจุบันทางโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหลายก็มีส่วนช่วยเหลือชุมชนและโรงเรียน เช่น โรงปูนให้ทุนนักเรียนโรงเรียนแก่งคอย และสองคอนวิทยาคม เป็นเงินฝากโรงเรียน 700,000 บาท โรงงานเจ้าคุณเกษตรฯ ช่วยเหลือให้ทุนการศึกษาและอุปกรณ์กีฬาให้กับเด็กนักเรียน

การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน จากประสบการณ์ที่ผ่านมา การร้องเรียนที่จะได้รับการแก้ไขจะต้องร้องเรียนกับฝ่ายการเมือง เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัด และสื่อมวลชน เพราะเห็นว่ากลไกของรัฐล่าช้า การแก้ปัญหามลพิษในโรงเรียน คือ จะติดพัดลมเพดานให้กับนักเรียนทุกห้อง เพื่อช่วยบรรเทาความร้อน และยามที่มีกลิ่นเหม็น ให้นักเรียนช่วยกันปลูกต้นไม้เพื่อดูดควันพิษ ในระยะหลังปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเริ่มดีขึ้น มีการพังกันระหว่างชาวบ้านและโรงงานมากขึ้น เช่น เมื่อมีกลิ่นเหม็นมากแล้วโทรแจ้งไปที่โรงงาน ทางโรงงานก็จะลดการผลิตให้น้อยลง เพื่อกลิ่นจะได้ลดลง

นางสาวศิริลักษณ์ ศรีทา เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสองคอน ต. สองคอน (วันที่ 26 มิถุนายน 2541)

กล่าวว่าเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ตำบลนี้ได้ไม่ถึงปี แต่ก็พอทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น สาธารณสุขตั้งอยู่ใกล้กับโรงงานอินโดรามาฯ ปัญหาสำคัญของชุมชนนี้ก็คือ เรื่องกลิ่นเหม็น ช่วงที่เหม็นรุนแรงเมื่อสุดเข้าไปนาน ๆ ก็เวียนหัวเหมือนกัน แต่ก็จะเป็นช่วงที่อากาศปิดและหน้าหนาวเท่านั้น แต่จากการตรวจร่างกายชาวบ้าน และพนักงานในโรงงาน ก็พบว่าสุขภาพแข็งแรงดี จะเป็นก็โรคทั่วไป เช่น ไข้หวัด ตัวร้อน โรคที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจโดยตรงจะไม่พบ จึงเรียกลักษณะกลิ่นแบบนี้ว่ากลิ่นรำคาญ โดยทั่วไปแล้วปัญหาจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้งอากาศเสีย และน้ำเสีย น่าจะส่งผลกระทบต่อผิวหนังมากที่สุด แต่ก็ไม่พบโรคผิวหนังที่เกิดกับชาวบ้าน (การตรวจร่างกายชาวบ้านจะเป็นการตรวจภายนอก ยังไม่เคยให้ชาวบ้านได้เจาะเลือดตรวจกัน เพราะทางสาธารณสุขยังไม่มียงบประมาณที่จะทำอย่างนั้น)

การตรวจสอบคุณภาพน้ำและอากาศ ก็ยังนับได้ว่าอยู่ในปริมาณที่ไม่เกินมาตรฐาน ปัญหากลิ่นเหม็นเห็นได้ชัดว่ามาจากโรงงาน แต่ปัญหาน้ำเสียนั้นจะโทษโรงงานอย่างเดียวก็ไม่ถูก เพราะชาวบ้านที่ทำนาทำไร่อยู่รอบ ๆ บริเวณก็ใช้สารเคมีฆ่าแมลง ซึ่งสารเคมีเหล่านั้นก็จะไหลลงสู่แหล่งน้ำได้เหมือนกัน สำหรับเรื่องกากของขี้ข้าวโพดที่เผาแล้ว ทางโรงงานอินโดรามาฯ จะให้ชาวบ้านนำไปถมที่นั้น ทางสาธารณสุขสองคอนก็นำมาถมที่เหมือนกัน แล้วค่อยใช้ดินลูกรังถมทับ ก็ยังไม่เห็นผลเสียอะไร จะมียุบตัวบ้างก็บริเวณด้านหลังที่ติดกับคลองลำรางเท่านั้น "ขณะนี้ตนเองก็กำลังทำงานวิจัยเรื่องกลิ่นในบริเวณนี้ อยู่เหมือนกัน" แต่เพิ่งเป็นการเริ่มต้น ยังไม่ได้เก็บข้อมูลอะไรเลย

นายวุฒิศาสตร์ เทียบดอกไม้ ปลัด อบต. บ้านป่า ต. บ้านป่า (วันที่ 26 มิถุนายน 2541)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับตำบลบ้านป่า แบ่งออกได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เรื่องฝุ่นจากโรงงาน กลิ่นเหม็นจากโรงงานชินาโนเคนจิ ซึ่งเป็นโรงงานผ้าไหม และเรื่องน้ำเสีย โรงงานที่ตั้งในตำบลนี้เป็นโรงงานปูนซีเมนต์ไทย ซึ่งค่อนข้างจะควบคุมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เพราะเป็นโรงงานขนาดใหญ่และจะต้องติดต่อธุรกิจกับต่างชาติ การรักษาสิ่งแวดล้อม ก็จะเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ที่ติดต่อค้าขายด้วย จึงไม่มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมากนัก สำหรับโรงงานชินาโนเคนจิ ที่ได้รับการร้องเรียนเรื่องกลิ่นเหม็นอยู่ในขณะนี้ กลิ่นเหม็นมาจากตะกอนในบ่อพักน้ำ ทางโรงงานแจ้งว่าน้ำภายในโรงงานจะไม่ปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อมเลย จะมีระบบนำกลับมาใช้ใหม่หมด จะเห็นได้ว่าโรงงานชินาโนเคนจิมีระบบบำบัดค่อนข้างดี แต่ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงเข้าใจว่าโรงงานทำบ่อบำบัดไว้เท่านั้น เพราะว่าท่อน้ำที่ใช้ดูดน้ำจากแม่น้ำป่าสักขึ้นมาใช้นั้น ไม่แน่ใจว่าจะเป็นท่อที่ปล่อยน้ำเสียออกไปด้วยหรือไม่ ชาวบ้านจะได้กลิ่นเหม็นตลอดเวลา จะไม่เหม็นก็ช่วงหน้าฝน ทาง อบต. จะได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านอยู่เสมอ เรื่องกลิ่นเหม็นจากโรงงานนี้ เวลาออกพื้นที่ ทาง อบต. ก็ทำหนังสือแจ้งไปทางโรงงานที่ถูกกล่าวหา และที่จังหวัดเมื่อปีที่แล้วชาวบ้านก็เคยยื่นหนังสือต่อทางผู้ว่าราชการจังหวัด ก็ได้รับการแก้ไข แต่ก็ยังไม่ดีขึ้นมากนัก

ปัญหาน้ำเสียในแม่น้ำป่าสักก็ปรากฏให้เห็นในแง่ที่ว่าพบปลาลอยตายอยู่ แต่ไม่รู้สาเหตุ และชาวบ้านที่ยังทำการเกษตร ก็ไม่ได้ใช้น้ำในแม่น้ำป่าสักในการเพาะปลูก เพราะไม่พอเพียง จะใช้น้ำบาดาล, น้ำจากฝายในตำบล และน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้วของโรงงาน ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น มาจากความไม่รับผิดชอบของทางโรงงานอุตสาหกรรม การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนของ อบต. บ้านป่า มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย จัดรถเก็บขยะ และถังขยะให้กับชาวบ้าน ส่วนเรื่องมาตรการที่จะดูแลโรงงานอุตสาหกรรมมิให้เกิดปัญหานั้น ทาง อบต. ยังไม่มีมาตรการที่จะทำได้ คงจะเป็นเพียงหน่วยงานระหว่างชาวบ้านกับรัฐเท่านั้น ปัจจุบันนี้ชาวบ้านก็ทนต่อปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นนี้ได้บ้างแล้ว เพราะเกิดจากความเคยชิน และโรงงานก็เป็นแหล่งอาชีพให้กับชาวบ้านเช่นกัน

นายธวัช เหลี่ยมสมบัติ นักวิชาการสุขาภิบาล งานอนามัยสิ่งแวดล้อม จ. สระบุรี (วันที่ 25 มิถุนายน 2541)

สำหรับกรณีการร้องเรียนของชาวบ้านเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ในขณะนี้มีการร้องเรียนมาทั้งหมด 63 เรื่องด้วยกัน โดยโรงงานอินโดรามาก็เป็นหนึ่งใน 63 เรื่องด้วย ทั้งนี้ เรื่องที่ร้องเรียนมาเกี่ยวกับโรงงานอินโดราม่า เป็นเรื่องของกลิ่นเหม็นที่มีลักษณะคล้ายกลิ่นของกาแฟ ซึ่งบางครั้งกลิ่นจะฉุนมากในช่วงฤดูฝนที่มีสภาพอากาศ ค่อนข้างครึ้ม ความกดอากาศสูงตลอดจนไม่สามารถจับทิศทางของกลิ่นได้แน่นอน ที่สำคัญก็คือ กลิ่นนี้ไม่มีเครื่องมือที่จะสามารถตรวจวัดได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ นอกจากจะมีการร้องเรียนมาทางเจ้าหน้าที่แล้ว ชาวบ้านก็มีการร้องเรียนไปถึงหนังสือพิมพ์ด้วย

ภายหลังจากที่มีการร้องเรียนมาจากชาวบ้านตั้งแต่อำเภอแก่งคอย จนถึงโรงเรียนอนุบาลสระบุรี นั้น จะมีเจ้าหน้าที่จากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปตรวจภายในโรงงาน แต่ก็เห็นว่าทางโรงงานมีระบบบำบัดของเสียที่ดี รวมทั้งไม่เชื่อว่าจะมีการปิดระบบเครื่องกลที่เกี่ยวกับการบำบัดของเสีย เพราะเห็นว่าทางโรงงานมีการลงทุนสร้างถึง 12 ล้านบาทควรที่จะมีการเปิดใช้

ทางด้านสุขภาพอนามัยของชาวบ้านจากที่มีการตรวจเลือดก็ไม่พบโรคที่คาดว่าจะมีสาเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในเรื่องของกลิ่น แต่ก็คาดว่าจะอาจจะเป็นผลในระยะยาวมากกว่า ซึ่งทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กำลังมีโครงการที่จะศึกษาเรื่องของสุขภาพของชาวบ้านที่มีผลมาจากสิ่งแวดล้อมใน 2 พื้นที่ คือ โรงเพาะเห็ดฟาง อ.วิหารแดง และโรงหลอมตะกั่ว อ.แก่งคอย ในเร็ว ๆ นี้

นายเชวงศักดิ์ หัสดิน วิศวกรอุตสาหกรรมจังหวัดสระบุรี (วันที่ 25 มิถุนายน 2541)

จากการสัมภาษณ์ นายเชวงศักดิ์ หัสดิน วิศวกรอุตสาหกรรมจังหวัดสระบุรี ถึงกรณีการที่ชาวบ้านในเขตอำเภอแก่งคอย โดยเฉพาะที่ตำบลตาลเดี่ยว และตำบลสองคอน มีการร้องเรียนมาเกี่ยวกับเรื่องของกลิ่นเหม็นและน้ำเน่าเสีย นั้น ซึ่งทางอุตสาหกรรมจังหวัดก็จะเข้าไปตรวจสอบข้อเท็จจริง เช่น

กลืนมาจากไหน และเข้าไปดูแหล่งที่ได้รับผลกระทบว่ามีเหตุปัจจัยจริงหรือไม่ หลังจากนั้นก็จะนำไปพิจารณาร่วมกันเงื่อนไขที่มีการบังคับไว้ในกฎกระทรวงซึ่งเป็นมาตรฐานอยู่แล้ว

โดยเฉพาะในเรื่องของกลิ่นเหม็น จะต้องมีการกลับไปพิจารณาถึงกระบวนการผลิตของโรงงานนั้น ๆ ด้วย เพราะในเรื่องของกลิ่นไม่มีเครื่องมือในการตรวจ จึงเป็นต้องตรวจสอบที่กระบวนการผลิตว่าใช้สารเคมีตัวใด แล้วผลที่ได้ออกมาจะเป็นกลิ่นอะไร ต่อจากนั้นก็นำไปพิจารณาตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งเราได้มีการพูดคุยกับชาวบ้านโดยตรง รวมทั้งมีการทำความเข้าใจผ่านทางผู้นำชุมชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

นอกจากนี้ นายเชวงศักดิ์ กล่าวถึง กรณีของน้ำเสียว่า ปกติแล้วโรงงานจะต้องส่งผลการตรวจวัดมาตรฐานน้ำทิ้งทุก ๆ 3 เดือน มาที่อุตสาหกรรมจังหวัด แต่ถ้ามีปัญหา คือ ค่า BOD , COD หรือ DO ไม่ได้มาตรฐาน ก็จะมีการเก็บตัวอย่างน้ำไปวิจัย ซึ่งมีหลายหน่วยงานเข้าทำการวิจัยร่วมกัน เช่น เจ้าหน้าที่ของจังหวัด , กระทรวงอุตสาหกรรม ตลอดจน ห้อง LAB ของทางโรงงานเอง

ส่วนทางด้านอุตสาหกรรมจังหวัดมีโครงการการตรวจสอบสภาพแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดว่า ในปัจจุบันมีสภาพเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข เช่น กรณีของโรงงานอินโดรามาได้มีคำสั่งปรับปรุงแก้ไขเรื่องกลิ่นไปแล้ว รวมทั้งมีการเข้าไปตรวจสอบสภาพของ WASTE WATER ด้วย ทั้งนี้ นายเชวงศักดิ์ ยังกล่าวต่อไปอีกถึงกรณีของกากของเสียจากโรงงาน ตลอดจน การจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งกับกากของเสีย นั้น ๆ ว่าจะมีผู้ที่เข้ามารับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้

ในส่วนของโครงการที่กำลังจะมีขึ้นนั้น คือ โครงการบำบัดน้ำเสียรวม ซึ่งโรงงานใหม่ที่ถูกกำหนดขึ้นตามผังเมืองนั้นจะต้องมีระบบบำบัดไม่เกินร้อยละ 10 ของพื้นที่ และระบบบำบัดนี้จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย นอกจากนี้ นายเชวงศักดิ์ ยอมรับว่าอุตสาหกรรมจังหวัดสระบุรีมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ และขาดประสิทธิภาพในเรื่องของความเชี่ยวชาญ ตลอดจนความรู้ทางด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะสามารถควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีการนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการประหยัดค่าใช้จ่ายเรื่องการบำบัดได้หลายอย่าง เช่น เรื่องกลิ่นเหม็นอาจมีการหยุดเดินระบบบำบัด แต่มีเตอรี่ยังคงทำงานอยู่ หรือในเวลากลางคืนอาจหยุดเดินเครื่องเป็นเวลาถึง 2 ชั่วโมง เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย เป็นต้น จากปัญหาตรงจุดนี้จึงต้องการคนที่มีความรู้โดยตรงเข้ามาช่วยทำงาน ทั้งนี้ก็เห็นว่า เรื่องจิตสำนึกของผู้ประกอบการโรงงานเป็นเรื่องสำคัญด้วยเหมือนกันในการที่จะช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ได้มีการควบคุมเรื่องมลพิษไว้ในกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว

นายบุญส่ง แก้วกล้า ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต. สองคอน อ. แก่งคอย จ. สระบุรี (วันที่ 25 มิถุนายน 2541)

ผู้ใหญ่นายบุญส่งกล่าวว่า ทุกวันนี้สิ่งแวดล้อมจาก 100 เปอร์เซ็นต์ที่ดีเหลือเพียง 40 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นจากโรงงานหรือจากชาวบ้าน สิ่งแวดล้อมทุกจุดก็เป็นเหมือนกันหมด ผู้ใหญ่นายบุญส่งมองว่า ภาพรวมของอำเภอแก่งคอยเสียหายมาก มีการเปลี่ยนแปลงได้ กลิ่นปกติก็จะเป็นกลิ่นของชาวบ้านเอง จึงพยายามบอกกล่าวให้มีการทำความสะอาดบ้านที่อยู่อาศัยให้สะอาด ส่วนกลิ่นหน้าหนาวก็เป็นกลิ่นของโรงงานอินโดรามา และหน้าแล้งจะเป็นกลิ่นจากโรงงานไคซีพี ฝุ่นจากโรงงานไม่ค่อยมี จึงจะเห็นได้ว่า กลิ่น คือ ปัญหาใหญ่ของที่นี่ จากการที่โรงงานอินโดรามามีการใช้ซังข้าวโพดในกระบวนการผลิต ซึ่งจะมีกลิ่นเหม็นในขั้นตอนของการนำซังข้าวโพดมาเผาเป็นเชื้อเพลิง แต่ผู้ใหญ่นายบุญส่งบอกว่าซังข้าวโพดให้กลิ่นเหม็นก็จริง แต่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ คือ เอาไปถมดิน ซึ่งจะมีการรับซื้อกันครั้งละมาก ๆ

ผู้ใหญ่นายบุญส่งบอกว่าในอดีตนั้นโรงงานอุตสาหกรรมร้ายมาก ชาวบ้านอยู่ไม่ได้จริง ๆ แต่เดี๋ยวนี้โรงงานให้ความช่วยเหลือชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะโรงงานอินโดรามาจะให้การช่วยเหลือมาโดยตลอด ขออะไรก็ให้แต่ต้องไม่เกินกำลัง เช่น เมื่อทอดกฐินทุกปีก็จะช่วยมาไม่ต่ำกว่า 50,000 บาท ซึ่งผู้ใหญ่นายบุญส่งมองว่าโรงงานอินโดรามาก็มีการแก้ไขเกี่ยวกับเรื่องกลิ่น เป็นต้น

ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่นี้ทำงานโรงงานกระจายไปหลายแห่ง แต่คนทำงานที่โรงงานอินโดรามาเกินเยอะ เพราะค่าจ้างและสวัสดิการดี รายได้ขั้นต่ำวันละ 147 บาท รับผิดชอบ 3 ที่นี้ก็มีบ้างที่ชาวบ้านแกล้งเกิดอาการแพ้ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นจากการรำคาญมากกว่า เวลาที่กลิ่นเหม็นก็ปิดประตูหน้าต่างหนีกลิ่น ทางโรงงานปั่นมอเตอร์ให้กลิ่นลอยสูง เพื่อให้กลิ่นไปตกไกลจากบริเวณนี้ ส่วนวิธีการบำบัดน้ำเสียตามหลักวิชาการก็ถูกต้องหมด จะทำให้ใสทำยาก แต่ทำให้สะอาดง่าย น้ำใช้ที่ชาวบ้านใช้ทุกวันนี้เป็นน้ำบาดาล ที่เจาะกันเอง น้ำฝนพอใช้ได้ แต่ชาวบ้านก็ไม่กินไม่ใช้กันแล้ว แต่ถ้าบ้านไหนไม่มีน้ำก็ซื้อใช้เป็นชั่วโมง ส่วนน้ำจากแม่น้ำป่าสักนั้นไม่ได้ใช้กันแล้ว

นางอรอนงค์ จันทราพุดม เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลตาบตาลเดี่ยว อ. แก่งคอย จ. สระบุรี (วันที่ 26 มิถุนายน 2541)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นี้คิดว่าเรื่องน้ำเสียจะมีมากกว่าเรื่องกลิ่น ภาวะน้ำเสียในจุดบ้านเช่าได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับท่อน้ำเสีย โดยใช้งบประมาณของ อบต. เข้าไปดูแลตรงจุดนี้ และน้ำเสียจากโรงงานนั้น จากที่เคยเข้าไปตรวจภายในโรงงานก็เห็นว่าระบบบำบัดก็ได้มาตรฐาน แต่จากกรณีที่มีปลาตายเป็นจำนวนมากในแม่น้ำป่าสักช่วงบริเวณตำบลตาบตาลเดี่ยวนั้น มีเจ้าหน้าที่จากกรมประมงเก็บตัวอย่างปลาไปตรวจ แต่ตรวจได้ชัดเจนแค่ปริมาณออกซิเจนในน้ำเท่านั้น ผลการตรวจที่ตัวปลายังไม่ได้รับรายงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าน้ำที่นำไปตรวจถึงแม้ว่าจะทำให้ปลาตาย แต่คุณภาพของน้ำก็ได้มาตรฐานดีตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ส่วนทางด้านกลิ่นเหม็นนั้น ไม่สามารถแยกกลิ่นได้ เพราะเป็นกลิ่นที่มาจากหลายโรงงานผสมกัน ซึ่งต่างจากโรงงานอินโดรามาที่เป็นกลิ่นกาแฟ มีความชัดเจนมากกว่า นอกจากนี้บางครั้งขึ้นอยู่กับทิศทางลมด้วย ถ้าอากาศนิ่งจะเห็นชัดมากถึงควันสีขาวจากโรงงานในเวลากลางคืน ทั้งนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขกล่าวว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้มีสาเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่

ทางด้านสุขภาพอนามัยของชาวบ้านนั้น มีบ้างที่เป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ซึ่งระบุไม่ได้ว่าสารใดเป็นสาเหตุ จึงเพียงแต่รักษาตามอาการ ทั้งนี้คิดว่าเรื่องของกลิ่นเหม็นเป็นอาการทางจิตใจมากกว่า คือ ความรำคาญ ส่วนพนักงานที่ทำงานในโรงงานนั้นมีพยาบาลของโรงงานดูแลทุกแห่ง พนักงานมีบัตรประกันสังคม ตลอดจนมีสวัสดิการเป็นค่ารักษาพยาบาลด้วย โดยเฉพาะที่โรงงานอินโดรามาและโรงงานไทยอคริลิกฯ ซึ่งพนักงานก่อนที่จะเข้าทำงานต้องได้รับการตรวจสุขภาพ นอกจากนี้จะมีการเอ็กซเรย์ปอดเป็นประจำทุกปีในกลุ่มโรงงานกะรัต

ครูสุรางค์ สายสด ครูประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดตาลเดี่ยว อ. แก่งคอย จ. สระบุรี และครูนิภา เชี่ยมสำอางค์ ครูโรงเรียนวัดสองคอนกลาง อ. แก่งคอย จ. สระบุรี (วันที่ 16 มิถุนายน 2541)

ครูสุรางค์ สายสด ครูโรงเรียนวัดตาลเดี่ยวกล่าวถึงเรื่องมลภาวะในชุมชนที่เป็นปัญหาก็คือ เรื่องกลิ่นกาแฟจากโรงงานอินโดรามา ซึ่งเหม็นมากในช่วงฤดูหนาว และฤดูฝนก็เป็นกลิ่นจากโรงงานไคซีพี นอกจากนี้ก็มีเรื่องฝุ่นจากโรงงานใกล้เคียง แต่ก็มีปัญหาไม่มากเหมือนเรื่องกลิ่น ส่วนเรื่องของเสียงนั้นไม่มี

ในเรื่องของกลิ่นนั้นเคยมีการร้องเรียนไป เจ้าหน้าที่จึงส่งรถมาวิจัยอากาศ ผลที่ออกมาระบุว่าไม่มีอันตรายต่อสุขภาพ ทางด้านเจ้าหน้าที่สาธารณสุขก็มีการให้บริการมา ตรวจสุขภาพเด็กนักเรียนและครูอาจารย์อยู่เสมอ โรคที่พบก็จะเป็นโรคทั่วไป ๆ เช่น เด็กนักเรียนก็จะเป็นโรคหวัดกันบ่อย ๆ รวมทั้งครูและนักเรียนบางคนมีอาการชubsซิด หน้าเขียว ซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับทางเดินหายใจบ้าง เช่น หวัด หอบหืด เป็นต้น

ทั้งนี้ครูสุรางค์บอกว่าได้รวมตัวกับโรงเรียนสองคอน เรียกร้องไปทางโรงงาน โดยเฉพาะโรงงานอินโดรามา ซึ่งอยู่ใกล้ที่สุด แต่ก็ไม่มีปฏิกิริยาจากโรงงาน ตรงข้ามกับโรงงานไคซีพี ที่ยังมีการแก้ไขกลิ่นเหม็นที่เกิดจากบ่อกักน้ำเสีย โดยมีการนำพลาสติกมาปิดเพื่อลดกลิ่นเหม็น ซึ่งครูสุรางค์มีความคิดเห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเกิดมาจากโรงงานอุตสาหกรรม เห็นได้จากการใช้น้ำฝนของชาวบ้านในทุกวันนี้ว่าไม่มีใครใช้น้ำฝนแล้ว เปลี่ยนมาใช้น้ำประปา น้ำบาดาลกันหมด เพราะมลพิษจากโรงงานทำให้น้ำฝนไม่สะอาด ส่วนน้ำในแม่น้ำป่าสักก็ไม่ได้ใช้กัน เพราะความขุ่นและมีตะกอนมาก ทั้งนี้ครูสุรางค์เรียกร้องให้ทางโรงงานเข้ามาช่วยเหลือทางโรงเรียนให้มากกว่านี้ ที่ช่วยเหลือมานี้เพียงนิดหน่อยเท่านั้น ให้มาเป็นเงินครั้งละ 500 บาทบ้าง หรือ 1,000 บาทบ้าง

ส่วนทางด้านครุฑนิภา เขี่ยมสำอางค์ ครูโรงเรียนวัดสองคอนกลาง กล่าวว่า ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ที่อำเภอแก่งคอยมีผลกระทบมาก แต่ถ้าเป็นผลกระทบที่เห็นได้ชัดทันตานี้ไม่มี เป็นภาวะตายผ่อนส่ง สุขภาพของเด็ก ๆ ในโรงเรียนก็ไม่เห็นอาการทันตา คิดว่าน่าจะเป็นการสะสมในระยะยาวมากกว่า

เรื่องกลิ่นจะเป็นกลิ่นจากโรงงานอินโดรามา ซึ่งเวลาได้กลิ่นเหม็นเป็นเวลานานจะแสบจมูก แสบคอ แต่ในช่วงนี้ไม่มีกลิ่นเท่าไร แต่มีละอองฝุ่นปลิวมา เรื่องกลิ่นเคยโทรศัพท์ไปต่อว่าที่โรงงาน โดยไม่ได้เปิดเผยชื่อว่าเป็นใคร หลังจากนั้นกลิ่นเหม็นก็จะหายไป แสดงให้เห็นว่าถ้าทางโรงงานตั้งใจจะไม่ให้มีกลิ่นเหม็นออกมา ก็สามารถที่จะทำได้ แต่ไม่ทำ จนกระทั่งมีการร้องเรียนไปทางโรงงานจึงจะทำการบำบัด ส่วนเรื่องของเสียก็มีให้เห็นเมื่อไม่นานมานี้ที่ปลาตายลอยเป็นแพ แต่หาสาเหตุที่แน่ชัดไม่ได้ น้ำเสียสามารถดูได้จากสีของน้ำที่แตกต่างกันระหว่างสีในลำราง กับสีในแม่น้ำป่าสัก แต่เมื่อมีการตรวจ ก็จะพบว่าน้ำที่ออกจากโรงงานได้มาตรฐานถูกต้องตามกฎหมาย

ครุฑนิภากล่าวต่อไปอีกว่า ครูน่าที่จะเป็นแกนนำของชาวบ้านได้มากกว่านี้ แต่ก็เป็นเรื่องยาก เพราะมีวินัยของครูบังคับไว้ จะทำอะไรบางที่มีการข้ามขั้นตอนของผู้บริหารก็จะไม่ดี เคยมีการเดินขบวนหลายครั้งแต่ไม่เห็นผู้ใหญ่บ้านเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งครูบอกว่าอันที่จริงแล้วกำหนด, ผู้ใหญ่บ้าน ควรที่จะให้ความร่วมมือกับลูกบ้านจึงจะถูก ส่วนทางด้านความช่วยเหลือที่โรงงานอินโดรามาให้กับโรงเรียนวัดสองคอนกลางก็มีบ้าง โดยให้เป็นอุปกรณ์การศึกษา เช่น โทรทัศน์ และวีดีโอ เป็นต้น

ส่วนสาธารณสุขก็จะมีเจ้าหน้าที่มาตรวจสุขภาพครูและนักเรียนที่โรงเรียนเสมอ ตรวจโรคทั่วไป ทั้งนี้ครุฑนิภาได้แนะนำเด็กนักเรียนว่า เวลาที่มีกลิ่นเหม็นให้ใช้ผ้าปิดจมูก ซึ่งเด็กนักเรียนที่นี้เป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในตำบลสองคอนเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้ กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล นายเปิ้ล พิมพา กล่าวว่า ชาวบ้านมีการร้องเรียนไปหลายครั้ง ทำอะไรไปก็เสียบหายหมด ข้าราชการไม่มีความกระตือรือร้น หรือแม้แต่การเดินขบวนไปสำนักนายกรัฐมนตรี ตลอดจนการประท้วงจากชาวบ้านที่มีนักศึกษาเข้ามาช่วย แต่ทางโรงงานมีการใช้อิทธิพล ทำให้ทุกอย่างก็ยิ่งเหมือนเดิม

ทุกวันนี้เวลาที่สภาพอากาศไม่ดี จะเหม็นมาก เป็นกลิ่นจากโรงงานอินโดรามา เวลาที่ปล่อยกลิ่น จะเห็นควันสีขาวเป็นทาง เคยมีเจ้าหน้าที่วิศวกรของทางจังหวัดเข้าไปตรวจภายในโรงงาน ซึ่งทางโรงงานจะมีการเตรียมตัวอยู่แล้ว บ่อพักน้ำก็จะใส่สารส้มลงไปเยอะ คนในโรงงานก็ไม่มีใครกล้าบอก ทั้งนี้สาเหตุอาจมาจากงานที่โรงงานอินโดรามาเป็นงานที่สบาย ไม่ลำบาก คนงานก็กลัวที่จะถูกไล่ออก แต่ในปัจจุบันโรงงานอินโดรามาจะรับคนงานจากต่างจังหวัด ไม่รับคนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลสองคอนซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการเรียกร้องของสหภาพแรงงานจนเกิดเป็นคดีความกัน ซึ่งในที่สุดสหภาพแรงงานก็เป็นฝ่ายแพ้ ปัจจุบันนี้ทางโรงงานมีการขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น ไม่มีโครงการที่จะย้ายไปตั้งที่อื่นตามที่เคยได้ยินมา